

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПЕТРЕНКО Юлія Іванівна

УДК 378.091 : [615.825 : 005.326.2] : 796.071.4 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Ю.І. Петренко

Науковий керівник: **Ашанін Володимир Семенович**, кандидат фізико-
математичних наук, професор

Суми – 2019

АНОТАЦІЯ

Петренко Ю.І. Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Харківська державна академія фізичної культури, Харків, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Суми, 2019.

У дисертації подано теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі «Кінезіологічна компетентність у системі професійних компетентностей фахівців фізичної культури і спорту» представлено аналіз стану розробленості проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки в педагогічній теорії і практиці, уточнено сутність поняття «кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту», визначено критерії та рівні сформованості кінезіологічної компетентності.

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту розглядається нами як такий навчальний процес у ЗВО, що спрямований на формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до майбутньої професійної діяльності, та самовдосконалення впродовж всього життя. Специфіка професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури і спорту ґрунтується на

об'єктивних закономірностях формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей та паралельного засвоєння знань з конкретних навчальних дисциплін природничо-наукового циклу.

Проведений аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження та реального стану професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту свідчить, що, незважаючи на вагомі результати багатьох наукових пошуків, поза увагою дослідників лишаються питання, які стосуються вирішення проблеми формування компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту щодо раціонального вдосконалення рухової діяльності людини.

Кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту розглядаємо як складову професійної компетентності, інтегральну особистісну якість, яка формується у процесі професійної підготовки фахівця з ФКіС та поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці і зміцненню здоров'я людини.

Під формуванням кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту розуміємо динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності та зорієнтований на опанування спеціальних кінезіологічних знань і вмінь.

На основі інтегрального аналізу наукових джерел кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і спорту визначено у єдності трьох компонентів: гносеологічний (сприйняття, осмислення і відображення кінезіологічних знань, а також біомеханічне моделювання рухової активності); праксеологічний (кінезіологічні вміння і досвід самостійного застосування різних засобів у навчальній і професійній діяльності, здатність конструювання педагогічного процесу навчання

руховим діям та їх корекції); поведінковий (професійні мотиви, позиції, установки, цінності, прагнення досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійно необхідні особистісні якості для педагогічної взаємодії, коректної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей).

Критеріальну базу дослідження розроблено для реконструктивного, базового, результативного рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, які визначаються на основі таких показників: предметно-знаннявий критерій – показник: обсяг кінезіологічних знань, техніко-операційний критерій – показники: обсяг кінезіологічних умінь; володіння методикою навчання руховим діям; особистісний критерій – показники: мотивація до рухових видів діяльності, потреба у досягненнях, вольова регуляція.

У другому розділі «Теоретико-методологічні засади формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» надано теоретичне обґрунтування моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, а також розкрито методичні особливості її реалізації у процесі їх професійної підготовки.

Розроблена модель включає взаємопов'язані структурні компоненти (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, оцінно-результативний), форми (лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція-візуалізація, лекція-конференція, семінари, практичні заняття, майстер-класи, тренінги, самостійна робота), методи (пояснювально-ілюстративний, монологічно-проблемний, евристична бесіда, інтерактивні технології, методи навчання руховим діям) й засоби (комплекси фізичних вправ та ІКТ), що забезпечують формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

Обґрунтовані підходи до стратегії та способів дослідження процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної

культури та спорту у процесі професійної підготовки: професіографічний; аксіологічний; системний; праксеологічний; особистісно-діяльнісний; інтегративний; компетентнісний. Показано, що методика формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки базується на використанні комплексу загально-дидактичних принципів, принципів кінезіології та принципів врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту.

Стосовно змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту має бути проведено вдосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки на кожному етапі для забезпечення можливості формування компонентів кінезіологічної компетентності: гносеологічного, праксеологічного, соціально-поведінкового та методичного. Нами розроблено та теоретично обґрунтовано форми (лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція-візуалізація, лекція-конференція, семінари, практичні заняття, майстер-класи, тренінги, самостійна робота), методи (пояснювально-ілюстративний, монологічно-проблемний, евристична бесіда, інтерактивні технології, методи навчання руховим діям) та засоби (комплекси фізичних вправ, комп'ютерно-орієнтовані технології та соціальні Internet-мережі) навчання, орієнтовані на формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі «Експериментальне впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки» представлено результати експериментальної перевірки моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

На констатувальному етапі експерименту було розроблено діагностичний інструментарій та уточнено рівні сформованості компонентів

кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. На формувальному етапі експерименту проведено дослідно-експериментальну перевірку й упровадження в навчально-виховний процес ЗВО запропонованої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети дисертаційного дослідження, виконання його завдань та достовірність гіпотези на рівні значущості 0,05.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– вперше розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки, яка ґрунтується на комплексі методологічних підходів (професіографічного, аксіологічного, системного, праксеологічного, особистісного, інтегративного, компетентнісного) та сукупності загальнодидактичних і специфічних принципів (принципи кінезіології (функціонального аналізу рухових дій, структурності побудови системи рухів, цілісності дії, свідомої цілеспрямованості системи рухів) та принципи врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту (кінезіологічної спрямованості, циклічності та безперервності, ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності, соціокультурної спрямованості, педагогічної доцільності застосування ІТ);

– уточнено змістові характеристики понять «кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» (складова професійної компетентності, інтегральна особистісна якість, яка формується у процесі професійної підготовки фахівця з ФКіС та поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці і зміцненню здоров'я людини), «формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і

спорту» (динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності та зорієнтований на опанування спеціальних кінезіологічних знань і вмінь);

– описано структуру кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у єдності гносеологічного, праксеологічного та поведінкового компонентів; розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів (реконструктивний, базовий, результативний) сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, який містить: комплекс діагностичних методик, критерії та показники (предметно-знаннєвий (обсяг кінезіологічних знань), техніко-операційний (обсяг кінезіологічних умінь; володіння методикою навчання руховим діям), особистісний (потреба у досягненнях; мотивація до рухових видів діяльності; вольова регуляція);

– удосконалено зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти, що спрямовані на формування кінезіологічної компетентності;

– подальшого розвитку набули наукові положення щодо застосування сучасних інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження у освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту для формування в них кінезіологічної компетентності. Зокрема, створено навчально-методичний комплекс з дисципліни «Біомеханіка», розроблено навчальний посібник «Теоретичні основи моделювання у біомеханіці», комп'ютерний практикум з дисципліни «Біомеханіка» та методичний сайт з дисципліни «Біомеханіка».

Матеріали дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками для подальшого вдосконалення теорії і практики вищої освіти, організації самостійної, індивідуальної роботи, при створенні навчальних посібників, методичних рекомендацій з професійно орієнтованих дисциплін, студентами у процесі підготовки науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, наукових і творчих проектів, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців ФКіС.

Ключові слова: кінезіологічна компетентність, професійна підготовка, фахівці з фізичної культури і спорту, модель формування кінезіологічної компетентності.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальні посібники

1. Ашанин В.С., Басенко Е.В., Петренко Ю.І. Теоретические основы моделирования в биомеханике: учебное пособие. Харьков : ХГАФК, 2011. 124 с.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Ашанин В.С., Петренко Ю.І. Биомеханические проблемы формирования и совершенствования спортивно-технического мастерства. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* Чернигов : ЧНПУ им. Т.Г. Шевченка, 2010. Вип. 81. С. 550-554.

3. Filenko L., Ashanin V., Basenko O., Petrenko Y., Poltoratska G., Tserkovna O., Kalmykova Y., Kalmykov S., Petrenko Y. Teaching and learning informatization at the universities of physical culture. *Journal of Physical Education and Sport.* 2017. № 17(4). P. 2454-2461. (Scopus)

4. Ашанин В.С., Петренко Ю.І., Басенко О.В. Щодо формування логіки системного підходу при викладанні біомеханіки. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне*

виховання та спорт. Чернігів : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2017. Вип. 147. Т. 1. С. 3-6.

5. Петренко Ю.І. Основні структурні компоненти кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. №5 (79). С.184-199.

6. Петренко Ю.І. Теоретичні основи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту засобами інформаційних технологій. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2018. Вип. 1. Ч.2. С.22-25.

Авторські свідоцтва

7. А.с. № 38617, Україна. Комп'ютерна програма «Точність» / В.С. Ашанин, П.П. Голосов, Ю.І. Петренко. Опубл. 20.06.2011.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Ашанин В.С., Голосов П.П., Горбатенко Ю.И. Компьютерная диагностика точности двигательных действий спортсмена. *Олімпійський спорт і спорт для всіх : матеріали Міжнародного наукового конгресу* (м. Київ, 5-8 жовтня 2010 р.). Київ, 2010. С. 533.

9. Ашанин В.С., Друзь В.А., Петренко Ю.И., Пугач Я.И. Основные положения, определяющие организацию выполнения сложнокоординированной двигательной деятельности. *Образование и наука на XXI век: материалы за VIII Международна научна практична конференция* (м. Софія, Болгарія, 17-25 жовтня 2012 р.). Софія, 2012. Т. 49. С. 41-51.

10. Петренко Ю.І., Ашанин В.С. Важливість викладання курсу біомеханіка при підготовці фахівців з фізичної культури і спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я : стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя незалежності України : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 8-9 грудня 2016 р.). Харків : ХДАФК, 2016. С. 318-321.

11. Петренко Ю.І. Використання принципів біомеханіки при формуванні рухової компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії : біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти* : матеріали I Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 17 травня 2018 р.). Київ, 2018. С. 160-162.

*Опубліковані наукові праці, які додатково відбивають
наукові результати дисертації*

12. Ашанин В.С., Басенко О.В., Горбатенко Ю.І. Методичний посібник з біомеханіки (лабораторний практикум). Харків : ХДАФК, 2010. 48 с.

13. Ашанин В.С., Петренко Ю.І., Басенко Е.В. Методические рекомендации для проведения практических работ по дисциплине биомеханика. Харьков : ХГАФК, 2017. 96 с.

14. Филенко Л.В., Горбатенко Ю.І. Компьютерные обучающие программы при самостоятельной подготовке студентов высших учебных заведений физической культуры. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ: НУФВСУ, 2008. № 4. С. 70-73.

15. Горбатенко Ю.І. Вдосконалення самостійної підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичної культури засобами інформаційних технологій. *Збірник наукових праць, Харківський національний автомобільно-дорожній університет*. Харків: ХНАДУ, 2008. С. 116-118.

16. Ашанин В.С., Голосов П.П., Горбатенко Ю.І. Компьютерные технологии диагностики точности двигательных действий спортсменов. *Физическое воспитание студентов: научный журнал*. Харьков, 2010. № 2. С. 11-13.

17. Ашанин В.С., Петренко Ю.І., Басенко Е.В., Пугач Я.І. Непрямые методы оценки биокинематических характеристик в сложнокоординированных движениях. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2012. № 5. С. 81-86.

18. Петренко Ю.М, Петренко Ю.И, Дудник Ю.Н, Чернышев В.А. Особенности преподавания мини-футбола у студентов технических и гуманитарных специальностей в высших учебных заведениях. *Физическое воспитание студентов : научный журнал*. Харьков, 2012. № 04. С. 108-110.

19. Петренко Ю.І., Тимошенко О.М. Особливості використання мобільних пристроїв у навчальному процесі ВНЗ фізичної культури. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту : збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2017. Вип. 1. С. 75-77.

20. Петренко Ю.І. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури як складова їх професійної підготовки. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту : збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2018. Вип. 2. С. 83-86.

ABSTRACT

Petrenko Yu.I. Formation of competence in kinesiology of future specialists in physical culture and sports in the process of their professional training.– Qualification scientific work published in manuscript form.

The thesis on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences (PhD) on a specialty 13.00.04 «Theory and methods of professional education». – Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Makarenko Sumy State Pedagogical University, Sumy, 2019.

In the dissertation the theoretical generalization and practical substantiation of the model of formation of kinesiological competence of future specialists in physical culture and sport in the course of their professional training are given.

The introduction substantiates the relevance and expediency of the chosen theme, articulates the object, subject, purpose, task, methods of research, discloses the scientific novelty, the practical significance of the work, provides information about the approbation and implementation of the results.

In the first section «Kinesiologic competence in the system of professional competences of specialists of physical culture and sports» the analysis of the state of development of the problem of forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports in the process of their professional training in pedagogical theory and practice is presented, the essence of the concept «kinesiological competence future specialists in physical culture and sports», the criteria and levels of formation of kinesiological competence are determined.

The professional training of future specialists in physical education and sports is considered by us as a learning process, aimed at forming the readiness of future specialists in physical education and sports for future professional activities and self-improvement throughout their lives. The specificity of the professional training of the future specialist in physical culture and sport is based on objective laws of the formation of motor skills and skills, the development of physical qualities and the parallel acquisition of knowledge from specific disciplines of the natural sciences cycle.

The analysis of scientific and methodological literature on the problem of research and the real state of professional training of specialists in physical culture and sports shows that, despite the significant results of many scientific researches, the researchers are left without attention to the problem of forming the competence of future specialists in physical culture and sport for the rational improvement of human motor activity.

We consider the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports as a component of professional competence, integral personal quality, which is formed in the process of professional training of a specialist in PKiS and combines value behavioral settings, aspirations for physical development and self-development, special kinesiological knowledge, professional kinesiological skills, skills, abilities that provide high-quality performance of professional tasks and promote the maintenance and strengthening of human health.

Under the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports we understand the dynamic process of qualitative and quantitative personal changes in the future specialists of the FCiC, which take place under the conditions of their motivation to form a kinesiological competence as a professional priority in the professional activity and oriented towards mastering of special kinesiological knowledge and skills.

Based on the integrated analysis of scientific sources, the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sport is determined in the unity of three components: epistemological (perception, reflection and reflection of kinesiological knowledge, as well as biomechanical modeling of motor activity); praxeological (kinesiological skills and experience of independent use of various means in educational and professional activity, the ability to construct pedagogical process of teaching motor actions and their correction); behavioral (professional motives, positions, settings, values, aspiration for perfection of professional activity in the formation of motor actions, professionally necessary personal qualities for pedagogical interaction, correct assessment of the process and the result of their activities, their own professional capabilities).

The criterial basis of the research is designed for the reconstructive, basic, effective levels of the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sport, which are determined on the basis of the following indicators: subject-knowledge criterion – indicator: volume of kinesiological knowledge, technical and operational criterion - indicators: volume of kinesiological abilities; possession of teaching methods for motor activity; personal criterion – indicators: motivation for motor activities, need for achievements, volitional regulation.

In the second section «Theoretical and methodological principles of forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports» the theoretical substantiation of the model of forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports is given, as well as

the methodical features of its implementation in the process of their professional training are revealed.

The developed model includes interconnected structural components (target, theoretical-methodological, content-procedural, evaluation-productive), forms (lecture with the analysis of specific situations, lecture-visualization, lecture-conference, seminars, practical classes, master classes, trainings, independent work), methods (explanatory-illustrative, monologically-problem, heuristic conversation, interactive technologies, methods of teaching motor activities) and means (complexes of physical exercises and ICT) that provide the formation of a kinesiological competence of future specialists of physical culture and sports during training.

Approved approaches to the strategy and methods of studying the process of forming the kinesiological competence of future specialists in physical education and sport in the process of professional training: professional; axiological; systemic; praxis personality-activity; integrative; competent. It is shown that the methodology of forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports in the process of professional training is based on the use of a complex of general-didactic principles, principles of kinesiology and principles of taking into account the basics of kinesiology in the process of professional activity of specialists in physical culture and sports.

Regarding the content of the training of future specialists in physical culture and sports, improvement of teaching and methodological provision of professional training at each stage should be carried out in order to ensure the possibility of forming components of kinesiological competence: epistemological, praxeological, socially-behavioral and methodological. We have developed and theoretically substantiated forms (lecture with the analysis of concrete situations, lecture-visualization, lecture-conference, seminars, practical classes, master classes, trainings, independent work), methods (explanatory-illustrative, monologue-problem, heuristic conversation, interactive technologies, methods of teaching motor activities) and means (complexes of physical exercises, computer-

oriented technologies and social Internet-networks) training focused on the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports in the process of training.

In the third section «Experimental implementation of the model for forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sport» the results of experimental verification of the model of the formation of kinesiological competence of future specialists in physical education and sports in the process of training are presented.

At the stage of the experiment, the diagnostic toolkit was developed and the levels of formation of components of kinesthetic competence of future specialists in physical culture and sports were specified. At the formative stage of the experiment, pilot-experimental verification and implementation of the proposed model of the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports was introduced into the educational process. The generalization of the obtained results confirmed the achievement of the purpose of the dissertation research, the fulfillment of its tasks and the reliability of the hypothesis at the level of significance of 0.05.

Scientific novelty of the obtained results is that:

– for the first time the model of forming the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sport in the course of their professional training, which is based on a set of methodological approaches (professional, axiological, systematic, praxeological, personal, integrative, competence) and a set of general-edict and specific principles, was developed and theoretically substantiated. (principles of kinesiology (functional analysis of motor activity, structural structure of the system of movements, integrity of action, consciousness of the c lespryamovanosti system movements) accounting principles and foundations of Kinesiology in the professional activity specialists of Physical Culture and Sports (Kinesiology direction, cycling and continuity, effectiveness, sports equipment and educational skills, socio-cultural orientation, educational appropriateness of IT);

– the content characteristics of the concepts «kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports» are specified (the component of professional competence, integral personal quality, which is formed in the process of professional training of a specialist from FCiS and combines value behavioral settings, aspirations for physical development and self-development, special kinesiological knowledge, professional kinesiological skills, skills, abilities, which ensure qualitative performance of professional tasks and promote support and strengthening of people's health n), «the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports» (a dynamic process of qualitative and quantitative personal changes in the future specialists of FCiC, occurring in the conditions of their motivation for the formation of kinesiological competence as a professional priority in professional activity and focused on mastering special kinesiological knowledge and skills);

– describes the structure of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports in the unity of epistemological, praxeological and behavioral components; The diagnostic tools for assessing the levels (reconstructive, basic, effective) of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports are developed, which includes: a set of diagnostic techniques, criteria and indicators (subject-knowledge (volume of kinesiological knowledge), techno-operational (volume of kinesiological skills, possession of the method of teaching motor activities), personal (the need for achievement, motivation for motor activities, volitional regulation);

– the content, forms and methods of professional training of future specialists in physical culture and sports in institutions of higher education, aimed at forming kinesiological competence, have been improved;

– further development of scientific provisions on the use of modern interactive and information and communication technologies in the process of training future specialists in physical culture and sports in higher education institutions.

The practical significance of the results obtained is that in the institutions of higher education a model of professional training of future specialists in physical culture and sports aimed at forming kinesiological competence is introduced: educational-methodical complexes have been created in the discipline «Biomechanics», a training manual «Theoretical basis of modeling in biomechanics», a computer workshop on discipline «Biomechanics» and a methodical site on discipline «Biomechanics».

Materials of research can be used by scientific and pedagogical workers in creating educational manuals, methodological recommendations for professionally oriented disciplines, students in the process of preparation of research and qualification works, scientific and creative projects, as well as in the system of professional development of specialists of the corresponding profile.

Key words: kinesiological competence, professional training, specialists in physical culture and sports, model of kinesiological competence.

LIST OF APPLICANT'S PUBLICATIONS

Tutorials

1. Ashanin V.S., Basenko E.V., Petrenko Yu.I. Theoretical basis of modeling in biomechanics: a manual. Kharkiv: KhGAFK, 2011. 124 p.

Articles in scientific professional editions of Ukraine

2. Ashanin V.S., Petrenko Yu.I. Biomechanical problems of formation and perfection of sporting and technical skills. *Bulletin of Chernihiv State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences. Physical education and sports.* Chernihiv: NNPU them. T. G. Shevchenko, 2010. V. 81. P. 550-554.

3. Filenko L., Ashanin V., Basenko O., Petrenko Yu.I., Poltoratska G., Tserkovna O., Kalmykova Y., Kalmykov S., Petrenko Y. Teaching and learning informatization at the universities of physical culture. *Journal of Physical Education and Sport.* 2017. № 17(4). P. 2454-2461. (Scopus)

4. Ashanin V.S., Petrenko Yu.I., Basenko O.V. Regarding the formation of the logic of the system approach in the teaching of biomechanics. *Bulletin of*

Chernihiv State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences. Physical education and sports. Chernihiv: ChNPU them. T. G. Shevchenko, 2017. Vol. 147. Iss. 1. P. 3-6.

5. Petrenko Yu.I. The main structural components of kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies.* Sumy, 2018. No. 5 (79). P. 184-199.

6. Petrenko Yu.I. Theoretical fundamentals of the formation of the kinesiological competence of future specialists in physical culture and sports by means of information technologies. *Physical-mathematical education: a scientific journal.* 2018. Vol. 1. Part 2. P. 22-25.

Copyright certificates

7. AS № 38617, Ukraine. Computer program "Precision" / V.S. Aashanin, P.P. Voices, Yu.I. Petrenko Published by June 20, 2011.

Published work of approbatory character

8. Ashanin V.S., Golosov P.P., Gorbatenko Yu.I. Computer diagnostics of the accuracy of motor activities of an athlete. *Olympic sports and sports for everyone: materials of the International scientific congress, Kiev, October 5-8, 2010.* Kiev, 2010. P. 533.

9. Ashanin V.S., Druzh V.A., Petrenko Yu.I., Pugach Ya.I. The main provisions defining the organization of the implementation of complex coordinated motor activity. *Education and science of the 12th century. Physical Culture and Sport: materials of the VII International Scientific and Practical Conference.* Sofia, October 17-25, 2012. Sofia, 2012. Volume 49. P. 41-51.

10. Petrenko Yu.I., Ashanin V.S. The importance of teaching biomechanics course in the training of specialists in physical culture and sports. *Physical culture, sport and health: the state and prospects in the conditions of modern Ukrainian statehood in the context of the 25th anniversary of Ukraine's independence: materials of the XVIII International Scientific and Practical Conference, Kharkiv, December 8-9, 2016.* Kharkiv: KDAFK, 2016. P. 318-321.

11. Petrenko Yu.I. Use of the principles of biomechanics in the formation of motor competence of future specialists in physical culture and sports. *Actual problems of physical culture, sports, physical therapy and ergotherapy: biomechanical, psychophysiological and metrological aspects*: materials of the All-Ukrainian electronic scientific-practical conference with international participation. Kyiv, May 17, 2018. Kyiv, 2018. P. 160-162.

Published scientific works that additionally reflect scientific results of the dissertation

12. Ashanin V.S., Basenko O.V., Gorbatenko Yu.I. Methodical manual on biomechanics (laboratory workshop). Kharkiv: KDAFK, 2010. 48 p.

13. Ashanin V.S., Petrenko Yu.I., Basenko E.V. Methodical recommendations for carrying out practical works on the discipline of biomechanics. Kharkiv: KhGAFK, 2017. 96 p.

14. Filenko L.V. Gorbatenko Yu.I. Computer training programs with self-training students of higher educational institutions of physical culture. *Theory and methods of physical education and sport*. Kyiv: NUFVSU, 2008. No. 4. P. 70-73.

15. Gorbatenko Yu.I. Improvement of self-training of students of higher educational institutions of physical culture by means of information technologies. *Collection of scientific works, Kharkiv National Automobile and Road University*. Kharkiv: KhNADU, 2008. P. 116-118.

16. Ashanin V.S., Golosov P.P., Gorbatenko Yu.I. Computer technologies for the diagnostics of precision motor activity of athletes. *Physical education of students: scientific journal*. 2010. № 2. P. 11-13.

17. Ashanin V.S., Petrenko Yu.I., Bassenko E.V., Pugach Ya.I. Indirect methods for estimating biomechanical characteristics in difficultly coordinated movements. *Slobozhansky Scientific and Sport News*. Kharkiv: KhGAFK, 2012. №5. P. 81-86.

18. Petrenko Yu.M, Petrenko Yu.I., Dudnik Yu.N., Chernyshev V.A. Features of the teaching of mini-football at the students of technical and

humanitarian specialties in higher educational institutions. *Physical education of students: scientific journal*. 2012. № 4. P. 108-110.

19. Petrenko Yu.I. Timoshenko O.M. Features of the use of mobile devices in the educational process of the Institute of Physical Education. *Scientific and methodical bases of use of information technologies in the field of physical culture and sports: a collection of scientific works*. Kharkiv: KDAFK, 2017. Vol. 1. P. 75-77.

20. Petrenko Yu.I. Information competence of future specialists in physical culture as a component of their professional training. *Scientific and methodical bases of use of information technologies in the field of physical culture and sports: a collection of scientific works*. Kharkiv: KDAFK, 2018. Vol. 2. P. 83-86.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	23
ВСТУП.....	24
РОЗДІЛ 1. КІНЕЗІОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	33
1.1. Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як педагогічна проблема.....	33
1.2. Суть і структура кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту	59
1.3. Критерії, показники та рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту	84
Висновки до розділу 1.....	96
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	99
2.1. Методологічні основи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	99
2.2. Організаційна модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	128
2.3. Особливості впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	135
Висновки до розділу 2.....	171
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	174
3.1. Опис методики розрахунку показників сформованості кінезіологічної компетентності.....	174

	22
3.2. Опис етапів педагогічного експерименту	186
3.3. Статистичний аналіз результатів впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності.....	203
Висновки до розділу 3.....	215
ВИСНОВКИ	216
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	219
ДОДАТКИ.....	271

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗНЗ – загальноосвітній навчальний заклад

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

КГ – контрольна група

КК – кінезіологічна компетентність

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я

МОН – Міністерство освіти і науки

ОКР – освітньо-кваліфікаційний рівень

ОКХ – освітньо-кваліфікаційна характеристика

ФК – фізична культура

ФКіС – фізична культура і спорт

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Утвердження орієнтації пріоритетів сучасного українського суспільства на здоровий спосіб життя, поширення інноваційних видів рухової активності, розвиток спорту та рухової реабілітації, активна розробка «людино-машинних» систем, функціонування яких передбачає використання знань про механіку людських рухів, розвиток військової справи і запит на пристрої, які дублюють техніку рухів для поповнення втрачених функцій, збільшення сили м'язів та інше актуалізують соціальний запит на професійну підготовку таких фахівців, які б забезпечили раціональне використання людиною рухових можливостей на основі знань про механіку рухів людини, умінь аналізувати рухи та обирати з них раціональні для конкретного виду рухової активності, навичок професійної рухової дидактики, що у контексті професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту (ФКіС) інтегрується у кінезіологічну компетентність.

Значущість формування кінезіологічної компетентності обумовлюється рекомендаційними напрацюваннями таких дисциплін, як біохімія спорту, фізіологія фізичних вправ, біомеханіка фізичного виховання і спорту, психологія спорту, які у комплексі здійснюють потужний вплив на майбутнього фахівця ФКіС і дозволяють підвищити ефективність як його рухової діяльності, так і управління нею.

Нормативну основу дослідження становлять концептуальні положення: Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) [147]; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.) [376]; Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [267]; Постанови Кабінету міністрів «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» (2017 р.) [321]; Закону України «Про освіту» (2017 р.) [148]; Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) [150] та ін.

Методологічною основою дослідження є сукупність способів наукового пізнання, загальнонаукових і спеціальних методів проведення наукових досліджень. Теоретичною основою дисертації послуговували фундаментальні положення теорії систем та розвитку освітніх систем, концептуальні положення щодо професійної підготовки майбутнього фахівця, психолого-педагогічні закономірності організації освітнього процесу, теоретичні засади професійної підготовки фахівця.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що упродовж останнього десятиліття дослідники надають значної уваги проблемі професійної освіти у сфері фізичної культури і спорту, зокрема, розкрито: концептуальні основи професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту (В.А. Магін [239], В.В. Приходько [322], О.А. Томенко [390], С.А. Хазова [400; 401] та ін.); теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (О.Ю. Ажиппо [5], П.Б. Джуринський [121], О.М. Печко [308] та ін.); теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та фахівців зі здоров'я людини (Н.О. Белікова [51], Ю.О. Лянной [236] та ін.); концептуальні засади професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів (Є.О. Павлюк [286; 287], А.В. Сватъєв [349] та ін.). Науковий інтерес для нашого дослідження становлять роботи А.А. Гладишева [95], Н.В. Гущиної [110], Р.В. Клопова [179], В.О. Пономарьова [318], Д.В. Пятницької [282], О.Г. Сайкіної [344; 345] та ін. щодо методичних аспектів підготовки фахівців різних спеціалізацій для сфери фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти.

Водночас ґрунтовний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки у закладах вищої освіти не була предметом широкого кола досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців.

Актуальність означеної проблеми обумовлена *суперечностями*, що виникають між:

– зростаючим попитом українського суспільства на інноваційну рухову активність та недостатньою зорієнтованістю професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту на кінезіологічні знання, що є основою її збалансованого здійснення;

– розвитком науки кінезіології у світі, її впливом на поліпшення якості виконання фізичних рухів та недостатнім рівнем використання кінезіологічних умінь майбутніми фахівцями ФКіС у професійній діяльності;

– потребами модернізації професійної підготовки фахівців ФКіС на компетентнісних засадах та відсутністю ефективних моделей формування у них кінезіологічної компетентності, відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення, у т.ч. комп'ютерно орієнтованого.

Соціальна значущість проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, її недостатня теоретична й практична розробленість, виявлені суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблема дослідження пов'язана з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри інформатики і біомеханіки Харківської державної академії фізичної культури в межах теми «Науково-методичні основи використання інформаційних технологій при підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0111U003130, 2017 р.), під час виконання якої розроблено спеціалізоване програмне забезпечення для формування кінезіологічної компетентності, а також з науково-дослідною роботою кафедри теорії і методики фізичної культури Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка в межах теми «Теоретичні та методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U000900,

2016-2020 рр.), де автором визначено шляхи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Харківської державної академії фізичної культури (протокол № 9 від 29.02.2016 р.).

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Предмет дослідження – модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1) виявити стан розробленості проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки в педагогічній теорії і практиці;

2) схарактеризувати поняттєвий апарат дослідження, описати структуру кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, розробити критерії і показники для визначення рівнів її сформованості;

3) розробити і теоретично обґрунтувати модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки, а також розробити відповідне навчально-методичне забезпечення для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

4) експериментально перевірити ефективність розробленої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Для реалізації мети дослідження і вирішення поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичні*: *аналіз та систематизація* наукових джерел з метою виявлення стану розробленості проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки, з метою узагальнення практичного досвіду формування кінезіологічної компетентності; *термінологічний аналіз* для визначення сутності і змісту ключових дефініцій дослідження; *інтегральний аналіз* для визначення компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості кінезіологічної компетентності; *педагогічне моделювання* з метою опису моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки;

– *емпіричні*: *анкетування* з метою узагальнення практичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у вітчизняних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах; *педагогічний експеримент* (констатувальний та формувальний) і *тестування* (дидактичне та психо-діагностичне) для визначення рівнів сформованості кінезіологічної компетентності та експериментальної перевірки ефективності розробленої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки;

– *статистичні*: методи описової статистики, методи порівняння номінальних даних (критерій однорідності χ^2 Пірсона) з метою опрацювання результатів педагогічного експерименту та визначення достовірності отриманих результатів.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження є у тому, що:

– *вперше* розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки, яка ґрунтується на комплексі методологічних підходів (професіографічного, аксіологічного, системного,

праксеологічного, особистісного, інтегративного, компетентнісного) та сукупності загальнодидактичних і специфічних принципів (принципи кінезіології (функціонального аналізу рухових дій, структурності побудови системи рухів, цілісності дії, свідомої цілеспрямованості системи рухів) та принципи врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту (кінезіологічної спрямованості, циклічності та безперервності, ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності, соціокультурної спрямованості, педагогічної доцільності застосування ІТ);

– *уточнено* змістові характеристики понять «кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» (складова професійної компетентності, інтегральна особистісна якість, яка формується у процесі професійної підготовки фахівця з ФКіС та поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці і зміцненню здоров'я людини), «формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» (динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності та зорієнтований на опанування спеціальних кінезіологічних знань і вмінь);

– *описано* структуру кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у єдності гносеологічного, праксеологічного та поведінкового компонентів; розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів (реконструктивний, базовий, результативний) сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, який містить: комплекс діагностичних методик, критерії та показники (предметно-знаннєвий (обсяг кінезіологічних знань), техніко-операційний (обсяг кінезіологічних умінь; володіння методикою навчання

руховим діям), особистісний (потреба у досягненнях; мотивація до рухових видів діяльності; вольова регуляція);

– *удосконалено* зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти, що спрямовані на формування кінезіологічної компетентності;

– *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо застосування сучасних інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження у освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту для формування в них кінезіологічної компетентності. Зокрема, створено навчально-методичний комплекс з дисципліни «Біомеханіка», розроблено навчальний посібник «Теоретичні основи моделювання у біомеханіці», комп'ютерний практикум з дисципліни «Біомеханіка» та методичний сайт з дисципліни «Біомеханіка».

Матеріали дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками для подальшого вдосконалення теорії і практики вищої освіти, організації самостійної, індивідуальної роботи, при створенні навчальних посібників, методичних рекомендацій з професійно орієнтованих дисциплін, студентами у процесі підготовки науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, наукових і творчих проектів, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців ФКіС.

Основні положення та результати дослідження **упроваджено** у освітній процес Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту (акт впровадження від 15.02.2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1254/1 від 29.05.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 165/03-9 від 08.06.2018 р.), Харківської державної академії фізичної культури (довідка № 14/174 від 25.06.2018 р.), Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/546 від 04.09.2018 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (довідка № 46 від 05.09.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наведені в дисертації результати отримані автором самостійно. У спільних публікаціях автором: складено зміст, підібрано матеріали згідно тем підрозділів та здійснено загальне редагування [17]; обґрунтовано методика оцінки реальної маси біокінематичних ланцюгів і центрів їх розподілу [21]; узагальнено і систематизовано актуальні літературні джерела щодо використання інформаційних засобів у процесі професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту [434; 395; 303]; обґрунтовано значущість використання системного підходу у процесі викладання дисципліни біомеханіка для майбутніх фахівців фізичної культури і спорту [27; 301]; розроблено інтерфейс комп'ютерної програми і методики оцінювання рівня точності та швидкості руху руки людини [29]; обґрунтовано методика експериментальної перевірки надійності розробленої комп'ютерної діагностики точності рухових дій [18; 19]; визначено сутність механізмів забезпечення найбільш ефективної техніки виконання змагальних вправ [20]; розроблено теоретичні відомості до змісту лабораторних робіт, здійснено загальне редагування [24]; розроблено хід практичних робіт та контрольні запитання [22]; визначено основні чинники складових координаційної діяльності, що забезпечують побудову динамічного стереотипу [23]; визначено рівень теоретичних знань, швидкісно-силової і технічної підготовленості студентів технічних і гуманітарних спеціальностей, які займаються міні-футболом [304].

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: «Олимпийский спорт и спорт для всех» (Київ, 2010 р.); «Образование и наука XXI века» (Софія, Болгарія, 2012 р.); «Современные направления развития

информационно-коммуникационных технологий и средств управления» (Баку, Азербайджан, 2014 р.); «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя незалежності України» (Харків, 2016 р.); *усеукраїнських*: «Інноваційні ІТ-технології в навчальному процесі» (Суми, 2016 р.); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти» (Київ, 2018 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри інформатики та біомеханіки Харківської державної академії фізичної культури, теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка та науково-методичних семінарах Наукової лабораторії «Використання ІТ в освіті» Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (2015-2018 рр.).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження опубліковано в 20 наукових і навчально-методичних працях (із них 5 – одноосібні): 1 навчальний посібник, 5 статей у фахових виданнях України, з яких 1 індексується наукометричною базою Scopus, 1 комп'ютерна програма, 4 матеріали апробаційного характеру та 9 праць, які додатково відбивають наукові результати дисертації.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (460 найменувань, із них 30 – іноземними мовами) та 9 додатків на 36 сторінках. Дисертація містить 20 таблиць та 23 рисунки.

Загальний обсяг дисертації становить 306 сторінок, із них – 190 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1.
КІНЕЗІОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як педагогічна проблема

Характерними рисами змін, що відбуваються у системі вищої освіти та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації на сучасному етапі є тенденції демократизації, гуманізації, що віддзеркалюють потреби суспільства у вільних освічених громадянах, у визначенні їх права обирати той рівень освіти, який дозволить максимально розвивати свої здібності, задовольняти різні освітні потреби [389, с.7].

Поняття «компетентність» (Competence, competency і competences, competencies), за проектом Тюнінг Європейської Комісії – «це динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою і навчальною програмою. Компетентності покладені в основу кваліфікації випускника» [457, с. 32].

Згідно з Законом України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 №1556-VII), компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [147].

Нам імпонує думка Л.М. Титаренко, що компетентність майбутнього фахівця на сучасному етапі є показником якості вищої освіти, що формує основи її професійного аспекту, необхідного для прийняття рішень і діяльності у сфері обраної професії [389, с. 3].

У своєму дослідженні будемо спиратися на Інструктивний лист Міністерства освіти і науки України щодо розробки складових системи

стандартів вищої освіти, у якому поняття «компетентність» трактується як «інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника ЗВО для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних галузях, який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності» [186, с. 19].

Поняття «професійна компетентність» у психолого-педагогічній літературі трактується як сукупність знань, умінь і навичок, що визначають результативність праці [310; 432; 436; 440]; як єдність теоретичної та практичної підготовки студентів [6; 83]; як поєднання знань із професійно значущими особистісними якостями [257]; як систему знань та вмінь педагога, що виявляється при вирішенні на практиці професійно-педагогічних завдань [203]; як систему знань та вмінь, на основі яких формується творчий потенціал учителя та будується його діяльність [62; 410, с. 13].

Дещо ширше розглядають професійну компетентність Т. Браже [62], І. Зязюн [161], А. Маркова [247]. Зокрема, І. Зязюн у зміст професійної компетентності включає знання предмета, методики його викладання, педагогіки й психології та рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типові особливості й професійно значущі якості [161]. Л. Мітіна під професійною компетентністю розуміє гармонійне співвідношення елементів дієвої і комунікативної (культура спілкування, навички соціальної поведінки) підструктур [256]. На нашу думку, найбільш повним є визначення професійної компетентності С. Самойленко [347], яка розуміє цей феномен як комплексну характеристику людини, що проявляється в конкретній професійній діяльності та включає знання, уміння, навички, здібності, досвід, мотивацію і особистісні властивості.

У дослідженнях з проблем професійної підготовки в умовах модернізації освіти використовується поняття «професійна компетентність», визначення якого, на думку В. Гриньової [102, с. 24-25], поєднує три групи:

1) *визначення, пов'язані з діяльністю* – професійна компетентність розкривається як ступінь відповідності характеристик колективного чи

індивідуального суб'єкту переліку вимог, які висуваються до певної професії:

– як здатність спеціаліста до досягнення чітко визначеної мети, ефективного здійснення професійної праці у певній галузі діяльності, це особистісна характеристика, яка засвідчує реальну здатність до виконання професійних дій (В. Лозовецька) [227, с. 12];

– як здатність працівника якісно й безпомилково виконувати свої функції, опановувати нові знання й адаптуватися до змінних умов (В. Веснін) [71];

– як низку питань, у яких суб'єкт наділений пізнаннями, досвідом, і сукупність яких відтворює соціально-професійний статус та професійну кваліфікацію, а також деякі особистісні, індивідуальні особливості (здібності) й якості, що забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності (Н. Сергієнко) [358];

– як здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективною професійною діяльністю та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних та етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації (С. Іванова) [167, с. 110];

– як оцінна категорія, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здатностей людини дає їй можливість виконувати кваліфіковану роботу, приймати рішення у проблемних ситуаціях, планувати і вдосконалювати дії, які призводять до успішного досягнення поставлених цілей (Є. Огарьов) [277, с.10];

– як рівень умінь особи, що визначає ступінь відповідності певній компетенції, яка дозволяє діяти конструктивно у швидкоплинних соціальних умовах (В. Дьомін) [112, с. 35];

2) *визначення, пов'язані з особистістю* – визначають професійну

компетентність як здібності та якості особистості, які дозволяють їй обґрунтовано та ефективно діяти в своїй професійній галузі:

– як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції (А. Маркова) [248, с. 34];

– як актуалізована, інтегративна, така, що базується на знаннях, інтелектуально й соціокультурно зумовлена особистісна якість, що виявляється в діяльності, поведінці людини, у її взаємодії з іншими людьми під час вирішення різноманітних завдань (І. Зимня) [159, с. 5];

– як характеристика, що відображає ділові та особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети в певному виді професійної діяльності, а також забезпечити моральну позицію фахівця (Л. Мітіна) [255, с. 72];

– як складне інтегральне інтелектуальне, професійне та особистісне утворення, яке формується у процесі професійної підготовки у ЗВО, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних та індивідуально-психічних якостей, сприйняття мети, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності (В. Ягупов, В. Свистун) [426];

3) *визначення, пов'язані зі знаннями, вміннями та навичками* – характеризують компетентність з точки зору володіння знаннями, уміннями, навичками, які дозволяють мати судження про щось, висловлювати важливу, авторитетну думку:

– як сукупність певних ознак: наявність знань для успішної діяльності; усвідомлення значущості вказаних завдань для майбутньої професійної діяльності; набір операційних умінь; володіння алгоритмами вирішення професійних завдань; здатність до творчості у вирішенні професійних завдань (В. Кричевський) [200, с. 67];

– як спосіб існування знань, вмінь, освіченості, що сприяє особистій

самореалізації, знаходженню тим, хто навчається свого місця в світі, внаслідок чого освіта постає як високо мотивована, а в іншому розумінні особистісно-орієнтована, що забезпечує потребу особистісного потенціалу, визнання особистості оточуючими і усвідомлення нею власної значущості (В. Болотов, В. Серіков) [60, с. 9-10];

– як сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію (С. Гончаренко) [323, с. 149];

– як сукупність професійних знань, умінь, а також способів виконання професійної діяльності (О. Кокун) [183, с. 21].

Проектуючи результати проведеного аналізу різних підходів у специфіку нашого дослідження будемо розуміти поняття *«професійна компетентність»* як якість дії працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійних проблем і типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях, і залежить від кваліфікації, загальноприйнятих цінностей, моралі та етики, володіння новітніми технологіями виконання професійної діяльності, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної науки, впровадження оціночно-ціннісної рефлексії [235; 264].

Результати аналізу психолого-педагогічних праць Н. Гришиної [104], О. Губаревої [106], С. Демченко [116], В. Журавльова [140], Е. Зеєра [155; 156; 157], В. Калініна [170], Н. Лобанової [224], М. Лук'янової [232], Н. Микитенко [253], Є. Павлютенкова [288], В. Радула [333], В. Сластьоніна [365], Л. Сохань [139], М. Фіцули [396; 397] свідчать, що професійна компетентність має певну структуру, до складу якої входять різні компоненти, гіпотетично визначені та експериментально перевірені в кожному окремому дослідженні. Йдеться в основному про знання і вміння, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності, стиль взаємовідносин із людьми, педагогічну культуру, здатність до саморозвитку творчого потенціалу. При цьому виділяються такі основні структурні компоненти професійної компетентності: професійно-змістовний (базовий)

компонент, що передбачає наявність у педагога теоретичних знань з основ наук про особистість людини, щоб забезпечити осмисленість при визначенні педагогом змісту його професійної діяльності, спрямованої на виховання, навчання, освіти дітей; професійно-діяльнісний (практичний) компонент, що включає професійні знання та уміння, апробовані у дії і засвоєні особистістю як найбільш ефективні; професійно-особистісний компонент, складниками якого є професійно-особистісні якості, що визначають позицію і спрямованість педагога як особистості, індивіда і суб'єкта діяльності [286].

Професійна компетентність є інтегративним утворенням, у якому склад компонентів суттєво варіюється у різних дослідженнях, зокрема:

за сферами реалізації:

– економічна (підприємливість, відповідальність, дисциплінованість, культура праці); комунікативна (толерантність, сприйняття плюралізму, вміння відстоювати свої переконання); повсякденного життя (повага до інших, навички та вміння співіснування у соціумі, готовність надати допомогу, дотримання етикету); правова (усвідомлення потреби та необхідності в дотриманні вимог законів та інших нормативних актів, визнання рівності всіх людей, повага до свободи, відкритість і правова культура); політична (активність і мобільність, громадянська активність, політична культура); організаційна (раціональне врядування/самоврядування, ефективність менеджменту/самоменеджменту, ощадливе використання власних ресурсів); технологічна (вміле використання технічних засобів, раціональне співіснування з техносферою та критичне ставлення до неї); екологічна (знання законів екології, гармонійне співіснування з довкіллям, збереження біосфери) (О. Овчарук) [275, с. 37-38];

– соціально-правова компетентність – знання й уміння в галузі взаємодії із суспільними інститутами і людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування і поведінки; спеціальна компетентність – підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні завдання й оцінювати результати своєї

праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом; персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання і підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній праці; аутокомпетентність – адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій; екстремальна професійна компетентність – здатність діяти в умовах, що раптово ускладнилися, при аваріях, порушеннях технологічних процесів (О. Кокун) [183, с. 12];

за аспектами професійної діяльності:

– функціональна (реалізація професійних знань), інтелектуальна (здатність до аналітичного мислення й комплексного підходу до виконання своїх обов'язків), ситуативна (діяльність залежно від професійної ситуації), соціальна (реалізація комунікативних та інтеграційних здібностей) (В. Кричевський) [200, с. 67];

– спеціальна компетентність – володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; соціальна компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці; особистісна компетентність – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості; індивідуальна компетентність – володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, непідвладність професійному старінню, уміння раціонально організувати свою працю (А. Маркова) [248, с. 35-36];

за ієрархією:

– ключові (надфахові, або базові) – спираються на діяльнісні процеси і виявляються в контексті структури діяльності людини; загальнофахові

(загальнопрофесійні, базові) – належать до сукупності фахівців, професійна діяльність яких здійснюється на основі певного напрямку; спеціально-фахові (спеціальні) – часткові компетентності, яких набувають при підготовці за певними спеціальностями (В. Єльнікова, І. Мінтій, Н. Радіонова, А. Тряпціца) [378; 252; 326].

Нажаль, визначення, що таке формування компетентності взагалі, формування галузевої професійно-орієнтованої компетентності, зокрема дослідники не наводять. Формувати – складати, систематизувати, доповнювати [367, с. 919], тобто процес формування передбачає наявність попередніх складових чи компонентів, що потребують систематизації та доповнення. Стосовно до процесу самонавчання, формуватися – розвиватися органічно до ступеня зрілості, досягати кінцевого розвитку [367, с. 919], отже, з іншого боку, процес формування передбачає органічний розвиток до кінцевої мети – ступеня зрілості. З цього витікає, що формування – це процес систематизації, впорядкування наявних складових задля отримання готового результату.

Для аналізу поняття «формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту» з'ясуємо особливості їх професійної діяльності та специфіку професійної підготовки у ЗВО.

У працях Г. Бабушкіна [32], І. Галактіонова [88], А. Деркача, А. Ісаєва [119], А. Корха [193], А. Якімова [428] та ін. розкрито специфіку професійної діяльності фахівців галузі ФКіС.

Поняття «фахівець з фізичної культури та спорту» має подвійний характер: з одного боку він є тренером із виду спорту, а з іншого боку – викладачем, вчителем, наставником, що поєднує психолого-педагогічні і методичні знання, уміння й навички. У «Новому тлумачному словнику української мови» запропоновано таке визначення слова «тренер»: «фахівець з виду спорту, який керує тренувальним процесом спортсменів. Тренер здійснює навчально-тренувальну роботу, направлену на виховання, навчання і вдосконалення майстерності, розвиток функціональних можливостей

спортсменів» [269]. Водночас «викладач» – це особа, яка навчає інших людей (своїх учнів), передає їм певні знання [269].

Отже, поняття «фахівець з фізичної культури та спорту» з одного боку характеризується тренерською діяльністю з виду (видів) спорту, навчання рухових дій, техніки і тактики тощо, а з іншого – викладацькою, адже передбачає навчання осіб різної вікової категорії фізичній культурі.

Майбутній фахівець з фізичного виховання та спорту розглядається як особистість, яка цілеспрямовано здобуває у вищих навчальних закладах кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності, спрямованої на підготовку до подальшої професійної діяльності щодо підтримки відповідного рівня фізичної культури населення або досягнення вищих спортивних результатів на олімпійській, світовій чи регіональній аренах у командному чи в індивідуальному вимірах [111].

Основними складниками професійної діяльності фахівців з фізичної культури та спорту слід вважати: фізкультурно-спортивну діяльність (пізнавальну, організаторську, пропагандистську, інструктивно-педагогічну, суддівську); мотиваційно-ціннісні орієнтири, що виявляються в умінні мотивувати свої інтереси, переконання, потреби, прагнення досягти спортивних вершин; самодисципліну, самовиховання та самовдосконалення (рухові вміння, рухові навички, фізичний розвиток, фізична підготовленість), що виявляється у власній спортивній досконалості.

Професійна діяльність фахівця з фізичної культури та спорту в сучасних умовах висуває особливі вимоги до таких фахівців, серед яких надзвичайно значущими є теоретичні знання організації навчально-виховного процесу; володіння комплексом умінь і навичок та врахування вікових й індивідуальних особливостей тих, хто навчається, розвиток їхніх фізичних здібностей; аналіз педагогічних фактів та прогнозування результатів навчально-тренувальної діяльності; використання в навчально-тренувальному процесі ефективних засобів для досягнення максимально можливого

спортивного результату; спрямованість на постійне самовдосконалення, підвищення професійної майстерності та загальнокультурного рівня [286]. Функціональними обов'язками фахівця з фізичної культури та спорту є проведення занять із фізичного виховання, спортивно-масової, рекреаційної та оздоровчої роботи, менеджменту фізичної культури і здійснення своєї професійної діяльності у середніх та дошкільних закладах освіти, фізкультурних і спортивних організаціях.

Фахівець з фізичної культури та спорту може обіймати такі посади у державних, громадських, приватних та інших установах: учитель, викладач фізичного виховання у школі, училищі тощо; тренер, тренер-викладач з обраного виду спорту в ДЮСШ, ШВСМ; інструктор фізичної культури в дошкільному закладі; методист із фізичної культури; інструктор (організатор) спортивно-масової роботи на виробництві, приватній фірмі чи за місцем проживання; фахівець з експлуатації спортивних споруд; працівник державних або громадських органів управління фізичною культурою; працівник спортивних клубів, спортивно-оздоровчих таборів відпочинку [286].

Види професійної діяльності і професійних функцій, які формуються у системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту виокремлює у своїх працях Л. П. Сущенко [378, с. 220]. Типологія видів професійної діяльності, визначена ученою, вдало розкриває специфіку системи професійних функцій фахівців фізичного виховання і спорту: діагностична, реабілітаційна, репродуктивна, спортивна, освітянська, профілактична, організаційна [378, с. 220].

Аналіз нормативних документів дав змогу виокремити типові завдання професійної діяльності фахівців з фізичного виховання і спорту:

- здійснювати оперування нормативно-правовими документами в галузі фізичної культури та спорту;
- організовувати юридичну, психологічну, педагогічну, медично-реабілітаційну допомогу спортсменам;
- узгоджувати правову і матеріально-економічну бази організацій у

сфері фізичної культури та спорту;

- аналізувати соціально-економічні проблеми фізичної культури і спорту;

- проводити навчально-тренувальні заняття з урахуванням вікових особливостей різних категорій населення, форм прояву поведінки, методів корекції;

- проводити тренувальні заняття фізичними вправами, засобами різноманітних видів спорту з особами різного віку, статі, фізичної підготовленості;

- застосовувати у навчально-тренувальному процесі методики розвитку фізичних якостей та їх удосконалення;

- підтримувати власний достатній рівень фізичної, теоретичної підготовленості, розвитку рухових умінь і навичок, спортивної кваліфікації;

- аналізувати концептуальні засади фізкультурно-спортивної політики держави з метою ефективної орієнтації на спортивно-масову і спортивно-оздоровчу роботу, залучення молоді до занять спортом;

- моделювати форми фізичного виховання і спорту на основі знання соціальних запитів;

- здійснювати управлінську діяльність у галузі фізичної культури і спорту;

- проводити реабілітаційну, рекреаційну та профілактичну роботу на основі психолого-педагогічної та медичної діагностики;

- координувати взаємодію з батьками, громадськістю, застосовувати колективні методи корекційного впливу;

- надавати першу медичну допомогу;

- досліджувати закономірності процесу виховання, розвитку, формування особистості, принципів діяльності у спорті;

- контролювати процес фізичного виховання, спортивного тренування і фізичної реабілітації у підготовці спортсменів;

- здійснювати контроль за фізичним станом людей різного віку, статі,

фізичної підготовленості і тенденціями його змін;

- організовувати лікарський і педагогічний контроль за ефективністю занять фізичними вправами та спортом;

- вибирати педагогічні методи вирішення завдань оздоровчої та спортивно-масової роботи;

- формувати рухові уміння та навички в учнів з урахуванням сенситивних періодів розвитку;

- організовувати і проводити фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу;

- проводити заходи, спрямовані на загартування, попередження захворювань;

- використовувати природні фактори зміцнення здоров'я та покращення психофізичного і психоемоційного станів юних спортсменів;

- аналізувати результативність методів спортивно-масової та оздоровчої роботи (психодіагностика, консультація, вибір, адаптація, тренінг, корекція, тренуваність);

- координувати спортивно-масові послуги населенню, пропагувати здоровий спосіб життя;

- виховувати культуру міжособистісних стосунків як умови охорони психічного і фізичного здоров'я;

- аналізувати соціальне, політичне, культурне і виховне значення фізичного культури і спорту для різних верств населення;

- вивчати зміст фізичного виховання в сім'ї учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл;

- планувати підготовку в спорті, визначати основні форми спортивного тренування;

- враховувати індивідуальні особливості юних спортсменів при виконанні фізичних навантажень;

- сприяти вихованню морально-вольових якостей у підготовці юних спортсменів;

- планувати навчально-тренувальну роботу відповідно до затвердженого календаря проведення змагань;
- здійснювати діагностику психологічних особливостей спортсменів у передзмагальний період, для подальшої корекції;
- організовувати роботу системи фізичної реабілітації спортсменів у відновлювальному періоді підготовки;
- досліджувати проблеми адаптації спортсменів до фізичних навантажень, прогнозувати шляхи і методи її вирішення;
- організовувати роботу із залучення молоді в різні спортивні організації;
- здійснювати передбачення процедури і техніки педагогічного спілкування, запобігання конфлікту;
- розробляти і реалізовувати спеціальні відновлювальні програми та комплекси фізичних вправ для неповносправних;
- організовувати рекламу спортивних, фізкультурних, оздоровчих і рекреаційних послуг;
- організовувати спортивні, фізкультурні та оздоровчі групи, спортивні клуби та секції на підприємствах, в установах, за місцем проживання [286].

У своїй професійній діяльності фахівці з фізичної культури і спорту повинні опиратися не лише на знання, але й на певні професійно-педагогічні вміння й навички, до яких можна віднести рухові та індивідуально-педагогічні навички й уміння. До перших належать володіння технікою фізичних вправ, рухів, вміння застосовувати спортивний інвентар і устаткування. До індивідуально-педагогічних, як найбільш важливих, – уміння навчати рухових дій, планувати та організовувати навчально-тренувальний процес.

Процес професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту здійснюється згідно з нормативно-правовими документами: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Укази Президента «Про Положення про національний заклад (установу) України», «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанови Кабінету

Міністрів України «Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти», «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи».

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту розглядається нами як такий навчальний процес у ЗВО, що спрямований на формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до майбутньої професійної діяльності та самовдосконалення впродовж всього життя.

З 2015 року, в результаті введення в дію Закону України «Про вищу освіту» [147], професійна підготовка фахівців фізичного виховання здійснюється за відповідними спеціальностями та галузями знань, які наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Узгодження переліку спеціальностей,
за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти
за освітніми рівнями «бакалавр» та «магістр»**

Перелік галузей знань та спеціальностей до 2015 року		Перелік галузей знань та спеціальностей з 2015 року			
Шифр та найменування галузі знань	Код та найменування напрямку підготовки (спеціальності)	Шифр галузі	Галузь знань	Код спеціальності	Найменування спеціальності, спеціалізації
0102 Фізичне виховання спорт і здоров'я людини	6.010201 фізичне виховання*	01	Освіта	017	Фізична культура і спорт
	8.01020101 фізичне виховання*				
	6.010201 здоров'я людини	22	Охорона здоров'я	227	Фізична реабілітація

Акти

Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту визначається: освітньо-професійною програмою підготовки [147], навчальними планами з конкретних спеціальностей та навчальними програмами з дисциплін [265]. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту проводиться у вигляді своєрідного освітнього

теоретичного континууму, при якому кожна наступна дисципліна навчального плану базується на сукупності знань, набутих на попередніх рівнях.

У дослідженні Т. Кутек [210] зазначено, що підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту включає в себе такі основні блоки:

1) теоретико-методичний блок – передбачає формування знань у галузі «Фізична культура і спорт», зокрема спеціальних дисциплін (методика викладання гімнастики, методика викладання легкої атлетики, плавання тощо); медико-біологічних дисциплін (анатомія, фізіологія, фізична реабілітація тощо); загально-гуманітарних дисциплін (історія, економіка, філософія тощо), психолого-педагогічних (психологія, педагогіка тощо);

2) практичний блок – передбачає оволодіння професійно важливими вміннями та навичками: науково-дослідної діяльності, організаційно-педагогічної діяльності, підвищення спортивної майстерності.

Компоненти освітньо-професійної програми складаються з обов'язкових та вибіркових. У свою чергу до обов'язкових компонентів входять цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, цикл природничо-наукової підготовки та цикл професійної і практичної підготовки.

Природничо-наукові дисципліни входять до циклів природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, їх об'єднано в 2 групи: біологічні (анатомія з основами спортивної морфології, фізіологія людини, фізіологічні основи фізичного виховання і спорту, біохімія, біомеханіка, екологія, безпека життєдіяльності) та медичні (гігієна, лікувальна фізична культура, масаж, основи медичних знань, валеологія). Такий поділ є досить умовним, оскільки більшість предметів має інтегрований характер і містить знання не лише біології та медицини, а й предметів соціально-економічного, гуманітарного та професійно-практичного циклів.

Так, у процесі вивчення курсу «Анатомія з основами спортивної морфології» майбутні фахівці узагальнюють і поглиблюють знання про будову організму людини, а також закладаються основи первинної інтеграції знань шляхом вивчення морфологічних перебудов в організмі під час рухової

діяльності. Така інтеграція актуалізується в процесі вивчення «Фізіології людини», яка поєднується і з «Анатомією людини», і з «Фізіологією» та «Валеологією». Анатомічні, фізіологічні та онтогенетичні аспекти доповнюються в курсі «Екології». Ідея інтеграції змісту природничо-наукових знань реалізовується також у курсах «Біомеханіки» та «Біохімії».

Дисципліни природничо-наукового циклу вивчаються на 1-4 курсах підготовки фахівців фізичної культури і спорту. Вони спрямовані на розвиток професійної мотивації, формування основних компонентів професійної компетентності, пов'язаних зі змістом дисциплін.

Дослідження навчальних планів ЗВО галузі ФКіС свідчить, що на дисципліни професійного (спортивно-спеціалізованого) спрямування відводиться приблизно 50% часу, на психолого-педагогічну підготовку – приблизно 20%, на педагогічну і тренерську практику – близько 8% часу [142].

Також нормативний зміст підготовки майбутніх фахівців з ФКіС передбачає оволодіння ними такими знаннями, вміннями та навичками:

1) виконання визначених видів рухових дій для занять масовим спортом; дотримання рекомендацій щодо тривалості та інтенсивності оздоровчої рухової активності протягом тижня; ведення здорового способу життя та складання встановлених тестів і нормативів щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України;

2) визначення та демонстрація на препаратах, муляжах та іншому матеріалі будову опорно-рухового апарату, серцево-судинної, нервової та інших систем організму людини; пояснення значення основних понять та визначень, що характеризують перебіг фізіологічних процесів в організмі людини; прогнозування зміни функціональних процесів при емоційних та фізичних навантаженнях; опис біохімічних механізмів енергетичного та пластичного забезпечення м'язового скорочення;

3) визначення засобів профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом; діагностування функціонального стану організму людини;

4) демонстрація знань сучасної класифікації діагностичних підходів до оцінки здоров'я та використання сучасних методів діагностики індивідуального і громадського здоров'я; організація заходів щодо залучення різних груп населення до здорового способу життя;

5) пояснення принципів, засобів та методів фізичного виховання населення; інтерпретація теорії навчання рухових дій; опис методики розвитку рухових якостей; визначення форм організації занять у фізичному вихованні;

б) демонстрація знання теоретичних засад використання рухової активності людини під час дозвілля для збереження здоров'я, зокрема, спортивного туризму й орієнтування на місцевості; проведення оцінки рухової активності; розроблення та організацію фізкультурно-оздоровчих заходів для різних груп населення;

7) пояснення принципів, мети, завдань, засобів та методів спортивної підготовки, обговорення особливостей змагальної діяльності та організацію й проведення спортивних змагань, структуру тренувального процесу, основи відбору і орієнтації спортсменів, основи моделювання та прогнозування у підготовці спортсменів; визначення позатренувальних та позазмагальних засобів стимулювання працездатності та відновлювальних процесів;

8) застосування базових знань з метрології та біомеханіки, виконання необхідних вимірів та розрахунків для обґрунтування засобів фізичної культури та особливостей спортивної техніки;

9) демонстрація знань основ психології особистості, психомоторики, психологічних процесів, психічних станів людини, психологічних якостей особистості, основ соціальної психології груп і колективу.

За спеціальністю «Фізична культура і спорт» у педагогічних ЗВО висуваються такі основні вимоги до рівня підготовленості випускників [89]:

- знати дидактичні закономірності у фізичному вихованні та спорті;
- володіти методикою фізкультурно-спортивних занять з різними групами населення;

- знати анатомо-фізіологічні, гігієнічні та психолого-педагогічні основи фізичної культури і спорту;
- знати методи і систему організації комплексного контролю у фізичному вихованні та спортивній підготовці;
- уміти формулювати конкретні завдання фізичного виховання різних груп населення, підготовки спортсменів різного віку та кваліфікації;
- володіти технологією навчання різних категорій людей руховим діям і розвитку фізичних якостей у процесі фізкультурно-спортивних занять;
- уміти планувати і проводити основні види фізкультурних занять з дітьми шкільного віку, дорослими людьми з урахуванням санітарно-гігієнічних, кліматичних, регіональних особливостей;
- уміти планувати і проводити заходи з профілактики травматизму та надавати першу медичну допомогу;
- уміти оцінювати ефективність фізкультурно-спортивних занять;
- уміти здійснювати консультативну діяльність з питань організації та проведення індивідуальних і колективних фізкультурно-спортивних занять осіб різного віку;
- володіти технікою мови і мовлення у процесі фізкультурно-спортивних занять, прийомами спілкування, навичками виховної та консультативної роботи, коректно висловлювати та аргументовано обґрунтовувати різні положення;
- уміти у процесі самоосвіти і самовдосконалення оволодівати новими стосовно до одержаної у ЗВО освіти видами діяльності;
- володіти навичками раціонального застосування навчального та лабораторного обладнання, аудіовізуальних засобів, комп'ютерної техніки, тренажерних пристроїв і спеціальної апаратури у процесі різних видів занять;
- володіти засобами і методами формування здорового способу життя на основі потреби у фізичній активності, регулярного виконання фізичних вправ, використання гігієнічних і природних чинників з метою оздоровлення та фізичного вдосконалення тих, хто займається;

– уміти застосовувати навички науково-методичної діяльності для розв'язання конкретних завдань, що виникають під час проведення фізкультурно-спортивних занять;

– уміти застосовувати методи лікарсько-педагогічного контролю в конкретних ситуаціях фізкультурної діяльності;

– уміти надавати першу медичну допомогу у випадку травмування учнів під час фізкультурно-спортивних занять;

– уміти визначати причини помилок і знаходити шляхи їх усунення у процесі навчання рухових дій і розвитку фізичних якостей учнів.

Ефективна професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту в Україні, за Л. Сущенко, передбачає: теоретично обґрунтовану зміну форм і методів навчання у вищих навчальних закладах, які мають бути спрямовані на розвиток професійної компетентності особистості майбутнього фахівця; забезпечення в процесі фізкультурної освіти можливостей ознайомитися з різними напрямками діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, особливостями функціонування вищих фізкультурних закладів в умовах соціально-економічних трансформацій суспільства; психолого-педагогічне забезпечення свідомого професійного самовизначення особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, можливості для її професійної самоактуалізації та професійної самореалізації [378, с. 43-44].

З'ясуємо особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у системі вищої освіти розвинених країн світу.

У США на сучасному етапі професія тренера-викладача набуває все більшої популярності. Відповідно до прогнозів Бюро статистики праці США (US Bureau of Labor Statistics) [458] потреба у фахівцях з фізичної культури і спорту до 2018 р. збільшиться на 17%. За даними цієї організації, у США наявність вищої освіти не є обов'язковою умовою для роботи тренером-викладачем, хоча все більше роботодавців віддають перевагу фахівцям із вищою освітою [378]. У США фахову підготовку майбутніх фахівців з

фізичної культури і спорту забезпечують 480 коледжів, 135 університетів та 8 професійних шкіл [452].

Освітня програма за напрямом «Наука про здоров'я та спорт» (Health and Sport Science) передбачає дворічний термін підготовки та загальну мінімальну кількість семестрових кредит-годин – 69. Після завершення програми випускники мають право працювати викладачами спортивних дисциплін у школах і коледжах. За бажанням, фахівці такого рівня можуть пройти сертифікацію тренера за різними спеціалізаціями. Випускники також можуть обрати третій варіант подальшої освіти: стати бакалавром за суміжними напрямками підготовки. Вже на початковому етапі професійної освіти майбутні фахівці здобувають значний обсяг фундаментальних знань із теорії фізичної культури, здоров'я, менеджменту, першої медичної допомоги. Наступним варіантом є здобуття академічного ступеня бакалавра та магістра за спорідненими спеціальностями: фізіотерапевт (Physiotherapist), тренер з атлетизму або викладач силового тренування (Athletic Trainer or Strength and Conditioning Teacher), спортивний менеджер (Sports Manager) тощо. Аналіз систем і програм підготовки за окремими вищезазначеними напрямками детально представлений у працях Н. Белікової [51] та Є. Захаріної [151; 152].

В останні роки у США з'явилися фахові навчальні програми зі спеціалізацією в галузі викладання спортивних дисциплін. Подібні програми пропонуються в межах напрямів підготовки бакалаврів у галузях здоров'я, кінезіології, фізичного виховання, силового тренування, атлетичного тренінгу тощо. У межах підготовки бакалавра наук у галузі здоров'я за напрямом «Фізичне виховання» (Physical Health Education) передбачено 120 семестрових кредит-годин і такі групи дисциплін:

1) обов'язкова університетська програма (42 семестрові кредит-години): «Технології написання наукових робіт», «Світова література», «Історія США», «Вища математика»; «Вступ до біології»; «Іноземна мова»;

2) інші обов'язкові дисципліни (11–17 кредит-годин): «Соціальні науки», «Фізика», «Світова культура», «Етика та лідерство»;

3) спеціальні обов'язкові дисципліни, де блок «Кінезіологія та здоров'я» (18 кредит-годин) включає такі дисципліни: «Фізіологічні засади кондиційного тренінгу», «Управління фізичною активністю та спортивними програмами», «Розвиток рухових навичок», «Здоров'я дітей, підлітків та дорослого населення», «Історичні та етичні проблеми у фізичній культурі та спорті»; блок «Науки про рухову активність» (18 кредит-годин) – «Прикладна анатомія людини», «Біомеханічний аналіз рухів», «Нейром'язова регуляція». Для кожного з предметів вимагається оцінка «С» та вище;

4) спеціалізація (кількість семестрових кредит-годин не регламентується): NTR 306N «Основи харчування», KIN 322 «Розвиток рухових навичок», KIN 332 «Діагностика й оцінювання у фізичному вихованні», KIN 327L «Науково-дослідницька діяльність»;

5) дисципліни на вибір (кількість семестрових кредит-годин не регламентується).

В університетах США існує можливість продовжити фахову освіту за напрямом «Наука про рухову активність» (Exercise Science) [286].

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у Німеччині має, як правило, двоступеневу структуру:

1) навчання протягом семи семестрів, що завершується складанням першого державного іспиту (навчання тренера-викладача відбувається за модульною структурою; обсяг навчального навантаження (ECTS-Punkten) нараховує 69 кредитів);

2) стажування або педагогічна практика, що триває 24 місяці, завершується складанням другого державного іспиту.

Перші 12 місяців педагогічної практики передбачають самостійне викладання предметів, що вивчаються (вісім годин на тиждень); практику викладання під керівництвом викладача (10 годин на тиждень); семінарські заняття (10 годин на тиждень). Двічі на тиждень кандидат на посаду тренера-викладача відвідує практичні заняття у навчальних закладах різних рівнів. Три інші дні кандидат займається викладанням у навчальному закладі, за яким він

закріплений. Наступні 12 місяців педагогічної практики передбачають самостійне викладання предметів (15 годин на тиждень). Наприкінці практики кандидат на посаду тренера-викладача складає другий державний іспит [440; 456].

Їхні випускники отримують широкі знання з фізичного виховання і спорту та можуть працювати не лише в професійних спортивних структурах, а й в інших організаціях фізкультурно-спортивної спрямованості [450]. Під час ознайомчої практики студенти отримують практичні навички майбутньої фахової діяльності у фізкультурно-спортивних організаціях різних видів – професійних спортивних клубах, школах, органах місцевої влади, комерційних та громадських спортивних організаціях, оздоровчих закладах. Серед типових практичних завдань виокремлюються: аналіз забезпечення навчально-тренувального процесу з виду спорту; аналіз періодів підготовки спортсменів до відповідальних змагань; формування стратегічного плану побудови циклів підготовки спортсменів та прогнозування результату педагогічної діяльності тощо. Фахова підготовка майбутніх тренерів-викладачів у німецьких університетах здійснюється за кредитно-модульною системою [440; 456].

Державна політика розвитку фізичного виховання і спорту в Польщі закладена у програмі «Стратегія розвитку спорту в Польщі до 2020 року» (Program Rozwoju Sportu do roku 2020) [454]. У Польщі майбутніх фахівців у галузі ФКіС готують за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: «ліценціат» (3-річний термін навчання) та «магістр» (2-річний термін навчання). У результаті аналізу змісту планів з'ясовано, що освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» спрямований, передусім, на підготовку випускника до професійної діяльності в гімназії, ліцеї, університеті, а також до проведення спортивно-масової і рекреаційної діяльності серед різних вікових груп населення. У планах польських ЗВО із спеціальності «Фізичне виховання» серед дисциплін гуманітарного циклу провідну роль відіграють такі предмети: філософія, соціологія, іноземна мова, інформаційні технології.

У частині ЗВО Польщі до цього циклу відносять також педагогіку і психологію. Крім вищеназваних дисциплін, у польських ЗВО також викладаються такі дисципліни гуманітарного і соціально-економічного циклу: статистика, охорона інтелектуальної власності, ергономіка і охорона праці, логіка, антропологія, етика, екологія, маркетинг, організація і право в освіті, охорона середовища, основи суспільної комунікації. В останні роки значно зросла увага до викладання іноземної мови та новітніх інформаційних технологій. Дисципліни медико-біологічного циклу (цикл основних предметів) у ЗВО Польщі зі спеціальності «Фізичне виховання» включають анатомію, біологію, фізіологію, біомеханіку, біохімію, домедичну допомогу, антропомоторику, біологію спорту, фізіологію спорту, біомеханіку спорту, валеологію (педагогіку здоров'я). Цикл професійно-орієнтованої і практичної підготовки (фахові предмети) студентів спеціальності «Фізичне виховання» аналізованих польських навчальних закладів містить такі навчальні дисципліни: теорія і методика фізичного виховання, теорія і методика легкої атлетики, теорія і методика гімнастики, теорія і методика плавання, теорія і методика лижного спорту, теорія і методика спорту неповносправних осіб, історія фізичної культури, теорія туризму і рекреації, теорія спорту, ритміка і танці, рухливі ігри [286].

Вагомий внесок у дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту зробили О. Ареф'єв [13], О. Атамась [16], А. Барабанов [38], Н. Белікова [51], М. Василенко [66], І. Волков [78], Н. Волянчук [81; 83], О. Вацеба, М. Герцик [92], О. Демінський [113], А. Деркач [119], Ю. Драгнєв [127], Є. Захаріна [151], В. Завацький [189], Р. Клопов [179], А. Лапутін, В. Кашуба [214], Ю. Лянной [236], В. Платонов [308; 309; 310], А. Проценко [235], Є. Павлюк [286], М. Солдатенко [368], Н. Степанченко [373], Л. Сущенко [378], О. Тимошенко [388] та ін. У їхніх працях акцентується увага на підвищенні ефективності навчального процесу і підготовки конкурентоздатного майбутнього фахівця фізичної культури і спорту за таких умов: розробки нових моделей різних рівнів вищої освіти,

визначення її стандартів; оновлення змісту вищої освіти з урахуванням професійної спрямованості, впровадженням ефективних дидактичних технологій, створення нової системи науково-методичного забезпечення.

Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту вітчизняні та зарубіжні науковці досліджували в таких аспектах: теоретичні та методичні засади фізичного виховання (В. Бальсевич [35; 36; 37], Л. Матвеев [250], В. Столяров [374] та ін.); педагогіка фізичного виховання та спорту (Б. Ашмарін [28], Л. Зав'ялов [29] та ін.); використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності фахівців (В. В. Белоусова [45], І. Решетень [335] та ін.); біомеханіка навчання руховим діям у фізичному вихованні та спорті (Д. Донской [124-126], В. Лях [237; 238] та ін.) медикобіологічні аспекти фізичного виховання і спорту (М. Волков [79], Я. Коц [197] та ін.).

Професійна підготовка майбутніх фахівців ФКіС розглядається як процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [111].

Проблеми змісту освіти галузі ФКіС досліджені у працях А. Барабанова [38], М. Віленського [73], Є. Каргаполова [172], В. Маслова [249], Ж. Холодова [402; 403] та ін. Удосконалення організаційних форм і методів навчання у вищій освіті галузі ФКіС вивчали Ю. Гагін [87], С. Зайцева [145], А. Кузьмін [202], Б. Курдюков [207], Л. Лубишева [229; 230], В. Лях [237; 238], Н. Назаркіна [262], Н. Пфейфер [329], В. Чичикін [412; 413] та ін. У цих працях наголошується, що ЗВО галузі ФКіС мають розвиватися на принципах динамізму, варіативності, різноманітності організаційних форм, гнучкого реагування на потреби суспільства й особистості.

Отже, *специфіка професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури і спорту* ґрунтується на об'єктивних закономірностях формування

рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей та паралельного засвоєння знань з конкретних навчальних дисциплін природничо-наукового циклу.

Як показує проведений аналіз, головною метою професійної підготовки фахівця в суспільстві стає не здобуття ним кваліфікації у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Отже, *професійну компетентність фахівця з фізичної культури і спорту* можна розглядати як інтегровану професійно особистісну характеристику, яка забезпечує ефективний рівень професійної діяльності та відображає: рівень сформованості професійно значущих якостей особистості; результат загальноосвітньої, професійної та спеціальної підготовки, що визначаються сукупністю мотиваційних та ціннісних установок, необхідним обсягом знань та вмінь та досвідом діяльності у вибраній галузі.

Під її *формуванням* розуміємо процес, спрямований на здобуття та розвиток складових професійної компетентності, а також створення умов для вмотивованого і активного використання набутих знань, умінь та навичок при розв'язанні професійно спрямованих задач. Ефективність цього процесу можна гарантувати лише за умов, якщо він має цілеспрямований характер, спеціально організований та спланований, враховує вимоги, що висуває сьогодення до майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Враховуючи зміст професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, С. Хазова [400; 401] представляє свій погляд на структуру та зміст їх професійної компетентності: загальнонаукові компетенції (компетенції пізнавальної діяльності; фундаментальні компетенції, пов'язані з орієнтацією в загальних філософських, соціально-економічних, культурологічних, історичних, науково-методичних та ін. питаннях), загально-професійні (галузеві) компетенції (відносяться до орієнтації в загальних теоретичних, соціально-економічних і організаційно-управлінських питаннях фахової

сфери), спеціальні компетенції (професійно-функціональні та професійно-комунікативні знання та вміння).

Згідно стандартів вищої освіти України для спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» сформовано перелік професійних компетентностей, якими повинен володіти випускник першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Вони базуються на інтегральній компетентності, загальних компетентностях та спеціальних (фахових, предметних) компетентностях фахівців фізичної культури і спорту [186].

Інтегральна компетентність – це узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Загальні компетентності – це універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку. До загальних компетентностей фахівців фізичної культури і спорту можна віднести такі складові.

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
2. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
4. Навички в організації умов безпеки рухової діяльності.
5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – це компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

До спеціальних (фахових, предметних) компетентностей фахівців фізичної культури і спорту можна віднести такі.

1. Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань знання про будову тіла людини та механізми життєдіяльності її організму, фізіологічні та біохімічні основи адаптації до фізичних навантажень різної спрямованості.

2. Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання з теорії і методики фізичного виховання та спортивної підготовки.

3. Здатність здійснювати виміри у відповідності до метрологічних вимог, біомеханічний аналіз, синтез, моделювання фізичних вправ та керування рухами людини.

Оскільки основним засобом фізичного і спортивного виховання є рухи, то професійна компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і спорту повинна також забезпечувати досягнення головної мети щодо формування та вдосконалення рухової діяльності людини.

Проведений аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження та реального стану професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту свідчить, що, незважаючи на вагомні результати багатьох наукових пошуків, поза увагою дослідників лишаються питання, які стосуються вирішення проблеми формування компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту щодо раціонального вдосконалення рухової діяльності людини. Така сутність компетентності недостатньо досліджена в педагогічній теорії підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, а тому не знайшла належного відображення в практичній діяльності ЗВО. Отже, розглянемо це у наступному параграфі.

1.2. Суть і структура кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

Фундаментом фізичної культури і спорту є об'єктивна біологічна потреба людини в руховій активності. Рухова активність – необхідна умова нормального розвитку та функціонування організму. Вона не просто корисна, як ми звикли чути, а життєво необхідна. Фізична робота, в якій беруть участь великі групи м'язів, є природною потребою для всіх органів, тканин і систем організму. Нормальна життєдіяльність м'язової, кісткової, серцево-судинної, дихальної, нейроендокринної систем можлива лише при певній дозі рухової

активності – сумі рухів, які виконуються в процесі життєдіяльності.

Систематична рухова діяльність сприяє поліпшенню кровообігу головного мозку, посиленню нервових зв'язків, уповільненню процесу втрати клітин, профілактиці стресу й депресій. Усе це позитивно позначається на розумових здібностях людини. Рухова активність (особливо аеробної спрямованості, а також спортивні ігри, що вимагають інтелектуальної напруги) є могутнім чинником уповільнення процесу старіння головного мозку, збереження пам'яті, ефективності мислення [180]. За словами французького лікаря Тіссо, рух, як такий, може за своїм впливом замінити будь-які ліки, але всі лікувальні засоби світу не в змозі замінити впливу руху [430].

За допомогою фізичних вправ здійснюється вплив на фізичний стан людини для виконання певної рухової дії та вдосконалюється спосіб її виконання, тобто рухи стають точнішими та ефектнішими, відбуваються зовнішні зміни органів, що беруть участь у цих рухах.

Слід зазначити, що предметом дослідження рухової функції людини є наука *кінезіологія*, яка на системному рівні об'єднує комплексні знання з різних наукових напрямків: анатомо-морфологічних, біомеханічних, фізіологічних, психосоматичних та ін.

Враховуючи різні погляди вчених, автор О.І. Загrevська у своїй науковій праці систематизувала існуючі напрями кінезіології, а також представила розробників, які займалися даною тематикою (табл. 1.2) [143, с. 55].

На різних етапах розвитку науки про рухову поведінку людини назви кінезіології були різні: теорія тілесних рухів (П. Ф. Лесгафт [55; 384]), теорія рухів (М. О. Бернштейн [48]), біомеханіка (Д. Д. Донской [124; 126]), біомеханіка фізичних вправ (В. М. Заціорський [153], Д. Д. Донской [125], А. М. Лапутін [212]), педагогічна кінезіологія (Х. Х. Гросс [105]), біомеханіка спорту (А.М. Лапутін [214]), біомеханіка фізичного виховання і спорту (М. О. Носко [270-274] та ін.), дидактична біомеханіка (А. М. Лапутін [213], О. А. Архіпов [14]) та ін.

Напрямки розвитку кінезіологічної науки

Напрями кінезіології	Предмет вивчення	Завдання, які вирішуються в рамках напрямку	Представники (розробники)
Прикладна кінезіологія (використовує зв'язки між м'язами і органами для виявлення і усунення різних порушень)	Вплив рухових дій на фізіологічні системи організму людини	Корекція здоров'я на основі його взаємозв'язку з психічними, емоційними, моральними і духовними аспектами особистості	Д. Гудхарт, П. Деннісон, Г. Деннісон, І.Р. Шмідт, J. Shafer
Спортивна кінезіологія (ґрунтується на побудові «моделі оптимальної техніки» рухової дії)	Спортивна рухова активність	Удосконалення технології навчання спортивним руховим діям на основі інтеграції їх смислового образу з зоровим і кінестетичним	М.А. Бернштейн, В.Б. Коренберг, В.К. Бальсевич, Х.Х. Гросс і ін.
Освітня кінезіологія (ґрунтується на взаємозв'язку рухової діяльності та когнітивної сфери особистості)	Технологія застосування кінезіологічних засобів в освітньому процесі	Розвиток здатності до навчання (поліпшення читання, письма), розвиток пам'яті, мислення і т.д.	Х.Х. Гросс, Д. Гудхарт, П. Деннісон, Г. Деннісон, В.М. Ірхін, О.В. Польщикова та ін.
Онтокінезіологія (ґрунтується на принципах соціовідповідності розвитку кінезіологічного потенціалу людини)	Фундаментальні закономірності вікового розвитку рухової діяльності людини	Удосконалення рухової діяльності людини на різних етапах його онтогенезу	М.А. Бернштейн, В.К. Бальсевич
Педагогічна кінезіологія (ґрунтується на соціокультурній теорії рухових дій)	Психосемантика діяльнісної свідомості	Смислове проектування рухової діяльності	Х.Х. Гросс, С.В. Дмитриєв, Д.Д. Донський, В.Л. Уткін

При цьому слід зазначити, що біомеханіка є частиною біофізики і розвивається як розділ біофізики. Біомеханіка як єдина система знань сформувалася порівняно недавно, проте рухи людини та тварин завжди привертали увагу в історії світової науки. До передумов виникнення біомеханіки як самостійної науки відноситься накопичення знань в області фізичних і біологічних наук, а також розвиток техніки. Ще Аристотель (384-322 рр. до н.е.), Клавдій Гален (130-201 рр. н.е.) та Авіценна (980-1037 рр. н.е.) спостерігали рухи людини та тварин і по-своєму описували й аналізували їх. Однак тільки великий Леонардо да Вінчі (1452-1519 рр.) першим звернув увагу на особливу роль механіки у вивченні рухів. Він, зокрема, писав: «Наука механіка тому є кориснішою за всі інші науки, що, як виявляється, усі живі тіла, котрі мають здатність до руху, діють за її законами». Новітня історія біомеханіки починається з видатної праці італійського лікаря й математика Джованні Бореллі (1608-1679 рр.) «Про локомоції тварин». Дослідження Дж. Бореллі започаткували розвиток біомеханіки як галузі науки [143].

К.Д. Ушинський сформулював антропологічний принцип кінезіології через звернення до людського в людині. Велику роль у розумінні єдності структури та функцій опори й руху людини відіграли праці І.М. Сеченова та П.Ф. Лесгафта. Кожен із цих видатних дослідників зі свого погляду зробив вагомий внесок у сучасне розуміння біомеханіки як науки. П.Ф. Лесгафт у 1874 р. опублікував відому працю «Основи природної гімнастики», яка поклала початок його курсу «Теорія тілесних рухів», де він установив, так звану, абетку рухів тіла людини. У 1901 р. вийшла у світ монографія «Нарис робочих рухів людини», у якій викладено основні положення біомеханіки трудової рухової діяльності людини [55; 143].

Великий вклад у науку про рухи зробив М.Ф. Іваницький, що розробив розділ курсу анатомії – руховий апарат як ціле (динамічна анатомія) і в 1938 р. опублікував монографію «Рухи тіла людини» [55; 143].

Дослідження М.О. Бернштейна, які стали вже класичними, дали результати, що привели його у свій час до нової системи поглядів на рух і

керування ним. Розвиваючи ідеї І.М. Сеченова про рефлекторну природу управління рухами шляхом використання чуттєвих сигналів, М.О. Бернштейн висунув положення про кільцевий характер процесів управління, про рівневу побудову рухів. У своїх працях йому вдалося не тільки об'єднати в єдину систему анатомічні, фізіологічні, психологічні, фізичні й інші знання, а й на цій основі фактично синтезувати нову сучасну біомеханіку. Серія його дослідів, починаючи з 1939 р., завершилася фундаментальною працею «Про побудову рухів» (1947 р.) [55; 143].

На той час біомеханіка сформувалася як самостійна навчальна дисципліна, яку традиційно викладали в інститутах фізичного виховання та на відповідних факультетах педагогічних вузів і університетів. Цьому сприяло видання в 1957 р. учнем М.О. Бернштейна Д.Д. Донським спеціалізованого підручника з біомеханіки, а у 1979 р. – перевидання його у співавторстві з В.М. Заціорським [55; 124; 143; 153].

В.К. Бальсевич вказує, що кінезіологія в повній мірі відображає інтегративну область наукового знання про рухову діяльність індивідуума, звідси формуються такі принципи кінезіології: детермінації; адекватності та фазового акценту [35]. У своїх роботах В.Б. Коренберг [190; 191] представляє кінезіологію як органічно інтегруючу в одну науку біомеханіку, педагогіку, психологію і т.д. Кінезіологічний підхід Н.А. Бернштейна ґрунтується на теорії рівневої побудови руху [48].

Кінезіологія є область біологічного знання з педагогічною спрямованістю [126] і обіймає напрямки: механічні, функціонально-анатомічні, фізіологічні, інструментальні. Як зазначає Д.Д. Донський, об'єктом її пізнання є рухові дії як системи взаємно пов'язаних активних рухів і положень тіла людини, а областю вивчення є механічні і біологічні причини виникнення рухів в їх єдності і особливості їх виконання в різноманітних умовах [124].

Провідними рисами розвитку кінезіології є її педагогізація, взаємопроникнення методів та методик дослідження, взаємообмін знаннями,

досвідом, розмитість меж навчальних і наукових дисциплін з одночасним розширенням та зміцненням взаємозв'язків між ними [280].

Окремий етап розвитку кінезіології – альтернативна (антропоорієнтована) біомеханіка [280]. Головною її особливістю є максимальне сприяння досягненню науково-педагогічного світогляду майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту для ефективного формування фізичної культури особистості та взаєморозвитку рухової і інтелектуальної складових [279]. Ще у 1959 році в навчальному посібнику «Теорія фізичного виховання» за загальною редакцією А.Д. Новикова і Л.П. Матвеева [250] перераховуються кінезіологічні категорії: техніка фізичних вправ, положення тіла, взаємодія сил, шлях руху, швидкість руху, темп рухів, ритм рухів та інше і для поглибленого вивчення наводиться посилення та тоді ще молоді біомеханіку фізичних вправ.

Дослідження П.К. Анохіна [12], присвячені вивченню кінезіології, спираються на управління функціональними системами організму. Інноваційні підходи до саморозвитку, що подано в дослідженнях Ю.Ф. Курамшина [443] і В.С. Попова [453], відображають думку, що для створення особистості, здатної долати труднощі, розвивати волю, виживати, саморозвиватися і досягати успіху, перемоги, перш за все над собою, потрібна цільова установка і прилучення до цінностей спортивної культури.

У 70-х рр. ХХ ст. в США був розроблений метод «Освітня кінезіологія», застосований для поліпшення здатності до навчання. Дана методика була заснована на фізичних вправах, які вибираються зі східних гімнастики і йоги, в поєднанні з точковим самомасажем для поліпшення мозкової діяльності. З недавнього часу метод «Освітня кінезіологія» використовується і в педагогічній практиці України. Вітчизняний кінезіолог Х.Х. Гросс до цього методу відносить комплекс простих фізичних вправ, які впливають на головний мозок, стимулюють потоки інформації між окремими його ділянками і змушують обидві півкулі працювати одночасно і узгоджено [105].

Таким чином, філософами і педагогами-класиками була обґрунтована

взаємозалежність фізичної діяльності і когнітивної сфери, що сприяло підвищенню ефективності процесу самовдосконалення в галузі фізичної культури. Накопичені в теорії і практиці знання про кінезіологію створюють реальні передумови їх використання в процесі підготовки студентів в фізкультурно-спортивній діяльності.

В Україні систематична професійна підготовка фахівців з фізичної культури та спорту у напрямі вивчення основ кінезіології почалося в Київському державному інституті фізичної культури (КДІФК) з 1960 року при кафедрі анатомії. Як відомо – А.М. Лапутін був засновником введення у навчальні плани на факультетах фізичного виховання навчальної дисципліни «Біомеханіка» в Україні. Так, у 1969 р. А.М. Лапутін розробив першу біомеханічну класифікацію опорно-рухового апарату, принципи біомеханічного моделювання його суглобів та окремих ланок; було сформульовано принципи аналізу так званих локомоторних механізмів. Це надало можливість на більш об'єктивній основі будувати біокінематичні схеми опорно-рухового апарату під час аналізу рухів людини. У практику вимірювань та аналізу біокінематичних характеристик Лапутіним (1970) було введено поняття про соматичну систему координат тіла людини, а також створено біокінематичні моделі хребетного стовпа людини. Аналогічні біокінематичні моделі було розроблено для верхніх та нижніх кінцівок людини. У 1981 р. в КДІФК було створено першу в Україні кафедру біомеханіки. Очолив її А.М. Лапутін. Цей організаційний момент справив великий позитивний вплив не тільки на розвиток біомеханіки як науки, як синтетичної системи знань, але й на формування її як навчальної дисципліни, а монографія А.М. Лапутіна «Навчання спортивних рухів» (1986) стала узагальненням результатів багаторічної роботи у цьому напрямі [212].

Подальший розвиток біомеханічних досліджень тривав завдяки працям відомих науковців, зокрема В.В. Гамалія [90], А.А. Тесленка [387], Т.О. Хабінець [387], О.А. Архипова [14], М.О. Носко [270; 271; 273],

В.О. Кашуби [214; 398], В.І. Синіговця [272], И.П. Ратова [334], В.Т. Назарова [263], М.Б. Сотського [368; 369] та інших.

З середини 90-х років В. О. Кашуба під керівництвом А.М. Лапутіна почав розробляти новий науковий напрям у вивченні рухових можливостей людини – дослідження динаміки зміни її геометрії мас в онтогенезі [214; 398].

Як вказує А.М. Лапутін [212-214], кінезіологія – це вчення про рухову функцію організму людини. Кінезіологія є синтетичною наукою, у якій з різних точок зору із системних позицій вивчається єдиний об'єкт – рухова функція організму людини. Вона об'єднує в системній єдності такі науки, як морфологія, фізіологія, біомеханіка, біохімія, соматомоторика і дидактика. Причому, основним предметом всіх цих наук є, як правило, рухова функція організму людини. Автор наголошує, що рухова функція – одна з найважливіших функцій організму.

Зростання педагогічної спрямованості біомеханіки, синтезування знань з анатомії, фізіології, фізики, математики, теорії управління, використання досягнень в галузі інформаційно-комунікаційних технологій дають підстави вважати, що кінезіологія служить сполучною ланкою між теорією і практикою фізичного виховання, спорту масової фізичної культури [271].

У дослідженні В.Ф. Костюченка, А.В. Мінаєва, Е.Ф. Орехова, В.С. Степанова [195] був проведений аналіз навчальних планів 60 країн Європи та запропонована уніфікована «Європейська модель» навчальних планів для професійної освіти у сфері фізичної культури. До структури природничо-наукового циклу увійшли такі дисципліни, як фізіологія, анатомія, основи здоров'я, біомеханіка, статистика, біохімія, біометрія, біологія, фізика, хімія. Треба відмітити, що біомеханіка в розподілі займає 4 місце й викладається в 73% європейських ЗВО, статистика – на 5 місці (58%); біометрія знаходиться на 7 місці – 42%. У Німеччині, Польщі, Югославії, Румунії, Чехословаччини, Болгарії, Угорщини та інших країнах викладання цієї галузі науки для спеціалістів фізичного виховання ведеться під назвами «Кінезіологія», «Аналіз рухів» та ін. У складі наукового комітету

з фізичного виховання і спорту при ЮНЕСКО створена робоча група з біомеханіки. Проводяться міжнародні наради, конференції та симпозиуми з питань біомеханіки. Як бачимо, кінезіологічні знання та вміння є важливою складовою в структурі сучасної системи європейської фізкультурної педагогічної освіти.

У роботі Р.М. Радзієвського [332] проведено аналіз наукових досліджень з проблем кінезіології та вивчення рухових можливостей людини під час навантаження різними фізичними вправами та окремими спеціально спрямованими руховими діями:

- з метою виявлення стану моторики – М.О. Носко [270], В.О. Кашуба [398], В.І. Синіговець [272], З.П. Озеров [332] та інші;
- діагностики рухових можливостей – В.В. Романенко [337], Л.П. Сергієнко [357];
- особливості процесу оволодіння складними біомеханічними рухами, характерними для гімнастичних вправ – Ю.К. Гавердовський [332];
- з метою вивчення стійкості та балансування тіла людини – В.Н. Болобан, О.А. Лукаш, О.А. Філоненко, С. Ткаченко [332];
- вплив рухової діяльності на формування основ здоров'я у різних видів фізичного виховання – М.М. Огієнко [279], О.М. Почтар [280];
- під час спеціально спрямованих рухових навантажень за показниками серцевих скорочень – С.О. Власенко, О.В. Осадчий, С.В. Гаркуша [332];
- визначення показників швидкісних рухових дій – С.В. Гаркуша, В.О. Худик, В.В. Філіпов та ін. [332];
- дослідження біометрії рухових дій людини – М.О. Носко [270], О.А. Архіпов [14];
- вплив рухового навантаження на деформацію стопи з ортопедичними висновками досліджували І.І. Половніков, А.М. Лапутін [212-214];
- у сфері космічних досліджень з метою надання рекомендацій щодо рухової активності космонавтів – А.М. Лапутін, Л.К. Каденюк [332].

З огляду на вищезазначений аналіз, можна стверджувати, що формування у майбутніх фахівців ФКіС знань про рух людини слід розглядати як складову професійної компетентності, яку доцільно було б охарактеризувати як кінезіологічну, та сприяти її формуванню в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Водночас ми змушені констатувати факт недостатнього цілісного обґрунтування питань визначення терміну «кінезіологічної компетентності» майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Слід відмітити, в ході проведеного нами аналізу з'ясувалося, що завдання формування кінезіологічної компетентності у закладах вищої педагогічної освіти до теперішнього часу по суті не ставилося. Це поняття не зустрічається в фізкультурній освіті нашої держави ні в навчальних планах, ні в навчальних програмах, ні в науковій літературі.

Проте, значущість досліджуваного поняття обумовлюється накопиченням величезного досвіду у вивченні проблеми рухової діяльності, а необхідність введення поняття «кінезіологічна компетентність» визначається необхідністю вирішення проблем фізкультурно-спортивного самовдосконалення студентів на основі інноваційних підходів (зокрема компетентнісного) і технологій професійної підготовки фахівців у ЗВО України.

Також рекомендаційні напрацювання таких дисциплін, як біохімія спорту, фізіологія фізичних вправ, біомеханіка фізичного виховання і спорту, психологія спорту та інші усвідомлені і опрацьовані педагогами, створюють потужний педагогічний потенціал впливу на об'єкт фізичного виховання і дозволяють підвищити ефективність як управління руховою діяльністю, так і власне самої рухової діяльності. Отже, без сумніву маємо говорити про поняття «кінезіологічна компетентність» та на цьому підґрунті сприяти підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі ФКіС.

Оскільки кінезіологія – міждисциплінарна наука, яка включає біологічні знання (анатомо-морфологічні, фізіологічні) та фізико-математичні

(біофізика, механіка, математико-статистичні), то кінезіологічна компетентність має на меті зосередити сформовані узагальнені теоретичні знання і практичні вміння суміжних дисциплін, методики реалізації індивідуальної рухової потреби [270].

Отже, *кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту* будемо розуміти як складову їх професійної компетентності, інтегральну особистісну якість, яка поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці і зміцненню здоров'я людини.

Під формуванням кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту будемо розуміти динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності та зорієнтований на опанування спеціальних кінезіологічних знань і вмінь. Результатом такого формування є цілісне особистісне утворення, яке забезпечує ефективне вирішення професійних завдань майбутніми фахівцями ФКіС.

Метою формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту є засвоєння студентом сукупності теоретичних знань, практичних навичок і вмінь про біомеханічні основи рухової діяльності людини, а також педагогічні засоби і методи її оптимізації з метою удосконалення рухових дій для досягнення запланованих результатів у фізичному вихованні, спорті, а також у фізичній реабілітації та рекреації.

При цьому до *спеціальних кінезіологічних знань* можемо віднести такі:

- завдання і методи кінезіології;
- біомеханічні характеристики рухового апарату людини та її рухової діяльності;
- біомеханічне обґрунтування та оцінку рухових якостей людини;

- біомеханічні особливості різних видів рухової функції людини у процесі фізичного виховання, реабілітації, рекреації та спортивної діяльності;
- індивідуальні та групові особливості будови і рухових функцій рухового апарату та моторики людини;
- біомеханічне обґрунтування техніки і тактики різних видів рухової діяльності.

До спеціальних кінезіологічних вмінь та навичок можемо віднести такі:

- аналізувати кінематику та динаміку рухових дій за матеріалами об'єктивної реєстрації фізичних вправ;
- кількісно оцінювати біомеханічні характеристики тіла людини та її рухових дій;
- кількісно оцінювати рівень розвитку основних рухових якостей;
- моделювати біомеханічні характеристики індивідуальної раціональної техніки і тактики рухової активності;
- використовувати для кількісного контролю, оцінки і навчання (корекції) рухових дій сучасні біомеханічні технології.

Варто наголосити, що формування кінезіологічної компетентності фахівців з фізичної культури та спорту сприяє реалізації таких завдань [5]:

- оцінка фізичних вправ з точки зору їх ефективності у вирішенні основних завдань шкільної фізкультурної освіти;
- вивчення техніки фізичної вправи з виявленням головного елемента рухів, що забезпечує необхідний результат;
- оцінка якості виконання фізичних вправ, виявлення помилок, їх причин та наслідків;
- виявлення найкращих зразків техніки фізичних вправ;
- теоретичне обґрунтування можливості удосконалення спортивної техніки;
- вивчення функціональних показників фізичної підготовки з метою визначення шляхів підвищення функціональних можливостей людини.

Отже, формування кінезіологічної компетентності фахівців ФКіС

передбачас, що отримані знання нададуть їм можливість свідомо навчати рухам із застосуванням основних біомеханічних положень, поліпшувати рухові програми, сприяти збереженню здоров'я та створення умов безпеки у процесі занять фізичною культурою в школі, при виконанні спортивно-тренерської роботи і відповідно розвивати набуту кінезіологічну компетентність.

У п. 1.1 нами виділено різні підходи до структурування професійної компетентності фахівців взагалі та майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту зокрема.

А.В. Сватъев у складі професійної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту виокремлює соціальний, особистісний та індивідуальний компоненти, а також володіння соціально-особистісними й загальнонауковими знаннями. [349, с. 112].

Ж.В. Гращенкова в структурі професійної компетентності майбутнього тренера називає такі компоненти, як: когнітивний (загальнопрофесійні, загальнопедагогічні та загальнопсихологічні компетенції); професійно-діяльнісний (фізкультурно-спортивні та спеціальні компетенції); професійно-особистісний (особистісна (загальні та спеціальні здібності, професійно важливі якості), мотиваційна та комунікативна компетенції) [101, с. 6].

В.О. Пономарьов вважає, що компетентності майбутнього тренера повинні бути сформовані в мотиваційній, когнітивній, поведінковій, ціннісно-змістовій та емоційно-вольовій сферах особистості [318, с. 18].

Досліджуючи структуру професійної компетентності майбутнього тренера зі спортивних танців, В.І. Тарасенко виділяє такі компоненти, як: когнітивний, мотиваційно-діяльнісний і творчий [380, с. 82].

Деякі вчені, що досліджували проблеми професійної підготовки фахівців з оздоровчого фітнесу, виокремлюють різні за змістом компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців, яка формувалася в закладах вищої освіти. Так, за А.О. Атамась, це мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти готовності майбутніх учителів

фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу [16, с. 14], за М.Р. Батіщевою, це мотиваційний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями [40, с. 18].

П.А. Слобожаніновим визначено структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців з фітнесу та рекреації, яка формується із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Такими компонентами є: «мотиваційно-ціннісний (сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів, адекватних цілям і завданням рекреаційно-оздоровчої діяльності, світоглядна позиція); змістовий (сукупність знань предметної сфери, на основі яких формується професійна компетентність); діяльнісний (практичний досвід); креативний (сукупність індивідуально-психологічних якостей і здібностей та спрямованість особистості)» [366, с. 81].

Виходячи із вищезазначеного, можна вважати, що в якості структурних компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту слід виокремити:

1) *гносеологічний компонент* (сприйняття, осмислення і відображення кінезіологічних знань, а також біомеханічне моделювання рухової активності);

2) *праксеологічний компонент* (кінезіологічні уміння і досвід самостійного застосування різних засобів у навчальній і професійній діяльності, здатність конструювання педагогічного процесу навчання руховим діям та їх корекції);

3) *поведінковий компонент* (професійні мотиви, позиції, установки, цінності, прагнення досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійно необхідні особистісні якості для педагогічної взаємодії, коректної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей).

Розглянемо кожний компонент більш детально.

Гносеологічний компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту визначає рівень знаннєвої бази з кінезіології та інтелектуального розвитку студента, його творчих здібностей. У «Тлумачному словнику іноземних мов» за редакцією Л.П. Крисіна, поняття «гносеологія» пояснюється як «знання, наука, навчання» (від німецької «Gnoseologie» та грецької мов «Gnōsis» + «logos»); як розділ філософії, який вивчає джерела, форми та методи наукового пізнання, умови його істинності, здатності людини пізнавати дійсність; теорія пізнання [201, с. 125].

Як слушно зауважує І.І. Станкін, пізнавальні (гностичні) здібності залежать від рівня розвитку мислення (здатності набувати, переробляти, використовувати інформацію та знання, вміння аналізувати власну поведінку й навчально-виховний процес в цілому) [370, с. 67].

О.К. Корносенко вказує на зв'язок гностичних функцій діяльності фахівця фізичної культури та спорту «зі здатністю до самоосвіти, поглиблення знань про способи і форми фізичного виховання, його вплив на учасників фізкультурно-оздоровчої діяльності, про способи підвищення її ефективності, розширення кругозору, ерудованості тощо». Це, на думку вченої, «потребує глибоких, точних, різнобічних знань у галузі ФКіС» [192, с. 174]. І. Боднар вказує, що фахівці з фізичної культури та спорту, крім базових знань вищої фізкультурної освіти, повинні мати глибокі знання з питань харчування в ана- і катаболічній фазах тренування, вміти враховувати індивідуальні особливості показників медичного анамнезу тих, хто займається, володіти знаннями про нові розробки у сфері фізкультурно-оздоровчих технологій, косметології, гігієни тощо [61, с. 31].

Гносеологічний компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, що формується у ЗВО, окрім кінезіологічної складової, відображає й інформованість студентів з циклу соціально-гуманітарних, фундаментальних та дисциплін професійної підготовки. Він передбачає знання теоретичних і методологічних основ фізичної культури та спорту, що визначають ступінь сформованості науково-

теоретичної і практичної готовності до розвитку свого кінезіологічного потенціалу, який забезпечує психофізичну готовність до майбутньої професійної діяльності. Цей компонент забезпечує відповідність рівня теоретичної підготовки з кінезіології майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту основним функціям і завданням професійної діяльності фахівця у галузі ФКіС.

Майбутні фахівці з фізичної культури та спорту повинні знати нормативно-правові документи, що стосуються фізичної культури та спорту; основи трудового законодавства, цивільного та адміністративного права, основні історичні етапи, напрямки та проблеми розвитку фізичної культури й спорту як органічної частини соціальної системи та загальнолюдської культури; анатомію, фізіологію та біохімію функціонування організму людини, у тому числі під час фізичних навантажень; основи теорії здоров'я людини; комплекс факторів формування здорового способу життя; теорію та технологію оздоровчо-рекреаційної рухової активності; сучасні підходи до розробки персональних і групових фітнес-програм для осіб різного віку, статі та фізичного стану; теоретико-методичні основи спорту для всіх; специфіку, структуру та напрямки фізичної рекреації; менеджмент і маркетинг; основи психології та педагогіки, зокрема психологію спілкування; методичні прийоми формування мотивації до регулярної рухової активності; сучасні комп'ютерні технології; мають усвідомлювати біомеханічні характеристики тіла і рухових дій людини при виконанні фізичних вправ у різних умовах, біомеханічні аспекти рухових дій та біомеханічне обґрунтування фізичних вправ, як основного засобу фізичного виховання, фізичної реабілітації, рекреації і спортивного тренування; біомеханічний аналіз рухових дій, педагогічний процес навчання руховим діям та їх корекції, а також біомеханічне моделювання рухової активності людини в різних умовах з метою обґрунтування індивідуалізації педагогічного процесу в фізичному вихованні, спорті та фізичній реабілітації, як основного шляху підвищення їх ефективності.

Як відомо, проблема теоретичного компоненту навчання не обмежується визначенням лише її змістового наповнення, а й залежить від рівня засвоєння матеріалу. Ми згодні з О.А. Абдуллою [1, с. 57] та В.М. Мініяровим [254, с. 98], які вказують на низку недоліків теоретичної підготовки фахівців до педагогічної діяльності: описове засвоєння спеціальних понять, розрізненість окремих теорій, низький рівень сформованості вмінь обґрунтовувати теоретичні положення, відсутність розуміння причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами тощо. У продовження цієї думки, А.В. Мудрик підкреслює, що орієнтація на засвоєння «готового» знання, переважання нормативності, шаблонності в підготовці до професійної педагогічної діяльності призводить до стійкого споживацького ставлення до навчання [260, с. 24]. У зв'язку з цим, ми впевнені, що система знань, які складають зміст гносеологічного компоненту професійної компетентності, повинна мати системний, практико-орієнтований, контекстний та міждисциплінарний характер і забезпечувати вектор освітньої траєкторії від рівня «знаю про...», «знаю як діяти...» до рівня «здатен змінити ситуацію» та «знаю, до чого це призведе».

Отже, відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» до змісту *гносеологічного компоненту* ми відносимо знанняву основу загальних компетентностей (соціальних, загальнокультурних, інструментальних, системних, загальнонаукових), базових професійних компетентностей, які характеризують систему знань з фізичної культури і спорту та спеціальних професійних компетентностей, які характеризують обсяг знань, необхідних для діяльності.

У процесі навчання теоретичні знання проходять певні етапи – вони трансформуються з початкових знань, які набула особистість у вигляді понять та суджень, в обґрунтовані знання (закони, теорії, правила тощо), а від них за допомогою логічних прийомів – в умовивідні знання [141]. Саме знання стають фундаментом для динамічного поєднання здатностей, що формуються

в різних навчальних дисциплінах [135, с. 7]. Професійне знання повинно формуватися відразу на всіх рівнях: методологічному (знання закономірностей розвитку, зумовленість цілей виховання тощо); теоретичному (знання законів, принципів, правил педагогіки і психології, основних форм діяльності тощо); методичному (рівень конструювання навчально-виховного процесу); технологічному (рівень вирішення практичних завдань навчання і виховання в конкретних умовах) [161, с. 27]. Міцні системні професійні знання є основою світогляду, умовою творчої самореалізації, розвитку здібностей і талантів майбутніх фахівців.

Отже, для формування цього компоненту кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, окрім суто кінезіологічних, професійно необхідними також є педагогічні, психологічні, методичні, анатоμο-фізіологічні знання, а також знання з безпеки життєдіяльності та проблем фізичної культури та спорту. Важливими є знання про себе, власні здібності, потреби, інтереси, а також вміння та навички роботи з інформацією – пошук, аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення тощо.

Праксеологічний компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту визначається кінезіологічними вміннями, в процесі опанування яких компетентність формується і реалізується.

Беззаперечним є те, що знання повинні перетворюватися та виявлятися в уміннях і навичках професійної діяльності. Поняття «праксеологія» походить від грец. *praktikos* – діяльний, активний та тлумачиться як «концепція, що описує механізми ефективної організації практичної діяльності людини» [117, с. 2]; як «розділ філософії, предметом вивчення якого є вихідні засади, природа і сутність людської діяльності, її активно-перетворюючий характер, види і форми суспільної практики, спрямованість, мета і сенс людської діяльності» [355, с. 130].

У нашому дослідженні праксеологічний компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС, що формується у ЗВО, відображає ступінь здатності майбутніх фахівців до здійснення ефективної професійної діяльності та становить необхідний обсяг кінезіологічних умінь та навичок для здійснення професійної діяльності з різними групами населення.

Даний компонент є практико-орієнтованою основою фізкультурно-спортивної діяльності студента і характеризується спрямованістю на розвиток свого кінезіологічного потенціалу, що забезпечує здатність до продуктивної соціальної і професійної діяльності протягом усього життя.

Проведений нами аналіз науково-методичної літератури та власні експериментальні дослідження дозволили нам сформулювати перелік професійних завдань та обов'язків фахівців галузі ФКіС [66]: проведення первинної співбесіди для обговорення мети рухових програм, очікуваних результатів, умов тренувань; попередня оцінка стану здоров'я; тестування фізичної підготовленості, оцінювання їх фізичної працездатності та функціонального стану організму; інформування про результати тестування та обговорення плану співпраці; взаємодія з системою фахівців різних напрямків (медицина, психологія, адміністрація); проведення інструктажу щодо техніки безпеки використання спеціального обладнання, санітарно-гігієнічних вимог з метою запобігання травматизму; демонстрування, пояснення та навчання правильній техніці виконання фізичних вправ, у тому числі з використанням обладнання й з урахуванням рівня фізичної підготовленості та віку; розробка програми занять силової, аеробної спрямованості із визначенням етапу, мети, загальних і спеціальних завдань, засобів, раціональних параметрів рухової активності, форм організації, методів контролю, критеріїв ефективності для людей різної статі, віку та фізичного стану; володіння базовими технологіями з різних напрямків і видів фізичної культури та спорту; програмування профілактичних занять фізичними вправами для осіб, які мають фактори ризику виникнення захворювань серцево-судинної системи, обміну речовин,

опорно-рухового апарату; розробка рекреаційних та анімаційних програм для осіб різного віку, статі та професії; формування стійкої мотиваційної зацікавленості щодо ведення здорового способу життя та регулярної рухової активності в осіб; надання консультацій щодо збалансованого та раціонального харчування; володіння грамотною мовою, культурою спілкування та ерудицією; підвищення професійного рівня в системі неперервної освіти; сприяння створенню позитивного соціально-психологічного клімату спілкування; перевірка придатності обладнання та інвентаря до експлуатації; підготовка різноманітного обладнання та інвентаря відповідно до занять; надання першої медичної допомоги при травмах і гострих патологічних станах.

Фахівцю у галузі ФКіС найчастіше доводиться працювати над оптимальним, а не максимальним розвитком якостей, з тим, щоб зберегти оптимальний баланс між швидкістю розвитку цих якостей та позитивним впливом на здоров'я; вибір засобів, методів і організаційних форм тренувальних занять визначається не тільки їх функціональною необхідністю і раціональністю; фахівцю доводиться брати до уваги такі фактори, як емоційна насиченість занять, задачі мотивації тощо.

Тому, за результатами професійної підготовки майбутні фахівці ФКіС повинні продемонструвати такі кінезіологічні вміння та навички [66].

1. Гностичні вміння та навички: уміння творчо перетворювати набуті знання з професійної і практичної підготовки; уміння самостійно здобувати і поглиблювати знання, генерувати нові ідеї для вирішення проблем професійної і наукової діяльності.

2. Конструктивні вміння та навички: уміння проектувати і планувати діяльність у галузі фізичної культури та спорту та прогнозувати її результати.

3. Діагностичні вміння та навички: уміння та навички функціональної діагностики – дослідження фізичного розвитку, функціонального стану організму, фізичної підготовленості; уміння здійснювати моніторинг за фізичним станом у процесі реалізації кінезіологічних заходів.

4. Організаційно-методичні вміння та навички: уміння та навички складання індивідуальної кінезіологічної програми для конкретної особи та контролю за ефективністю її реалізації; уміння організації та проведення фізичної реабілітації відповідно до її етапів і періодів для різних категорій осіб; уміння та навички практичного застосування різних засобів і методів у процесі кінезіологічної діяльності.

5. Інформаційні вміння та навички: уміння самостійно здійснювати пошук, збір, систематизацію й аналіз інформації з різних джерел (друкованих, електронних); уміння використовувати сучасні інформаційно-комунікативні технології в професійній і науковій діяльності.

6. Дослідницькі вміння та навички: уміння та навички планування, організації і проведення самостійної дослідницько-пошукової роботи з питань кінезіології для різних категорій населення.

Поведінковий компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту включає мотиви, цілі, цінності, потреби в фізкультурно-спортивної діяльності, стійкий інтерес студента до розвитку свого кінезіологічного потенціалу, прагнення до фізкультурно-спортивного саморозвитку та самовдосконалення.

На думку Т.Д. Дубовицької, ефективність професійної діяльності людини пов'язана з мотиваційними чинниками та сформованістю професійної спрямованості особистості [129, с. 82].

За Є.П. Ільїним, професійна спрямованість тлумачиться як сукупність мотиваційних утворень (інтересів, потреб, прагнень та ін.), що характеризуються предметом професійної спрямованості, яким є професія (вид діяльності), видами мотивів професійної діяльності та силою (рівнем) спрямованості [162, с. 270].

Дослідники психології професіоналізму І.О. Зимня [158, с. 326] та А.К. Маркова [248, с. 124] виділяють різні мотиви. Наприклад, залежно від характеру участі в діяльності (мотиви, що піддаються розумінню, знанню та існують реально); від часу, що обумовлюють діяльність (віддалена – коротка

мотивація); від соціальної значущості (соціальні – вузькоособисті); від фактичної участі до самої діяльності або перебуванням поза нею (широкі соціальні та вузькоособисті мотиви); від джерела мотивації (внутрішні – процесуальні, результативні, спрямовані на саморозвиток або зовнішні – матеріальні, альтруїстичні, престижності, професійного спілкування, самоствердження тощо).

На думку Н.В. Бекузарової, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості. Вони, з одного боку, виконують роль регулятора поведінки, визначаючи адекватні способи її реалізації, з іншого, виступають у якості внутрішнього джерела сенсу життя та особистісно-світоглядної позиції [43, с. 83].

Д.О. Леонтьєв назвав наступні основні групи цінностей, якими керується зріла, автентична особистість у своїй діяльності: цінності етичного порядку (чесність, порядність, доброта, непримиренність до недоліків); цінності міжособистісного спілкування (вихованість, життєрадісність, чуйність); цінності професійної самореалізації (ретельність, ефективність діяльності, тверда воля); індивідуальні цінності (незалежність, відповідальність, конформізм) [218, с. 15].

Одне з провідних місць у системі ціннісних орієнтацій особистості, на думку Ю.В. Рутини, займають цінності самоактуалізації. Дослідник наголошує, що людина відчувається щасливою тоді, коли максимально реалізує свої здібності, тобто самоактуалізується [342, с. 66]. Як стверджує Н.В. Петренко, самоактуалізація – «це мотивація особистості на постійний пошук самої себе, це здатність, прагнення людини бути завжди на рівні тих завдань, які перед нею стоять, тобто забезпечувати ситуацію, коли психіка, багаж знань, моральні принципи тощо завжди відповідають нормам і вимогам життя у контексті власних картин світу та цінностей». Більше того, автор розглядає самоактуалізацію «як базисний процес саморозвитку особистості та інтегральну мету освітньої діяльності, що на нього орієнтується» [295, с. 55].

За аналізом Н.В. Старинської, у психології самоактуалізація розглядається як прагнення до досягнення й вдосконалення себе, втілення своїх можливостей, талантів і здібностей в особистісно та соціально прийнятних формах активності й діяльності [371, с. 8]. Самоактуалізація, як вважає дослідниця, забезпечує автентичність та цілісність особистості, як наслідок розкриття, усвідомлення та інтеграції різних сторін власної індивідуальності. Завдяки самоактуалізації людина досягає вершин життя, особистісної та професійної зрілості. Ми згодні з думкою Н.В. Старинської, що самоактуалізація – це внутрішня активність суб'єкта, метою якої – виявлення потенційних можливостей, цінностей і смислів. Результатом такої активності є досягнення власної унікальності, цінності та життєвого призначення, становлення людини як суб'єкта власної життєдіяльності [371, с. 8].

О.А. Столярчук вважає, що особливого значення самоактуалізація набуває саме в студентському віці, який є оптимальним часом для розкриття потенціальних можливостей, самопізнання здібностей, сформованості «образу Я», удосконалення інтелекту, набуття професії та здійснення студентами самостійного життєвого вибору, пов'язаного з визначенням шляхів професійного розвитку та прийняттям відповідальності за цей вибір [375, с.130].

Безперечно, є слушною думка Е.В. Ільїної, що самоактуалізація як процес і як результат має певні характеристики. Дослідниця виділяє такі основні риси особистості: адекватне сприйняття реальності; активна позиція стосовно дійсності; прийняття себе та інших такими, якими вони є; спонтанність проявів, простота й природність; ділова спрямованість, здатність людини керуватися поставленими завданнями; автономність і незалежність від оточення; безпосередність оцінок; відсутність проявів ворожості в міжособистісних стосунках; демократичність у спілкуванні з людьми; стійкі внутрішні моральні норми; креативність. Чим більшої кількості критеріїв відповідає особистість, тим більше вона демонструє прагнення до самоактуалізації [165, с. 353].

За посиланням М.В. Лемака, до професійно значущих якостей представника професій типу «людина-людина» можна зарахувати комунікативні здібності, емоційну стійкість, швидке перенесення уваги; емпатію; спостережливість; організаторські здібності та ін. [215, с. 516].

На думку Є.П. Ільїна, усі професійно важливі якості педагога з фізичної культури можна розділити на такі групи: світоглядні, моральні, комунікативні (включаючи педагогічний такт), вольові, інтелектуальні (включаючи перцептивні), аттенційні (якість уваги), мнемонічні (якість пам'яті) і рухові (психомоторні) [164, с. 137].

Більш детальну структуру педагогічних здібностей спортивного педагога пропонує Л.І. Лубишева. Так, учена виділяє перцептивні (педагогічну спостережливість); конструктивні (здатність до прогнозування результатів діяльності); дидактичні; експресивні; комунікативні; організаторські; академічні (здібності до узагальнення власного досвіду) здібності [230, с. 146].

Важливо враховувати й вольовий аспект. Як зауважує Є.П. Ільїн, вольові якості – це особливості вольової регуляції, які виявляються в конкретних специфічних умовах, обумовлених характером подоланих труднощів [163, с. 12]. Ми згодні з думкою Є.П. Ільїна про те, що «воля», як категорія, визначає здатність особи організувати свою поведінку відповідно до заданої мети. На сьогодні, на жаль, не існує єдиної теорії щодо психологічних механізмів прояву вольових якостей [163].

Нам імпонує теорія В.К. Каліна, який поділяє вольові якості на базальні та системні (вторинні). До базальних він відносить енергійність, терплячість, витримку та сміливість. Прикладом системної вольової якості може слугувати хоробрість, наполегливість, дисциплінованість, самостійність, цілеспрямованість, ініціативність та організованість. Як зазначає В.К. Калін, системні якості виражають функціональні прояви не тільки вольової сфери, але й інших сторін психіки, у тому числі особистісної саморегуляції діяльності [169, с. 52].

Визначальну роль вольовій сфері відводиться в спортивній діяльності. Саме в спорті яскраво проявляється етап реалізації поставлених цілей. Серед спортивних психологів прийнято поділяти вольові якості за ступенем їх значущості для того чи іншого виду спорту. Найчастіше їх поділяють на загальні та основні. Перші мають відношення до всіх видів спортивної діяльності, інші визначають результативність у конкретному виді спорту. До загальних вольових якостей П.А. Рудик відносить цілеспрямованість, дисциплінованість і впевненість. До основних вольових якостей П.А. Рудик відносить наполегливість, завзятість, витримку й самовладання, сміливість і рішучість, ініціативність і самостійність [340, с. 25]. За даними Н. Височиної [86, с. 68], С.Е. Шутової [421, с. 374], А. Маспамага [446, с. 39] вольові якості спортсмена лежать в основі всіх вольових процесів, визначають ступінь успішності спортсмена та можуть виконувати роль компенсаторів негативних емоційних станів. Основними структурними компонентами, які об'єднують блоки вольових якостей спортсмена, є мотиваційні, емоційні, моральні та інтелектуальні якості. Серед універсальних вольових якостей, необхідних для успішної роботи у всіх видах спорту, можна виділити сміливість, наполегливість, віру в себе, цілеспрямованість, рішучість, відповідальність, дисциплінованість, терпіння, самовладання, саморегуляцію та ін.

В.І. Маркелов зазначає, що для майбутніх фахівців, чия професійна діяльність пов'язана з наданням допомоги людям, значущості набувають такі характеристики, як здатність брати на себе відповідальність, вміння працювати в колективі, готовність для подальшого саморозвитку й самовдосконалення. Ці якості найбільш повно виявляються в особистості, яка розкрила власний внутрішній потенціал, яка самоактуалізується [246, с. 6].

Закордонні колеги (Н. Gardner [436, с. 76], В. Gearity [438, с. 178], С. Nyatt [442, с. 107], V. Gambetta [435, с. 11], J. Maxwell [447, с. 15]) до важливих особистісних якостей фітнес-тренера, які є підґрунтям до розбудови успішної власної кар'єри, відносять комунікаційні, мотиваційні, управлінські, педагогічні (коуч-якості) та лідерські особистісні якості.

Підсумовуючи все викладене вище, підкреслимо, що поведінковий компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, основою якого є мотиви та цінності, передбачає наявність у студентів здатності до самовизначення, цілепокладання, досягнення професійного «акме», актуалізації власних потенціалів як засобів реалізації сенсу життя; формування світоглядних ідей, що відповідають вимогам суспільства до особистості фахівців у галузі ФКіС.

Отже, нами обґрунтовано поняття та структуру кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС, що формується у ЗВО. Виокремлено гносеологічний, праксеологічний та поведінковий компоненти, які мають взаємозалежний та взаємопов'язаний характер. Визначимо надалі критерії, показники та рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

1.3. Критерії, показники та рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

Для перевірки якості професійної підготовки студентів у процесі оволодіння фахом необхідний спеціальний критеріально-діагностичний інструментарій: критерії, показники, рівні.

Проблему визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості умінь та навичок, різних видів компетентностей розглядали багато вчених, науковців, зокрема Ю. Бабаян [31], Н. Баловсяк [34], В. Барановська [39], С. Вітер [77], Н. Гарашкіна [91], В. Гриців [103], І. Демура [114], Д. Демченко [115], О. Дерев'янку [118], В. Жигір [138], Г. Зайчук [146], І. Зимня [158; 159], Ю. Картава [174], Е. Луговська [231], Т. Лупиніс [233], О. Овчарук [275; 276], В. Тернопільська [385], В. Чернявський [411] та ін.

Критерій (від грец. *kriterion* – засіб для судження) – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [68]. У загальному вигляді критерій – це важлива і визначальна ознака, яка характеризує якісні аспекти явища, його сутність. З. Курлянд [208; 209]

визначає критерій як мірило оцінки, судження; як необхідну та достатню умову прояву або існування явища чи процесу; вважає, що розгляд будь-якої досліджуваної величини повинен включати в себе не лише її ознаки, а й критерії, які визначають вираженість тієї чи іншої ознаки в розглядуваному процесі або явищі. С. Савченко [343], характеризує критерій, як ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення чогось; судження, оцінки якогось явища, а під показниками – ступінь її прояву, за яким можна судити про її сформованість і розвиток.

Резюмуючи вищезазначене, можна стверджувати, що критерій – це набір ознак та властивостей явища, об'єкта, предмета, які дають змогу судити про його стан, рівень розвитку та функціонування. Науково обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників [415]. Показник становить кількісну характеристику явищ, які дають змогу зробити висновок про їхній стан у динаміці [415].

Хоменко В.П. [404] на основі системного аналізу комплексу наукових праць для оцінки рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців ФКіС узагальнив та визначив критерії їх професійної компетентності: мотиваційний (сукупність мотивів, які спонукають до оволодіння професійною діяльністю); теоретичний (якість засвоєння теоретичних професійних знань); діяльнісний (рівень сформованості здібностей та характер особистісної спрямованості); професійно-прикладний (ступінь відповідності сформованих характеристик особистості вимогам професійної діяльності); оцінно-корекційний (сформованість здатності до оцінювання власної діяльності).

Для опису професійної компетентності необхідно використовувати не один, а кілька груп критеріїв, до яких А. Маркова відносить такі.

1. Об'єктивні критерії – відповідність людини вимогам професії, її внесок в соціальну практику. Суб'єктивні критерії – відповідність професії вимогам людини, її мотивам, схильностям; задоволеність людини професією.

2. Результативні критерії – досягнення бажаних суспільством

результатів праці. Процесуальні критерії – використання соціально прийнятних способів, прийомів, технологій професійної діяльності.

3. Нормативні критерії – засвоєння і відтворення норм, правил, стандартів професії. Індивідуально-варіативні критерії – індивідуалізація праці, самореалізація особистих потреб, прояв самотності.

4. Критерії наявного рівня – актуальний рівень професійного розвитку. Прогностичні критерії – перспективи росту, зона найближчого професійного розвитку і саморозвитку.

5. Критерії професійної навченості – готовність до прийняття професійного досвіду інших людей, професійна відкритість. Критерії творчі – прагнення вийти за межі професії, перетворити її досвід, збагатити особистим творчим внеском.

6. Критерії соціальної активності та конкурентоспроможності – вміння зацікавити суспільство результатами своєї праці, привернути увагу до потреб професії при внутрішньому професійному локусконтролі. Критерії професійної прихильності – професійна честь і гідність.

7. Критерії якісні і кількісні – оцінка професіоналізму в параметрах якості і в кількісних показниках [248, с. 36-40].

Критерії для виявлення розвитку різних видів професійної компетентності педагога у процесі підвищення кваліфікації пропонує М. Мазурок: науково-предметна компетентність (сформованість єдиного комплексу знань, умінь, психологічних якостей, професійних позицій); методична компетентність (рівень освіченості, достатній для самостійного творчого розв'язання завдань теоретичного або прикладного характеру); комунікативна компетентність (уміння обирати адекватні засоби спілкування, реалізовувати їх у процесі взаємодії; регулювати власний емоційний стан, долати критичні ситуації); управлінська компетентність (уміння планувати, організовувати власну діяльність); інформаційна компетентність (передбачає уміння користуватися мультимедійними та комп'ютерними технологіями) [240, с. 59].

У нашому дослідженні всі компоненти кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС мають відповідні критерії, кожен із яких становить собою сукупність показників. Діагностичні методики на визначення рівнів сформованості компонентів за відповідними критеріями та показниками висвітлено в матеріалах констатувального етапу експерименту. Дослідження рівнів сформованості компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС дає можливість спрогнозувати ефективність виконання професійної діяльності в сучасних умовах [284; 286].

Так, започатковуючи діагностичний експеримент, ми виявили чотири компоненти із відповідними критеріями та показниками кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

При виокремленні гносеологічного компонента кінезіологічної компетентності ми виходили з того, що компетентний фахівець з фізичної культури та спорту має бути теоретично підготовлений до професійної діяльності, мати належний рівень професійних знань, необхідних для ефективного виконання функціональних обов'язків. Це в свою чергу стане фундаментом для забезпечення розвитку мислення як одного із провідних пізнавальних процесів особистості. Відповідно з *гносеологічним компонентом* кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі фахової підготовки ми виокремили *предметно-знаннєвий критерій*, що характеризується таким показником, як обсяг кінезіологічних знань.

Праксеологічний компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту передбачає відповідність рівня їх практичної підготовки основним функціям і завданням професійної діяльності фахівців ФКіС, тому цьому компоненту відповідає *техніко-операційний критерій*. Цей критерій охоплює сукупність кінезіологічних вмінь, навичок, способів дії, що базуються на знаннях та отриманому досвіді, необхідних для професійної діяльності (володіти та використовувати у практичній діяльності різні види та форми рухової активності, базові види фізкультурної діяльності;

вміти керувати руховою діяльністю інших людей; вдосконалювати рухові уміння, моделювати фізичні вправи) та містить доцільну рухову активність у вигляді різних форм фізичних вправ, спрямованих на формування рухових умінь і звичок, розвиток життєво важливих фізичних здібностей, оптимізацію здоров'я та працездатності. Рухова активність призначена для цілеспрямованого розвитку форм тіла або переважного розвитку певних функцій організму. Гарна статура відповідає міцнішому здоров'ю, забезпечує краще функціонування внутрішніх органів. Доцільна рухова активність сприяє формуванню системи уявлень про способи активного збереження і зміни опорно-рухового апарату, пропорцій, форм і шкіряного покриву свого тіла та його частин, тобто про культуру тіла. Майбутні фахівці з фізичної культури та спорту у процесі виконання професійної діяльності мають дбати про систематичний розвиток культури власного тіла та рухів.

Проведений аналіз наукових досліджень показує, що професійна підготовка фахівця з фізичної культури та спорту до практичної діяльності ставить особливі вимоги до стану здоров'я майбутніх фахівців, їх фізичної підготовленості, адже у діяльності такого фахівця присутнє й фізичне навантаження на нього самого (він повинен здійснювати фізичні дії, показувати фізичні вправи, страхувати під час виконання вправ). Кожен фахівець з фізичної культури та спорту повинен вміти технічно бездоганно показати фізичні вправи та виконувати без труднощів будь-які рухові дії. Отже, необхідно удосконалювати процес розвитку рухових якостей спеціаліста як професійно значущих [70]. Тому показниками техніко-операційного критерію є обсяг кінезіологічних умінь та володіння методикою навчання руховим діям.

Поведінковий компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту передбачав роботу, спрямовану на формування мотиваційної основи їх навчальної діяльності, усвідомлення ролі і значення кінезіології у розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, розвиток пізнавального інтересу,

потреб формування кінезіологічної компетентності, професійних орієнтацій та ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, розуміння важливості неперервного та системного підвищення рівня професійної майстерності впродовж життя. Сформованості саме таких зразків поведінки сьогодні вимагає суспільство від фахівців з фізичної культури та спорту. Розвиток мотивації підвищення професійної кваліфікації є умовою особистісного і професійного зростання, підвищення ефективності діяльності фахівця. Мотивація підвищення професійної кваліфікації як одна з форм самоактуалізації особистості найбільше пов'язана з потребою у професійних досягненнях, рівнем задоволення роботою та оволодінням засобами вдосконалення професійної кваліфікації (самовизначення, саморозвиток та самовираження). З погляду підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту це виражається в умінні і потребі систематично поповнювати і розширювати відповідні професійні знання, їх інструментарій та особливості застосування; у вмінні досліджувати зміст навчального матеріалу; в умінні моделювати власну діяльність; у вмінні організувати свою професійну діяльність; у вміннях, що характеризуються високим рівнем знань сучасних інноваційних видів діяльності у галузі ФКіС; у вміннях модернізувати засоби навчання для власних потреб. Свідоме формування в собі професійно-значущих якостей та компетентності, на нашу думку, можливе за умови сформованої професійної самосвідомості, індикатором якої виступає вольова регуляція поведінки. Функцією вольової регуляції є підвищення ефективності відповідної діяльності, а вольова дія постає як свідома, цілеспрямована дія людини щодо подолання зовнішніх і внутрішніх перешкод за допомогою вольових зусиль. На особистісному рівні воля виявляється в таких властивостях, як сила волі, енергійність, наполегливість, витримка тощо. Їх можна розглядати як первинні, або базові, вольові якості особистості. Відповідно, критерієм цього компонента виступає *особистісний критерій*, який характеризується показниками мотивація до рухових видів діяльності, потреба у досягненнях та вольова регуляція.

Отже, за результатами аналізу підходів до побудови критеріальної основи дослідження нами було визначено систему критеріїв і показників, за якими можливо дослідити рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Критерії та показники сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту

Компоненти компетентності	Критерії	Показники
Гносеологічний	Предметно-знаннєвий	Обсяг кінезіологічних знань
Праксеологічний	Техніко-операційний	Обсяг кінезіологічних умінь
		Володіння методикою навчання руховим діям
Поведінковий	Особистісний	Мотивація до рухових видів діяльності
		Потреба у досягненнях
		Вольова регуляція

Ефективність формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС у ЗВО визначалася динамікою рівнів сформованості компонентів кінезіологічної компетентності за відповідними критеріями. Для оцінювання нам необхідно з'ясувати якісні характеристики рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Звернемося до тлумачення поняття «рівень» у педагогічній літературі.

У словнику «Професійна освіта» за авторством С.М. Вишнякової вказується, що рівень – це ступінь оволодіння змістом навчання, вимірювач досягнутої професійної майстерності; характеризує ступінь складності завдань, які вирішуються людиною [74, с. 246]. У нормативних документах системи освіти рівень розглядається як складова стандарту і висвітлює загальні вимоги до рівня підготовки випускників, з іншої сторони, він відображає уявлення, які відтворюють поточні можливості студента в

опануванні знань, умінь і навичок. В. Макаренко вважає, що рівень – це ступінь розвитку певних здібностей та якостей фахівця [241, с. 193]. Ми згодні з цією думкою.

Дослідники вирізняють різну кількість рівнів сформованості компетентностей та характеризують їх з різних позицій.

Так, С. Хазова виділяє чотири узагальнені рівні професійної компетентності майбутніх фахівців ФКіС: високий, вище середнього, середній, низький [400, с. 92]. Відповідно до компонентів професійної компетентності майбутніх фітнес-тренерів, що формується у закладах вищої освіти, М. Василенко [66] пропонує розподіл на три рівні: низький, середній та високий. О. Шестакова оцінює професійну компетентність персоналу тренерів-викладачів фітнес-центрів за низьким, середнім, нормальним і високим рівнями [416, с. 82]. В. Макаренко виділяє такі рівні професійної компетентності: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивний), достатній (активний) і високий (творчо-індивідуальний) [241, с. 193]. А. Деркач і А. Ісаєв виділяють п'ять рівнів знань та вмінь спортивного тренера: репродуктивний; адаптивний; локально-моделюючий; системно-моделюючий; системно-моделюючий діяльність і поведінку рівні [119, с. 132]. На думку Р. Гуревича, компетентність персоналу виявляється на трьох рівнях: на рівні представлення і розуміння, коли працівник уже має знання, вміння та навички, але ще не має досвіду їх застосування; на рівні якісного виконання посадових функцій, коли суб'єкт професійної діяльності має досвід реалізації покладених на нього завдань; на рівні креативної екстраполяції, що дозволяє фахівцеві переносити ефективні засоби та методи з інших сфер соціальної діяльності на свою діяльність, а також синтезувати нові форми, методи та засоби ефективної реалізації виробничих завдань та функцій [109, с. 35].

Ми розуміємо перевагу та доцільність багаторівневого оцінювання якості знань, умінь та навичок студентів у навчально-виховному процесі, але вважаємо, що у даному дослідженні оптимальним є розподіл на три рівні

сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту: *реконструктивний, базовий, результативний*.

Отже, результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за предметно-знанневим критерієм характеризується наявністю глибоких, міцних і системних знань з циклу дисциплін професійної підготовки.

Базовий рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за предметно-знанневим критерієм характеризується наявністю середнього або достатнього рівня знань з циклу дисциплін професійної підготовки.

Реконструктивний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за предметно-знанневим критерієм характеризується фрагментарністю знань з циклу дисциплін професійної підготовки.

Техніко-операційний критерій сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту відображає ступінь відповідності рівня їх практичної підготовки до виконання професійної діяльності фахівця ФКіС.

Результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за техніко-операційним критерієм характеризується високим ступенем володіння технікою дії, при якому керування рухами відбувається автоматично, вирізняється високою стабільністю і надійністю, економністю, плавністю; фізичний розвиток всебічний і гармонійний.

Базовий рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за техніко-операційним критерієм характеризується середнім ступенем володіння технікою дії, при якому керування рухами частково відбувається автоматично, помірним рівнем володіння методикою формування рухових вмінь, вирізняється середньою стабільністю і надійністю, рухові дії не завжди є економними та плавними;

фізичний розвиток є достатнім без відхилень у стані здоров'я, проте фізичний стан потребує вдосконалення.

Реконструктивний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за техніко-операційним критерієм характеризується яскраво вираженою необхідністю детального свідомого контролю за руховими діями, невисокою швидкістю виконання, нестабільністю та не економністю рухів, нестійкістю до дії несприятливих чинників, наявністю зайвих рухів, технічних, методичних й організаційних помилок, середній фізичний розвиток, слід підвищити працездатність, морфо-функціональний стан організму потребує вдосконалення.

Результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за особистісним критерієм вирізняється чітко вираженим прагненням особистості до самоактуалізації, високою потребою у пізнанні, високим рівнем креативності, яскраво вираженою принциповістю, адекватністю самооцінки, високим рівнем володіння методикою формування рухових умінь, що привчає аналізувати сутність завдань, умови виконання, керувати власною розумовою і руховою діяльністю, яскраво вираженим прагненням студента опанувати професійними знаннями й оволодіти навичками; сформованістю цінностей зрілої особистості; бажанням працювати за фахом та підвищувати рівень кваліфікації; стійким проявом здатності до самоконтролю у поведінці; високою ініціативністю і наполегливістю у вирішенні поставлених завдань.

Базовий рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за особистісним критерієм характеризується у студента помірним проявом прагнення до опанування професійних знань та оволодіння навичками; помірним бажанням працювати за професією та підвищувати рівень кваліфікації; опануванням лише певних цінностей зрілої особистості; ситуаційним проявом ініціативності й наполегливості у вирішенні поставлених завдань, помірним проявом прагнення до самоактуалізації, помірною потребою у пізнанні; середнім

рівнем розвитку креативності; стійкістю вираження принципності; оптимальною самооцінкою, з тенденцією до її заниження.

Реконструктивний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту за особистісним критерієм вирізняється несформованістю прагнення до опанування професійних знань та оволодіння навичками, несформованістю цінностей зрілої особистості, нестійкістю у бажанні працювати за професією й підвищувати рівень кваліфікації; низьким рівнем ініціативності та наполегливості у вирішенні поставлених завдань, несформованістю прагнення до самоактуалізації; нестійкістю потреби у пізнанні; слабким розвитком креативності; несформованістю принципності; низькою самооцінкою.

Отже, визначимо інтегральну характеристику реконструктивного, базового та результативного рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Реконструктивний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту характеризується несформованістю прагнення до опанування професійних та спеціальних кінезіологічних знань та оволодіння навичками, відсутністю бажання працювати за професією й підвищувати рівень кваліфікації; низьким рівнем ініціативності й наполегливості у вирішенні поставлених завдань; несформованістю прагнення особистості до самоактуалізації та цінностей зрілої особистості, нестійкістю потреби у пізнанні; слабким розвитком креативності; несформованістю принципності; низькою самооцінкою; фрагментарністю знань з циклу дисциплін професійної підготовки; яскраво вираженою необхідністю детального свідомого контролю за руховими діями, невисокою швидкістю виконання, нестабільністю та не економністю рухів, нестійкістю до дії несприятливих чинників, наявністю зайвих рухів, технічних, методичних й організаційних помилок, середнім фізичним розвитком, працездатністю, морфо-функціональним станом організму; здатністю реалізувати певні професійні функції лише з орієнтацією на зразок

та допомогу викладача, наявністю грубих технічних, методичних та організаційних помилок у професійних ситуаціях; несформованістю вольових якостей; низьким рівнем володіння методикою навчання руховим діям.

Базовий рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту характеризується помірним проявом прагнення до опанування професійних та спеціальних кінезіологічних знань та оволодіння навичками; помірним бажанням працювати за професією та підвищувати рівень кваліфікації; ситуативним проявом ініціативності й наполегливості у вирішенні поставлених завдань; помірним проявом прагнення особистості до самоактуалізації, опанування певних цінностей зрілої особистості, помірною потребою у пізнанні; середнім рівнем розвитку креативності; наявністю знань з циклу дисциплін професійної підготовки; здатністю самостійно реалізувати повний обсяг професійних завдань без елементів креативності, середнім ступенем володіння технікою дії, при якому керування рухами частково відбувається автоматично, вирізняється середньою стабільністю і надійністю, рухові дії не завжди є економними та плавними; фізичний розвиток є достатнім без відхилень у стані здоров'я, проте фізичний стан потребує вдосконалення, наявністю незначних технічних, методичних та організаційних помилок у навчальних ситуаціях; нестійким характером прояву вольових якостей особистості, середнім рівнем володіння методикою навчання руховим діям.

Результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту характеризується яскраво вираженим прагненням до опанування професійних знань та оволодіння навичками; бажанням працювати за фахом та підвищувати рівень кваліфікації; стійким проявом здатності до самоконтролю у поведінці; високою ініціативністю і наполегливістю у вирішенні поставлених завдань; чітко вираженим прагненням особистості до самоактуалізації, сформованістю цінностей зрілої особистості, високою потребою у пізнанні, наявністю глибоких, міцних і системних кінезіологічних знань з циклу дисциплін

професійної підготовки; високим ступенем володіння технікою дії, при якому керування рухами відбувається автоматично, вирізняється високою стабільністю і надійністю, економністю, плавністю; фізичний розвиток всебічний і гармонійний, здатністю самостійно реалізовувати повний обсяг професійних функцій з елементами креативності, відсутністю технічних, методичних та організаційних помилок, ефективними діями у навчальних і реальних ситуаціях; стійким проявом волевих якостей високим рівнем володіння методикою навчання руховим діям.

Таким чином, нами охарактеризовано критерії, показники та рівні (реконструктивний, базовий та результативний) сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Висновки до розділу 1

Професійна підготовка майбутніх фахівців ФКіС розглядається нами як такий навчальний процес у ЗВО, що спрямований на формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до майбутньої професійної діяльності та самовдосконалення впродовж всього життя.

Основними складниками професійної діяльності фахівців з фізичної культури та спорту слід вважати: фізкультурно-спортивну діяльність; мотиваційно-ціннісні орієнтири; самодисципліну, самовиховання та самовдосконалення (рухові вміння, рухові навички, фізичний розвиток, фізична підготовленість). Специфіка професійної підготовки майбутнього фахівця ФКіС ґрунтується на об'єктивних закономірностях формування рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей та паралельного засвоєння знань з конкретних навчальних дисциплін природничо-наукового циклу.

Проведений аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження та реального стану професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту свідчить, що, незважаючи на вагомі результати багатьох наукових пошуків, поза увагою дослідників лишаються питання, які

стосуються вирішення проблеми формування компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту щодо раціонального вдосконалення рухової діяльності людини. Така сутність компетентності недостатньо досліджена в педагогічній теорії підготовки фахівців ФКіС, а тому не знайшла належного відображення в практичній діяльності ЗВО. З огляду на вищезазначений аналіз, можна стверджувати, що формування у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту знань про рух людини, як складної взаємодії елементів багатоланкової мобільної біосистеми слід розглядати як складову професійної компетентності, яку доцільно було б охарактеризувати як кінезіологічну, та сприяти її формуванню в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Водночас ми змушені констатувати факт недостатнього цілісного обґрунтування питань визначення терміну «кінезіологічної компетентності» майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту розглядаємо як складову їх професійної компетентності, інтегральну особистісну якість, яка поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці і зміцненню здоров'я людини.

Під формуванням кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту розуміємо динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності та зорієнтований на опанування спеціальних кінезіологічних знань і вмінь. Результатом такого формування є цілісне особистісне утворення, яке забезпечує ефективне вирішення професійних завдань майбутніми фахівцями ФКіС.

Метою формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту є засвоєння студентом сукупності теоретичних знань, практичних навичок і вмінь про біомеханічні основи рухової діяльності людини, а також педагогічні засоби і методи її оптимізації з метою удосконалення рухових дій для досягнення запланованих результатів у фізичному вихованні, спорті, а також у фізичній реабілітації та рекреації. При цьому нами виділено спеціальні кінезіологічні знання, вміння та навички.

У якості структурних компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту виокремлюємо *гносеологічний* (сприйняття, осмислення і відображення кінезіологічних знань, а також біомеханічне моделювання рухової активності); *праксеологічний* (кінезіологічні уміння і досвід самостійного застосування різних засобів у навчальній і професійній діяльності, здатність конструювання педагогічного процесу навчання руховим діям та їх корекції); *поведінковий* (професійні мотиви, позиції, установки, цінності, прагнення досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійно необхідні особистісні якості для педагогічної взаємодії, коректної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей).

Оскільки нами визначено три складові кінезіологічної компетентності, то розроблено відповідно три критерії. Критеріальну базу дослідження розроблено для *реконструктивного, базового, результативного* рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, які визначаються на основі таких показників: предметно-знанневий критерій – показник: обсяг кінезіологічних знань; техніко-операційний критерій – показники: обсяг кінезіологічних умінь; володіння методикою навчання руховим діям; особистісний критерій – показники: мотивація до рухових видів діяльності, потреба у досягненнях, волюва регуляція.

Матеріали розділу висвітлено у статтях автора [27], [299], [300], [301], [297], [298].

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

2.1. Методологічні основи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Комплексне вивчення проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки супроводжується усвідомленням значущості використання різних пізнавальних підходів у педагогічному дослідженні, відмовою від усталених стереотипів, спрощенням щодо характеристики змісту і особливостей освітнього процесу, концентрацією уваги на особистості як центральній ланці процесу професійної підготовки фахівця [286].

Рівень сучасного педагогічного дослідження передбачає обов'язковий синтез підходів філософського теоретичного аналізу зі специфічними прийомами, що використовуються педагогічною наукою. Одним із закономірних результатів цього стає розгляд сформульованої у дисертаційній роботі проблеми у всій її повноті, теоретичній завершеності. При цьому слід пам'ятати, що теоретичний аналіз лише в абстрактній і послідовній формі відтворює сутнісні риси певного феномена чи процесу [286].

Під методологією науки переважно розуміється вчення про науковий метод пізнання або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання. Під методологічною основою наукового дослідження треба розуміти основні, вихідні положення, на яких воно базується [286]. Методологія, таким чином, відіграє визначальну роль у педагогічних дослідженнях, надаючи їм наукову цілісність, системність, ефективність, практичну спрямованість [274]. Вироблення чіткого методологічного апарату (передусім, підходів і принципів) досліджуваної проблеми дозволить створити належну базу,

підґрунтя для освітньої системи, що, в свою чергу, сприятиме ефективній роботі ЗВО галузі ФКіС, якісній освітній і подальшій професійній діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту [372; 373].

Методологічною основою професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту є розроблені теорії закордонних та вітчизняних учених, у яких знайшли своє втілення фундаментальні теорії сучасної загальної педагогіки (В.П. Андрущенко [10; 11], Ю.К. Бабанський [30], В.П. Беспалько [49], І.А. Зязюн [160; 161], В.В. Краєвський [198], В.Г. Кремень [199], Н.В. Кузьміна [204; 205], І.Я. Лернер [220], В.А. Семиченко [352; 353; 354], С.О. Сисоєва [361]); теорії педагогічних систем (І. Блауберг [56], Г.К. Селевко [351], Е.Г. Юдін [425]); теорії особистості та її розвитку в навчанні й діяльності (І.Д. Бех [50], О. Леонт'єв [216; 217], А.К. Маркова [247; 248], А. Маслоу [219] та ін.); компетентісний підхід в освіті (І.О. Зимня [158; 159]); концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту (О.Ю. Ажиппо [5], П.Б. Джуринський [121], Є.А. Захаріна [151; 152], Л.І. Іванова [166], Р.П. Карпюк [173], Р.В. Клопов [179], Ю.О. Лянной [236], Л.П. Сущенко [378], О.В. Тимошенко [388]); положення теорії та методики спортивного тренування та фізичного виховання (М.М. Боген [57], В.М. Платонов [308; 309; 310]); положення теорії й методики формування системи спорту для всіх (М.В. Дутчак [131]); концепція рекреаційно-оздоровчої діяльності різних груп населення (О.В. Андрєєва [9]); концептуальні основи дитячого спорту (О.Г. Сайкіна [344; 345]); теоретико-методичні напрацювання щодо індивідуалізації та диференціації навчання (Ю.К. Бабанський [30]; контекстного (А.О. Вербицький [69]), інтерактивного (С.О. Сисоєва [361]) й проблемного навчання (І.Я. Лернер [220]).

Розглянемо найбільш важливі методологічні підходи для підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в контексті формування їх кінезіологічної компетентності, зокрема: професіографічний, аксіологічний,

системний, праксеологічний, особистісно-діяльнісний, інтегративний та компетентнісний.

З метою всебічного огляду досліджуваної проблеми ми розглядаємо *професіографічний підхід*, який передбачає з'ясування професіографічних складників діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як основи для початкового етапу моделювання професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту у напрямі формування його кінезіологічної компетентності.

Науковці (С.С. Вітвицька [75; 76], О.А. Дубасенюк [128] та ін.) досліджували переваги професіографічного підходу. За результатами методу професіографії, на думку К.С. Балаєвої, складається професіограма, тобто результат усебічного опису професії, що дає уявлення про те, що і як має виконуватися фахівцем, за допомогою яких ресурсів, здібностей та властивостей особистості [33].

На нашу думку, аналіз професіограми майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту та на цій основі визначення відповідних до тематики дослідження кваліфікаційних характеристик та професійних функцій фахівця є визначальним для розробки цілей, змісту, методики формування відповідної компетентності студентів у процесі професійної підготовки. Разом з тим, ми вважаємо, що визначення професійно важливих якостей особистості і морфофункціональних властивостей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту сприятимуть корекції окремих складових кінезіологічної компетентності студента (спрямованість особистості, інтелектуальна та фізична придатність, індивідуально-психологічні особливості) шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу, а також професійному розвитку особистості майбутнього фахівця.

Професійне становлення майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту слід розглядати з погляду тих цінностей, які формують особистість і які орієнтують її на набуття характеристик, необхідних для здійснення

професійної діяльності. Йдеться про потребу використання *аксіологічного підходу* в педагогічному дослідженні.

Цінність інтерпретується як філософське поняття, що означає, по-перше, позитивну чи негативну значущість якого-небудь об'єкта на відміну від його екзистенціальних і якісних характеристик (предметні цінності); по-друге, нормативний ціннісний бік явищ суспільного і людського життя (суб'єктні цінності). Уявлення про цінності не можуть бути однаковими для всіх людей. Не можна будь-яку значущість інтерпретувати як цінність. Цінність – це позитивна значущість або функція тих чи інших явищ у системі соціокультурної діяльності людини [268].

Світ цінностей різноманітний, він охоплює і включає в себе матеріальні, духовні, соціальні, політичні, етичні, естетичні цінності. Цінності поділяються також із погляду того, хто є їхнім носієм: індивідуальні, групові (колективні, національні, суспільні), загальнолюдські. До загальнолюдських цінностей належать цінності добра, блага, свободи, істини, правди, краси, віри, надії, любові. Індивідуальні цінності – екзистенціальні за своєю природою. Це цінності життя (вітальні цінності), щастя, благополуччя, здоров'я, хорошої фізичної форми, родинного добробуту. Національними цінностями є незалежність, патріотизм, гідність, соціальний спокій, мир тощо. У будь-якій сфері життя та діяльності функціонує своя система цінностей [286].

Ідея цінностей – це форма утвердження специфічно людського начала в усьому, що стосується людини: фізичному, розумовому і духовному житті, в різних формах діяльності, видах творчості тощо. Ціннісне ставлення завжди емоційне: радість, захоплення, благоговіння – це той спектр почуттів, що супроводжують формування цінностей. Важливе значення при цьому також мають воля, здатність до саморегуляції суб'єктом своєї діяльності, що проявляється в особистості як цілеспрямованість, рішучість, самовладання [286].

Можна стверджувати, що всі компоненти життєвого світу людини є знаками притаманних людині цінностей. Вищим проявом ціннісної свідомості є ідеал. Людина завдяки своїй уяві створює образ бажаного майбутнього. Вона

здійснює цілепокладання. Ідеал – це найвища мета прагнень людини, це уявлення про належне. Повною мірою він не може бути досягнутий. Тим не менш функція ідеалу полягає, передусім, у тому, щоб людина до нього прагнула, беручи його за орієнтир, зв'язуючи з ним своє життя, свої думки і вчинки, результати своєї праці. Ідеали як ціннісні установки виконують функцію духовних і соціальних орієнтирів, детермінант практичної діяльності людини, орієнтованої на досягнення певних цілей [286].

Одним з основних призначень використання аксіологічного підходу в нашому дослідженні є, зокрема, ціннісне проектування майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту своїх професійних прагнень у майбутнє та вибір способів цього планування. Йдеться як про індивідуальні цінності – відчуття свого тіла, дотримання належної фізичної форми, відмова від шкідливих звичок, індивідуальна фізична підготовка тощо, так і про групові (колективні) – виховання командного духу, порозуміння в колективі, здатність досягнення командного результату.

За своїми функціями цінності діють також як культурні традиції, звичаї, усталені норми. Тому професійна підготовка майбутнього фахівця ФКіС має бути зорієнтована на усвідомлення власної відповідальності за свою професійну діяльність перед суспільством. Такі ціннісні уявлення регулюють поведінку через обирання способу життя, характеру життєдіяльності, формування програми життя. Такі цінності є органічними в системі головних цінностей української нації – здоров'я, фізичного розвитку, культури рухової активності, життєздатності та життєлюбності.

Поняття «цінності», а також «ціннісно-нормативні компоненти професійної діяльності» обов'язково мають бути включені як у освітній процес загалом, так і безпосередньо в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. При цьому слід пам'ятати, що ціннісний підхід до професійного становлення є протилежним суто когнітивному (пізнавальному). Через цінності формується здатність до саморегуляції особистістю своєї діяльності, спрямування її на досягнення високих

спортивних результатів, виховання в собі якостей переможця. Це є надзвичайно важливим з огляду на потребу в належному здоров'ї молоді [268; 286].

Орієнтація на певний вид цінностей має своїм позитивним результатом також такі якості всебічно розвиненої особистості, як цілеспрямованість, рішучість, самовладання, вольові якості. Яким би не був характер цінностей – це саме те, на що орієнтується суб'єкт у своїй професійній діяльності, тому цінності виступають основою регуляції поведінки особистості. Особливо їхня роль зростає в періоди радикальних змін (у суспільстві, в системі освіти), коли відбувається переорієнтація, переоцінка цінностей. Тому з погляду ефективності, успішності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту доцільним є використання аксіологічного підходу до дослідження формування їх кінезіологічної компетентності [286].

Ми дотримуємося також *системного підходу* до розробки моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Системний підхід, як вказує М.С. Каган, відображає загальний зв'язок і взаємообумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності [168, с. 19]. Це дозволяє розглядати професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти як відкриту педагогічну систему, яка передбачає сукупність взаємопов'язаних компонентів: системотвірних факторів, мети, принципів, умов і суб'єктів педагогічного процесу, змісту освіти, форм і методів педагогічного процесу, засобів навчання й виховання, критеріїв ефективності освітнього процесу тощо.

При визначенні терміну «система» враховується його тісний взаємозв'язок з поняттями цілісності, структури, зв'язку, елемента, підсистеми та ін. Основними системними принципами виступають цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність тощо [268]. Існують різні типи систем: матеріальні (сукупності матеріальних об'єктів, неорганічна і жива природа), соціальні (від простих людських об'єднань і спільнот до суспільства в цілому), абстрактні (вони є продуктом людського мислення) – поняття, гіпотези,

наукові теорії. За іншими критеріями у класифікації систем виділяються статичні та динамічні системи. За характером взаємин системи і середовища системи діляться на закриті і відкриті [286].

У методології науки системний підхід трактується як спосіб вивчення й конструювання складних за організацією об'єктів як системи. Поняття «системний підхід» виникає у 30-і роки ХХ ст. у зв'язку з дослідженнями в галузі природничих наук (Л. фон Берталанфі). У педагогічних науках він активно використовується з 60х років ХХ ст., коли західними вченими розроблялися стратегії досліджень у галузі педагогічних технологій (Р. Андертон, Дж. Майлсон, М. Нейл, Н. Сільверн та ін.), а системний підхід застосовувався для вироблення ефективних методів вивчення, планування та організації педагогічних ситуацій на практиці. Джерелами, з яких виокремився системний підхід, були кібернетика і загальна теорія систем [286].

У філософському плані системний підхід означає формування системного погляду на світ. В основі такого погляду – ідеї цілісності, складної організованості досліджуваних об'єктів [286]. Системний підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різних типів зв'язку і функціональних залежностей. Будь-яку пізнавальну діяльність можна розглядати як систему, складовими елементами якої виступають суб'єкт пізнання (особистість), процес пізнання, мета, умови, в яких перебуває система тощо. У свою чергу складники системи – підсистеми – також можна розглядати як самостійні системи.

Таким чином, системний підхід – це важливий напрям методології досліджень, сутність якого полягає у вивченні об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто відбувається розгляд об'єкта як системи. Цей підхід дає змогу здійснити поділ складних явищ дійсності на частини або елементи, визначити способи організації окремих частин системи в єдине ціле.

Ми вважаємо, що при проектуванні педагогічних систем варто дотримуватися позицій П. К. Анохіна щодо атрибутів системи, які його

характеризують. До них дослідник відносить: наявність системотвірного, системорегулювального і системонаповнювального чинників; доцільність системи; наявність інтеграційних якостей; наявність певної структури (будови); функції системи та її компонентів, які обумовлюють спрямованість системи на досягнення певного результату; наявність прямих і зворотних зв'язків; стійкість системи до зовнішніх впливів, збереження її [12, с. 72].

Поширеним у вивченні педагогічних феноменів є *особистісно-діяльнісний підхід*, який передбачає, що становлення та розвиток особистості відбувається в різноманітних видах діяльності. Основна ідея цього підходу пов'язана не з безпосередньою діяльністю, а з діяльністю як засобом становлення та розвитку особистості. У процесі діяльності формується людина, яка здатна бути активною, вибирати, оцінювати, програмувати й конструювати ті види діяльності, що відповідають її природі, нахилам та схильностям, задовольняють її потреби в саморозвитку, самореалізації.

Метою будь-яких процесів, зокрема й формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, виступає людина, яка здатна здійснювати власну життєву діяльність, ставитися до себе як до діяльної істоти, оцінювати себе, вибирати способи своєї діяльності, програмувати її хід і результати.

Становлення особистісно-діялісного підходу в педагогіці тісно пов'язане з розвитком подібних ідей у психології. Л. Виготський [85] і О. Леонтьєв [216] писали про нерозривність розвитку особистості та різноманітних, притаманних людині видів діяльності, засобів розкриття потенційних можливостей. С. Рубінштейн [338] відзначав, що відповідно до діялісного підходу дитина у цілісній системі навчально-виховного процесу виступає і як суб'єкт діяльності, і як суб'єкт розвитку власної особистості. Абсолютизуючи роль діяльності, особливо зовнішньої, у становленні особистості, О. Леонтьєв пропонував покласти категорію «діяльність» в основу побудови всієї психології. Таким чином, теоретичні положення О. Леонтьєва стали тим вихідним моментом, що спричинив появу в

педагогічній практиці теорії діяльнісного підходу [216].

Особистісно-діяльнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували І.Д. Бех [50], В.А. Семиченко [253; 252; 254], О.П. Сердюк [360], О.А. Сергійчук [359], А.В. Хуторський [408; 409], І.С. Якіманська [427], Л.І. Божович [59], К.М. Дурай-Новакова [130], Д. Ельконін [423], В.О. Кан-Калик [171], Н.В. Кузьміна [203; 204; 205], В.А. Сластьонін [365] та ін. У педагогіці особистісно-діяльнісний підхід означає організацію та управління цілеспрямованої освітньої діяльності студента у загальному контексті його майбутньої професії – спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, процесу виховання, передачі особистісного досвіду від учителя до учня. Діяльність у її різноманітних формах здійснює зміни в структурі особистості, яка, в свою чергу, одночасно здійснює вибір адекватних видів і форм діяльності, що задовольняють потреби особистісного розвитку. Із позицій особистісно-діяльнісного підходу в центрі освітнього процесу, фахової підготовки перебуває не просто діяльність, а спільна діяльність, де об'єднувальним критерієм виступає потреба реалізації спільно вироблених цілей і завдань. Викладач не пропонує готові зразки поведінки чи активності, він створює, виробляє їх разом зі студентами. Через діяльність відбувається, таким чином, рух до усвідомленої мети [286].

Врахування переваг особистісно-діяльнісного підходу до освітнього процесу загалом і до формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту зокрема сприяє розкриттю індивідуальних пізнавальних можливостей кожного студента, їхньому подальшому розвитку в процесі навчання, сприяє не лише самопізнанню, але й самоактуалізації, самореалізації, самовизначенню особистості, формуванню таких елементів особистісної культури, які дають можливість продуктивно будувати майбутню професійну діяльність.

Праксеологічний підхід передбачає розгляд професійної діяльності фахівця не лише як умови існування й розвитку суспільства, але як надзвичайно важливого напрямку розвитку сутнісних сил людини, її потенцій і

здібностей, що дозволяють їй ефективно досягати поставлених цілей. Йдеться також про здатність формувати стійкі внутрішні мотиви людини до конструктивної діяльності, до позитивного засвоєння соціального досвіду у своїй роботі і як наслідок – про здатність до активної перетворювальної діяльності. Тобто цінною визнається не просто діяльність, а успішна діяльність, якість праці людини. Таким чином, праксеологія – це теорія ефективної організації діяльності. Основоположником її вважають польського логіка і філософа Т. Котарбінського, який вважав праксеологію міждисциплінарною галуззю знання, зорієнтовану на розробку методологічних основ ефективної раціональної діяльності в суспільстві. Завданням праксеології, за Т. Котарбінським, є аналітичний опис техніки, елементів і форм раціональної діяльності, вироблення норм максимальної доцільності дій і система рекомендацій щодо професійної індивідуальної чи колективної діяльності [196].

Відповідно до цілей нашого дослідження узагальнення і висновки праксеології можуть використовуватися не лише у зв'язку з аналізом діяльності загалом, а й вчинків того, хто цю діяльність здійснює, зокрема майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту, вибору ним морального ухвалення рішень, нормативно-ціннісних аспектів співробітництва і взаємодії у процесі праці. Акцентуючи увагу на соціальній результативності діяльності, праксеологія головним критерієм ефективності діяльності вбачає вивільнення від тих елементів культури, що втратили значення [268].

Одним із ключових критеріїв оцінки особистості і вершиною її життєвих цілей вважається успіх. Така праксеологічна установка об'єктивно спрямована проти низької ефективності праці, інертності, бюрократизації діяльності значної кількості працівників. Майбутні фахівці з фізичної культури і спорту повинні бути не просто активними, але й глибоко зацікавленими в результатах, в ефективності і результативності своїх дій і своєї майбутньої праці. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в контексті формування кінезіологічної компетентності

мусить супроводжуватися формуванням культури рухів та культури тіла, яку треба виховувати безпосередньо в процесі діяльності. При цьому остаточне рішення завжди залишається за людиною, яка вільно вибирає, до чого прагнути і як саме діяти.

Позиція та методи досягнення мети продемонструють практичні наслідки діяльності й те, наскільки вони виявляться корисними і функціональними у майбутній професійній діяльності. Вершиною праксеології вважається майстерність – дія, яка є найбільш позитивною, досконалою, позбавленою негативних якостей і заслуговує похвали й найвищої оцінки. Майбутньому фахівцю з фізичної культури і спорту слід допомагати планувати діяльність, уникати багатьох непорозумінь та ускладнень під час її здійснення, організувати контроль, обґрунтовувати об'єктивні критерії оцінки діяльності й таким чином досягати майстерності [286].

Переваги праксеології – не тільки в тому, що вона визначає зміст і види цілей професійного становлення, але й у тому, що вона формулює вимоги до правильної постановки мети у процесі (чіткість, реальність, моральність, доцільність, належна спланованість), допомагає вибирати оптимальні методи її досягнення. Це є шляхом уникнення помилок і непотрібних суперечок. Високо оцінюються також енергійність, старанність, точність, раціональність, надійність, простота у формулюванні завдань, відповідальність за свою справу. Суттєвим елементом професійної підготовки повинно бути також планування як необхідний етап складної дії, яке робить дію більш плавною, знижує ймовірність неуспіху, дозволяє визначити бажаний результат, підібрати необхідні засоби, продумати черговість їх використання. Критеріями вдалого плану є цілеспрямованість, оптимальність, чіткість, точність, гнучкість мислення [286].

Таким чином, праксеологічний підхід ґрунтується на філософії дії. У його межах формування кінезіологічної компетентності розглядається як раціонально організована діяльність, а ціннісно-цільовим орієнтиром ефективної діяльності праксеологія висуває базове поняття – «культура

рухів», оскільки йдеться про набуття кінезіологічних знань, вмінь і навичок, які стануть життєво і професійно необхідними для майбутнього фахівця, для реалізації себе в житті й для досягнення нових вершин у своїй професії.

Орієнтації на практику, на цілком досяжний результат – належну фізичну підготовленість людини, на інновації у цій сфері є потенційно ефективними для досягнення культури рухів майбутнього фахівця в професійній діяльності. При цьому враховується роль усіх учасників процесу професійного становлення (викладачів, студентів, тренерів).

Отже, для формування кінезіологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту праксеологічна орієнтація на практичну діяльність є необхідною, виходячи із актуальності запитів сучасного суспільства на здорову людину, на досягнення нею належної фізичної культури і на пошук ефективних дій, що приводять до бажаного результату.

На нашу думку, *інтегративний підхід* є оптимальним для визначення системи принципів щодо використання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту в рамках формування кінезіологічної компетентності. Причиною є різноманіття закономірностей, які характеризують процеси фізичного виховання й розвитку та професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. Вважаємо, що інтегративний підхід дає змогу враховувати специфіку професійної підготовки у напрямі розвитку кінезіологічної компетентності і додержуватися принципів як загальних, так і окремих фахових дисциплін. Враховуючи те, що професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту є нерозривною частиною системи фізичного виховання України, ми стверджуємо, що означена підготовка може ґрунтуватися на принципах теорії і методики фізичного виховання, при цьому базуючись на загально педагогічних принципах. На підтвердження наведемо думку Б.А. Ашмаріна, що будучи спеціалізованою галуззю педагогіки, теорія фізичного виховання використовує загально педагогічні принципи, але розробляє їх з урахуванням особливостей навчального матеріалу [29, с. 43].

Визначено, що фізичний розвиток – це комплекс функціонально-морфологічних властивостей організму, який визначає здатність організму переносити фізичні навантаження, значні зміни умов зовнішнього середовища, зберігаючи функціональність систем організму в межах фізіологічних констант. Іншими словами, якісно фізичний розвиток характеризується, перш за все, суттєвими змінами функціональних можливостей організму в певні періоди вікового розвитку, які виражаються у зміні окремих фізичних якостей і загальному рівні фізичної працездатності та здоров'я [179]. Відповідно професійна діяльність фахівців з фізичної культури та спорту є досить різноманітною і включає медико-профілактичну, гігієнічну, рекреаційну фізкультурно-оздоровчу, духовно-моральну діяльність, враховує рекомендаційні напрацювання таких дисциплін, як біохімія спорту, фізіологія фізичних вправ, біомеханіка фізичного виховання і спорту, психологія спорту та інші. Отже, формування їх кінезіологічної компетентності передбачає, що фахівець на практиці має не тільки поєднати різноманітну інформацію (з психології, біохімії, біомеханіки, фізіології, практики тощо), але й інтегрувати її на рівні формування та прийняття управляючих педагогічних рішень, які б забезпечували належну ефективність розв'язання практичних завдань. Тому, на наш погляд, буде корисним застосування інтегративного підходу.

Сьогодні *компетентнісний підхід* набуває актуальності. Це пов'язується із багатьма чинниками, оскільки саме компетентності є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність майбутнього фахівця до життя, його подальшого розвитку й активної участі у житті суспільства, а в педагога – до розвитку професійно значущих особистісних якостей, тобто педагогічний професіоналізм [136; 362; 416; 417]. Головною метою підготовки фахівця в суспільстві стає не здобуття ним кваліфікації у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

На думку дослідників, свою специфіку мають освітні компетенції. Це складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує студент під час навчання.

Освітня компетенція припускає засвоєння студентом невідокремлених один від одного знань і вмінь, оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напряму існує відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер. Компетентність є результатом набуття компетенцій [68; 276; 316; 317; 397; 448].

Існують різні думки щодо визначення компетентності фахівця. Зокрема, Р. Уільямс розглядає компетенцію як поведінку (діяльність) і як основну характеристику особистості. Тобто, з одного боку, компетенція розуміється як показник поведінки особистості, що дозволяє індивіду діяти компетентно, а з іншого, як основна характеристика людини, яка зумовлює причинно-наслідковий зв'язок із критеріями ефективності і/або високої якості виконання в межах її роботи чи певної ситуації [392; 431].

А. Хуторської компетенцію в системі загальної освіти трактує як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що відображають встановлені вимоги до освітньої підготовки випускників [409].

На думку Н. Бібік, аналіз контексту вживання поняття «компетентності» дозволяє розуміти його як соціально закріплений освітній результат. Тобто компетентності усвідомлюються як реальні вимоги до засвоєння сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень із певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі [54].

Загальноприйнятим постає висновок, що компетенція – це не певна сума знань і умінь, як це трактується у довідниковій літературі, оскільки значна роль у її прояві належить обставинам [68; 132]. Володіти сукупністю компетенцій, необхідних для успішної інтеграції молоді в сучасний соціум, означає вміти мобілізувати в конкретній ситуації отримані знання та досвід. Тобто компетенція одночасно тісно пов'язує мобілізацію знань, умінь і поведінкові відносини, які налаштовані на умови конкретної діяльності [3].

Подібна думка узгоджується з узагальненнями Е. Зеєра щодо змісту і особливостей професійної освіти, який констатує, що компетентність людини визначають її знання, уміння і досвід [155]. Здатність мобілізувати ці знання,

уміння і досвід в конкретній соціально-професійній ситуації характеризує компетенцію професійно успішної особистості [15].

Отже, компетенція – це сукупність доступних для вимірювання чи оцінювання умінь, знань, навичок і досвіду, набутих упродовж професійної підготовки і необхідних для виконання певного виду професійної діяльності. Компетенцію доцільно також розглядати як можливість встановлювати зв'язок між знаннями і конкретною життєвою ситуацією, як здатність знайти, виявити процедуру (знання і дію), що підходить для розв'язання проблеми. Тобто компетенція не зводиться ні до знань, ні до умінь [178; 187].

Це потребує впровадження відповідних змін у професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. У науці відомі спроби структурувати поняття компетентності, хоча одностайності у поглядах не спостерігається. Наприклад, для одних дослідників компетентність – це єдність когнітивного, предметно-практичного і особистісного досвіду [60]; інші в її структурі виділяють мотиваційний, змістовий та процесуальний компоненти [185, с. 34-46]; зарубіжні науковці переважно визначають такі основні елементи в компетентній освіті – знання, уміння, навички і цінності [185, с. 17]; експерти програми «De Se Co» вважають, що структура компетентності охоплює пізнавальні ставлення і практичні навички, цінності, емоції, поведінкові компоненти, знання і вміння [185, с. 10].

У «Стратегії модернізації змісту загальної освіти» зазначено, що компетентність є «ключовим, своєрідним «вузловим» поняттям, оскільки воно, по-перше, поєднує інтелектуальний і навичковий складники освіти; по-друге, в понятті компетентності закладено ідеологію інтерпретації змісту освіти «від результату»; по-третє, ключова компетентність є інтегративною за природою, оскільки вона містить низку однорідних чи близьких умінь і знань, що належать до широких сфер культури та діяльності» [234].

Тлумачення різними авторами поняття «компетентність» орієнтує нас на аналіз та узагальнення принципово актуальної для нашого дослідження дефініції. Таким чином, професійна компетенція характеризується визначеною

вимогою або потребою професійної діяльності, а професійна компетентність фахівця характеризується якістю дотримання тих вимог, що висуває професійна діяльність. Професійні компетентності можуть змінюватися у зв'язку зі стрімким розвитком суспільства, що вимагає постійного самовдосконалення фахівців та адекватної реакції до сучасних вимог професійної діяльності. Таким чином, вивчення й аналіз професійної діяльності та створення на цій основі структури професійної компетентності є одним із перспективних напрямів забезпечення належної якості професійної підготовки майбутніх фахівців і формування їхньої професійної компетентності [285].

Сучасні тенденції розвитку освіти на шляху формування компетентності фахівців спрямовані на максимальне зближення знань, умінь, способів діяльності, особистісного ставлення до них, готовності і здатності їх використовувати в нестандартних ситуаціях. Професійна компетентність, на нашу думку, інтегративно поєднує особистий досвід та знання, взаємопов'язані мотивацією та цінностями особистості [194; 258; 460].

Також дотримуємося думки про те, що компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту віддзеркалюється у постійному вивченні та впровадженні ЗВО сучасних підходів опанування тими компетенціями, які в майбутньому висуне професійна діяльність випускнику, а молодий фахівець повинен усвідомити значущість постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Зауважимо, що приєднання України до Болонського процесу за своєю суттю передбачає саме запровадження компетентісно орієнтованого навчання, тобто максимальне наближення освіти до життєвої і професійної практики, надання не просто знань, умінь і навичок, а професійних компетентностей. Досягнення компетентності неможливе без використання активних та інтерактивних методів навчання, опори на попередній досвід студента та проєкції на його майбутню професійну діяльність [294].

Реалізація компетентісного підходу вимагає від викладача організації навчального процесу як міжособистісної взаємодії. Застосування різних форм

міжособистісної взаємодії – парної, групової, колективної – дає змогу кожному студентові активно брати участь у навчально-пізнавальній діяльності, свідомо конструювати власну освіченість. Т. Равчина виокремлює три вагомі ролі викладача за мірою педагогічного втручання у процес навчання студентів [331]: «науковий просвітитель» – організація процесу осмисленого оволодіння науковими поняттями, теоріями як системою різних взаємозв'язків, що визначають їхню суть; «наставник» – цілеспрямоване поетапне керівництво процесом набуття досвіду, зростання самостійності, творчості студентів; «фасилітатор» – організація процесу навчання, створення простору для самостійної діяльності студентів, визначення власних освітніх потреб, супровід студентів у процесі набуття власних знань, умінь, досвіду. Реалізація окреслених завдань можлива за наявності у викладача професійної компетентності – інтегрованої якості особистості.

Професійну компетентність педагога вищої школи О. Гура визначає як сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик викладача, що забезпечує ефективне виконання ним завдань і обов'язків педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, є мірою і основним критерієм його відповідності професійній діяльності [108].

Сутність компетентнісного підходу полягає також у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в студентів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки та соціальні практики. На думку Л. Парашенко, поняття «компетентність» охоплює не тільки когнітивний і операційно-технологічний складники, але й мотиваційний, етичний, соціальний, поведінковий [289].

Базовими поняттями, що характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у напрямі формування кінезіологічної компетентності з погляду компетентнісного підходу, є: зосередження уваги на результаті навчання; збільшення кількості практичних занять; результат як вагома компетентність; оцінка набутої компетентності; удосконалення набутих знань та вмінь [432].

Отже, головною особливістю компетентнісного підходу є перенесення акцентів із процесу навчання на його результати, якими є компетентності [4]. Це підтверджується Т. Чопик [414], яка розглядає проблему професійної педагогічної підготовки майбутнього тренера-викладача на основі використання компетентнісного підходу у вищому навчальному закладі. Нею визначено та обґрунтовано методику професійно-педагогічної підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищому навчальному закладі, яка полягає у запровадженні компетентнісного підходу та модульних технологій навчання. Таким чином, формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки передбачає зосередження на таких напрямках: компетентність за професійно-діяльнісним напрямом; компетентність за соціальним напрямом; компетентність за особистісним напрямом [283].

Отже, нами виділено найбільш важливі методологічні підходи для підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в контексті формування їх кінезіологічної компетентності.

Ґрунтуючись на визначених методологічних підходах до процесу формування кінезіологічної компетентності майбутнього фахівця ФКіС, визначимо сукупність принципів, які лежать в основі досліджуваного процесу. Завдяки таким принципам усі підрозділи знання логічно пов'язуються один з одним, певним чином обумовлюють одне одного [10].

А.М. Кухарчук [211] наголошує, що під час формування професіоналізму майбутніх фахівців надзвичайну важливість мають: освіченість, системність та аналітичність мислення, вміння прогнозувати розвиток ситуації, передбачати результат рішень, вміння мислити масштабно та реалістично водночас; комунікативні вміння, навички ефективної міжособистісної взаємодії; високий рівень саморегуляції, розвиненість самоконтролю, стійкість до стресів; ділову спрямованість, активність, прагнення до постійного підвищення професіоналізму; чітку Я-концепцію, реалістичне сприйняття своїх здібностей. Як зазначає дослідник,

загально визнаного переліку спеціальних принципів підготовки майбутніх фахівців різних галузей до професійної діяльності загалом наразі не існує. Різні автори визначають різну їхню кількість, а в деяких випадках навіть вкладають різний суттєвий зміст в одні й ті самі принципи [378].

Системний аналіз підходів до формування компетентності фахівців у процесі професійної підготовки різних науковців [66; 80; 286] дозволив нам виокремити загальні дидактичні принципи та систему специфічних принципів формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Найбільш важливим, на наш погляд, для процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в системі їх підготовки є дотримання таких *загальнодидактичних принципів навчання*: принцип індивідуалізації, принцип міцності знань, умінь і навичок, принцип доступності, принцип свідомості, активності і самостійності, принцип систематичності і послідовності, принцип науковості, принцип наочності, принцип інтеграції.

Принцип науковості. Процес формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту базується на фундаментальних знаннях закономірностей всебічного розвитку особистості [84; 156; 244; 261]. Останнім часом наука значно збагатилася практикою новими даними про побудову навчально-тренувального процесу різних категорій населення, особливості їх рухової активності, зміст і форми спортивної підготовки, засоби й методи фізичної підготовки, знаннями про формування педагогічної та спортивної майстерності фахівців з фізичної культури і спорту [451; 449; 450; 455; 459]. Педагогічний вплив, спрямований на формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, повинен базуватися тільки на наукових даних, які пройшли перевірку практикою. Отже, принцип науковості покладений в основу змісту процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, оскільки кожна педагогічна дія повинна бути науково обґрунтована.

Принцип систематичності і послідовності формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Цей принцип вимагає, щоб майбутні фахівці з фізичної культури і спорту опановували кінезіологічні знання, вміння і навички, компетентності в чітко визначеному порядку, а система не тільки проявлялася зовнішньо, у відповідному розміщенні матеріалу, що вивчається, але й формувалась у свідомості студентів. Послідовність у процесі формування кінезіологічної компетентності передбачає логічну обґрунтованість вивчення кінезіологічного матеріалу з відповідних дисциплін для того, щоб наступне впливало з попереднього, базувалось на ньому і готувало до наступного етапу в пізнавальній діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [419].

Принцип свідомості, активності і самостійності формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Реалізація принципу насамперед передбачає постановку перед майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту певної мети і завдань, що є однією з основ формування свідомого ставлення до кінезіологічних основ здійснення майбутньої професійної діяльності. Ми дотримуємося думки, що свідомість формується тоді, коли майбутні фахівці з фізичної культури і спорту осмислюють, усвідомлюють кінезіологічний матеріал, що вивчається.

Принцип свідомості потребує також, щоб студенти розуміли значення набутих кінезіологічних знань і навичок, уявляли їхню прикладну цінність, уміли оцінювати свої успіхи та аналізувати невдачі. Свідомість, не підкріплена активністю, залишається споглядальною, обмежується бажаннями, а активність без свідомого ставлення до своїх дій стає недоцільною. Процес формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту за цим принципом передбачає такі кроки: вивчати новий матеріал із повторенням раніше вивченого, повторення проводити на більш високому рівні з орієнтацією на вивчення нового матеріалу; надавати активний характер підготовці до сприйняття нової теми занять, тобто спонукати тих, хто навчається, до безпосередніх дій (із цією метою можна використовувати

проблемну ситуацію). Активне засвоєння нових кінезіологічних знань і навичок багато в чому визначається тими невеликими «відкриттями», які здійснюють майбутні фахівці з фізичної культури і спорту безпосередньо в процесі професійної підготовки. У процесі навчання у ЗВО необхідно формувати у майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту стійку потребу у професійній підготовці протягом всього життя (самопізнання і самовдосконалення) та навички створення мотивації і стійкої потреби у різних групах населення до занять фізичною культурою [286].

Принцип самостійності набуває великого значення вже на початковому етапі навчання. Проте його реалізація багато в чому залежить від того, наскільки правильно використовувалися інші дидактичні принципи, які теоретичні відомості отримано протягом навчального процесу, які домашні завдання пропонують, а найголовніше – як відбувається процес самостійного оволодіння навичками і вміннями на заняттях під наглядом викладача і з його коментуванням.

Принцип доступності. Цей принцип базується на закономірностях особистісно-діяльнісного підходу до формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Під час навчання рухів, повідомлення теоретичних відомостей, розробки педагогічних впливів необхідно враховувати рівень розвитку кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Класичною дидактикою встановлено низку положень, які забезпечують доступність навчання і отримали назву правил доступності навчання: «від відомого до невідомого», «від простого до складного», «від близького до далекого». Закономірності засвоєння студентами кінезіологічних основ щодо різних видів спорту, дотримання технологій формування рухових дій, умінь і навичок багато в чому визначають ступінь досяжного у майбутній професійній діяльності [286].

Принцип міцності знань, умінь і навичок у процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і

спорту вимагає, щоб набуті кінезіологічні знання, вміння і навички були міцними, а студенти могли їх відтворювати і застосовувати у різних ситуаціях. Під час вивчення дисциплін практично-спортивної спрямованості у студентів розвивається міцність рухової навички, під якою слід розуміти збереження або стійкість.

Збереження рухової навички (поняття, протилежне забуванню) – це незмінність навички протягом довгого часу. Стійкість рухової навички – це її стабільність за будь-яких, навіть стресових, обставин. Під час навчання важливо, щоб вивчений рух, техніка його виконання довго трималися в пам'яті і були стійкими. Особливе значення стійкість навички набуває в процесі спортивних змагань. Практичне виконання принципу міцності досягається повторенням – головним і єдиним способом закріплення результатів, досягнутих у процесі професійної підготовки, та їх удосконалення [286].

Принцип індивідуалізації. Якість формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту великою мірою залежить від вирішення питання про врахування індивідуальних здібностей та нахилів студентів. Принцип індивідуалізації в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту може бути реалізовано на основі оцінки індивідуальних відмінностей у розвитку складових кінезіологічної компетентності через визначення відповідних показників (обсяг кінезіологічних знань; рухова культура, фізичний розвиток; мотивація професійного розвитку, потреба у досягненнях; вольова регуляція, володіння методикою навчання руховим діям), тобто диференціації студентів. Під час здійснення диференціації студентів слід раціонально підходити до вибору засобів, методів та форм педагогічного впливу, що відповідають і сприяють індивідуальному розвитку кінезіологічної компетентності. У процесі навчання руховим діям відсутність індивідуального підходу та постійного зворотного зв'язку з тим, кого навчають, призводить до формування помилкових рухових стереотипів, які дуже складно, а у деяких випадках навіть неможливо скоригувати [286].

Принцип наочності навчання передбачає побудову навчального процесу із застосуванням засобів наочності навчання: натуральних, образних та символічних. Вони сприяють розумовому розвитку, полегшують процес засвоєння кінезіологічних знань та вмінь, розвивають мотиваційну сферу і стимулюють інтерес до знань. Наочність має бути змістовною, естетично оформленою, відповідати психологічним законам сприймання, не викликати додаткових асоціацій. У контексті нашого дослідження зазначимо, що майбутні фахівці з фізичної культури та спорту мають відпрацьовувати кінезіологічні навички та вміння через демонстрацію. Принцип наочності реалізується у процесі вивчення рухових дій, у процесі створення уявлення про біомеханічну структуру рухової дії, вивчення траєкторій рухів біомеханічних сегментів тіла людини. Також принцип наочності реалізується у процесі удосконалення рухових дій або створення рухового стереотипу (рухової навички), тобто особливих нейром'язових відчуттів, які постійно порівнюються з візуальною моделлю рухової дії. При цьому поступово формуються специфічні відчуття, сприйняття та уявлення, з урахуванням особливостей рухової дії («почуття води» у плавців, «почуття м'яча» у гравців, «почуття весла» у веслярів тощо). Принцип наочності у формуванні кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту відіграє важливу роль тому, що у процесі навчання майбутньому фахівцю необхідно самостійно засвоїти різноманітні базові рухові дії (необхідні для подальшої успішної професійної діяльності) на практичних заняттях саме на першому етапі навчання, коли формується фундамент технічної підготовленості студентів [286].

Принцип інтеграції вимагає побудови цілісного процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та реалізується завдяки актуалізації і постійному зверненню до міжпредметних зв'язків. Іншими словами, врахування принципу інтеграції передбачає інтегративний взаємовплив спеціальних дисциплін, які зумовлюють формування цілісної системи кінезіологічних знань, умінь і

навичок, та реалізується на базі міжпредметних зв'язків професійно орієнтованих дисциплін та спецкурсів і практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [286].

Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС неможлива без *спеціальних принципів*, які доповнюють загальнодидактичні принципи в професійному напрямі. До них відносимо систему принципів кінезіології та принципів врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту [55; 182; 309; 310; 390].

Серед *принципів кінезіології*, що визначають процес формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, виокремлюємо: принцип функціонального аналізу рухових дій; принцип структурності побудови системи рухів; принцип цілісності дії та принцип свідомої цілеспрямованості системи рухів.

Принцип функціонального аналізу рухових дій полягає у виявленні взаємозв'язку між певними біомеханічними характеристиками рухових дій, що виконуються, або характеристиками самої людини, і результатами її рухової діяльності. Це означає, що кінезіологія вивчає функціональну залежність між властивостями і станом системи, явища чи процесу. При цьому не ставиться завдання вивчити внутрішню причинну структуру явищ, а досліджується лише їх функція. Залежності, що виявляються між будовою системи та її функцією, мають переважно статистичний (імовірний) характер. Тут розглядають функцію усієї системи в цілому, не вивчаючи її внутрішніх механізмів. Усі рухові дії людини повністю підпорядковуються законам класичної механіки, які діють на певних рівнях. У загальному вигляді застосування цього принципу має у своїй основі системний синтез дій з використанням кількісних характеристик, зокрема моделювання рухів. Функціональний аналіз дозволяє констатувати ті чи інші недоліки техніки і тактики, проте не дає відповіді на запитання "чому", тобто не дозволяє розробити чіткі рекомендації для їх усунення.

Принцип структурності побудови системи рухів означає, що людина

розглядається, як система, що рухається, а самі процеси руху – як системи рухів, що розвиваються. Цей принцип ґрунтується на таких прийомах розумової діяльності щодо вивчення рухових дій людини, як аналіз і синтез. Принцип реалізований у теорії структурності рухів, закладеної М. О. Бернштейном, який писав, що рухи людини – це не ланцюжок деталей, а структура, яка диференціюється на частини [48]. Тобто усі рухи людини взаємопов'язані, і саме ці структурні зв'язки визначають цілісність та досконалість рухових дій.

Принцип цілісності дії означає, що всі рухи людини створюють одне ціле, спрямоване на досягнення єдиної мети; зміна кожного руху так чи інакше впливає на всю систему рухів. Такий підхід до техніки рухових дій, як до предмету навчання, спрямований проти метафізичного розділення цілого без урахування взаємодії його елементів. Кінезіологія, як експериментальна наука, опирається на результати експериментів та спостережень. За допомогою різних приладів реєструються кількісні характеристики рухових дій (наприклад: траєкторія, швидкість, прискорення, зусилля тощо), які дозволяють розрізняти рухи і порівнювати їх між собою. За даними характеристиками систему рухів умовно поділяють на окремі складові частини, вивчаючи склад системи за її окремими елементами. Вивчаючи зміни кількісних характеристик, виявляють, як окремі елементи впливають один на одного і визначають причини цілісності системи.

Принцип свідомої цілеспрямованості системи рухів означає, що людина свідомо ставить мету і керує цілком свідомими рухами для досягнення цієї мети. На вищому рівні системного аналізу можна моделювати рухові дії, зокрема використовуючи інформаційні технології, шукати оптимальні варіанти дій. Системний аналіз і системний синтез рухових дій неподільно пов'язані між собою та передбачають ретельне і повне виконання всіх конкретних завдань кінезіології. Цей принцип дає можливість розробляти індивідуальні раціональні зразки техніки для конкретних осіб на даний період і для конкретних умов виконання рухових дій.

До принципів врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту відносимо:

- принцип кінезіологічної спрямованості;
- принцип циклічності та безперервності;
- принцип ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності;
- принцип соціокультурної спрямованості;
- принцип педагогічної доцільності застосування інформаційних технологій.

Принцип кінезіологічної спрямованості безпосередньо впливає на внесення змін у зміст навчальних курсів (навчальних планів), які зосереджено на питаннях формування складових кінезіологічної компетентності. Принцип кінезіологічної спрямованості використовується при вивченні курсів «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика дитячого та юнацького спорту», «Зміст і види професійної діяльності фахівця з фізичної культури і спорту», «Спортивно-педагогічне удосконалення», «Теорія і методика обраного виду спорту», «Олімпійський та професійний спорт», «Організація і методика спортивно-масової роботи» причому обов'язково враховуються вікові особливості осіб, що займаються, кінезіологічні особливості їх рухової активності з метою планування навчально-виховного процесу з фізичної культури і спорту. Майбутні фахівці з фізичної культури і спорту мають проектувати бажані результати навчально-виховного процесу, що проявляється у визначенні прогнозованого стану рівнів теоретичної, фізичної і технічної підготовленості; контролювати біомеханіку і параметри рухових дій, що виконуються; контролювати параметри навантажень і відпочинку під час заняття, а також ефективно регулювати їх.

Значну увагу слід приділяти становленню і вдосконаленню життєво важливих рухових умінь і навичок майбутнього фахівця означеного напрямку, а також розвитку основних фізичних здібностей, необхідних у майбутній професійній діяльності. Крім цього, процес професійної підготовки таких

фахівців повинен забезпечувати створення передумов для освоєння різних прикладних знань і рухових умінь (освоєння нових видів рухової діяльності).

Принцип циклічності та безперервності припускає відсутність довготривалих перерв у навчально-тренувальному процесі. Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту висуває високі вимоги до рівня розвитку рухових якостей з обраного виду спорту і передбачає цикл професійно орієнтованих дисциплін, що реалізує спортивний напрям, як у теоретичному, так і практичному аспектах, зокрема за допомогою фахової дисципліни «Спортивно-педагогічне удосконалення». У зв'язку з необхідністю вирішувати досить складні у руховому плані навчально-тренувальні завдання (показ, демонстрація, особистий приклад, зовнішній вигляд) кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту вимагає розвитку рухових якостей у майбутніх учителів фізичної культури, тренерів з обраного виду спорту, фахівців, діяльність яких пов'язана зі здоров'ям людини. Для реалізації цього принципу необхідним є «нашарування» морфо-функціональних змін організму на поточний стан рухової підготовленості, із закріпленням і поглибленням цих змін. Зважаючи на те, що процес професійної підготовки здійснюється за двома напрямками – навчальна і спортивна діяльність – у навчальному плані підготовки передбачений спеціально-практичний блок дисциплін, що містить необхідний набір основних видів рухових дій, який застосовується у процесі професійної діяльності (гімнастика, плавання, легка атлетика, атлетизм, туризм, спортивні ігри, рухливі та національні ігри). Цей принцип забезпечує планомірне й поступове удосконалення рівня розвитку рухових якостей, теоретичного і практичного досвіду майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки за рахунок регулярних навчально-тренувальних занять. У процесі реалізації принципу розвиваються рухові якості, необхідні для успішного засвоєння рухових умінь і навичок, які надалі будуть забезпечувати ефективну професійну діяльність майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту.

Принцип ефективності спортивно-педагогічної техніки та педагогічної майстерності визначає особливості формування методичного компонента кінезіологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту: формувати педагогічні завдання залежно від віку, статі, індивідуальних особливостей, рівня культури, стану здоров'я, рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості осіб, що займаються; знаходити шляхи розв'язання різних педагогічних ситуацій; налагодити співпрацю з особами, що займаються, як активними співучасниками навчально-тренувального процесу; передбачити конфліктні ситуації і запобігати їх виникненню; гнучко коректувати педагогічні завдання відповідно до змін педагогічної ситуації; ефективно застосовувати різноманітні засоби впливу залежно від індивідуальних особливостей осіб, що займаються; володіти культурою педагогічного спілкування, культурою мовлення, засобами невербального спілкування (мімікою, жестами тощо) і використовувати їх у навчально-тренувальному процесі; керувати своїм емоційним станом; бачити плюси й мінуси у своїй професійній діяльності, обирати адекватний стиль спілкування; аналізувати власний досвід, порівнювати його з досвідом провідних фахівців; удосконалювати свої позитивні якості й усувати негативні, переходити на більш високий рівень майстерності [120; 245].

Принцип соціокультурної спрямованості. Як частина загальної культури суспільства, фізична культура і спорт, безсумнівно, впливають на формування особистості майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту у процесі професійної підготовки. На нашу думку, основними факторами, що сприяють формуванню особистісних якостей майбутнього фахівця, є високий рівень фізичного здоров'я, високий ступінь розвитку основних рухових якостей, методична готовність до успішної професійної діяльності. Заняття фізичною культурою та спортом у процесі професійної підготовки формують у майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту стійку потребу у заняттях, відкривають зміст фізичного виховання, розкривають естетичну сторону фізичних вправ, формують спортивну етику і знання основ спортивної гігієни,

дотримання основних гігієнічних норм, важливість підтримки гарного фізичного стану особистості і суспільства в цілому, створюють передумови для формування низки основ духовності людини за рахунок високого емоційного фону виконання різних фізичних вправ, сприяють формуванню здорового способу життя у майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту у процесі професійної підготовки. Тому саме оволодіння системою кінезіологічних знань та вмінь впливає на формування відповідних переконань, стереотипів поведінки, розвиток фізичних і психічних професійно значимих якостей, що задовольняють очікування суспільства.

Принцип педагогічної доцільності застосування інформаційних технологій враховує необхідність використання електронних засобів наочності у процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Результати теоретичного аналізу свідчать, що поряд з загально педагогічними засобами (живий показ рухової дії, імітаційний показ її частин і руху в цілому, образний опис, демонстрація та визначення помилок є формами прямої наочності) учені визнають ефективність використання у навчально-виховному процесі технічних інноваційних засобів – кінограм і відеозаписів, таблиць, схем, діаграм та спеціалізованих засобів спрямованого впливу на функції сенсорних систем (технічні засоби навчання, тренажери зі зворотним зв'язком), що забезпечує якісний перехід від почуттєвого пізнання до розуміння сутності навчального матеріалу [206, с. 153; 28, с. 58; 384, с. 55; 420, с. 121].

Визначені методологічні підходи та принципи дозволяють схарактеризувати формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС як керований процес цілеспрямованого втілення педагогічного проекту, як систему досягнення цілей професійної підготовки майбутніх фахівців ФКіС в плані їх професійного розвитку. Враховуючи складність структури системи підходів та принципів, можна стверджувати, що жоден з них не може бути реалізованим повною мірою у відриві від їх сукупності.

Процес формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців

ФКіС є складним і багатогранним, про що свідчать різні чинники впливу, необхідність їх поєднання. Тому дотримання запропонованих підходів та принципів вважаємо необхідним для оптимального функціонування освітньої системи ЗВО галузі ФКіС у напрямі ефективного формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців ФКіС.

2.2. Організаційна модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Поняття «модель» тлумачиться як будь-який образ (уявний або умовний: зображення, опис, схема, креслення, графік або план, карта та ін.) будь-якого об'єкту, процесу або явища (оригіналу даної моделі), що використовується як його «замінник», «представник» [367, с. 817].

Моделі використовувалися і продовжують широко застосовуватися як засоби професійної підготовки і навчання [30]. Педагогічна наука давно визнала важливість дослідження підготовки майбутнього фахівця в умовах вищого навчального закладу з використанням методу моделювання [98; 312, с. 143; 314].

Педагогічне моделювання – це дуже широке поняття, що має велике значення для проектування і функціонування педагогічних систем. Педагогічне моделювання виступає процесом конструювання моделі педагогічної системи і постановки експериментів на цій моделі з метою або зрозуміти поведінку системи, або оцінити функціонування цієї системи. Педагогічне моделювання в науковому розумінні ототожнюється з утворенням предметних або абстрактних моделей для дослідження явищ, процесів та систем шляхом побудови і вивчення їхніх об'єктів. Це означає, що будь-яка педагогічна модель відображає об'єкт системи або ідеї у деякій формі, моделюючи при цьому реальну діяльність [261; 286].

Принцип моделювання використовували Ч. Бехлер, В. Гласман, І. Ховард при побудові теоретичної та практичної моделі рефлексивної підтримки професійного розвитку суб'єкта [80]. Застосування методу

моделювання дозволяє проводити контрольовані експерименти в ситуаціях, де експериментування на реальних об'єктах було б практично неможливим [320].

Структура моделі педагогічної системи включає: мету (ціль), заради якої вона створюється та функціонує, народжуючи педагогічний результат, зміст навчання, засоби навчання, форми та методи навчання, навчальну діяльність студента, навчальну та наукову діяльність викладача та результат функціонування педагогічної системи, її «продукт» [42].

Отже, модель педагогічної системи – це упорядкована множина взаємопов'язаних та взаємообумовлених цілісних структурних та функціональних компонентів, що становить єдине ціле в своїй структурі, поєднаних спільними цілями, мотивами і задачами, спрямованих на виховання та навчання особистості [108].

Відповідно модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки робить більш зрозумілою загальну структуру цього процесу й розкриває важливі причинно-наслідкові зв'язки [346].

Методу моделювання присвячено низку робіт, зокрема, проблеми побудови моделі системи психологічного супроводу підготовки майбутніх спеціалістів з фізичної культури і спорту обґрунтовано у роботах Д. Белової [44] та В. Бикова [53; 64, с. 8]. У працях Н. Волянчук [82; 83] та Г. Ложкіна [225] висвітлено функціональну модель суб'єкта професійної діяльності, акмеологічну специфіку підготовки майбутніх спеціалістів з фізичної культури і спорту, та суб'єкта як теоретичної основи професіоналізації особистості. Також нами досліджувалися організаційні моделі, запропоновані у дисертаційних дослідженнях щодо різних аспектів процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту [286].

На основі запропонованих компонентів педагогічної моделі, ми виділили структурні компоненти організаційної моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки, які складаються з: цільового,

теоретико-методологічного, змістово-процесуального та оцінно-результативного блоків.

Цільовий блок визначається метою та завданнями процесу. Теоретико-методологічний блок поєднує методологічні підходи та принципи. Змістово-операційний блок визначається навчальним планом, навчальними програмами з дисциплін, містить форми, методи і засоби навчання, орієнтовані на формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. Оцінно-результативний блок передбачає виокремлення структури кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, моніторинг рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту через систему відповідних критеріїв та показників на результат.

Схематично модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки та її блоки показані на рис. 2.1.

Соціальним замовленням сучасного українського інформаційного суспільства є професійно підготовлений фахівець з фізичної культури і спорту з професійними компетентностями, зокрема, кінезіологічною компетентністю. Відповідно до цього у *цільовому блоці* було визначено *мету* (формування компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки) та *завдання*:

- 1) забезпечення свідомого і міцного оволодіння системою кінезіологічних знань;
- 2) забезпечення оволодіння системою кінезіологічних вмінь та навичок;
- 3) формування професійних мотивів та цінностей досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійно необхідних особистісних якостей для педагогічної взаємодії, адекватної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей, здатність конструювання педагогічного процесу навчання руховим діям та їх корекції.

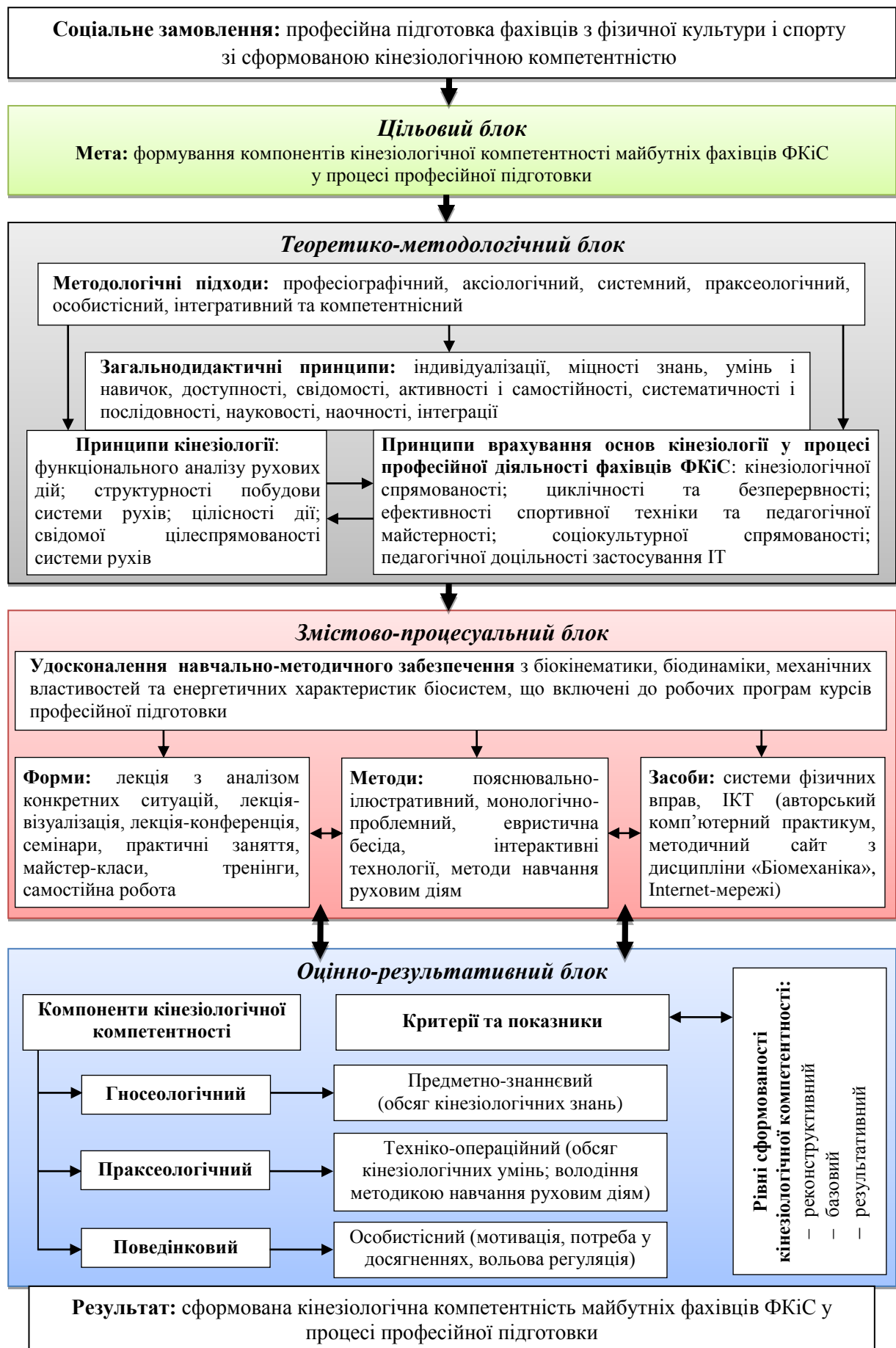

Рис. 2.1. Модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки

У теоретико-методологічному блоці авторська модель розглядається з позиції *професіографічного* (передбачає з'ясування кінезіологічних складових діяльності фахівця з фізичної культури і спорту як основи для моделювання формування кінезіологічної компетентності у процесі професійної підготовки), *аксіологічного* (зумовлює підпорядкування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту меті формування в них ціннісних орієнтацій та установок на розв'язування професійних завдань, зокрема розвитку рухових умінь і навичок і закономірностей їх формування), *системного* (дає змогу тлумачити формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки з позицій логіки синтезу, взаємопереходів і взаємозалучення усіх її компонентів), *праксеологічного* (дає змогу розглядати формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки в аспекті її ефективності та успішності), *особистісно-діяльнісного* (зумовлює орієнтацію освітнього процесу на формування професійно важливих особистісних якостей у процесі професійної підготовки через врахування індивідуальних особливостей і потреб майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту), *інтегративного* (враховує різноманіття закономірностей, на яких має ґрунтуватися процес професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту) та *компетентнісного* (забезпечує формування кінезіологічних знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання професійної діяльності з формування рухових дій) підходів до формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки як сукупності закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, котрі утворюють певну цілісну систему (обґрунтовано у п. 2.1).

У основу моделювання формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки ми поклали *загальні дидактичні принципи* (індивідуалізації, міцності знань, умінь і навичок, доступності, свідомості, активності і

самостійності, систематичності і послідовності, науковості, наочності, інтеграції), *систему принципів кінезіології* (функціонального аналізу рухових дій; структурності побудови системи рухів; цілісності дії; свідомої цілеспрямованості системи рухів) та *принципи врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту* (кінезіологічної спрямованості; циклічності та безперервності; ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності; соціокультурної спрямованості; педагогічної доцільності застосування ІТ), які теж обґрунтовано у пункті 2.1.

Відповідно процес кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки формування передбачає вдосконалення *змісту, методів і засобів навчання та форм організації навчальної діяльності студентів, що враховано у змістово-процесуальному блоці*. Більш детально особливості реалізації моделі із зазначенням авторських напрацювань та рекомендацій щодо застосування авторської методики мова піде у пункті 2.3.

Оцінно-результативний блок моделі відповідно до визначеної мети відображає формування складових компонент кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: *гносеологічний* (сприйняття, осмислення і відображення кінезіологічних знань, а також біомеханічне моделювання рухової активності); *праксеологічний* (кінезіологічні уміння і досвід самостійного застосування різних засобів у навчальній і професійній діяльності, здатність конструювання педагогічного процесу навчання руховим діям та їх корекції); *поведінковий* (професійні мотиви, позиції, установки, цінності, прагнення досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійно необхідні особистісні якості для педагогічної взаємодії, коректної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей). Їх детальна характеристика представлена в пункті 1.2.

Модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки включає

діагностику рівнів її сформованості, яка базується на критеріях і показниках: предметно-знаннєвий критерій – показник: обсяг кінезіологічних знань, техніко-операційний критерій – показники: обсяг кінезіологічних умінь; володіння методикою навчання руховим діям; особистісний критерій – показники: мотивація до рухових видів діяльності, потреба у досягненнях, вольова регуляція (більш детально описано у пункті 1.3).

За аналізом різних підходів до визначення рівня компетентності майбутніх фахівців нами було виділено такі три рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки: реконструктивний, базовий, результативний. Більш детально вони описані у розділі 1 (п. 1.3).

Результатом реалізації моделі є сформована кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців ФКіС у процесі професійної підготовки, котра полягає в набутті кінезіологічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, розвиток яких дає змогу розв'язувати творчі професійні задачі з формування рухових дій, умінь та навичок, а також педагогічні проблеми, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності.

Експериментальне впровадження моделі у різних ЗВО показало свою ефективність, про що піде мова у розділі 3.

Отже, розроблена модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки – це цілісна система структурних (мета, методологічні підходи, принципи, сутність та структура кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, рівні її сформованості) і функціональних (методика спортивно-професійної підготовки, оцінювання сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту) компонентів, що знаходяться у взаємозв'язку та взаємодії і спрямовані на забезпечення освітньої діяльності студентів ЗВО спеціальностей галузі ФКіС з метою вирішення завдань якісної спортивно-педагогічної підготовки до професійної діяльності.

2.3. Особливості впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Організація навчального процесу у ЗВО здійснюється на основі навчального плану професійної підготовки. Навчальний план підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту описує зміст професійної підготовки, реалізує мету, завдання, структуру й принципи організації навчального процесу з такої підготовки. Дослідженню питання організації навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі присвятили увагу у своїх працях науковці А.М. Алексюк [6], В.І. Бондар [61], О.В. Шестопалюк [418] та ін. Проте, як свідчить аналіз наукових праць, такі важливі аспекти, як визначення та розроблення змісту, застосування нових форм і методів та організаційно-методичні умови їх застосування для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, залишаються невирішеними.

Основною метою змісту формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту є підвищення якості підготовки та формування конкурентоспроможного фахівця. У свою чергу, це дасть можливість майбутнім фахівцям з фізичного виховання і спорту бути затребуваними соціумом і підвищить їх конкурентоздатність на ринку праці України й за кордоном.

Навчальний план – це документ, який визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення та кількість годин (кредитів), що відводяться на їх вивчення, чітко окреслює кількість годин, що відводяться на лекції, лабораторно-практичні та семінарські заняття, самостійну роботу студентів, терміни виконання курсових робіт, складання заліків та іспитів. На основі навчального плану складається потижневий графік навчального процесу [66].

Зміст навчального плану підготовки бакалавра галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» [66] передбачає засвоєння майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту циклу дисциплін

гуманітарної та соціально-економічної підготовки (ГСЕП), природничо-наукової (фундаментальної) підготовки (ПНФП), загальнопрофесійної підготовки (ЗПП) та професійної і практичної підготовки (ППП). При цьому, цикл дисциплін професійної і практичної підготовки складає найбільший відсоток від загальної кількості кредитів – 45%. Цикл дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки (ГСЕП) та цикл дисциплін природничо-наукової (фундаментальної) підготовки (ПНФП) складає 15% відповідно, а цикл дисциплін загальнопрофесійної підготовки (ЗПП) – 25%.

На I курсі передбачена значна кількість дисциплін природничо-наукової (фундаментальної) підготовки та дисциплін загальнопрофесійної підготовки. При цьому формування у майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту базових рухових навичок, тобто праксеологічного компонента кінезіологічної компетентності, має забезпечити дисципліна «Основні засоби фізичного виховання у навчальних закладах» (змістові модулі «Гімнастика», «Спортивні та рухливі ігри», «Легка атлетика», «Плавання», «Спортивні танці», «Лижна підготовка», «Футбол і міні-футбол»). Разом з тим, у процесі вивчення цих дисциплін є можливість для розвитку соціально-поведінкового та частково для розвитку методичного компонента в аспекті формування вольових якостей особистості майбутнього фахівця. Паралельне викладання таких фундаментальних дисциплін, як «Анатомія людини», «Біохімія», «Фізіологія людини» та «Біологія», буде сприяти розвитку кінезіологічних знань, тобто забезпечить формування гносеологічної складової кінезіологічної компетентності. Серед дисциплін професійної і практичної підготовки формування гносеологічної та праксеологічної складових кінезіологічної компетентності буде забезпечувати вивчення дисципліни «Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності». Важливим результатом професійної підготовки на I курсі навчання є формування у майбутніх фахівців навчальної й професійної мотивації.

Не менш значимим на першому курсі є вивчення «Вступу до спеціальності», основними завданнями якого є формування в студентів

уявлення про сучасний характер функціонування сфери фізичного виховання, спорту та фізкультурно-оздоровчих послуг, специфіку майбутньої професійної діяльності фахівця за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Варто зауважити, що на практичних заняттях з цієї дисципліни, обов'язковим елементом навчання є складання студентами портфоліо, що спрямоване на вироблення у них навичок рефлексії. Відповідно забезпечується формування саме соціально-поведінкового та методичного компонента кінезіологічної компетентності.

На другому році навчання збільшується частка методичних дисциплін загально-професійного та професійно-практичного циклу. До них можна віднести такі дисципліни, як «Теорія і методика фізичного виховання», «Загальна теорія здоров'я», «Основи науково-дослідної роботи», «Педагогіка», «Психологія», «Масаж загальний та самомасаж», «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності», «Методика навчання основ здоров'я» та ін. тобто відкриваються можливості для формування методичного компонента кінезіологічної компетентності в аспекті оволодіння майбутніми фахівцями методикою навчання руховим діям.

На III курсі значно збільшується обсяг дисциплін циклу професійної і практичної підготовки, зокрема формування кінезіологічної компетентності забезпечує вивчення таких дисциплін: «Основи раціонального харчування», «Діагностика і моніторинг стану здоров'я», «Біомеханіка», «Медико-біологічні аспекти рухової активності», «Педагогічна майстерність» та ін. Наприклад, курс «Біомеханіка» направлений на знайомство студентів з біомеханічними основами фізичних вправ, зокрема з основами спортивної техніки, а також на опанування знаннями, необхідними для ефективного використання фізичних вправ у якості засобів фізичного виховання і підвищення рівня спортивних досягнень. У результаті вивчення курсу студенти повинні оволодіти біомеханічним обґрунтуванням техніки фізичних вправ та методів дослідження, які дозволяють розкрити специфіку фізики живого, розуміти сутність елементів рухів у руховій діяльності.

На IV році навчання частка дисциплін циклу професійної і практичної підготовки складає більше половини від загального часу. До дисциплін, що забезпечують формування кінезіологічної компетентності, ми відносимо курси «Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)», «Фітнес-технології», «Психофізіологія рухової активності», «Основи теорії та методики підготовки спортсменів» та проходження практики за профілем майбутньої роботи.

Наприклад, дисципліною, з позицій якої відбувається формування праксеологічного компоненту кінезіологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту, є «Фітнес-технології». Дисципліна складається зі змістових модулів: «Силовий фітнес», «Аеробіка», «Ментальний фітнес», «Аквааеробіка», «Функціональний тренінг».

Після вивчення дисципліни «Фітнес-технології» студент повинен знати сутність понять «фітнес», «фітнес-технології»; типізацію і класифікацію напрямків оздоровчого фітнесу; технологію розробки програм з напрямів фітнесу; організацію проведення первинної співбесіди з клієнтом для обговорення мети фітнес-програм, уподобань стосовно фізичних вправ, очікуваних результатів, умов та місця тренувань; техніку безпеки використання спеціального обладнання, поведінки в клубі, санітарно-гігієнічних вимог з метою запобігання травматизму. Вивчивши дисципліну «Фітнес-технології», студент повинен уміти демонструвати фізичні вправи та навчати клієнтів правильній техніці їх виконання, у тому числі використанням обладнання з урахуванням рівня фізичної підготовленості та віку; розробляти програми занять силової, аеробної спрямованості із визначенням етапу, мети, загальних та спеціальних завдань, засобів, раціональних параметрів рухової активності, форм організації, методів контролю, критеріїв ефективності для людей різної статі, віку та фізичного стану; володіти базовими фітнес-технологіями з різних напрямків та видів оздоровчого фітнесу; розробляти програму профілактичних занять фізичними вправами для осіб, які мають фактори ризику виникнення захворювань серцево-судинної системи, обміну

речовин, опорно-рухового апарату. Теми практичних занять, що забезпечують формування праксеологічного компонента кінезіологічної компетентності зі змістового модуля «Силовий фітнес», можуть бути такими:

- 1) методи силової підготовки, особливості їх використання у фітнесі. Структура заняття. Дозування навантажень, види прогресій у силовому фітнесі;
- 2) техніка виконання базових та ізолюючих вправ для розвитку й корекції м'язів поясу верхніх кінцівок;
- 3) техніка виконання базових та ізолюючих вправ для розвитку й корекції найширших м'язів тулуба;
- 4) техніка виконання базових та ізолюючих вправ для розвитку й корекції м'язів черевного пресу;
- 5) техніка виконання базових та ізолюючих вправ для розвитку й корекції м'язів нижніх кінцівок;
- б) техніка виконання вправ для розвитку гнучкості під час занять силовим фітнесом.

Теми практичних занять, що забезпечують формування поведінкового компонента кінезіологічної компетентності зі змістового модуля «Силовий фітнес», можуть бути такими:

- 1) програмування занять силовим фітнесом для корекції маси в чоловіків із різними типами тіло будови;
- 2) програмування занять силовим фітнесом для корекції маси тіла у жінок з різними типами тілобудови.

У межах змістового модуля «Силовий фітнес» (й інших модулів дисципліни) також можливе засвоєння теоретичної інформації з анатомії опорно-рухового апарату, методики розвитку силових якостей, особливостей застосування інноваційного обладнання, що буде забезпечувати формування гносеологічного компонента кінезіологічної компетентності.

На формування тих же складових кінезіологічної компетентності спрямований і змістовий модуль «Аквааеробіка», що розподілений за такими

темами практичних занять:

1) характеристика аквааеробіки як напряму оздоровчого фітнесу. Види аквафітнесу. Фізіологічний вплив. Методи регуляції інтенсивності в аквафітнесі;

2) базові вправи аквафітнесу;

3) дистанційне плавання та визначення рівня плавальної підготовленості;

4) особливості програмування занять з аквафітнесу з людьми різного віку та рівня фізичного стану. Типова структура заняття з аквафітнесу;

5) методика композиційної побудови комплексу базових вправ в аквааеробіці;

6) методика композиційної побудови комплексу вправ з пересуванням (аеробні хвили);

7) методика композиційної побудови комплексу вправ для підготовчої частини заняття з аквааеробіки (розминка) на місці та з пересуванням;

8) методика композиційної побудови комплексу вправ основної частини аеробної спрямованості;

9) методика композиційної побудови комплексу вправ силової спрямованості для верхніх кінцівок на мілкій та глибокій воді з використанням обладнання;

10) методика композиційної побудови комплексу вправ силової спрямованості для нижніх кінцівок на мілкій та глибокій воді з використанням обладнання;

11) методика композиційної побудови комплексу вправ силової спрямованості для м'язів тулуба на мілкій та глибокій воді з використанням обладнання;

12) методика композиційної побудови комплексу вправ для заключної частини заняття з аквааеробіки;

13) побудова заняття з використанням рекреаційних ігор та анімаційних заходів на воді (для осіб різного віку);

14) побудова заняття з аквааеробіки для осіб зрілого віку;

15) побудова заняття з аквааеробіки для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

16) побудова заняття з аквааеробіки для жінок у період вагітності.

Завершується нормативний курс професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту складанням Державної атестації або захистом кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Отже, аналіз змісту науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту показав, що на кожному етапі є можливості для формування компонентів кінезіологічної компетентності: гносеологічного, праксеологічного, поведінкового.

За логікою нашого дослідження закономірним є розкриття методів і прийомів та форм організації навчання, які застосовувались у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, зокрема при викладанні дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, які забезпечували формування компонентів кінезіологічної компетентності.

На думку більшості педагогів методи навчання – це система послідовних взаємозалежних дій учителів та учнів, що забезпечують засвоєння змісту освіти. Метод навчання характеризується трьома ознаками: позначає мету навчання, спосіб засвоєння, характер взаємодії суб'єктів навчання.

Поняття «метод навчання» педагоги трактували по різному. Одні автори трактують його як «спосіб передачі іншим пізнаного» або відносили до нього «взагалі всі способи, прийоми й дії вчителя». Інші розглядали метод навчання як «сукупність координованих прийомів викладання» [8, с. 108; 315, с. 105].

І. П. Подласий розглядає методи навчання як складне, багатомірне, багато якісне утворення, у якому знаходять висвітлення об'єктивні закономірності, мета, зміст, принципи, форми [313, с. 470].

Методів навчання безліч. Кожна група методів (і навіть кожен метод окремо) вирішує певний клас методичних завдань. Для того щоб зрозуміти,

які методи можна використовувати для вирішення різноманітних завдань, необхідно звести всі методи навчання в систему, тобто класифікацію. Різні автори в основу підрозділу методів навчання на групи й підгрупи кладуть різні ознаки, тому існує ряд класифікацій. Можна навіть сказати, що в цей час немає єдиної точки зору по цьому питанню.

Розглянемо найпоширенішу класифікацію методів навчання, взявши за типологічну ознаку джерело одержання знань [315, с. 106]. Відповідно до такого підходу виділяють:

- 1) словесні методи – джерелом знання є усне або друковане слово;
- 2) наочні методи – джерелом знань слугують спостережувані предмети, явища, наочні приладдя;
- 3) практичні методи – учні одержують знання й виробляють уміння, виконуючи практичні дії.

Педагогічний метод, на думку М.А. Малишевої, це система дій цілеспрямованих на вирішення конкретного педагогічного завдання, яка включає педагогічні засоби для оновлення, зберігання й передачі інформації; форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу; діяльнісні позиції учасників освітнього процесу; прийоми, що обумовлюють глибину впливу педагогічних засобів [242, с. 12-13].

М.А. Малишева зазначає, що методика – це система правил навчання чому-небудь або виконання якої-небудь роботи. Методика викладання навчальної дисципліни містить в собі локальні методики (методики викладання окремих розділів, тем; методики організації різних форм заняття; методики формування знань, умінь, навичок та ін.). Методика у вузькому значенні слова – сукупність прийомів проведення заняття, а в широкому – наука про закономірності організації масового процесу навчання, оскільки з позиції методики викладання дисциплін можуть використовуватися різні технології [242, с. 12-13].

Дефініція «організаційна форма навчання», на думку Е.Г. Скибицького, є відносно стійкою структурою емоційно-інтелектуальної взаємодії учасників

навчання, що здійснюється в установленому порядку й певному режимі, зміст якої залежить від цілей навчання, специфіки навчальної інформації, методів та умов навчання [363, с. 63].

У Законі «Про вищу освіту» (2017) у статті 50 указано, що «освітній процес у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти є: 1) лекція; 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; 3) консультація» [147].

До традиційних форм організації навчального процесу (видів навчальних занять) Т.І. Туркот зараховує: лекції; семінари; практичні заняття (лабораторні роботи, лабораторний практикум); самостійну аудиторну роботу студентів; самостійну позааудиторну роботу студентів; консультації; заліки, екзамени, курсове проектування (курсіві роботи); дипломне проектування (дипломні роботи); усі види практик [391].

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» додатковими формами організації навчально-виховного процесу названі такі: святковий вечір, спартакіади, олімпіади, конференції, виставки, дні відкритих дверей, дні першокурсника, екскурсії, колоквіуми, стажування тощо. Виділяють також і такі форми навчання: очна, очно-заочна, заочна, вечірня та дистанційна [41, с. 66].

Розглянемо детально методи навчання в межах кожної з організаційних форм, які ми пропонуємо застосовувати в процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту *лекція* посідає домінуюче місце. Її мета – формування системної орієнтовної основи для подальшого самостійного засвоєння студентами теоретичних знань, а перевага її полягає в найбільш економному способі отримання спеціальної інформації.

Учені А. Алексюк [6], З. Курлянд [208; 209] та ін. вказують, що лекція виконує певні функції: інформаційну, орієнтовну, пояснювальну, роз'яснювальну (полягає у використанні аргументації, логічної доказовості, на основі чого усвідомлюється наукова інформація, що стає базою для формування в студентів наукових поглядів і переконань), систематизуючу, стимулюючу (спрямована на пробудження інтересу до навчальної інформації з певної науки), виховну та розвивальну.

Під час проведення лекцій нами використовувалися такі методи навчання.

Пояснювально-ілюстративний метод характеризується тим, що студенти здобувають знання, слухаючи лекцію в «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Викладач через монолог повідомляв студентам певний обсяг знань, пояснював сутність явищ, процесів, законів, правил із використанням ілюстративного матеріалу; студенти мали свідомо засвоїти пропоновану частку знань і відтворити її на рівні глибокого розуміння, застосувати знання на практиці. У процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту такий метод застосовували для передавання значного масиву фундаментальної інформації, для викладання й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, тобто цей метод забезпечував формування саме гносеологічного компонента кінезіологічної компетентності.

Монологічно-проблемний метод полягав у поданні навчального матеріалу через розв'язання проблемних ситуацій у монологі педагога, тобто лектор сам висував, розкривав і розв'язував проблемні ситуації. За монологічного проблемного викладу активізація розумової діяльності студентів досягалася за рахунок створення проблемної ситуації через постановку проблемного запитання; через використання додаткового матеріалу з елементами новизни; через емоційність викладу та збудження інтересу студентів до навчального матеріалу за допомогою наочності. У

такому випадку проблемні запитання мали характерний стиль: «Чому..., хоча..?»; «Чому..., незважаючи на..?»; «Якщо..., то чому..?»; «Якщо..., то чи можна..?». Наприклад, на лекції з дисципліни «Вступ до спеціальності» нами ставилися такі проблемні питання, як: «Чому важливо отримати вищу фізкультурну освіту, хоча існує думка, що важливо почати працювати вже зараз та отримувати практичні реальні навички?»; «Якщо помилитися у виборі спеціалізації, то чи можна її змінити?». Для створення проблемної ситуації С. С. Вітвицька пропонує використовувати такі методичні прийоми: пряма постановка проблеми; проблемне завдання у вигляді запитання; повідомлення інформації, яка містить суперечність; повідомлення протилежних думок з будь-якого питання; звернення уваги на ту чи іншу професійну ситуацію, яку потрібно пояснити; повідомлення фактів, які викликають непорозуміння; зіставлення життєвих уявлень з науковими; постановка питання, на яке повинен відповісти студент, послухавши частину лекції, і зробити висновки [75, с. 168]. Цей метод, окрім гносеологічного компонента, забезпечував формування й поведінкового компонента кінезіологічної компетентності.

Приєм евристичної бесіди. Т.І. Туркот вказує, що зі словесних методів саме бесіда (а не виклад) дає змогу залучити студентів до активізації мислення [391]. Завдання лектора – спланувати кроки пошуку й поділити проблемне завдання на окремі проблеми. Евристична бесіда, на відміну від репродуктивної, має такі особливості: спрямованість на розв’язання нової для учнів проблеми; логічний взаємозв’язок запитань викладача та відповідей студентів, що забезпечує поетапне розв’язання проблеми; проблемний характер більшості запитань; самостійний пошук студентами відповідей на поставлені запитання, що сприяє набуттю нових знань; наведення переконливих доказів для розв’язання поставленої проблеми.

Наприклад, на лекції з «Аквааеробіки» за темою «Сучасні підходи до програмування занять з аквафітнесу» лектор формулює проблемне запитання так: «Яким чином ми можемо регулювати фізичні навантаження на занятті з аквааеробіки?» Аби студенти могли правильно відповісти на це запитання,

викладач пропонує їм пригадати властивості водного середовища та пропонує їх назвати по черзі з місця. Після цього викладач запитує в аудиторії: «Яким чином регулюється навантаження на суші?». Студенти по черзі з місця називають ці методи. Далі викладач спонукає студентів: «А тепер поєднайте інформацію про специфіку водного середовища та знання про методи регуляції фізичного навантаження на суші». Подібним чином, викладач організовує активний пошук розв'язання поетапно висунутих педагогом пізнавальних завдань на основі вказівок. Для економії часу запитання бажано формулювати так, щоб на них можна було давати короткі відповіді. Таким чином, формується гносеологічний та праксеологічний компоненти кінезіологічної компетентності.

У рамках прийому евристичної бесіди проводилася *лекція з аналізом конкретних ситуацій*. У даному випадку лектор пропонував не запитання, а наводив конкретну життєву виробничу ситуацію. Важливим є те, що вирішення проблемних ситуацій вимагає наявності у студентів комплексних знань із різних дисциплін. Наприклад, лектор на лекції з «Аеробіки» пропонував аудиторії таку ситуацію: «Клієнтка 55 років прийшла на групові заняття зі степ-аеробіки та висловила побажання знизити масу тіла на фоні артрозу колінних суглобів. Що повинен у даному випадку порекомендувати тренер?» Далі викладач спонукав студентів з місця по черзі коротко відповісти на це запитання.

Проводилися також *лекції-конференції*. Назвавши тему та репрезентувавши на слайді опорний конспект лекції, викладач просив студентів письмово поставити йому запитання на цю тему. Кожний студент повинен упродовж 2-3 хвилин сформулювати найцікавіші запитання, написати на папері й передати педагогу. Лектор протягом 3-5 хвилин класифікував запитання за змістом і починає читати лекцію. При цьому, він викладав матеріал не у формі відповідей на кожне запитання окремо, а у формі розкриття теми лекції. Наприкінці лекції викладач підводив підсумки самостійної роботи й виступів студентів, доповнюючи чи уточнюючи

запропоновану інформацію, і формулює основні висновки. Така лекція викликає значний пізнавальний інтерес аудиторії, але є ефективною за умов попереднього ознайомлення студентів з темою лекції. Відповідно це сприяло формуванню не лише гносеологічного компонента кінезіологічної компетентності, але й поведінкового через формування професійної мотивації та потреби у досягненнях.

Так звані *лекції-візуалізації* передбачали використання викладачем різних видів інформації: текстової, аудіо, графічної, анімації, відео та ін., які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістової інформації. Підготовка до лекції полягала в реконструюванні, перекодуванні змісту лекції або її частини у візуальну форму для подання студентам через технічні засоби. Читання лекції-візуалізації зводилась до вільного, розгорнутого коментування підготовлених матеріалів. У такій лекції важливі візуальна логіка, ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією.

Іншою організаційною формою навчання майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту є *семінарське заняття*. Ми згодні з В.Л. Ортинським, що семінар (від лат. *seminarium* – розсадник) – вид навчальних занять практичного характеру, спрямований на поглиблення, систематизацію, розширення, деталізацію й закріплення теоретичного матеріалу; контроль знань, здобутих у результаті самостійної позааудиторної роботи над першоджерелами, документами, додатковою літературою тощо; на вироблення вмінь і навичок самостійної роботи з інформацією; формування самостійності суджень; розвиток логічного мислення; уміння відстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів; оволодіння культурою толерантності тощо [281, с. 232].

У процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту доцільними є як традиційні, так й інноваційні форми семінарських занять (за А.М. Алексюком [6]). До них ми віднесли такі, як:

- семінар запитань і відповідей із подальшим їх обговоренням;
- семінар-конференція, коли студенти завчасно готують доповіді (реферати), виступають з ними та відповідають на запитання колег;
- семінар-дискусія, коли студенти завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті.

Доцільно впроваджувати на семінарських заняттях *інтерактивні технології навчання* для опрацювання переважно вузлових проблемних тем курсу та питання, які є найбільш важкими для розуміння та засвоєння. Разом з тим, теоретичні питання (терміни, дефініції, поняття, класифікації, ознаки тощо), які потребують запам'ятовування, доцільно оцінювати у формі тестування та бліц-опитування.

При проведенні семінару-дискусії активно використовувався метод «круглого столу», характерною рисою якого є поєднання тематичної дискусії з груповою консультацією. Основною метою проведення «круглого столу» було формування в студентів професійних умінь висловлювати думки, аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення й відстоювати свої переконання, тобто маємо спрямованість на формування гносеологічного та методичного компоненту кінезіологічної компетентності. При цьому відбувається повторення навчальної інформації, а також виявлення проблем та питань для обговорення. При проведенні «круглого столу» слід дотримуватись певних правил. Проілюструємо їх на прикладі теми «Мотивація до занять фізичною культурою та спортом різних груп населення». По-перше, це розташування учасників заняття обличчям один до одного. Такий спосіб організації сприяє зростанню активності, збільшенню числа висловлювань, можливості особистого залучення кожного студента в обговорення, підвищенню мотивації. По-друге, викладач також розташовується у загальному колі, що створює неформальну обстановку в порівнянні з загальноприйнятою, де він сидить окремо від студентів і вони звернені до нього обличчям.

При проведенні семінарських занять досить ефективною є дискусійна

техніка «Сніжний ком», метою якої є напрацювання та узгодження думок усіх членів групи. При використанні цієї техніки до активного обговорювання залучаються практично всі студенти. Кількість осіб може досягати 30-35. Для проведення цього виду дискусії необхідно підготувати значну кількість карток (половина аркуша А 4) і маркери.

Етапи проведення.

1. Студентам роздають по 4-8 карток. Кожному пропонується написати по 4-8 варіантів вирішення того чи іншого питання. На кожній картці пишеться тільки один варіант.

2. Студенти об'єднуються в пари. У результаті обговорення пара відбирає найбільш узгоджені пропозиції-картки. Їх має бути трохи більше половини від загальної суми карток (наприклад, з 10 карток залишити тільки 6).

3. Студенти об'єднуються в четвірки і також шляхом дискусії в мікрогрупах залишають трохи більше половини карток від загальної суми (наприклад, з 12 залишити 7).

4. Представник від групи захищає загальні напрацювання, демонструючи картки аудиторії. Після цього картки, зафіксовані на дошці, коментуються кожною групою, а потім проводиться класифікація й систематизація пропозицій, виділяються схожі варіанти.

Наприклад, у межах дисципліни «Професійна майстерність» за допомогою техніки «Сніжний ком» здійснювалось обговорення проблеми «Фактори успіху в діяльності фахівця з фізичної культури та спорту», що було направлено на формування соціально-поведінкового та методичного компонентів кінезіологічної компетентності.

У процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту значну роль відіграють *практичні заняття*, які широко застосовувалися на дисциплінах циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової (фундаментальної), загально-професійної та професійної і практичної підготовки.

Ми згодні з В. Гладуш та Г. Лисенко, що практичне заняття – це форма організації навчального процесу, під час якого за завданням і під керівництвом науково-педагогічного працівника студенти виконують практичну аудиторну чи позааудиторну роботу з будь-якого предмета [94, с. 99].

Основними дидактичними завданнями практичних занять (грец. *prakticos* – діяльний), що застосовувалися, було закріплення й деталізація кінезіологічних знань, формування кінезіологічних умінь та навичок, що складають компоненти кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та забезпечення зворотного зв'язку між студентом і викладачем.

Структура практичного заняття традиційно включала постановку теми, мети та завдань; попередній контроль вихідного рівня готовності студентів до практичного заняття; відповіді на питання, які викликали труднощі; вирішення оперативних практичних завдань заняття; їх обговорення або оцінювання; заохочення кращих студентів, оголошення завдань наступного практичного заняття та надання рекомендацій до самостійної роботи.

Проведення практичних занять на дисциплінах циклу професійної і практичної підготовки передбачало такі види навчальної діяльності:

- виконання розрахунково-графічних робіт, схем, графіків, розробку рухових програм, планів-конспектів уроку, складання анкет тощо;
- участь у тренінгових програмах щодо формування професійних поведінкових навичок та розвитку професійно важливих особистісних якостей;
- засвоєння техніки виконання фізичних вправ з різних напрямів фізичної культури та спорту, оздоровчого фітнесу та фізичної рекреації (аеробіка, аква-аеробіка, ментальний фітнес, силовий фітнес, туризм та орієнтування, тощо);
- організаційна діяльність, яка передбачала безпосереднє проведення занять.

З метою формування праксеологічної складової кінезіологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту слід застосовувати *загальноприйняті та специфічні методи навчання руховим діям.*

Так, за М.М. Богеном, відповідно до закономірностей поетапного формування дій, процес навчання руховим діям складається з наступних послідовних етапів: формування знань про рухову дію, створення комплексного уявлення про рухову дію (створення зорового, логічного та кінестетичного образу); формування рухового уміння та рухових навичок [57, с. 37].

Для створення уявлення про рухову дію в процесі навчання майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту слід дотримуватися такої послідовності:

- 1) постановка завдань;
- 2) демонстрація вправи;
- 3) пояснення окремих основних опорних моментів, з яких складається програма дії; концентрація уваги студентів не тільки на суттєвих елементах дії, але й на логіці їх об'єднання;
- 4) повторна демонстрація з паралельним наданням словесної інструкції із виокремленням можливих помилок та шляхів їх виправлення та описом м'язових відчуттів.

Основним методом навчання на цьому етапі був метод суворо регламентованої вправи, із застосуванням цілісного та розчленовано-конструктивного методу, а методичними прийомами на етапі початкового розучування слугували уповільнений і розчленований показ рухової дії, перегляд малюнків, схем, відеозображень.

На етапі засвоєння рухової дії на рівні уміння здійснювалося поглиблене деталізоване розучування. Метою цього етапу був такий рівень володіння руховою дією, який відрізняється необхідністю детального свідомого контролю за дією, невисокою швидкістю, нестійкістю і короткочасністю запам'ятовування. Основним методом формування рухової дії було практичне виконання вправи із одночасним вимовлянням студентами вголос схеми рухової дії. На цьому етапі важливим був коригуючий вплив у формі словесних вказівок та страховки.

Відомо, що запам'ятовування рухової дії пов'язане з кількістю

повторень й величиною інтервалів між ними. На нашу думку, заслуговують уваги дослідження І. В. Абсалямової, в яких показано, що при вивченні складних за координацією рухів початківці покращують техніку виконання вправи до 5-6-ї спроби, потім якість дії стабілізується до 10-12-й спроби, після чого техніка погіршується (при оптимальному інтервалі відпочинку між спробами у 60 с). Дослідниця рекомендує початківцям виконувати навчальну дію серіями по п'ять повторень із 3-хвилинними інтервалами між серіями, усього 3-4 серії. Для ефективного засвоєння рухової дії необхідно повторювати досліджуваний матеріал ще 1-2 рази протягом першої доби з моменту його вивчення [2, с. 12].

З огляду на це, майбутнім фахівцям з фізичного виховання та спорту давались домашні завдання з метою самостійного повторення засвоєних на практичному занятті технічних елементів.

На третьому етапі відбувається закріплення та подальше вдосконалення техніки рухових дій й формування рухової навички, що характеризується автоматизмом, високою швидкістю, стабільністю виконання. З метою формування навичок на практичних заняттях застосовувався метод цілісного або розчленованого практичного виконання вправи. На цьому етапі навчання рухова дія виконувалася студентами без попереднього голосного промовляння його схеми і на оптимальній швидкості для вирішення рухового завдання.

Поряд із методами стандартної повторної вправи широко застосовувалися методи варіативно-змінної вправи.

У процесі навчання руховим діям ми враховували закономірності запам'ятовування інформації. Так, за George A. Miller, у короткочасній пам'яті може перебувати не більше 7 ± 2 об'єктів, причому кількість інформації в кожному з об'єктів не має значення. Ефект первинності зникає, якщо студент не повторює інформацію (у нашому випадку, кінестетичну); якщо після пред'явлення останньої порції інформації студент повинен виконувати додаткові мнемічні дії [439, с. 81-97].

Розглянемо специфіку навчання руховим діям на прикладі аеробіки,

оскільки техніка рухів тут має складно-координаційний характер. Базовими поняттями в теорії та практиці навчання рухам в аеробіці можна назвати такі: базові кроки, послідовність навчання, комбінація, внутрішня структура комбінацій, етапи складання комбінацій, методи розучування й освоєння комбінацій, модифікація, музичний супровід, методичні прийоми навчання й управління групою.

Методика навчання студентів техніці рухів в аеробіці здійснювалася за такою послідовністю:

- 1) базові елементи (однотипні рухи);
- 2) серія базових елементів (модифікації елементів);
- 3) з'єднання (логічний перехід від одного руху до іншого);
- 4) комбінації (серія з'єднань, що виконуються симетрично);
- 5) частини комплексу (певна кількість комбінацій);
- 6) комплекс вправ класичної аеробіки.

Засвоєння базових рухів в аеробіці здійснювалась із застосуванням словесного методу, методом показу, цілісного та розчленованого розучування вправи. Навчання модифікації елементів проводилося за рахунок вертикального та горизонтального переміщення загального центру тяжіння, зміни площини виконання руху, різних рухів руками, головою, тулубом, поворотів тулубом тощо.

Навчання комбінаціям рухових дій реалізовувалася за допомогою переважно розчленованого розучування.

Методами розучування й засвоєння комбінацій в аеробіці слугували метод «лінійної прогресії»; метод «від голови до хвоста»; «зигзага»; «складання» та «блок-метод».

Із застосуванням методу «лінійної прогресії» спочатку багаторазово повторюють той чи інший елемент ногами, наприклад, приставний крок (елемент А), потім додають рух руками (елемент Б). Потім можна ускладнювати елемент за рахунок зміни напрямку, темпу тощо. Далі переходять до іншого елементу (елемент В). Таким чином, вибудовується

певний ланцюжок з елементів; «А – Б – В – Г...».

Метод «від голови до хвоста». Спочатку виконується й багаторазово повторюється вправа А, потім – Б; потім знову повертаються до вправи А, яку з'єднують із вправою Б («А – Б...»). Кожну вправу повторюють багаторазово. Потім розучується новий рух – В, яку з'єднують із вправою Б (вправа А не повторюється) («Б – В...»), далі – Г («В – Г...»).

Метод «зигзага» полягає у використанні комбінацій із різних елементів, тому він застосовується на тому етапі, коли студенти вже засвоїли окремі елементи та з'єднання. Використання даного методу вимагає високої концентрації уваги й достатньої координації рухів. Схема даного методу має таку формулу: «А – Б...»; В; «А – Б – В...».

Наступна методика, яку використовував викладач, – «складання». На відміну від попередньої методики, у комбінації повторюються не окремі вправи, а їх з'єднання: «А + Б...»; В; «А + Б + В...»; Г; «А + Б + В + Г...».

Зауважимо, що засвоєння базових кроків та розучування комбінацій здійснювалося послідовно за принципом від простого до складного [383; 384].

Методика навчання базовим рухам в аквааеробіці має схожий алгоритм з методикою навчання в аеробіці [383; 384], хоча має специфічні ознаки у зв'язку зі специфікою водного середовища.

Методом навчання, крім зазначеного вище методу поетапного формування рухових дій (М. М. Боген [57]), були методи ідеомоторного навчання, методи розвитку концентрації та кінестетичних відчуттів за допомогою застосування метафор, візуальних та аудіальних субмодальностей, технік нейролінгвістичного програмування («якоріння») тощо [383; 384]. Так, при вивченні вправи «згинання та розгинання нижньої кінцівки у колінному суглобі» викладач подає таку команду: «Уявіть, що під Вашою правою ногою розташоване велике тістечко, яке Ви би не хотіли розчавити» або «коли Ви робите вдих, підніміть м'язи тазового дна і втягніть нижню частину живота таким чином, як ніби ви застібаєте невидиму блискавку».

Формування праксеологічної складової кінезіологічної компетентності

майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту здійснювалося методом суворо регламентованої вправи із застосуванням фронтального методу – «учіння через навчання» (Жан-Поль Мартан), коли один студент навчає групу студентів. Ефективність засвоєння інформації є вищою, коли студент навчає представників іншої академічної групи або студентів молодших курсів. На рис. 2.2 показані фрагменти практичних занять.

Рис. 2.2. Фрагменти практичних занять

Ефективними, на нашу думку, формами навчання майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту є *майстер-клас та тренінг*. Майстер-клас (від англ. masterclass: master – кращий в якій-небудь галузі + class – заняття, урок) – це сучасна інтерактивна форма навчання, призначена для відпрацювання практичних навичок з метою підвищення професійного рівня, а також обміну досвідом між учасниками, що об'єднує формат тренінгу та конференції. Для проведення майстер-класу запрошувався експерт – провідний фахівець у сфері оздоровчого фітнесу, який проводив заняття за такими етапами: презентація, демонстрація та обговорення.

З метою формування поведінкового компонента кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, зокрема виховання ділових, вольових, комунікативних, лідерських та інших професійно важливих якостей майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, слід активно впроваджувати тренінгові технології, зокрема рольові ігри та види соціально-психологічного тренінгу.

Метою соціально-психологічного тренінгу був розвиток умінь та

навичок соціальної взаємодії. Робота тренінгової групи характеризувалась активністю, творчою позицією, усвідомлюванням, партнерською взаємодією. При плануванні тренінгових занять викладачу необхідно враховувати низку моментів: адекватний вибір психогімнастичної вправи, інструктування групи, діагностику групи та обговорення. Структура тренінгового заняття включала ритуал привітання, розминку, основний зміст заняття, рефлексію та ритуал прощання. Прикладами є тренінг акторських здібностей (С.В. Гіппіус [93]); сенситивності, креативності (Н. Ю. Хряцова) [406]; педагогічної спостережливості, комунікативної компетенції (К. Рудестам) [339], О.В. Євтихов [133]); тренінг лідерства (М.Ш. Кипнис [176]); самопрезентації, самооцінки та самоідентифікації (В.М. Федорчук [394]).

Процес організації *самостійної роботи* передбачав виконання майбутніми фахівцями з фізичної культури та спорту таких видів робіт: пошук та аналіз текстової та відеоінформації, за необхідності її заучування; підготовка рефератів, усних доповідей, есе, портфолію; складання презентацій, виконання завдань практичного характеру (контрольні роботи, графіки, кросворди, розрахунки); відпрацювання рухових навичок; попередня підготовка до рольових ігор, дискусій, кейсів; проектування професійних продуктів (фітнес-програми, рекреаційні програми); організація та участь у фізкультурно-оздоровчих заходах; волонтерська діяльність тощо.

Однією зі складових практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту є практика як форма та вид навчальної діяльності, спрямованої на узагальнення, конкретизацію, закріплення прикладних знань, умінь та навичок в умовах реальної професійної ситуації, на перевірку професійної готовності майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності та проведення науково-дослідних робіт. За навчальним планом підготовки передбачено проходження педагогічної практики на III році та практики за профілем майбутньої роботи на IV році навчання. У процесі проходження всіх видів практик формуються, перш за все, праксеологічний, поведінковий компоненти кінезіологічної компетентності.

У сучасній освіті інформатизація процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту нерозривно пов'язана із впровадженням у освітній процес досягнень сучасних інформаційних технологій. Одним з напрямків, який активно розробляється, є використання електронних навчально-методичних засобів, які можуть безпосередньо використовуватися для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. Серед основних засобів формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту відзначаємо комплекси фізичних вправ інноваційної спрямованості та активне залучення ІКТ у навчальний процес студентів факультетів фізичного виховання і спорту ЗВО.

Фізичні вправи є основним засобом фізичного виховання людей різного віку. За їх допомогою вирішуються завдання, спрямовані на всебічний фізичний розвиток дітей; формуються вміння та навички у таких життєво важливих рухах, як ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння та ін.; розвиваються фізичні якості (спритність, швидкість, сила, гнучкість, витривалість). Виконання фізичних вправ пов'язане з активним сприйняттям навколишнього середовища, з орієнтуванням у просторі, проявом вольових якостей та різноманітних емоційних переживань. Кожна фізична вправа має свій зміст (характер) і форму. Зміст фізичної вправи – це сукупність якостей і процесів (фізіологічних, психічних тощо), що визначають її вплив на дієздатність організму, на формування вмінь та навичок, на фізичний розвиток людини. Педагогічний зміст фізичних вправ розкривається в їхньому впливі на фізичний та духовний розвиток студентів та учнів [250].

Форма фізичної вправи – це її зовнішня і внутрішня структура. Внутрішня структура характеризується взаємозв'язком різноманітних процесів в організмі людини під час виконання певного руху. Зовнішня структура характеризується співвідношенням просторових, часових та динамічних параметрів рухів. Зміст і форма фізичної вправи взаємопов'язані. Так, з розвитком фізичних якостей (зміст вправи) з'являється можливість

оволодіти досконалими формами рухових дій. А форма фізичної вправи, в свою чергу, може впливати на її зміст. Більш досконала форма рухових дій дає можливість повніше виявити фізичні здібності.

Техніка фізичних вправ – це способи виконання рухових дій, покликані підвищити їх ефективність. У вузькому розумінні техніка – найраціональніший спосіб виконання вправ. Досконале оволодіння технікою фізичних вправ підвищує їх результативність. Розрізняють основу, основну ланку та деталі техніки. Основа техніки – це основний механізм, що характеризується співвідношенням головних фаз руху, без яких вправу не можна виконати. Основна ланка техніки – найважливіша частина основного механізму кожного руху. Наприклад, для стрибків у довжину з місця це буде відштовхування обома ногами з одночасним махом рук вперед-угору. Деталі техніки – її другорядні елементи, які не порушують основного механізму руху.

Індивідуальність техніки фізичної вправи у кожної дитини виявляється в різному виконанні окремих деталей техніки. Це залежить від індивідуальних морфологічних та функціональних її особливостей та умов, в яких ця вправа виконується.

Наприклад, під час вивчення теми «Акробатичні зв'язки» доцільно навчити студентів виконувати вправу стійка на голові та руках.

Стійка на голові та руках – вертикальне положення тіла з опорою на зігнуті руки та голову. Руки поставити на ширину плечей, лікті зігнутих рук обернені назад, пальці розведені вперед. Голова ставиться попереду рук на відстань, щоб утворився рівносторонній трикутник. При виконанні стійки на голові з упору присівши силою поставити голову на верхню частину лоба, перейти в стійку на голові та руках зігнувши ноги, потім випрямити ноги.

Страховка та допомога. Стоячи збоку, підтримувати за гомілки. Якщо тіло падає назад, треба згурпуватися і зробити перекид уперед.

Навчальні завдання (чоловіки).

1. З упору присівши, стійка на голові зігнувши ноги, опуститися в упор присівши.

2. З упору присівши, стійка на голові зігнувши ноги, випрямити ноги.
3. Стійка на голові і руках махом одної і поштовхом другої.
4. Стійка на голові і руках поштовхом ніг.
5. Стійка на голові зігнувшись силою.

Можливі помилки: неправильне положення рук і голови при опорі (опора голови близько до рук); неправильний розподіл ваги тіла на голову і руки; зігнуті та розслаблені ноги; згинання у кульшових суглобах або сильне прогинання.

Вивчення техніки виконання основних вправ, що вони представляють собою поєднання гімнастичних, легкоатлетичних, стрибкових та акробатичних вправ. Шляхом біомеханічного аналізу техніки виконання вправ виявили, що для їх виконання необхідний розвиток швидкісно-силових, координаційних та інших фізичних здібностей. Виходячи з цього, було розроблено комплекси вправ, спрямованих на розвиток спеціальних фізичних здібностей (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Комплекс вправ для розвитку спеціальних швидкісно-силових здібностей

№	Вправа	Дозування	Примітка
1.	Біг, але бігові кроки виконуються ширші й вищі ніж при звичайному бігу	2x100 м	Намагатися після кожної постановки ноги на землю якомога швидше відштовхнутися
2.	Біг нагору та вниз сходами. Варіанти: наступаючи на кожну сходинку; через сходинку; через дві сходинки.	5-6 прольотів 3-4 прольоти	Намагатися після кожної постановки ноги на землю якомога швидше відштовхнутися
3.	Стрибки нагору та вниз сходами. Варіанти: на двох ногах; на одній нозі; через сходинку; через дві сходинки.	3-4 прольоти	При виконанні стрибків активно допомагати рухами рук

У результаті засвоєння рухових дій виникають певні функціональні утворення, які називають руховими вміннями і навичками.

Рухове вміння – це такий рівень володіння руховою дією, який характеризується необхідністю детального свідомого контролю за діями, невисокою швидкістю виконання, нестабільністю та не економністю рухів, нестійкістю до дії несприятливих чинників, наявністю зайвих рухів. Формування рухових умінь вимагає від учня активної участі в навчальному процесі, привчає аналізувати сутність поставлених завдань, умови виконання, керувати власною розумовою і руховою діяльністю.

Рухова навичка – це такий ступінь володіння технікою дії, при якому керування рухами відбувається автоматично, вирізняється високою стабільністю і надійністю, економністю, плавністю. Навчання руховим діям, або формування рухових дій відбувається у три етапи:

- етап початкового розучування;
- етап поглибленого розучування;
- етап закріплення і вдосконалення.

Мета етапу початкового розучування – навчити основ техніки рухової дії, сформуванню вміння виконувати її в загальних рисах, в основному варіанті.

Завдання цього етапу такі.

1. Створити загальне уявлення про рухову дію і осмислити її суть.
2. Навчити частин техніки дії, які раніше не були засвоєні.
3. Сформуванню загальний ритм рухового акту.
4. Усунути зайві рухи, які грубо спотворюють техніку.

Основні помилки на стадії формування початкового вміння є такі:

- внесення в руховий акт додаткових, непотрібних рухів;
- відхилення рухів за напрямком і амплітудою;
- зайва напруженість багатьох м'язових груп;
- спотворення загального ритму дії.

Основними причинами цих помилок є:

- недостатня фізична підготовленість;
- боязнь, що призводить до надмірного напруження мускулатури і обмеження амплітуди рухів;

- недостатнє розуміння рухового завдання;
- недостатній самоконтроль рухів;
- дефекти у виконанні попередніх частин рухової дії;
- втома;
- негативний перенос навичок;
- несприятливі умови виконання рухових дій.

Мета етапу поглибленого розучування – завершити формування рухової дії в основному варіанті на рівні навички і створити основу для формування умінь виконувати її в різноманітних умовах.

Для досягнення цієї мети вирішуються такі завдання:

- 1) поглибити розуміння закономірностей рухової дії, що вивчається;
- 2) уточнити техніку щодо індивідуальних можливостей, посилити самоконтроль;
- 3) домогтися правильного виконання вправи;
- 4) створити передумови варіативного виконання дії.

Навчання на цьому етапі будується таким чином, щоб забезпечити виконання вправи на рівні рухового вміння і сприяти її переходу до навички.

Мета етапу закріплення і вдосконалення – завершити формування рухової навички.

Для досягнення мети вирішуються такі завдання:

- 1) закріпити навичку володіння технікою дії;
- 2) забезпечити варіативність застосування сформованої навички в різних умовах;
- 3) завершити індивідуалізацію виконання засвоєної вправи.

Причинами помилок на цьому етапі є:

- надмірна, тривала концентрація уваги на контролі за деталями дії;
- порушення міри варіативності вправ і умов їх виконання;
- порушення співвідношення між відпрацюванням рухової навички і вихованням рухових якостей.

Для закріплення навички, забезпечення варіативності її виконання

використовують такі методи:

- стандартно-повторної та повторно-варіативної вправи;
- змінюють зовнішні умови виконання;
- регулюють фізичний і психічний стан;
- поєднують вивчену на другому етапі вправу з іншими діями;
- підвищують обсяг та інтенсивність виконуваної роботи.

Розглянемо особливості застосування інформаційних технологій у процесі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

У процесі реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців фізкультурного профілю лекційні курси з використанням інформаційних технологій характеризуються такими засобами інформаційних технологій:

- спеціально підготовлене навчальне відео для створення уяви у студентів про траєкторії рухів і схему рухових дій, а так само поділу рухової дії на елементи, фази, частини для успішного їхнього освоєння майбутніми фахівцями й формування навичок навчання руховим діям різних вікових і статевих контингентів населення;
 - навчальна графіка й анімація, що дозволяє, деталізовано розглянути як рухову дію в цілому, так і її елементи, фази, цикли;
 - презентація лекційного матеріалу за допомогою проекційної техніки з описом відео, анімації текстовими коментарями.

Практичні заняття з застосуванням інформаційних технологій характеризуються використанням комп'ютерно-орієнтованих наочних методів, методів комп'ютерного самостійного вивчення електронних підручників дисципліни, методів Інтернет-комунікації, комп'ютерно-орієнтовані методи пошуку інформації, методів самоконтролю й контролю рівня знань, дистанційних методів навчання.

Крім спеціально-практичного блоку циклу фундаментальних дисциплін існують специфічні особливості застосування інформаційних технологій у процесі реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з

фізичного виховання й спорту в медико-біологічному блоці навчального плану. Так, для підвищення якості викладання предметів «Анатомія», «Фізіологія», «Біохімія», «Лікувальна фізична культура» необхідне застосування специфічної анімації, графічних об'єктів, мультимедійних енциклопедій й атласів, що містять детальну інформацію про будову тіла людини, про фізіологічні процеси, що відбуваються в організмі людини в стані спокою й під впливом фізичних навантажень.

Навчальні предмети медико-біологічного блоку є важливими для створення уяви у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту про ступінь впливу фізичного навантаження на організм людини, що в основному визначає такі параметри дозування фізичного навантаження, як інтенсивність, обсяг, кількість занять.

Застосування програмного забезпечення допоможе майбутнім фахівцям з фізичної культури та спорту вивчити біомеханічні основи рухової діяльності людини, а також педагогічні засоби і методи її оптимізації з метою удосконалення рухових дій для досягнення запланованих результатів у фізичному вихованні, спорті, а також у фізичній реабілітації та рекреації.

З метою покращення засвоєння біомеханічних знань та підвищення рівня кінезіологічної компетентності студентів Харківської державної академії фізичної культури було розроблено навчально-методичний інтернет-ресурс з дисципліни біомеханіка – <http://biomehanika.pp.ua/>. Головне вікно ресурсу представлено на рис.2.3.

Навчально-методичний інтернет-ресурс створювався за допомогою платформи WordPress. Дана платформа використовується в якості системи управління навчальним контентом і навчальним процесом для проведення онлайн курсів та інтерактивної освіти. Зміст ресурсу формувався відповідно до навчальної програми з даної дисципліни. Форма представлення інформації дозволяє користувачу, переміщуючи курсор на екрані монітора, вільно обирати необхідний для вивчення навчальний матеріал.

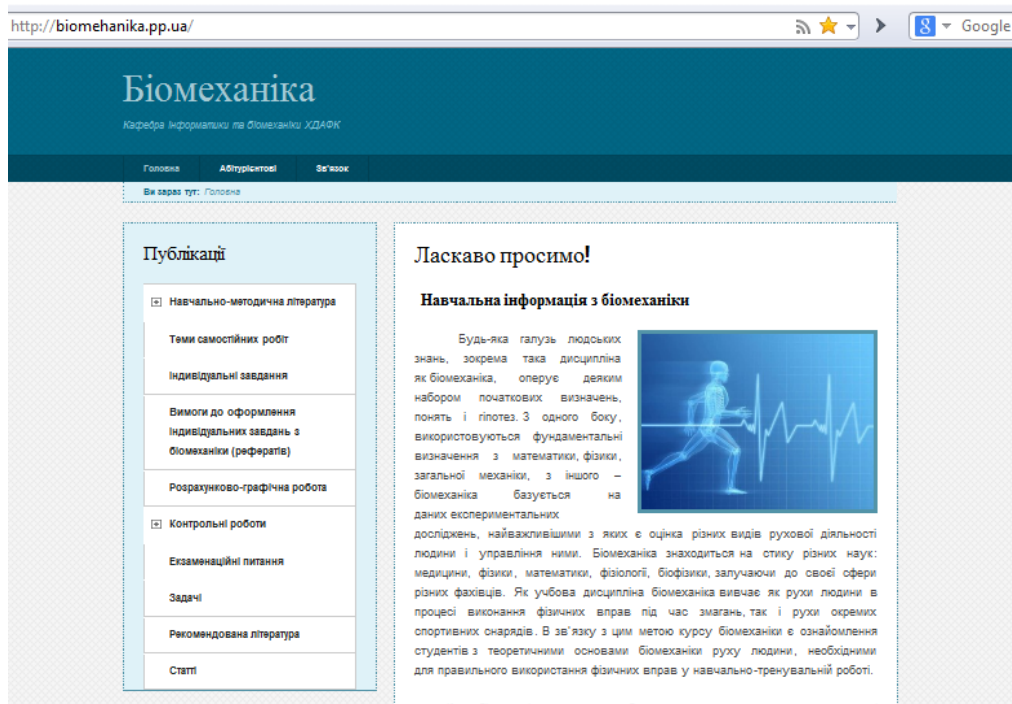

Рис. 2.3. Головне вікно навчально-методичного Інтернет-ресурсу з біомеханіки

Інформаційний ресурс містить такі розділи:

– навчально-методична література (включає лекційний матеріал, а також лабораторний практикум з ходом виконання, малюнками, таблицями та контрольними питаннями в кінці кожної роботи) (рис. 2.4);

- теми самостійних робіт;
- теми індивідуальних завдань (реферати);
- вимоги до оформлення індивідуальних завдань;
- приклад оформлення розрахунково-графічної роботи;
- контрольні роботи для студентів заочної форми навчання;
- екзаменаційні питання з дисципліни;
- приклади задач на спортивну тематику;
- рекомендовану літературу з дисципліни;
- статті з тематикою біомеханічних досліджень.

Зміст розробленого ресурсу включає навчально-методичну інформацію, яка дозволить студенту оволодіти практичними навичками і вміннями з самостійного використання теорії і методів біомеханічних вимірювань,

біомеханічного аналізу й дидактики рухових дій у фізичному вихованні та спортивному тренуванні.

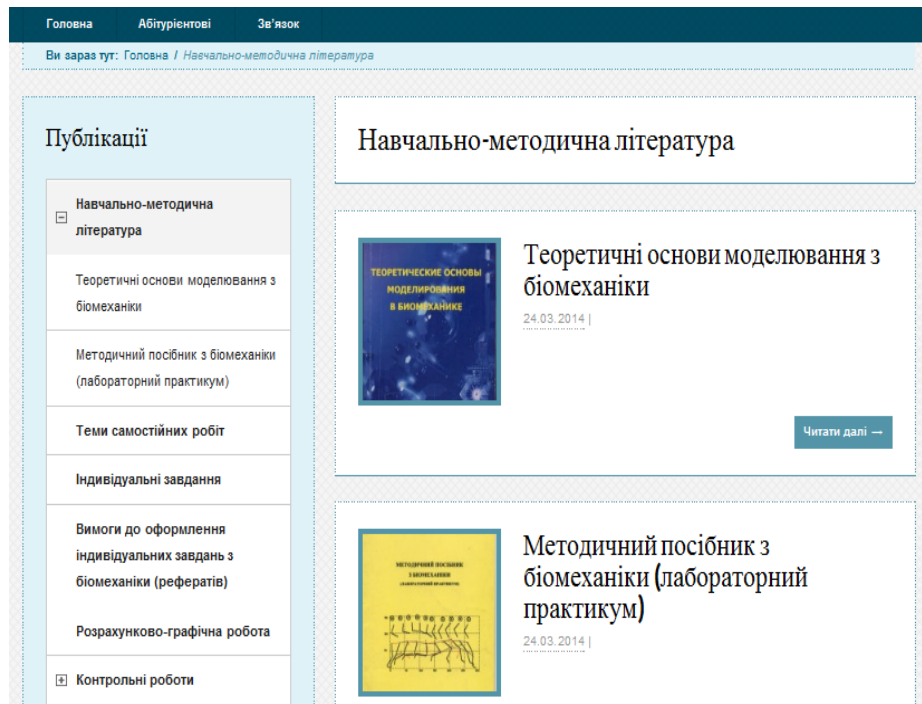

Рис. 2.4. Вікно з навчально-методичною літературою з дисципліни біомеханіка

У якості форми зворотного зв'язку вказані електронні адреси викладачів кафедри інформатики та біомеханіки, які викладають даний предмет на курсі (для надання додаткових консультацій, перевірки правильності оформлення рефератів та вирішення організаційних питань). Дана форма зв'язку набула своєї актуальності, так як студенти не завжди можуть проконсультуватися безпосередньо з викладачами через ряд причин (від'їзд на спортивні змагання, часті тренування, вихідні дні, хворобу та ін.).

Практичне засвоєння студентами навчального матеріалу з дисципліни біомеханіка з використанням комп'ютерного лабораторного практикуму передбачає, що отримані знання дадуть можливість навчати рухам із застосуванням основних біомеханічних положень, поліпшувати рухові програми, сприяти збереженню здоров'я та створення умов безпеки у процесі занять фізичною культурою в школі, при виконанні спортивно-тренерської роботи та фізичній реабілітації хворих і спортсменів.

З метою підвищення рівня засвоєння кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на кафедрі інформатики та біомеханіки Харківської державної академії фізичної культури створено комп'ютерний практикум з дисципліни біомеханіка.

Технічна сторона рішення завдання передбачає конкретизацію виду діяльності, яку необхідно моделювати. Це може бути змагальна діяльність кращих спортсменів (натурна модель), опис модельованого процесу у вигляді математичних формул тощо. Крім того, необхідним є визначення компонентів моделі та параметрів і змінних величин з відповідними функціональними співвідношеннями; оцінка адекватності обраного аналога й модельованого виду рухової діяльності; розробка комп'ютерної імітаційної моделі виду рухової діяльності. Збір вихідних даних може бути через тести фізичні, функціональні й технічні, результати педагогічних спостережень за змагальною діяльністю тощо; безпосередньо комп'ютерну імітацію виду рухової діяльності; корегування виду діяльності за результатами комп'ютерної імітації.

Даний практикум розроблено у середовищі Borland Delphi 7 за допомогою засобів мови програмування Pascal. Спочатку було створено головне меню, у якому відображено форму реєстрації користувачів та список лабораторних робіт (рис. 2.5).

Після вибору лабораторної роботи на головному вікні програми з'являються теоретичні відомості щодо обраної роботи. Поле «реєстрація» повинно бути заповнено ще до початку роботи (рис. 2.6).

Далі, при натисканні на кнопку «Практичні заняття», з'являється вікно, у якому відображені електронні таблиці та графічні елементи до обраної роботи (рис. 2.7). При обробці цих даних користувач проводить розрахунки та заносить дані у таблиці.

Комплекс виміру параметрів рухів, заснований на використанні стробоскопічного ефекту, дозволяє вимірювати відстань до об'єкта у діапазоні 3-110 м; моментальну швидкість рухів; виводити інформацію на монітор і друкувальний пристрій; формувати базу даних результатів аналізу рухових дій.

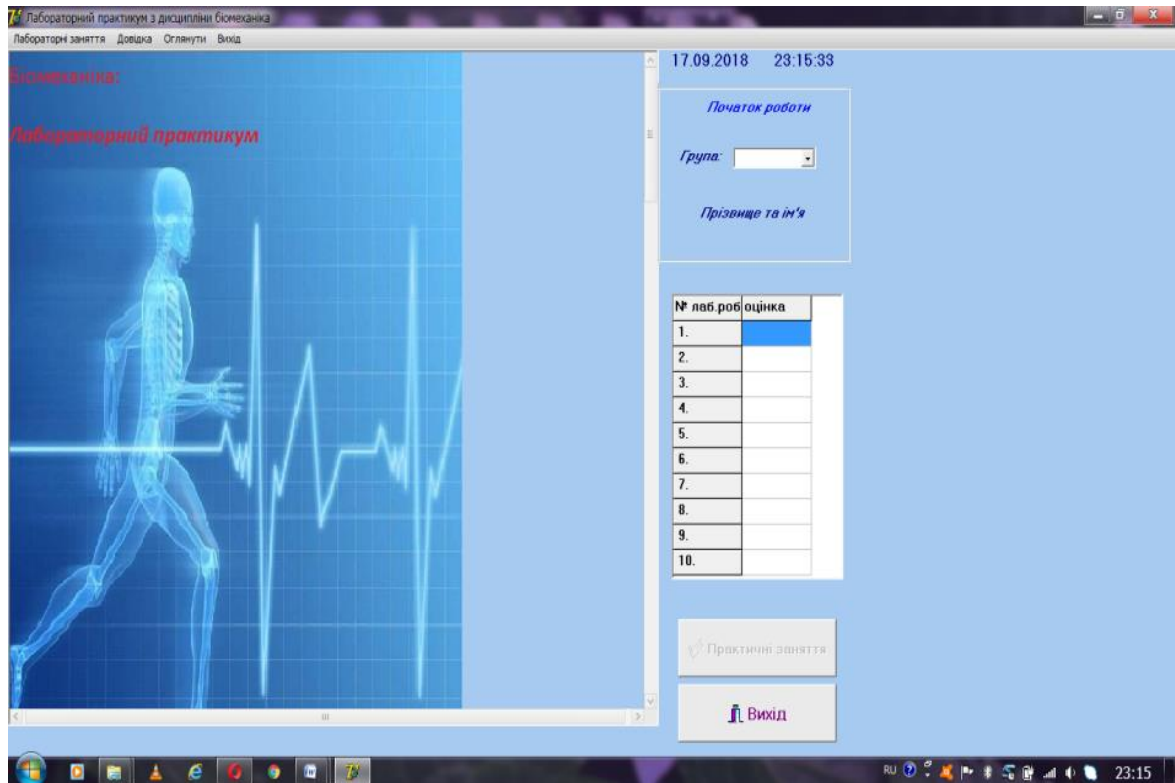

Рис. 2.5. Головне вікно комп'ютерного практикуму з біомеханіки

Лабораторна робота 1

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНІЙНИХ ШВИДКОСТЕЙ І ПРИСКОРЕНЬ ТОЧОК БІОЛАНОК ПРИ ПОСТУПАЛЬНОМУ РУСІ

Мета роботи: навчитися визначати по біокинематичній схемі лінійні швидкості й прискорення точок біоланок тіла спортсмена.

Матеріали і устаткування: 1) біокинематична схема фізичної вправи; 2) вимірювальна лінійка, олівець.

Теоретичні відомості.
Розділ механіки, у якому вивчається механічний рух, але не розглядаються причини цього руху, називається *інерматикою*.
Механічний рух – це зміна положення тіла в просторі щодо інших тіл.
Матеріальна точка – тіло, розмірами й внутрішньою структурою якого в даних умовах можна знехтувати.
Точка, що рухається, описує в просторі деяку безперервну лінію, що *називається траєкторією руху*.
Шляхом (S), пройденим тілом, називається довжина траєкторії.
Переміщенням (ΔF) тіла називається вектор, що з'єднує початкову точку траєкторії з кінцевою.
Рух біоланок тіла спортсмена при виконанні фізичних вправ може бути рівномірним, нерівномірним і рівнозмінним. Для того щоб охарактеризувати наскільки швидко змінюється в просторі положення тіла, що рухається, використовують спеціальне *поняття* швидкості.
Якщо біоланка, або досліджувана його точка, за рівні проміжки часу проходить шляхи однакової довжини, то даний рух називається *рівномірним*, і швидкість його визначається по формулі:

$$V = \frac{S}{t} \quad (1.1)$$

Одиниця вимірювання швидкості в СІ – м/с.
Швидкість є величиною векторною і характеризується крім свого числового значення ще й напрямком.
Рух вважається змінним, якщо швидкість переміщення із часом змінюється, при цьому розрізняють *початкову (V₀)*, *кінцеву (V_k)*, *миттєву (V_{миттєва} = lim_{Δt→0} \frac{ΔF}{Δt} = \frac{dF}{dt})*, і *середню (V_{середня} = \frac{S}{t})* швидкості.
У загальному випадку при русі тіла змінюється величина і напрямок вектора швидкості. Для того, щоб характеризувати наскільки швидко відбуваються ці зміни, використовують спеціальну величину – *прискорення*.
Миттєвим прискоренням тіла, або його прискоренням у даній точці траєкторії, називається *векторна* величина, числове значення якої представляє відношення зміни вектора швидкості до часу цієї зміни, при необмеженому зменшенні інтервалу часу:

$$a = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \left(\frac{\Delta V}{\Delta t} \right) \quad (1.2)$$

Одиниця виміру прискорення в СІ – м/с².
При прямолінійному русі вектор швидкості в усіх точках має напрям вздовж прямої, по якій рухається тіло, вздовж цієї ж прямої направлений і вектор прискорення.
Прямолінійний рух називається рівнозмінним, якщо за будь-які рівні проміжки часу швидкість тіла змінюється

Рис. 2.6. Вікно з теоретичними відомостями лабораторної роботи

Рис. 2.7. Вікна робочих таблиць

Далі, після натискання кнопки «Зберегти дані», внесену інформацію обробляє комп'ютер і пересилає отримані дані до графіку, який візуально відтворює результати розрахунків, зроблених користувачем у таблиці. Для реалізації графічної частини використовувались програмні методи, класи та процедури Pascal, такі як «Canvas» та «StringGrid».

Оскільки підрахунок усіх введених даних у програмі робиться автоматично, користувачу достатньо лише прорахувати та занести ці дані і перейти у вікно з таблицею на вкладку «Графік», де програма сама буде систему координат та графіки досліджуваних величин, залежно від показників у таблиці. За результатом виконаної лабораторної роботи комп'ютерна програма аналізує проведені розрахунки, виставляє оцінку користувачу за роботу.

Після введення даних та їх обробки, користувач зберігає виконану лабораторну роботу за допомогою кнопки «Зберегти дані». При натисканні на неї програма запропонує самостійно обрати шлях для зберігання на жорсткому диску або переносному носії. У збереженому файлі зберігаються

такі дані: розрахунки, введені до таблиці, графік функцій, збудований програмою, ім'я користувача та номер його групи.

Важливим для контролю самопідготовки є також наявність тестів (рис. 2.8), які розподілені по основним темам дисципліни біомеханіка. Студенти можуть самостійно розібрати питання та підготуватися до іспиту.

Можна зазначити, що комп'ютерний лабораторний практикум з біомеханіки містить елементи експертної системи, тому що частково здатний замінити спеціаліста у галузі біомеханіки. Кожна лабораторна робота містить близько 500 рядків програмного коду, має власний графічний інтерфейс та складну внутрішню систему формул програмування для обчислювання даних і їх відтворення у графічному режимі.

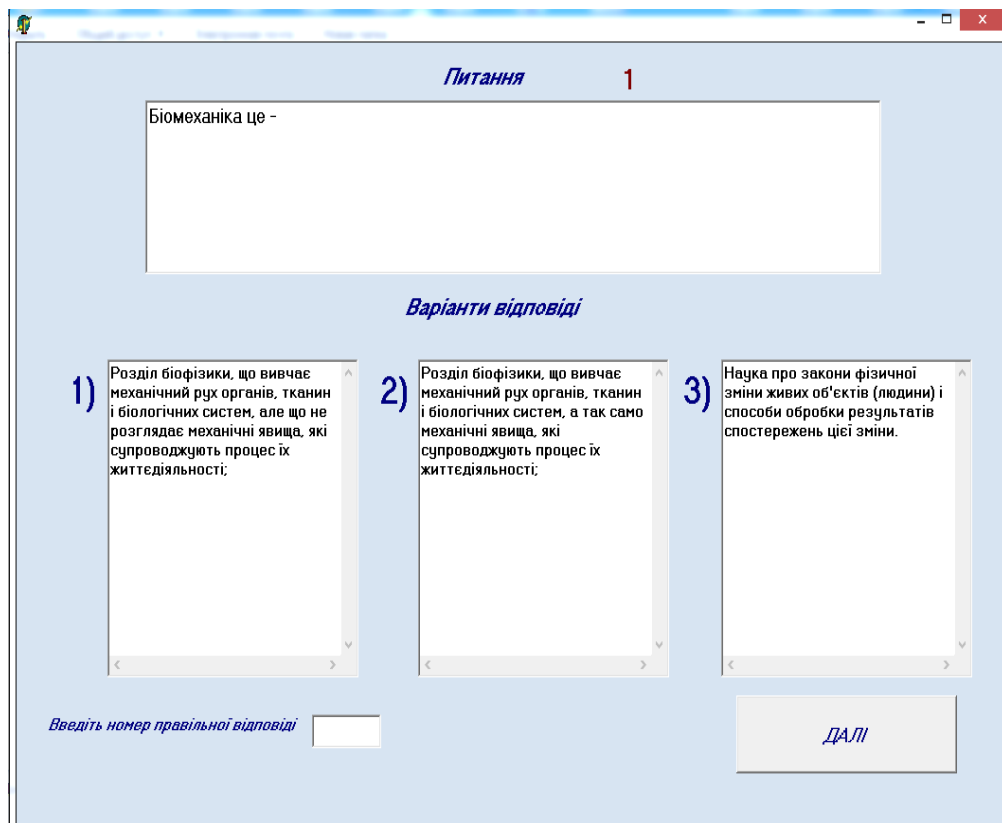

Рис. 2.8. Вікно з контролюючою частиною практикуму з біомеханіки

Теоретичний блок – це основний розділ комплексу, який включає навчальну інформацію з теоретичної підготовки. Практичний блок передбачає виконання розрахунково-графічних робіт спрямованих на визначення геометрії мас тіла людини, вимірювання кінематичних характеристик рухових

дій, знаходженню центра мас аналітичним та графічним методами та ін. Кожна пройдена практична робота оцінюється по 5-бальній шкалі, враховуючи стан виконання роботи, що допомагає викладачеві об'єктивно оцінити кожного студента. Результати пройдених робіт з оцінками автоматично записуються до бази, де викладач може у будь-який момент перевірити результати, вказавши прізвище, ім'я та групу студента.

Контрольний блок включає спеціальну програму тестування, яка складається з набору 4 тестових завдань, розподілених за темами за допомогою яких студент і викладач мають можливість перевірити якість засвоєння знань й рівень сформованості умінь з даної дисципліни.

Довідковий блок включає словник основних термінів, формул, які використовуються у біомеханіці та перелік основної навчальної та додаткової літератури. Також є перелік тем індивідуальних завдань, задачі та питання для підготовки до екзамену.

Дану розробку можна використовувати для самостійної підготовки студентів, при дистанційній формі навчання та для підвищення кваліфікації спеціалістів в галузі фізичної культури і спорту.

ІТ мають велике значення в теорії та практиці підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Проведений аналіз науково-методичної літератури дозволяє стверджувати, що проблема використання засобів ІТ у галузі фізичного виховання та спорту розглядається в роботах багатьох дослідників. Дослідниками запропоновано різноманітні комп'ютерні програмні продукти. Впровадження ІТ, з одного боку, розширило можливості спортсмена і тренера, однак, з іншого боку – поставило нові завдання.

Розроблене нами програмне забезпечення формує у студентів загальну компетентність:

- розуміти проблему, яка розглядається, вміти визначати завдання для її вирішення;
- вміти працювати з літературою з проблеми;
- вміти поєднувати теорію з практикою.

Розроблене нами програмне забезпечення формує у студентів кінезіологічну компетентність:

- аналізувати кінематику та динаміку рухових дій за матеріалами об'єктивної реєстрації фізичних вправ;
- кількісно оцінювати біомеханічні характеристики тіла людини та її рухових дій;
- кількісно оцінювати рівень розвитку основних рухових якостей;
- моделювати біомеханічні характеристики індивідуальної раціональної техніки і тактики рухової активності;
- використовувати для кількісного контролю, оцінки і навчання (корекції) рухових дій сучасні біомеханічні технології.

Розроблений комплекс може також ефективно застосовуватися для вивчення нових рухових дій (техніки рухів) та вдосконалення набутого на практичних заняттях у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та у процесі навчально-тренувальної діяльності у спорті вищих досягнень.

Висновки до розділу 2

У розділі представлена авторська модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки. Розроблена модель включає взаємопов'язані структурні компоненти (цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, оціночно-результативний), форми (лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція-візуалізація, лекція-конференція, семінари, практичні заняття, майстер-класи, тренінги, самостійна робота), методи (пояснювально-ілюстративний, монологічно-проблемний, евристична бесіда, інтерактивні технології, методи навчання руховим діям) й засоби (комплекси фізичних вправ та ІКТ), що забезпечують формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

Обґрунтовані підходи до стратегії та способів дослідження процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки пов'язані з професійно особистісною та компетентнісною парадигмами освіти. Професіографічний підхід дозволяє з'ясувати кінезіологічні складові діяльності фахівця з фізичної культури і спорту як основи для моделювання формування кінезіологічної компетентності у процесі професійної підготовки. Аксиологічний підхід зумовлює підпорядкування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту меті формування в них ціннісних орієнтацій та установок на розв'язування професійних завдань, зокрема розвитку рухових умінь і навичок і закономірностей їх формування. Системний підхід дає змогу тлумачити формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки з позицій логіки синтезу, взаємопереходів і взаємозалучення усіх її компонентів). Праксеологічний підхід дає змогу розглядати формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки в аспекті її ефективності та успішності. Застосування особистісно-діяльнісного підходу зумовлює орієнтацію освітнього процесу на формування професійно важливих особистісних якостей у процесі професійної підготовки через врахування індивідуальних особливостей і потреб майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Інтегративний підхід дозволяє врахувати різноманіття закономірностей, на яких має ґрунтуватися процес професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту. Застосування компетентнісного підходу забезпечує формування кінезіологічних знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання професійної діяльності з формування рухових дій.

Показано, що методика формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки базується на використанні комплексу загально-дидактичних принципів (індивідуалізації, міцності знань, умінь і навичок, доступності,

свідомості, активності і самостійності, систематичності і послідовності, науковості, наочності, інтеграції), принципів кінезіології (функціонального аналізу рухових дій; структурності побудови системи рухів; цілісності дії; свідомої цілеспрямованості системи рухів) та принципів врахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту (кінезіологічної спрямованості; циклічності та безперервності; ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності; соціокультурної спрямованості; педагогічної доцільності застосування ІТ).

Стосовно змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту має бути проведено вдосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки на кожному етапі для забезпечення можливості формування компонентів кінезіологічної компетентності: гносеологічного, праксеологічного, поведінкового. Нами розроблено та теоретично обґрунтовано форми (лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція-візуалізація, лекція-конференція, семінари, практичні заняття, майстер-класи, тренінги, самостійна робота), методи (пояснювально-ілюстративний, монологічно-проблемний, евристична бесіда, інтерактивні технології, методи навчання руховим діям) та засоби (комплекси фізичних вправ, комп'ютерно-орієнтовані технології та соціальні Internet-мережі) навчання, орієнтовані на формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

Основні результати розділу подані у роботах автора [21], [434], [29], [18], [20], [22], [24], [395], [97], [303], [304].

РОЗДІЛ 3.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ
МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

3.1. Опис методики розрахунку показників сформованості кінезіологічної компетентності

За результатами аналізу підходів до побудови критеріальної основи дослідження нами було визначено систему критеріїв і показників, за якими можливо дослідити рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки. Тому зупинимося на методиках, які обумовили одержані у подальшому результати педагогічного експерименту (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Методики оцінки критеріїв
сформованості компонентів кінезіологічної компетентності

Критерії сформованості	Показники	Методики оцінки критеріїв сформованості
Предметний	Обсяг кінезіологічних знань	Тестування та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
Техніко-операційний	Обсяг кінезіологічних умінь	Тестування на виконання рухових дій (гарвардський степ-тест) та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
	Володіння методикою навчання руховим діям	Тестування та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
Особистісний	Мотивація до рухових видів діяльності	Діагностика схильності до рухових видів діяльності за методикою Л. Йовайши та аналіз даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона

Критерії сформованості	Показники	Методики оцінки критеріїв сформованості
	Потреба у досягненнях	Діагностика потреби у досягненні за Ю.М.Орловим і статистична оцінка даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона
	Вольова регуляція	Дослідження вольової саморегуляції за А. Зверковим та Є. Ейдманом і статистична оцінка даних за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона

Опишемо ці методики більш детально.

Показник «Обсяг кінезіологічних знань»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» полягала в організації тестової перевірки знань на базі платформи MyTest, де передбачено використання різних форматів запитань і варіантів відповідей до них.

MyTest – система програм для створення і проведення комп'ютерного тестування, збирання та аналізу результатів, виставлення оцінки за вказаною в тесті шкалою. Програма працює з дев'ятьма типами завдань: вибір одного, вибір кількох, вказівка послідовності, співвідношення, вказівка істинності чи хибності тверджень, ручне введення числа (чисел), ручне введення тексту, вибір місця на зображенні, перестановка букв. У тесті можна використовувати необмежену кількість запитань, які можуть містити до 10 варіантів відповідей. Програмою передбачена можливість встановлення виведення запитань та варіантів відповідей на екран методом випадкового вибору. У програмі передбачено можливості форматування тексту запитань та варіантів відповідей (визначення шрифту, кольору символів та фону, використовувати верхній та нижній індекси, розбивати текст на абзаци та застосовувати до них

розширене форматування, використовувати списки, вставляти малюнки та формули).

Респондентам пропонувалося 100 запитань теоретичного характеру, кожне з яких оцінювалося в 1 бал. Зразки запитань наведено у додатку А.

Результати тестування розподіляються за рівнями таким чином (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Обсяг кінезіологічних знань»
предметно-знаннєвого критерію**

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	0–30	31–70	71–100

Таке тестування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту, на основі чого робляться висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування гносеологічної складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Показник «Обсяг кінезіологічних умінь»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» полягала в застосуванні гарвардського степ-тесту, який був запропонований вченими Гарвардського університету для обстеження юнаків, які направляються на службу у збройні сили. Цей тест було обрано, спираючись на положення про прямо пропорційну залежність рівня розвитку рухових здібностей людини від рівня сформованості техніки рухових дій. Обґрунтуємо це більш детально.

Існують різні підходи до визначення поняття «рухові здібності» (табл. 3.3) [356].

Визначення поняття «рухові здібності» за публікаціями різних авторів

Автор, рік	Визначення поняття
О.М. Худолій, 2007 [407]	Під руховими здібностями розуміють психомоторні властивості, що визначають мету, якісні ознаки і робочу ефективність рухової діяльності людини
Л.П. Сергієнко, 2010 [357]	Рухові здібності – це індивідуальні, генетично обумовлені в розвитку якісні ознаки моторики, які визначають успіх у трудовій, фізкультурній і спортивній діяльності людини
В.А. Романенко, 2005 [337]	Рухові здібності – це енергетичні можливості індивіда, які забезпечують визначений рівень його адаптації до різних видів фізіологічної активності
М.О. Носко, О.А. Архипов, 2013 [270]	Рухові здібності – це потенційна, але нереалізована схильність людини до певного прояву рухової функції

Розвиток основних рухових якостей та навичок є результатом фізичної підготовки. У практиці фізичного виховання фізичну підготовленість поділяють на загальну та спеціальну. Загальна фізична підготовленість характеризує рівень розвитку основних фізичних якостей і навичок, необхідних в усіх видах життєдіяльності людини (сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності тощо). Спеціальна фізична підготовленість характеризує рівень розвитку фізичних та спеціальних якостей, які необхідні під час виконання спеціальної і конкретної рухової діяльності (професійній, спортивній тощо).

Науково-технічний прогрес, технологізація, автоматизація та комп'ютеризація багатьох сфер діяльності суспільства не знижують, а, навпаки, підвищують вимоги до фізичної підготовленості людини. Сьогодні виняткового значення в житті суспільства набувають такі фізичні та психічні якості як статична витривалість, точність і економія рухів, спритність пальців рук, складні реакції, швидкодія, різні види уваги, оперативне мислення, емоційна стійкість до різного роду стресів, несприятливих екологічних

чинників тощо. Ідея комплексної підготовки рухових здібностей людей виникла ще у глибоку старовину. Так, розвиток швидкісних здібностей повинен відбуватися в єдності з розвитком силових, координаційних, здібностей до витривалості та гнучкості. Саме така злагодженість і приводить до оволодіння життєво необхідними навичками.

Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов [403] констатують, що між розвитком рухових здібностей та формуванням рухових умінь і навичок існує також тісний взаємозв'язок, де рухова підготовленість відбиває досягнуту працездатність у сформованих рухових уміннях і навичках, що також сприяє ефективності цільової діяльності, на яку вона орієнтована (розвиток рухових здібностей).

Рухову підготовленість необхідно розглядати в таких аспектах: у здатності ефективно реалізувати власний руховий потенціал і прогнозувати його, у належному рівні розвитку рухових здібностей (силових, швидкісних, координаційних, здібностей до витривалості та гнучкості), у комплексному розвитку рухових здібностей як результату ефективності й успішності застосованих рухових вправ, в управлінні руховою підготовленістю на основі педагогічного контролю і відповідної корекції процесу фізичного виховання. Поєднання всіх рухових здібностей людини забезпечує тривалу роботу під час різноманітних тренувальних режимів її виконання.

Таким чином, можна спостерігати зміни у відсотковому прирості показників розвитку рухових здібностей кожного студента відповідно до збільшення рівня сформованості техніки виконання руху. Підвищення рівня розвитку рухових здібностей супроводжується підвищенням показників степ-тесту. Зокрема, у спортсменів ці показники вищі, ніж у нетренованих.

Методика проведення тесту: досліджуваний здійснює сходження на сходинку висотою 45 см для юнаків, 40 см для дівчат протягом 5 хв. Частота підйому 30 сходжень на хвилину, яка регулюється метрономом, настроєним на 120 ударів на 1 хв. На кожний удар метронома обстежуваний виконує один рух: 1 – ставить одну ногу на сходинку, 2 – ставить другу ногу, піднявшись на

сходінку, 3 – опускає ногу, з якої почав сходження, 4 – приставляє другу ногу. Кожне сходження та опускання повинне починатися весь час з однієї і тієї ж ноги [356].

Оцінка результатів проби. Після закінчення проби обстежуваний сідає і відпочиває сидячи. У нього підраховують ЧСС за перші 30 с 2-ї, 3-ї та 4-ї хвилин відновного періоду. Результати тестування використовують для визначення індексу Гарвардського степ-тесту:

$$\text{ІГСТ} = \frac{100t}{2(f_1 + f_2 + f_3)}$$

де ІГСТ – індекс Гарвардського степ-тесту, t – час сходження на сходінку у заданому темпі в секундах (при повністю виконаному навантаженні), f_1, f_2, f_3 – частота пульсу за перші 30 с відповідно на 2-й, 3-й та 4-й хвилині відновного періоду. Таблиця результатів тестування представлена у додатку Б.

Для оцінювання результатів тесту користуються такою шкалою (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Обсяг кінезіологічних умінь»
техніко-операційного критерію**

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	менше 64	65-89	більше 90

Таке тестування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту. Удосконалення техніки виконання рухових дій впливало на показники тесту, на основі чого робилися висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування праксеологічної складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Показник «Володіння методикою навчання руховим діям»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Володіння методикою навчання руховим діям» полягала в організації тестової перевірки знань на базі платформи MyTest, де передбачено використання різних форматів запитань і варіантів відповідей до них.

Тестові завдання склалися з 50 питань з дисциплін професійної та практичної підготовки. Кожне тестове завдання передбачало 4 варіанти відповідей, з яких лише один був правильним. Кожна відповідь оцінювалася в 1 бал. Зразки запитань наведено у додатку Ж. За сумою правильних відповідей на тестові завдання визначався рівень володіння майбутніми фахівцями з фізичної культури та спорту методичними знаннями з циклу дисциплін професійної та практичної підготовки. Результати тестування розподіляються за рівнями таким чином (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Володіння методикою навчання руховим діям» техніко-операційного критерію

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	0-37	38-44	45-50

Таке тестування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту, на основі чого робляться висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування праксеологічної складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Показник «Мотивація до рухових видів діяльності»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Мотивація до рухових видів діяльності» полягала в проведенні діагностичної методики Л. Йовайши [324]. Дана

методика допомагає виявити схильності до тієї чи іншої сфери людської діяльності (додаток В).

Проблема дослідження мотивації професійної діяльності найчастіше вирішується визначенням вираженості потреб та схильностей особистості, які реалізуються в професійній діяльності. Так, Ш. Річі і П. Мартін [336] представляють мотиваційний профіль у вигляді вираженості таких потреб та схильностей:

1. Зарплата і матеріальне заохочення. Іншими словами, бажання мати роботу, яка приносить велику вигоду і додаткові пільги. Дана потреба може змінюватися в залежності від часу і життєвої ситуації респондента.

2. Фізичні умови роботи. Необхідність в хороших умовах роботи і комфортному оточенні.

3. Структурування діяльності. Потреба отримувати зворотний зв'язок, інформацію, що дозволяє судити про результати, а також знижувати невизначеність і встановлювати чіткі правила на роботі (індикатор стресу або занепокоєння).

4. Соціальні контакти. Важливість соціальних контактів і спілкування з широким колом людей, легка ступінь довіри, прагнення працювати з іншими людьми.

5. Взаємовідносини. Потреба в формуванні та підтримці довгострокових контактів з невеликою групою людей, в найближчому і довірчому спілкуванні.

6. Визнання. Необхідність визнання з боку інших людей цінності, заслуг і успіхів особистості.

7. Прагнення до досягнень. Глибока внутрішня потреба встановлювати для себе «зухвалі» цілі і досягати їх, відчуття незадоволеності, а то й до чого прагнути, необхідність постійного стимулювання досягнень, здатність до самомотивації.

8. Влада і вплив. Бажання впливати на оточуючих, керувати, конкурувати.

9. Різноманітність. Важливість постійних змін, стимуляції, прагнення уникати рутини, підтримання високої готовності до нового і невідомого.

10. Творчість. Характеризується потребою здійснювати креативну діяльність, бути відкритим для ідей; наявністю дослідного духу, конструктивного цікавості, допитливості і нестандартного мислення.

11. Самовдосконалення. Необхідність рости і розвиватися як особистість.

12. Цікава і корисна робота. Потреба у відчутті затребуваності, цікавому суспільно корисній праці, наповненому змістом і значенням [336].

Таким чином, мотивація розглядається як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, його початок, спрямованість і активність. Мотивація професійної діяльності – складний процес, в ході якого особистість намагається задовольнити ряд потреб в конкретних формах діяльності.

При аналізі мотивації професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з точки зору формування їх кінезіологічної компетентності слід виходити з того, що таку діяльність мотивують відразу кілька потреб і схильностей особистості, їх сукупність називається мотиваційним ядром, серед яких провідне місце займає схильність до рухових видів діяльності. Саме таку схильність дозволяє діагностувати методика Л. Йовайши [324]. Найбільша кількість балів, що визначає вираженість цієї схильності, становить 30 балів.

Для оцінювання результатів методики користуються такою шкалою (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Мотивація до рухових видів діяльності»
особистісного критерію**

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	≤ 19	20-26	27-30

Таке тестування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту. Скерованість професійної підготовки на формування світоглядних ідей, що відповідають вимогам суспільства до особистості фахівця галузі ФКіС, впливає на показники методики, на основі чого робилися висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування поведінкової складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Показник «Потреба у досягненнях»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Потреба у досягненнях» полягала у вимірюванні потреби (мотиву) досягнення (розробив Ю. М. Орлов, додаток Д) [352, с.27].

Уявлення про потребу в досягненні бере свій початок з поняття Ф. Хоппе «Я-рівень», що означає прагнення людини утримувати самосвідомість на якомога вищому рівні за допомогою високого особистого стандарту досягнень (рівня домагань). Пізніше це поняття перетворилося на здібності й уміння підтримувати їх на якомога вищому рівні у тих видах діяльності, стосовно яких досягнення вважаються обов'язковими [179].

Пропонована методика є тестом-опитувальником, що містить 23 положення, з якими випробуваний або погоджується, або не погоджується. Тест спрямований на з'ясування ступеня вираження потреби людини в досягненні успіху в будь-якій діяльності (тобто ступеня зарядженості на успіх). Власне, це – потреба, що перетворюється на особистісну властивість, установку.

За кожну відповідь, що співпала, виставляється 1 бал. Потреба у досягненні дорівнює сумі набраних балів. Отже, оцінна шкала перебуває в межах від 0 до 23 балів. Чим більшу кількість балів набирає випробуваний, тим більше у нього виражена потреба у досягненні.

Для оцінювання результатів методики користуються такою шкалою (табл. 3.7).

**Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Потреба у досягненнях» особистісного критерію**

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	2-11	12-15	16-19

Таке анкетування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту. Підвищення рівня сформованості якостей особистості, що забезпечують досягнення вершин професійної майстерності фахівця галузі ФКіС впливає на показники методики, на основі чого робилися висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування поведінкової складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

Показник «Вольова регуляція»

Методика визначення рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Вольова регуляція» розроблена А. Зверковим та Є. Ейдманом [154] і дозволяє визначити рівень вольової регуляції особистості (Додаток Е).

Виховання вольових якостей фахівця галузі ФКіС – одна з центральних вузлових проблем професійної підготовки. Вольові якості – це відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, які визначають рівень свідомої саморегуляції особистістю своєї поведінки та її влади над собою [199]. В. К. Калін [169] до вольових якостей особистості відносить цілеспрямованість, рішучість, сміливість, мужність, ініціативність, наполегливість, стриманість, дисциплінованість та ін. Виконання фізичних вправ майже завжди пов'язано з вольовими зусиллями. Будучи численним і часто повторюваним, м'язове напруження, навіть незначне за своєю інтенсивністю, впливає на формування здатності спортсмена до вольових зусиль. Ось чому будь-який навчально-тренувальний процес спрямований на виховання здатності фахівця галузі ФКіС

до вольових зусиль. Вольові зусилля пов'язані також з подоланням втоми, з дотриманням режиму. Дотримання режиму завжди вимагає значних зусиль, спрямованих на те, щоб змусити себе приступити до даного виду занять точно у встановлений час і підтримувати необхідну інтенсивність роботи протягом всього часу, відведеного на це заняття. Ці якості особистості майбутніх фахівців є важливими для формування кінезіологічної компетентності у процесі їх професійної підготовки [243].

Методика дослідження вольової саморегуляції налічує 30 тверджень, навпроти кожного з яких студенту необхідно було поставити знак «+» або знак «-». Метою обробки результатів є визначення величин індексів вольової саморегуляції за пунктами загальної шкали та індексів за субшкалами наполегливості і самоконтролю. Кожен індекс – це сума балів, отримана при підрахунку збігу відповідей з ключем загальної шкали чи субшкали (табл. 3.8). В опитувальнику міститься 6 замаскованих тверджень. Тому загальний сумарний бал за загальною шкалою має бути в межах 0-24, за субшкалою наполегливості – 0-16 та за субшкалою самовладання – 0-13.

Результати можна інтерпретувати таким чином (табл. 3.9).

Таблиця 3.8

Ключ для підрахунку індексів вольової саморегуляції

Найменування шкали	Відповіді
Загальна шкала	1-, 2+, 3+, 4+, 5+, 6-, 7+, 9+, 10-, 11+, 13-, 14-, 16-, 17+, 18+, 20+, 21-, 22-, 24+, 25-, 27+, 28-, 29-, 30-
Наполегливість	1-, 2+, 5+, 6-, 9+, 10-, 11+, 13-, 16-, 17+, 18+, 20+, 22-, 24+, 25-, 27+
Самоконтроль	3+, 4+, 5+, 7+ 13-, 14-, 16-, 21-, 24+, 27+, 28-, 29-, 30-

Таблиця 3.9

Шкала оцінки рівня сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Вольова регуляція» особистісного критерію

Рівні	Реконструктивний	Базовий	Результативний
Бали	0-9	10-19	20-24

Таке тестування проводилося двічі – на початку та в кінці експерименту, на основі чого робляться висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування поведінкової складової кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

3.2. Опис етапів педагогічного експерименту

Дослідно-експериментальна робота тривала упродовж 2010 – 2018 років й мала два етапи.

На першому етапі (2010 – 2014 рр.) здійснений *констатувальний експеримент* з метою з'ясувати особливості реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в Україні, ступеня здатності випускників ЗВО фізкультурного профілю до виконання професійних обов'язків, виявлення особливостей професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту, з'ясування ролі і місця кінезіології у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Також цей етап був спрямований на:

- визначення актуальності означеної проблеми, виявлення протиріч, які існують у сучасній практиці професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у ЗВО;
- визначення мети, завдань, об'єкта, предмета й програми дослідження;
- аналіз світового й вітчизняного досвіду підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у ЗВО;
- з'ясування і поглиблення сутності та змісту загальних і спеціальних дефініцій дослідження;
- обґрунтування структури кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;
- визначення та створення діагностичного інструментарію експериментального дослідження, його програми, критеріїв, показників та

рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

– систематизацію й узагальнення емпіричного матеріалу за напрямом дослідження.

З цією метою було здійснено опитування (анкетування) науково-педагогічних працівників та студентів ЗВО галузі ФКіС. У анкетуванні брали участь 390 студентів та 62 викладачі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Харківської державної академії фізичної культури, Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Для дослідження кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту нами було опитано студентів 4-х курсів (кваліфікація «Тренер з виду спорту», «Вчитель фізичної культури», «Організатор спортивно-масової роботи», «Викладач фізичного виховання», «Фітнес-тренер»), які навчалися в закладах вищої освіти України. Анкета репрезентована у додатку 3.

Аналізуючи відповіді студентів щодо того, чи планують вони працювати у сфері ФКіС після закінчення університету, можна стверджувати, що досить значна кількість студентів планують працювати у сфері ФКіС (50,29%), 20% – не планують, а 29,71% опитуваних не змогли дати відповідь (рис. 3.1).

Аналізуючи відповіді студентів, опитаних щодо того, чи задоволені вони рівнем наявної сучасної науково-методичної літератури необхідної для майбутньої професійної діяльності, можна стверджувати, що задоволеними вважають себе 30,43% опитаних; не задоволеними – 45,65% респондентів; 23,92% опитаних студентів було важко відповісти на це питання.

Таким чином, відповіді опитаних свідчать про необхідність розповсюдження спеціальної літератури серед закладів фізкультурного профілю.

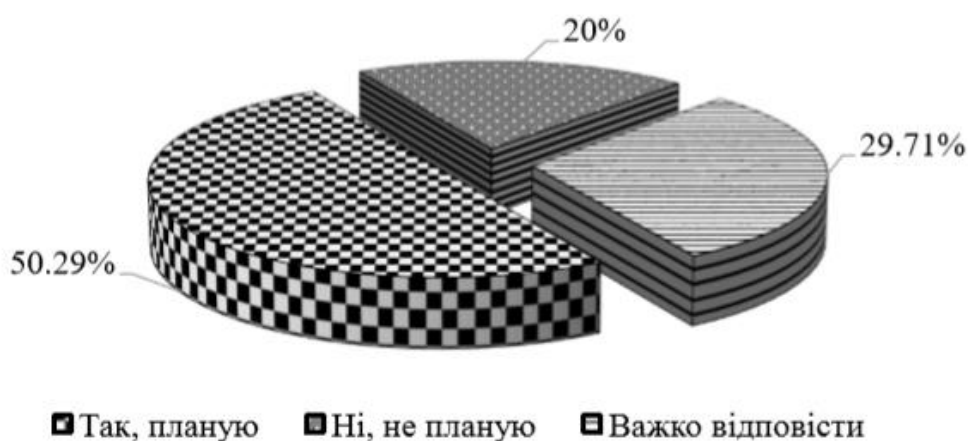

Рис. 3.1. Відповіді студентів щодо планів працювати у сфері ФКіС

Зауважимо, що лише 10,43% респондентів часто відвідують майстер-класи, які проводять провідні фахівці з ФКіС; інколи відвідують – 15,08% опитаних студентів; не відвідує заходи більшість опитаних студентів – 74,49%. Таку ситуацію можна пояснити низьким розвитком фізичної культури в містах України, недостатнім рівнем фінансового забезпечення подібних заходів тощо.

У процесі опитування ми намагалися з'ясувати думку студентів щодо їх підготовленості з дисциплін загально-професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (рис. 3.2).

Так, окреме питання мало на меті визначити рівень застосування знань з низки теоретичних дисциплін. Викликає занепокоєння той факт, що значний відсоток опитуваних студентів володіє знаннями з певних дисциплін, але не може застосовувати їх на практиці. До таких дисциплін належать: «Загальна теорія здоров'я» (43,19%), «Перша допомога при невідкладних станах» (69,28%), «Теорія і технології оздоровчо-рекреативної рухової активності» (43,77%). До того ж, виявлено незначний відсоток студентів, які вважають, що не володіють знаннями з названих дисциплін (4,64%, 2,03%, 3,62% відповідно). Це вказує про нездатність майбутніх фахівців здійснювати професійну діяльність у сфері фізичної культури і спорту на високому рівні.

Визначальним є те, що більше половини опитаних студентів можуть застосовувати знання з таких дисциплін, як «Теорія та методика фізичного

виховання» і «Педагогіка та психологія» (65,79% та 63,04% відповідно). Це свідчить про високу якість викладання таких традиційних для спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» знань.

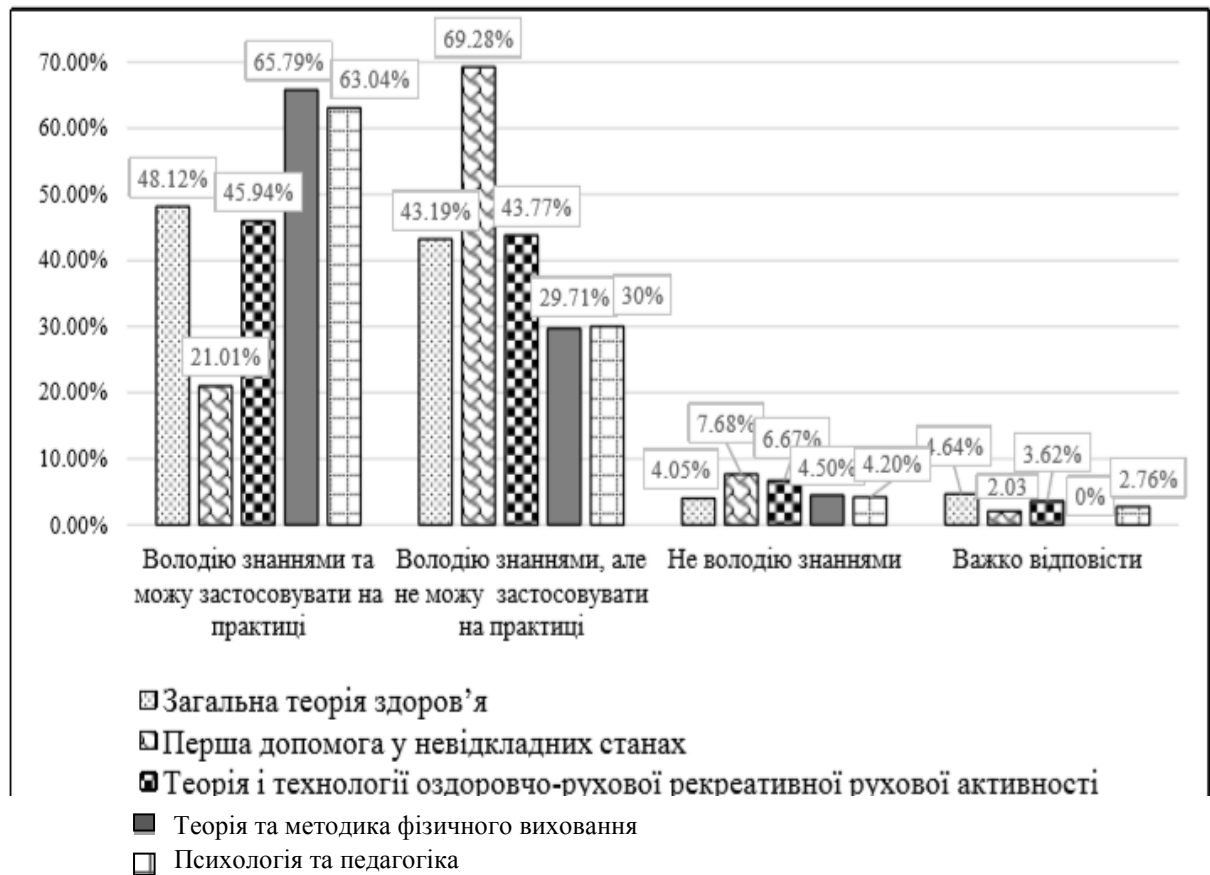

Рис. 3.2. Відповіді студентів щодо застосування знань з дисциплін загально-професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС («Загальна теорія здоров'я», «Теорія і технології оздоровчо-рекреативної рухової активності», «Психологія та педагогіка», «Перша допомога при невідкладних станах», «Теорія та методика фізичного виховання»), %

Аналіз результатів опитування студентів щодо рівня застосування знань з таких дисциплін, як «Анатомія», «Фізіологія», «Іноземна мова» та «Основи раціонального харчування» показав, що відсоток респондентів щодо їх здатності та нездатності використовувати знання на практиці розподілився приблизно у рівній кількості (рис. 3.3).

Так, знання з дисципліни «Анатомія» 43,48% опитаних студентів можуть застосовувати на практиці, а 31,74% – не можуть; знання з дисципліни «Фізіологія» 31,74% опитаних студентів можуть застосовувати на практиці, а

43,48% – не можуть застосовувати знання на практиці. Щодо інших дисциплін спостерігається подібна закономірність розподілу відсотків. Негативним фактом є те, що досить значна кількість опитаних не можуть визначитися з власним рівнем знань (дисципліна «Анатомія» –18,55%, «Фізіологія» – 16,38%, та «Основи раціонального харчування» – 10,44% опитаних студентів). Наступне запитання мало за мету визначити думку студентів щодо їх здатності продемонструвати техніку виконання фізичних вправ за видами. На жаль, результати анкетування свідчать про те, що вважають себе не здатними продемонструвати такі навички 91,89% опитаних студентів зі СПА-технологій, 38,26% – з акваеробіки; 34,93% респондентів – з аеробіки; 55,07% – з ментального фітнесу (рис. 3.4).

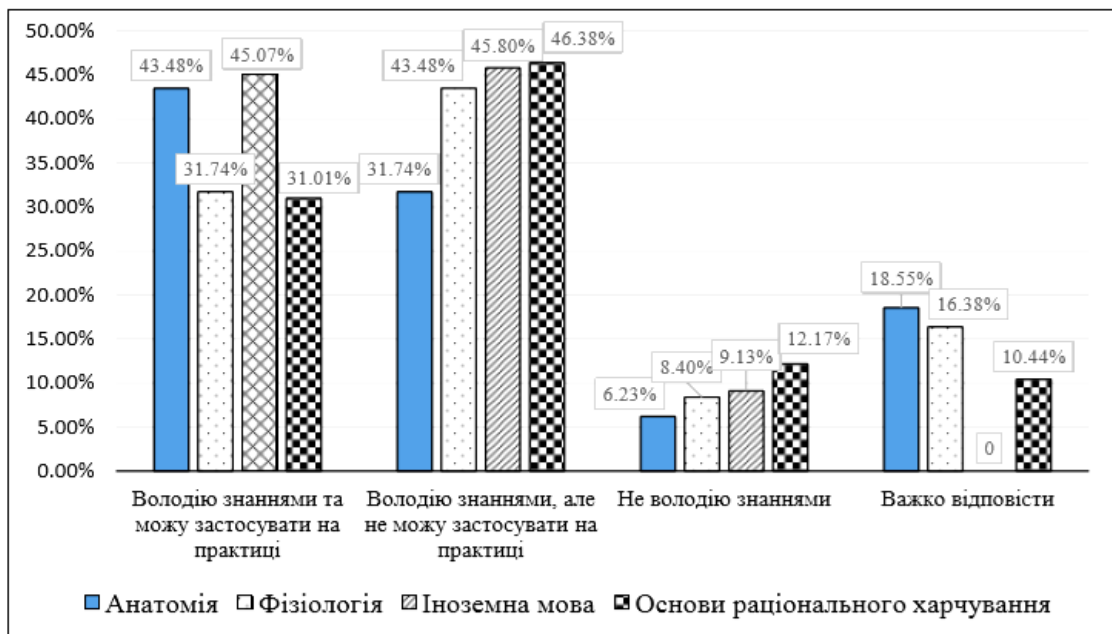

Рис. 3.3. Розподіл відповідей студентів щодо застосування знань з дисциплін загально-професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС («Анатомія», «Фізіологія», «Іноземна мова», «Основи раціонального харчування»), %

Зауважимо, що названі дисципліни є професійно значущими для підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту. Дещо краща ситуація спостерігається зі здатністю студентів демонструвати техніку виконання фізичних вправ з оздоровчого туризму (35,94% – можуть це робити в повному обсязі та 42,03% – можуть демонструвати техніку виконання

фізичних вправ частково), з рекреаційних ігор (45,94% – можуть демонструвати техніку виконання фізичних вправ в повному обсязі та 51,01% – можуть демонструвати частково), з силового фітнесу (30% – можуть демонструвати в повному обсязі та 50,87% – можуть демонструвати техніку виконання фізичних вправ частково).

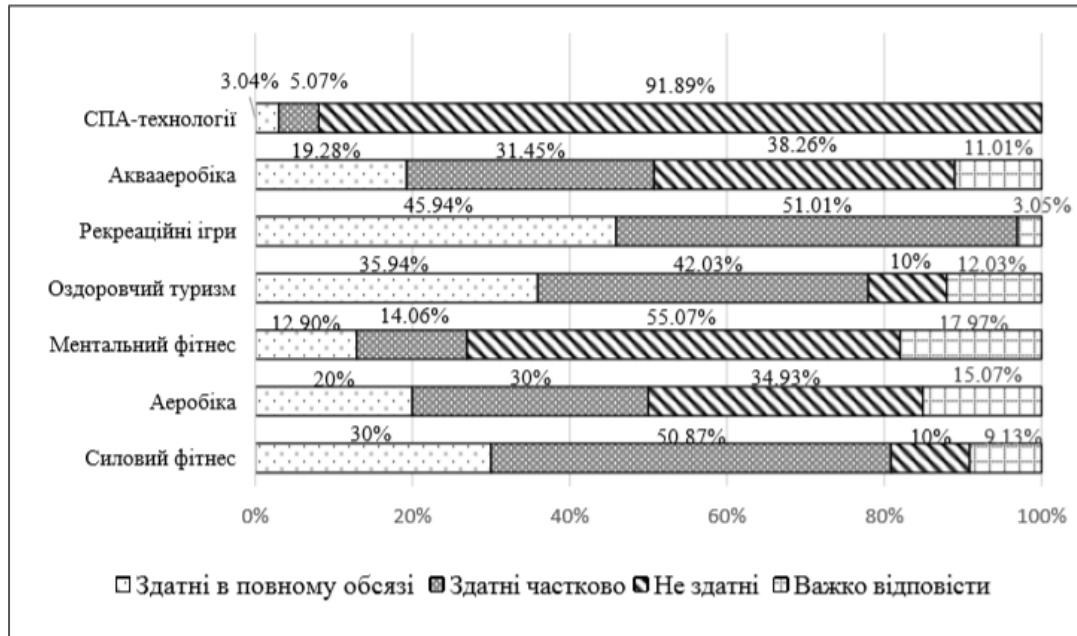

Рис. 3.4. Здатність студентів продемонструвати техніку виконання фізичних вправ, %

Для нас важливим було з'ясувати здатність студентів розробляти програми занять з видів ФКіС. Розподіл відсотків свідчить про кращу методичну підготовленість студентів у порівнянні з технічною (рис. 3.5).

Так, виявилося, що з рекреаційних ігор 61,01% респондентів вважають себе здатними в повному обсязі розробляти програми, 34,35% – здатними частково розробляти програми, не здатними це робити – 4,64% опитаних студентів. Така ж тенденція спостерігається й у оздоровчому туризмі: 44,64% респондентів здатні в повному обсязі розробляти програми; 46,38% – здатні частково, а 6,52% – не здатні це робити. Разом з цим, спостерігається значно менший відсоток опитаних студентів, здатних у повному обсязі розробляти програми з аквааеробіки (20,58%), з ментального фітнесу (6,52%), з аеробіки (25,80%), з силового фітнесу (30,87%) та зі СПА-технологій (3,48%). На нашу

думку, негативною тенденцією є виявлений значний відсоток студентів, які не здатні розробляти програми зі СПА-технологій (63,48%), з аквааеробіки (27,69%), ментального фітнесу (59,67%), з аеробіки (30,43%) та з силового фітнесу (24,20%). Для такої категорії студентів додаткова підготовка на професійних курсах є необхідною умовою працевлаштування.

Рис. 3.5. Здатність студентів розробляти програми занять з видів ФКіС, %

Аналіз відповідей щодо здатності студентів застосовувати кінезіологічні знання та навички у майбутній професійній діяльності показав, що можуть це робити в повному обсязі тільки 34,93% респондентів; здатні, але не в повному обсязі – 44,93%; не здатні – 14,05%; не змогли відповісти 6,09% респондентів.

Ще гірша ситуація виявляється зі здатністю студентів розробляти програми з фізичної культури для осіб з факторами ризику захворювань. Так, здатними в повному обсязі це робити вважають себе 21,74%, респондентів; здатними, але не в неповному обсязі – 31,88%; не здатними розробляти такі програми вважають себе 26,09% опитаних студентів.

Важливим моментом, на нашу думку, було з'ясувати чинники, які заважають формуванню в студентів кінезіологічної компетентності (табл. 3.10).

**Розподіл відповідей студентів щодо чинників,
які заважають формуванню кінезіологічної компетентності
фахівців з ФКіС**

№	Чинники	Відповідь
1.	Невпевненість з приводу працевлаштування у сфері ФКіС	1,74%
2.	Відсутність можливості застосувати знання та вміння з біомеханіки у ході вивчення інших практичних дисциплін	22,03%
3.	Труднощі із сприйняттям матеріалу з кінезіології	10,45%
4.	Відсутність спрямованості змісту підготовки на формування кінезіологічних знань та умінь студентів	14,06%
5.	Незначна кількість теоретичних занять з напрямків кінезіології	11,26%
6.	Незначна кількість практичних занять з напрямків кінезіології	51,88%
7.	Відсутність мотивації до вивчення кінезіології	1,88%

Очікуваним виявилось те, що для більшості (51,88%) чинником, який найбільше заважає формуванню кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, була незначна кількість практичних занять з напрямків кінезіології. На другому місці виявився такий чинник, як відсутність можливості застосувати знання та вміння з біомеханіки у ході вивчення інших практичних дисциплін (22,03%). Також 14,06% опитаних студентів відмітили відсутність спрямованості змісту професійної підготовки на формування кінезіологічних знань та умінь студентів, а для 11,26% студентів важливим виявився такий чинник, як незначна кількість теоретичних занять з напрямків кінезіології.

Ми вважаємо, що отримані результати свідчать про необхідність трансформації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у напрямі формування їх кінезіологічної компетентності.

Отже, у результаті анкетування студентів можна зробити висновок, що рівень їх кінезіологічної компетентності потребує підвищення.

З метою виявлення важливих аспектів формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки нами було проведено анкетування серед науково-педагогічних працівників ЗВО фізкультурного профілю.

Аналіз відповідей опитаних науково-педагогічних працівників свідчить, що найбільш прийнятним варіантом базової вищої фізкультурної освіти для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, як видно на рис. 3.6, варіант базової вищої фізкультурної освіти з метою отримання спеціалізації «Тренер з виду спорту» (40,84%). Проте значна частина респондентів вказують, що у всіх варіантах базової вищої фізкультурної освіти можливе формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (36,97%). 9,97% опитаних вважають найбільш прийнятним варіантом базову вищу фізкультурну освіту; 9,33% опитаних викладачів обрали базову вищу фізкультурну освіту з метою отримання спеціалізації «Фахівець з фізичної реабілітації»; 2,89% опитаних викладачів не визначилися з відповіддю.

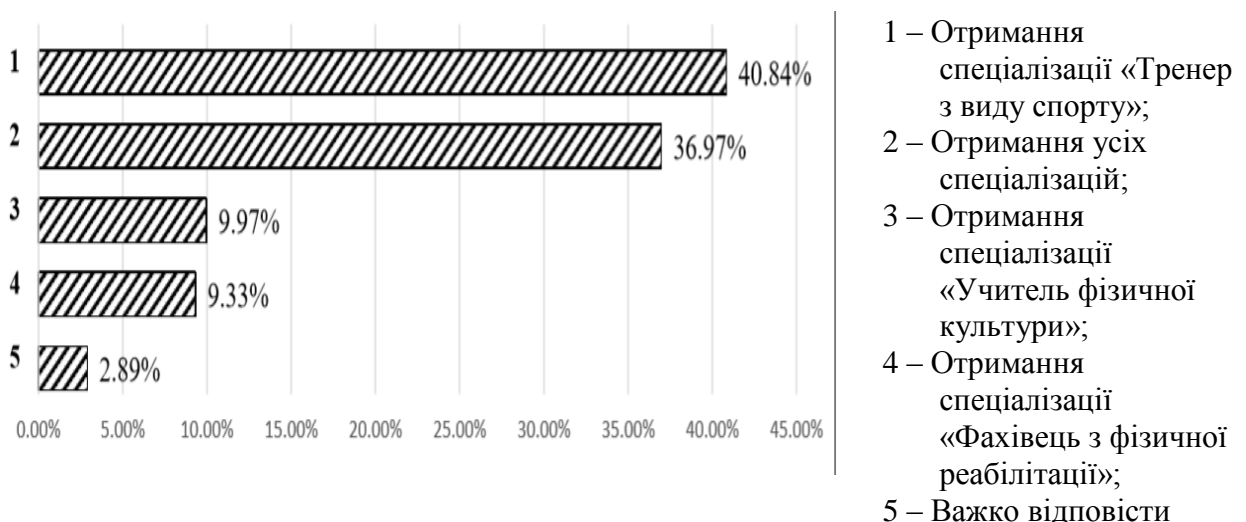

Рис. 3.6. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників щодо найбільш прийнятного варіанту базової вищої фізкультурної освіти для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, %

На питання: «Чи висловлюють Ваші студенти бажання оволодіти додатковими кінезіологічними знаннями, уміннями та навичками?», більшість викладачів – 51,13% відмітили це бажання у студентів, 20,58% опитаних викладачів вважають, що студенти не висловлюють такого бажання; 28,29% опитаних викладачів мали труднощі з відповіддю.

Цікаво було дізнатися в науково-педагогічних працівників про ступінь їх обізнаності щодо сучасних кінезіологічних технологій. На жаль, обізнаними з більшістю інновацій в галузі кінезіології вважають себе всього 39,86% респондентів. Певні уявлення про сучасні технології мають 42,45% опитаних. Не обізнаними вважають себе 12,22% опитаних викладачів; 5,74% респондентів – мали труднощі з відповіддю. Відомо, що конвенції, форуми та семінари є одним із ефективних засобів підвищення кваліфікації фахівців у сфері кінезіології. За даними анкетування, 41,48% викладачів беруть участь у цих заходах. Досить значний відсоток опитуваних викладачів – 45,02% не вважають необхідним це робити. Крім того, 13,50% опитуваних викладачів було важко відповісти на це питання, що свідчить про певну пізнавальну пасивність науково-педагогічних працівників щодо інновацій у сфері фізичної культури та спорту (рис. 3.7).

Наступне питання було зорієнтоване на з'ясування того, чи викладаються у закладах вищої освіти певні дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, вивчення яких сприяє формуванню кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС (рис. 3.8). Аналіз характеру відповідей респондентів свідчить про те, що в більшості навчальних закладів викладаються такі дисципліни, як «Теоретичні основи фізичної рекреації» (68,17%), «Оздоровчий туризм та орієнтування» (88,42%), «Види аеробіки» (86,82%), «Рекреаційні ігри» (100%). Разом з тим, на жаль, значна кількість викладачів зазначила, що в закладах вищої освіти, де вони працюють, не викладаються такі дисципліни, як: «Ментальний фітнес» (70%), «СПА-технології» (52,41%), «Менеджмент і маркетинг в сфері фітнесу та рекреації»

(41,48%), «Психологія діяльності в сфері фітнесу та рекреації» (39,22%), «Персональний тренінг» (40,51%).

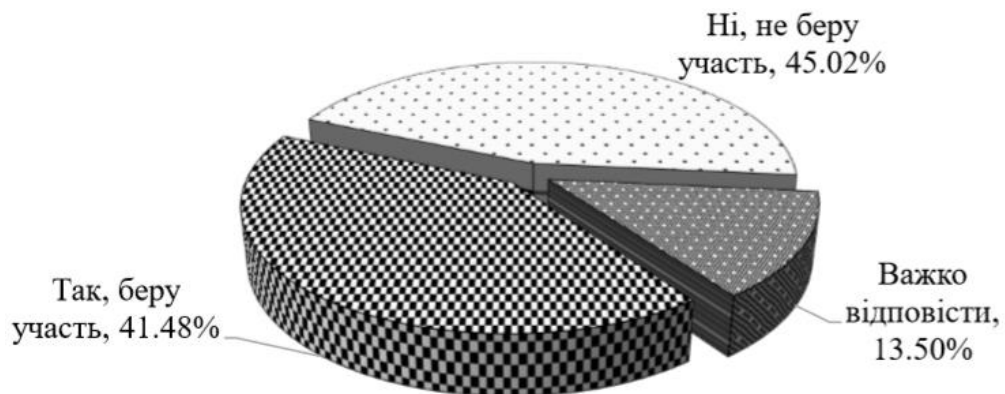

Рис. 3.7. Розподіл відповідей науково-педагогічних працівників щодо їх участі у форумах, конвенціях і семінарах для підвищення власної професійної кваліфікації, %

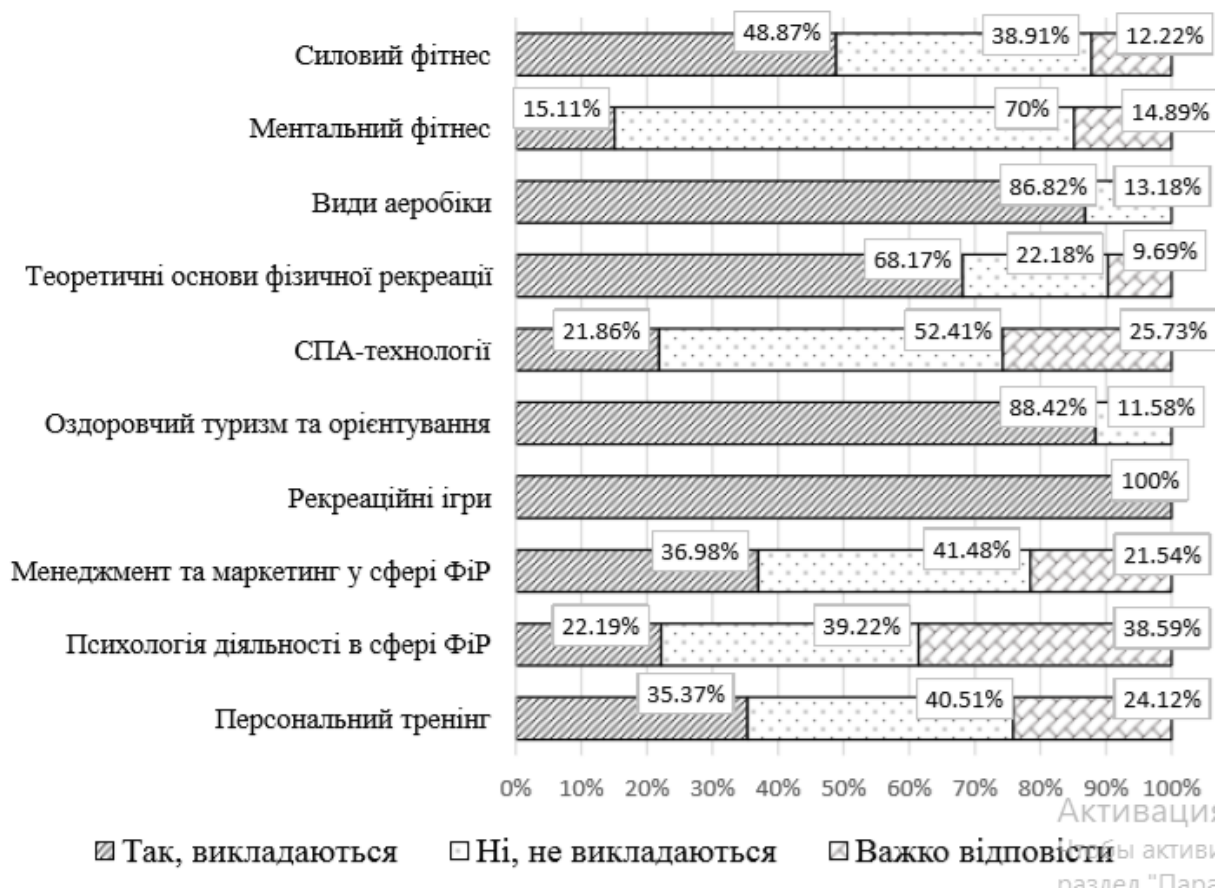

Рис. 3.8. Розподіл відповідей викладачів щодо викладання дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, %

Аналіз відповідей респондентів стосовно того, чи практикують викладачі складання зі студентами портфоліо, показав, що лише 29,26% опитаних викладачів практикують таку форму навчальної роботи, 70,74% не практикують складання портфоліо зі студентами. Щодо проведення бінарних лекцій, то більшість викладачів – 65,28% їх не застосовують у навчальному процесі, а 10,29% застосовують такий вид лекції; решта – 24,43% не визначилися з відповіддю. На нашу думку, така ситуація не сприяє формуванню кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС.

Наступне питання було присвячене з'ясуванню чинників, які заважають викладачам формувати кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців галузі ФКіС на високому методичному та організаційному рівні. Результати опитування свідчать, що такий чинник, як «відсутність співпраці з роботодавцями», заважає найбільшій кількості викладачів (31,19%); «недосконалість матеріально-технічної бази» також відмічена значною кількістю опитаних респондентів (30,87%), «низька навчальна мотивація студентів» заважає 30,90% опитаних викладачів. Цікавим, на нашу думку, є те, що більшості респондентів не заважає працювати низький рівень знань студентів (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Розподіл відповідей викладачів стосовно того, який чинник найбільше заважає здійснювати навчальний процес на високому методичному та організаційному рівні, %

Отже, узагальнення відповідей опитаних викладачів свідчить про наявність проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС у процесі професійної підготовки і недостатнє усвідомлення науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти важливості вдосконалення змісту та форм навчального процесу для таких фахівців. Не викликає сумнівів той факт, що вища освіта повинна орієнтуватися на запити ринку праці та спрямовувати свої зусилля на підготовку конкурентоспроможного фахівця.

У ході проведення дослідження було проаналізовано 39 лекційних та практичних занять, які проведені викладачами фахових дисциплін галузі ФКіС. Їх аналіз показав, що:

1) недостатня увага приділяється перевірці теоретичних знань студентів, більшість студентів опановує їх частково та поверхово;

2) мало приділяється уваги етапу постановки мети та завдань заняття, у ході мотивації студентів викладачі зрідка звертаються до аналізу можливості використання даного матеріалу у майбутній професійній діяльності;

3) недостатньо уваги приділялося створенню проблемної ситуації на лекційних та практичних заняттях,

4) недостатньо уваги приділялося самостійній роботі студентів;

5) використання інформаційних технологій часто обмежувалося лише демонстраційними програмами, зокрема Power Point;

6) більшість завдань, що пропонувалися студентам на практичних заняттях, носили репродуктивний характер, проте викладачі застосовували диференційований підхід та пропонували студентам з більш високим рівнем навчальних можливостей завдання творчого характеру;

7) зрідка використовувалися такі форми організації навчання, як семінари, взаємонавчання, конференції тощо, проте використовувалися деякі прийоми інтерактивних технологій навчання;

8) контроль навчальних досягнень студентів проводився за традиційною методикою, недостатня увага приділялася організації самоконтролю діяльності.

Слід відзначити, що формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у процесі вивчення фахових дисциплін здійснювалося випадково, епізодично, без належного урахування специфіки та структури цього процесу. Виконувана студентами діяльність була позбавлена внутрішньої мотивації і побуджувалася лише зовнішнім чином. Крім того, перенесення набутих ними теоретичних знань у нові умови практичного заняття у студентів часто викликали труднощі.

Опрацювання результатів констатувального етапу дослідження дозволило:

1) проаналізувати психолого-педагогічну, науково-методичну та навчальну літературу щодо питання формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки, навчальні програми, підручники та посібники, дидактичні матеріали з фахових дисциплін для студентів ЗВО галузі ФКіС;

2) зібрати та дослідити дані щодо організації процесу формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки викладачами предметів фахового спрямування;

3) визначити показники та критерії сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

4) виділити рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

5) створити методичне забезпечення формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

У результаті констатувального експерименту нами встановлено, що формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної

культури і спорту в процесі професійної підготовки ускладнюється кількома проблемами, які можна узагальнити у таких тезах:

- недостатня кількість аудиторних годин для засвоєння кінезіологічного теоретичного матеріалу, відпрацювання навичок та вмінь його застосування;

- неготовність студентів самостійно опрацьовувати навчальний матеріал;

- низький рівень навчальних можливостей студентів щодо вивчення основ кінезіології;

- недостатній зв'язок фахових дисциплін між собою.

Тому доцільним було створення та запровадження авторської моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки.

На цьому етапі було визначено, що в основу вирішення проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки мають бути покладені такі підходи: системний, особистісно-діяльнісний, інтегративний, аксіологічний, професіографічний, праксеологічний, компетентнісний.

У результаті було розроблено педагогічну модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі професійної підготовки та визначено шляхи вдосконалення організації навчального процесу та діяльності студентів галузі ФКіС.

Другий етап тривав упродовж 2014–2018 років й передбачав здійснення *формувального експерименту*. У формувальному експерименті брали участь студенти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Харківської державної академії фізичної культури, Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Формувальний експеримент мав такі етапи: підготовчий, основний й контрольний-аналітичний.

У ході підготовчого етапу формувального експерименту була сформована контрольна група (КГ), що на період виконання педагогічного експерименту становила 131 студент, та експериментальна група (ЕГ) – 124 студенти. Загальна кількість респондентів – 255. На підготовчому етапі формувального експерименту було здійснено:

- оцінювання рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту контрольної та експериментальних груп на початку експериментального дослідження (II рік навчання);

- порівняльний аналіз між показниками рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту контрольної та експериментальної груп щодо їх однорідності на початку експериментального дослідження.

Під час проведення основного етапу формувального експерименту було впроваджено модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, за якою навчалися студенти експериментальної групи; розроблено та запатентовано комп'ютерну програму «Точність».

У процесі основного етапу формувального експерименту для формування компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту було здійснено таке:

- збагачення змісту професійної підготовки фахівців з фізичної культури та спорту питаннями кінезіологічної спрямованості, зокрема змісту навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки: «Вступ до спеціальності», «Психологія фізичного виховання», «Професійна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна

діяльність у сфері фізичного виховання», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення»; «Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у вищих навчальних закладах»;

– впроваджено форми, методи та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту на засадах кінезіології.

На контрольно-аналітичному етапі формувального експерименту було здійснено:

– оцінювання рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту контрольної та експериментальних груп наприкінці експериментального дослідження;

– порівняльний аналіз рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у контрольній та експериментальній групах наприкінці експериментального дослідження;

– перевірку результативності розробленої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки на основі зіставлення початкового та прикінцевого рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту контрольної й експериментальних груп;

– інтерпретацію отриманих даних;

– формулювання висновків дисертаційного дослідження;

– графічну презентацію кількісного та якісного аналізу емпіричних даних результатів педагогічного експерименту;

– визначення перспективних напрямів для подальшої науково-дослідної роботи; оформлення тексту рукопису дисертації.

Упродовж педагогічного експерименту здійснювалася апробація результатів дослідження шляхом доповідей на науково-практичних конференціях; впроваджувалися основні положення і результати дослідження в навчально-виховний процес закладів вищої освіти України.

3.3. Статистичний аналіз результатів впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності

Статистичний аналіз результатів впровадження моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки здійснювався за допомогою критерія однорідності χ^2 Пірсона. Використання цього критерію було обумовлено тим, що експериментальні дані були представлені у порядковій шкалі ($L = 3$: «реконструктивний», «базовий», «результативний»). Критерій ми використовували для порівняння двох вибірок на однорідність. Гіпотеза про однорідність припускає, що всі вибірки здійснені з однієї генеральної сукупності і їм відповідають однакові функції розподілу.

Число ступенів свободи дорівнювало $L-1$, тобто $3 - 1 = 2$. Для рівня значущості 0,05 і для числа ступенів свободи 2 табличне (критичне) значення відповідало $p = 5,99$. Критерій χ^2 Пірсона розраховувався за формулою:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}},$$

де i – номер рядка (від 1 до r), j – номер стовпця таблиці (від 1 до c), O_{ij} – фактична кількість спостережень у комірці ij , E_{ij} – очікувана кількість спостережень у комірці ij .

Нульова гіпотеза полягає в тому, що вибірки не відрізняються, тобто будуть однорідними. Альтернативна гіпотеза заперечує нульову: вибірки відрізняються суттєво. Якщо емпіричне значення критерію менше критичного, то немає підстав відкидати нульову гіпотезу про однорідність вибірок. Якщо емпіричне значення критерію перевищує критичне значення, слід прийняти альтернативну гіпотезу про суттєві відмінності між вибірками [52].

Статистична обробка одержаних даних проводилася за допомогою електронних таблиць «Excel 2010» (Microsoft), які дозволили провести аналіз вимірювань і розрахунок базових величин.

Проаналізуємо результати визначення рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту у процесі професійної підготовки за кожним виокремленим показником.

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником предметного критерію «Обсяг кінезіологічних знань».

На початку формувального етапу педагогічного експерименту у студентів контрольної групи (КГ) результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» предметного критерію зареєстровано у 14 осіб (10,69%), базовий – у 55 осіб (41,98%), реконструктивний – у 62 осіб (47,33%). У експериментальній групі (ЕГ) результативний рівень було виявлено у 13 осіб (10,48%), базовий – у 54 осіб (43,55%), реконструктивний – у 57 осіб (45,97%). Порівнюючи значення за трьома рівнями за критерієм Пірсона, можемо зробити висновок, що на початку експерименту в КГ та в ЕГ вони не відрізняються (при $\chi^2_{\text{емп}} = 0,11$; $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$), тобто вибірки є однорідними (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» предметного критерію

Рівні	Контрольна група (КГ, n = 131)					Експериментальна група (ЕГ, n = 124)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	62	47,33	39	29,77	-17,56	57	45,97	15	12,10	-33,87	$\chi^2_{\text{емп.}} = 13,37$
Базовий	55	41,98	66	50,38	8,40	54	43,55	63	50,81	7,26	
Результативний	14	10,69	26	19,85	9,16	13	10,48	46	37,10	26,62	
$\chi^2_{\text{емп.}}$ наприкінці	5,32					35,78					

Примітка: $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

Наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту (табл. 3.11, рис. 3.10) результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» у студентів КГ зареєстровано у 26 осіб (19,85%), базовий – у 66 осіб (50,38%), реконструктивний – у 39 осіб (29,77%). При цьому динаміка результатів виявилася недостовірною ($\chi^2_{\text{емп.}} = 5,32$).

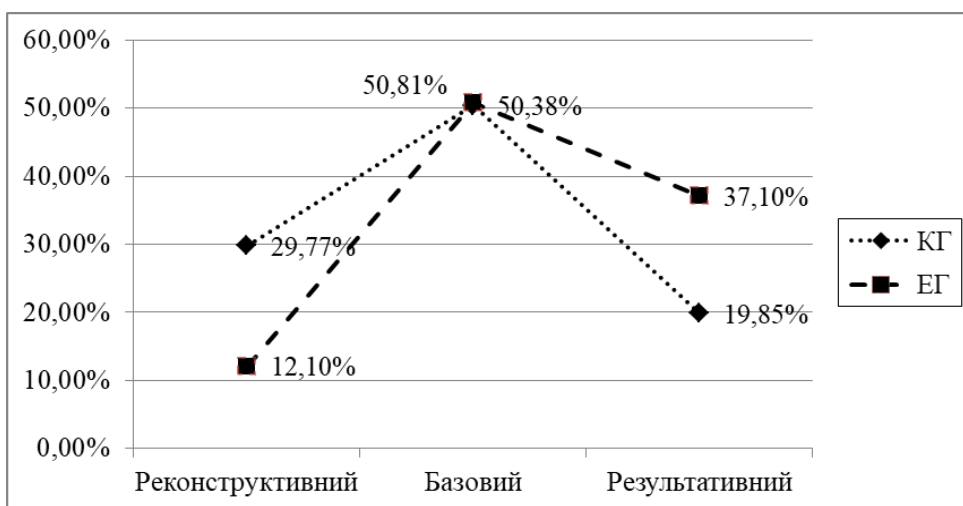

Рис. 3.10. Результат сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» наприкінці експериментального дослідження, %

Наприкінці експерименту в ЕГ результативний рівень прояву показника було виявлено у 46 осіб (37,10%), базовий – у 63 осіб (50,81%), реконструктивний – у 15 осіб (12,1%). Значення $\chi^2_{\text{емп.}}$, яке дорівнює 35,78, свідчить про значний приріст результатів: кількість осіб, які показали результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань», збільшилася на 26,62%, базовий – на 7,26% осіб, реконструктивний – зменшилася на 33,87%. Порівняння результатів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних знань» предметного критерію у КГ і ЕГ наприкінці формувального етапу експерименту дало змогу виявити відмінності між цими вибірками, про що свідчить $\chi^2_{\text{емп.}} = 13,37$, при $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником техніко-операційного критерію «Обсяг кінезіологічних умінь».

На початку формувального етапу педагогічного експерименту у студентів контрольної групи (КГ) результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» техніко-операційного критерію зареєстровано у 25 осіб (19,08%), базовий – у 51 особи (38,93%), реконструктивний – у 55 осіб (41,98%). У експериментальній групі (ЕГ) результативний рівень було виявлено у 21 особи (16,94%), базовий – у 50 осіб (40,32%), реконструктивний – у 53 осіб (42,74%). Порівнюючи значення за трьома рівнями за критерієм Пірсона, можемо зробити висновок, що на початку експерименту в КГ та в ЕГ вони не відрізняються (при $\chi^2_{\text{емп}} = 0,8$; $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$), тобто вибірки є однорідними (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» техніко-операційного критерію

Рівні	Контрольна група (КГ, n = 131)					Експериментальна група (ЕГ, n = 124)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	55	41,98	38	29,01	-12,97	53	42,74	24	19,35	-23,39	$\chi^2_{\text{емп.}} = 10,90$
Базовий	51	38,93	59	45,04	6,11	50	40,32	53	42,74	2,42	
Результативний	25	19,08	34	25,95	6,87	21	16,94	47	37,90	20,96	
$\chi^2_{\text{емп.}}$ наприкінці	7,06					25,05					

Примітка: $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

Наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту (табл. 3.12, рис. 3.11) результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» у студентів КГ зареєстровано у 34 особи (25,95%), базовий – у 59 осіб (45,04%), реконструктивний – у 38 осіб (29,01%). При цьому динаміка результатів виявилася достовірною ($\chi^2_{\text{емп.}} = 7,06$).

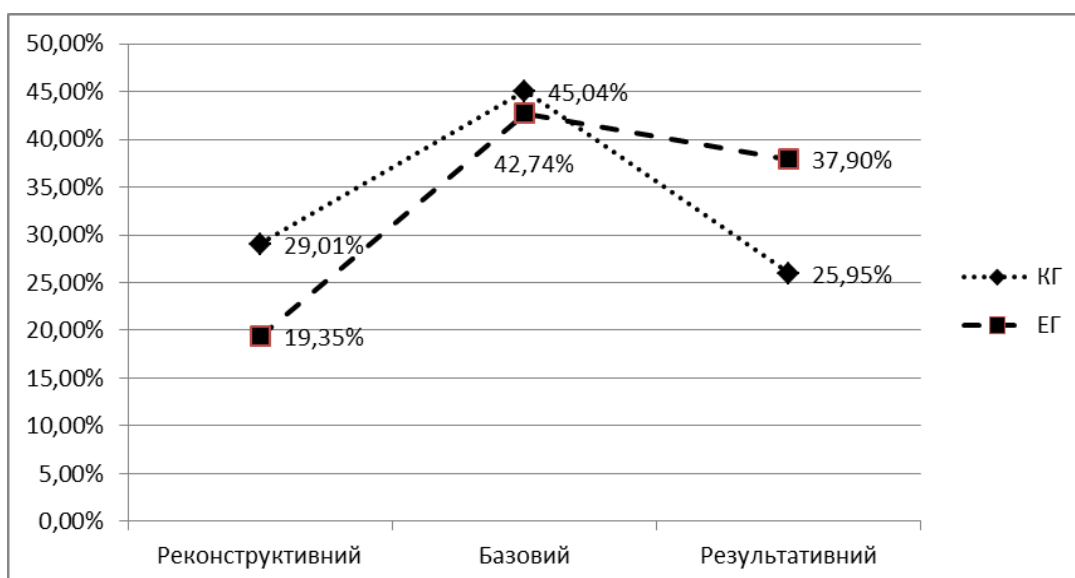

Рис. 3.11. Результат сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» наприкінці експериментального дослідження, %

Наприкінці експерименту в ЕГ результативний рівень прояву показника було виявлено у 47 осіб (37,9%), базовий – у 53 осіб (42,74%), реконструктивний – у 24 осіб (19,35%). Значення $\chi^2_{\text{емп.}}$, яке дорівнює 25,05, свідчить про значний приріст результатів: кількість осіб, які показали результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь», збільшилася на 20,96%, реконструктивний – зменшилася на 23,39%. Порівняння результатів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Обсяг кінезіологічних умінь» техніко-операційного критерію у КГ і ЕГ наприкінці формувального етапу експерименту дало змогу виявити відмінності між цими вибірками, про що свідчить $\chi^2_{\text{емп.}} = 10,9$, при $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником техніко-операційного критерію «Володіння методикою навчання руховим діям».

Визначення рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником техніко-операційного критерію «Володіння методикою навчання руховим діям» у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту на початку

експерименту свідчить про відсутність істотних відмінностей між КГ і ЕГ ($\chi^2_{\text{емп.}} = 0,24$; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$) (табл. 3.13).

Наприкінці педагогічного експерименту в обох групах зафіксовано достовірний приріст результату сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Володіння методикою навчання руховим діям» техніко-операційного критерію у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Так, збільшення кількості студентів, які мають результативний рівень показника у КГ склало 5,35%, а в ЕГ – 23,38%; збільшення кількості студентів, які мають базовий рівень у КГ склало 23,06%, а в ЕГ – 29,84%; кількість студентів, які мають реконструктивний рівень у КГ зменшилася на 29%, а в ЕГ – на 53,22% (табл. 3.13, рис. 3.12).

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником особистісного критерію «Мотивація до рухових видів діяльності» (табл. 3.14).

Таблиця 3.13

**Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Володіння методикою навчання руховим діям»
техніко-операційного критерію**

Рівні	Контрольна група (КГ, n = 131)					Експериментальна група (ЕГ, n = 124)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	91	69,47	53	40,46	-29,01	81	65,32	15	12,10	-53,22	$\chi^2_{\text{емп.}} = 19,8$
Базовий	33	25,19	64	48,85	23,06	36	29,03	73	58,87	29,84	
Результативний	7	5,34	14	10,69	5,35	7	5,65	36	29,03	23,38	
$\chi^2_{\text{емп.}}$ наприкінці	6,13					38,11					

Примітка: $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

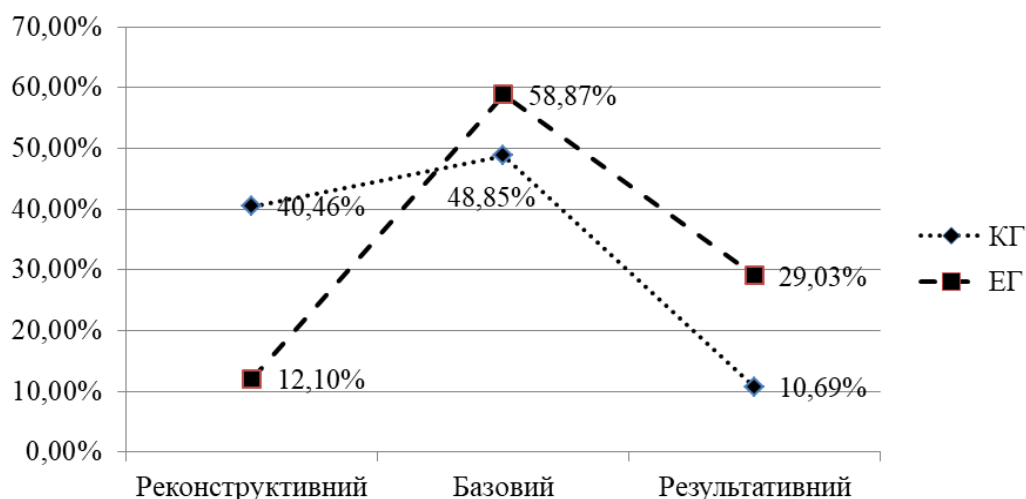

Рис. 3.12. Результат сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Володіння методикою навчання руховим діям» техніко-операційного критерію наприкінці дослідження, %

Таблиця 3.14

Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Мотивація до рухових видів діяльності» особистісного критерію

Рівні	Контрольна група (КГ, n = 131)					Експериментальна група (ЕГ, n = 124)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	69	52,67	38	29,01	-23,66	65	52,42	20	16,13	-36,29	χ^2 емп. = 10,82
Базовий	51	38,93	71	54,20	15,27	49	39,52	66	53,23	13,71	
Результативний	11	8,40	22	16,79	8,39	10	8,06	38	30,64	22,58	
χ^2 емп. наприкінці	5,88					29,16					

Примітка: $\chi^2_{крит.} = 5,99$.

Як свідчать дані, зафіксовані у таблиці 3.14, на початку педагогічного експерименту результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту констатовано у 8,4% осіб КГ і у 8,06% осіб ЕГ; базовий – у 38,93% осіб КГ і у 39,52% осіб

ЕГ, реконструктивний – у 52,67% осіб КГ і у 52,42% осіб ЕГ. Відповідно до критерію Пірсона вибірки були однорідними (при $\chi^2_{\text{емп.}} = 0,03$; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$).

Наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту констатовано у 16,79% осіб КГ і у 30,64% осіб ЕГ; базовий – у 54,2% осіб КГ і у 53,23% осіб ЕГ, реконструктивний – у 29% осіб КГ і у 16,13% осіб ЕГ. Зауважимо, що приріст загального результату у КГ був недостовірний (при $\chi^2_{\text{емп.}} = 5,88$; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$), у ЕГ – достовірний ($\chi^2_{\text{емп.}} = 29,16$). Наприкінці експериментального дослідження в КГ і ЕГ були виявлені відмінності між цими вибірками, про що свідчить $\chi^2_{\text{емп.}} = 10,82$ (рис. 3.13).

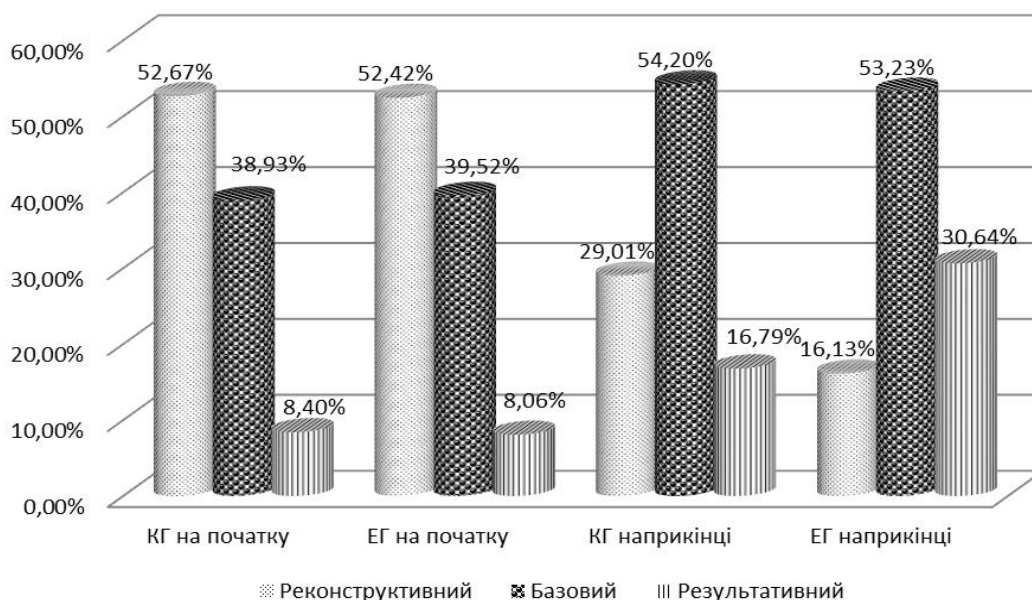

Рис. 3.13. Рівні сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Мотивація до рухових видів діяльності» особистісного критерію, %

Отже, порівняльний аналіз динаміки рівнів сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту за особистісного критерієм дозволив визначити такі зміни: динаміка результатів за трьома рівнями у КГ була недостовірною, в ЕГ достовірно збільшилась кількість студентів з результативним рівнем сформованості

компетентності на 22,58%; базовим – на 13,71%; зменшилася кількість студентів з реконструктивним рівнем на 36,29%. Загалом, отримані дані вказують на достовірно вищий результат сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту за особистісного критерієм у ЕГ, ніж у КГ.

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником особистісного критерію «Потреба у досягненнях».

На початку формувального етапу педагогічного експерименту у студентів контрольної групи (КГ) результативний рівень сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Потреба у досягненнях» особистісного критерію зареєстровано у 19 осіб (14,5%), базовий – у 39 осіб (29,77%), реконструктивний – у 73 осіб (55,73%). У експериментальній групі (ЕГ) результативний рівень було виявлено у 15 осіб (12,1%), базовий – у 42 осіб (33,87%), реконструктивний – у 67 осіб (54,03%). Порівнюючи значення за трьома рівнями за критерієм Пірсона, можемо зробити висновок, що на початку експерименту в КГ та в ЕГ вони не відрізняються (при $\chi^2_{\text{емп}} = 0,17$; $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$), тобто вибірки є однорідними (табл. 3.15).

Наприкінці педагогічного експерименту у КГ і в ЕГ зафіксовано достовірний приріст рівня сформованості кінезіологічної компетентності. Так, спостерігається збільшення кількості студентів, які мають результативний рівень у КГ на 6,11% і в ЕГ – на 39,51%; збільшення кількості студентів, які мають базовий рівень, у КГ на 12,21% і зменшення кількості студентів, які мають базовий рівень, в ЕГ – на 8,87%; зменшення кількості студентів, які мають реконструктивний рівень у КГ на 18,33% і в ЕГ – на 30,68%. Разом з тим, спостерігалась статистично достовірна відмінність значень в ЕГ у порівнянні з КГ щодо позитивної динаміки кількості студентів за трьома рівнями, про що свідчить значення критерію Пірсона: $\chi^2_{\text{емп.}} = 8,18$; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$ (рис. 3.14).

Розглянемо динаміку результатів експерименту за показником особистісного критерію «Вольова регуляція».

Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Потреба у досягненнях» особистісного критерію

Рівні	Контрольна група (КГ, $n = 131$)					Експериментальна група (ЕГ, $n = 124$)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	73	55,73	49	37,40	-18,33	67	54,03	29	23,39	-30,68	$\chi^2_{\text{емп.}} = 8,18$
Базовий	39	29,77	55	41,98	12,21	42	33,87	31	25,00	-8,87	
Результативний	19	14,50	27	20,61	6,11	15	12,10	64	51,61	39,51	
$\chi^2_{\text{емп.}}$ наприкінці	19,20					43,43					

Примітка: $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

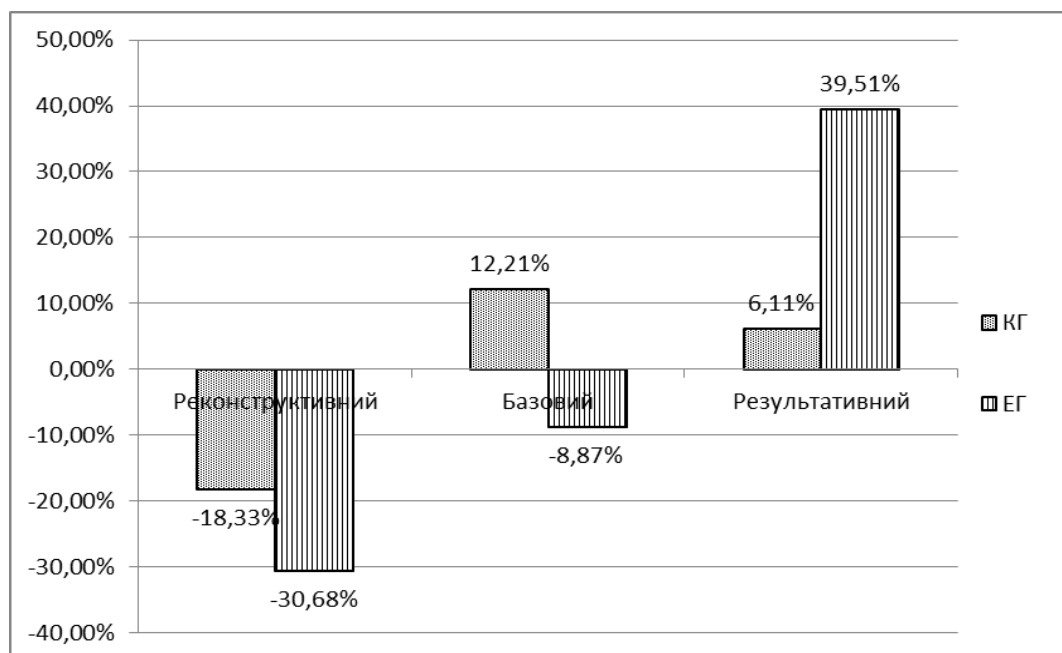

Рис. 3.14. Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності за показником «Потреба у досягненнях» наприкінці експериментального дослідження, %

На початку формувального етапу педагогічного експерименту у студентів КГ результативний рівень кінезіологічної компетентності за показником особистісного критерію «Вольова регуляція» зареєстровано у 6

осіб (4,58%), базовий – у 47 осіб (35,88%), реконструктивний – у 78 осіб (59,54%). У ЕГ результативний рівень прояву показника було виявлено у 8 осіб (6,45%), базовий – у 45 осіб (36,29%), реконструктивний – у 71 особи (57,26%) (табл. 3.16).

Порівнюючи значення по трьох рівнях за критерієм Пірсона, можемо зробити висновок, що на початку експерименту в КГ і в ЕГ вони не відрізняються (при $\chi^2_{\text{емп.}} = 0,36$; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$), тобто вибірки є однорідними (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

**Динаміка рівнів сформованості кінезіологічної компетентності
за показником «Вольова регуляція» особистісного критерію**

Рівні	Контрольна група (КГ, $n = 131$)					Експериментальна група (ЕГ, $n = 124$)					Різниця (КГ – ЕГ наприкінці)
	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	Початок експер.		Наприкінці експер.		Різниця	
	ос.	%	ос.	%		ос.	%	ос.	%		
Реконструктивний	78	59,54	47	35,88	-23,66	71	57,26	24	19,35	-37,91	$\chi^2_{\text{емп.}} = 9,16$
Базовий	47	35,88	72	54,96	19,08	45	36,29	74	59,68	23,39	
Результативний	6	4,58	12	9,16	4,58	8	6,45	26	20,97	14,52	
$\chi^2_{\text{емп.}}$ наприкінці	6,80					24,17					

Примітка: $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$.

Наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту у студентів КГ (табл. 3.16, рис. 3.15) результативний рівень кінезіологічної компетентності за показником особистісного критерію «Вольова регуляція» зареєстровано у 12 осіб (9,16%), базовий – у 72 осіб (54,96%), реконструктивний – у 47 осіб (35,88%). Це вказує на достовірний приріст результату за трьома рівнями.

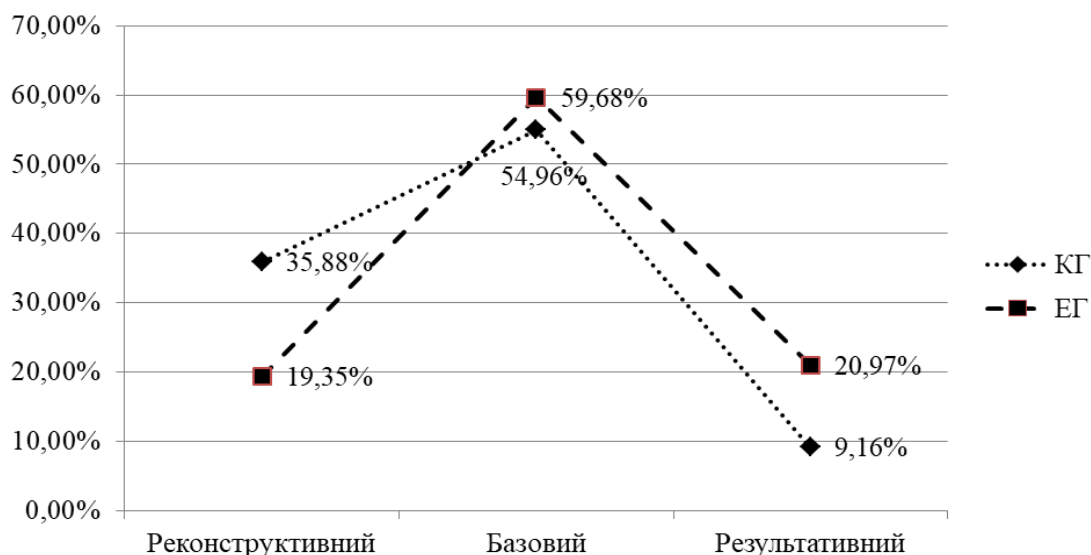

Рис. 3.15. Результат сформованості кінезіологічної компетентності за показником особистісного критерію «Вольова регуляція» наприкінці експериментального дослідження, %

У ЕГ результативний рівень прояву показника було виявлено у 26 осіб (20,97%), базовий – у 74 осіб (59,68%), реконструктивний – у 24 осіб (19,35%), що в цілому також свідчить про достовірне покращення результатів за рівнями ($\chi^2_{\text{емп.}} = 24,17$).

Порівняння результатів прояву показника «Вольова регуляція» наприкінці експериментального дослідження в КГ і ЕГ дало змогу виявити відмінності між цими вибірками, про що свідчить $\chi^2_{\text{емп.}} = 9,16$, при цьому приріст результатів у ЕГ був значно вищий (рис. 3.15).

Таким чином, у процесі проведення формувального експерименту було підтверджено істотні відмінності окремо за кожним показником між рівнями сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту контрольної та експериментальної групи наприкінці експерименту. Це свідчить про ефективність розробленої та науково обґрунтованої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки.

Висновки до розділу 3

У розділі розкрито сутність проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експериментів.

На констатувальному етапі експерименту було розроблено діагностичний інструментарій та уточнено рівні сформованості компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, розкрито їх зміст відповідно до предметного, техніко-операційного та особистісного критеріїв.

Подано опис формувального етапу експерименту, який передбачав дослідно-експериментальну перевірку й упровадження в навчально-виховний процес ЗВО запропонованої моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. Відповідно до запропонованої педагогічної моделі було доповнено зміст фундаментальних та фахових дисциплін кінезіологічним матеріалом. Для організації аудиторної та самостійної роботи використовувались доцільно дібрані методи та форми організації навчальної діяльності студентів. Активність студентів забезпечувалась завдяки використанню мультимедійних технологій навчання.

На основі зіставлення отриманих результатів, їх кількісного статистичного та якісного аналізу виявлено, що реалізація моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту призвела до суттєвих статистично значущих змін у рівнях її сформованості у студентів експериментальної групи.

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягання мети дисертаційного дослідження, виконання його завдань та достовірність гіпотези на рівні значущості 0,05.

Матеріали, які увійшли до розділу, опубліковано автором у роботах [434], [23], [18], [24], [395], [19].

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано розв'язання наукової проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки. Узагальнення результатів здійсненого дослідження дало підстави сформулювати такі **висновки**.

1. Визначено, що передумовами розбудови системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти України є соціальний запит на якість та асортимент фізкультурно-оздоровчих послуг, популяризація новітніх видів рухової активності, їх різноманітність, і водночас відсутність ефективних моделей професійної підготовки, зорієнтованих на формування кінезіологічної компетентності, що ґрунтується на об'єктивних (механічних) закономірностях рухової активності. З'ясовано, що поза увагою дослідників залишаються питання щодо раціоналізації рухової діяльності людини як складної взаємодії елементів багатоланкової мобільної біосистеми, проблема формування специфічних кінезіологічних компетентностей у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

2. Кінезіологічна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є складовою професійної компетентності та тлумачиться як інтегральна особистісна якість, що формується у процесі професійної підготовки фахівця з ФКіС і поєднує ціннісні поведінкові установки, прагнення до фізичного розвитку і саморозвитку, спеціальні кінезіологічні знання, професійні кінезіологічні вміння, навички, здібності, які забезпечують якісне виконання професійних завдань і сприяють підтримці й зміцненню здоров'я людини.

Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є динамічний процес якісних і кількісних особистісних змін у майбутніх фахівців ФКіС, що відбуваються за умов їх мотивації на формування кінезіологічної компетентності як професійно пріоритетної у професійній діяльності, зорієнтований на опанування

спеціальних кінезіологічних знань і вмінь. Результатом такого формування є цілісне особистісне утворення, яке забезпечує ефективне вирішення професійних завдань майбутніми фахівцями ФКіС.

В якості структурних компонентів кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту виокремлено гносеологічний компонент (сприйняття, осмислення і відображення кінезіологічних знань, а також біомеханічне моделювання рухової активності); праксеологічний компонент (кінезіологічні уміння і досвід самостійного застосування кінезіологічних засобів у навчальній і навчально-тренувальній та позанавчальній діяльності, здатність до навчання рухових дій та їх корекції); поведінковий компонент (професійні мотиви, позиції, установки, цінності, прагнення досконалості професійної діяльності у формуванні рухових дій, професійні навички для педагогічної взаємодії, адекватної оцінки процесу і результату своєї діяльності, власних професійних можливостей).

До критеріїв сформованості кінезіологічної компетентності віднесено предметно-знаннєвий, техніко-операційний і особистісний з показниками: обсяг кінезіологічних знань, обсяг кінезіологічних умінь, володіння методикою навчання руховим діям, мотивація до професійної діяльності фахівця ФКіС, потреба у досягненнях, вольова регуляція, завдяки яким визначаються рівні сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту (реконструктивний, базовий, результативний).

3. У роботі теоретично обґрунтовано модель формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка базується на професіографічному, аксіологічному, системному, праксеологічному, особистісному, інтегративному, компетентнісному підходах та принципах кінезіології (функціонального аналізу рухових дій, структурності побудови системи рухів, цілісності дії, свідомої цілеспрямованості системи рухів) і принципах урахування основ кінезіології у процесі професійної діяльності фахівців з фізичної культури і спорту (кінезіологічної спрямованості,

циклічності та безперервності, ефективності спортивної техніки та педагогічної майстерності, соціокультурної спрямованості, педагогічної доцільності застосування ІТ).

Ефективність формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту забезпечується модернізацією професійної підготовки через збагачення змісту професійних дисциплін питаннями кінезіологічної спрямованості, зокрема з біокінематики, біодинаміки, механічних властивостей біосистем, енергетичних характеристик, удосконалення форм, методів та засобів, серед яких свою доцільність підтвердили авторські комп'ютерні програми та навчальний посібник, зорієнтовані на формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки.

4. Результати експериментальної перевірки ефективності моделі формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійної підготовки на рівні значущості 0,05 підтвердили її ефективність: на основі критерію Пірсона було підтверджено істотні позитивні зрушення між рівнями сформованості кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту контрольної та експериментальної груп. Найбільшої динаміки набув показник «Потреба у досягненнях» особистісного критерію та «Обсяг кінезіологічних знань» предметно-знаннєвого критерію (39,51% та 26,62% відповідно) на результативному рівні.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Перспективи для подальших досліджень вбачаємо у вивченні проблеми розвитку кінезіологічної компетентності у процесі виробничої практики, в умовах неформального та інформального навчання, із залученням технологій e-learning та m-learning.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования*. Москва : Просвещение, 1990. 141 с.
2. Абсалямова И. В. *Обоснование и разработка режима тренировки при обучении и совершенствовании обязательных упражнений в фигурном катании на коньках : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04*. Москва : ГЦОЛИФК, 1973. 17 с.
3. Агапов И. Г., Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию : прихоть или необходимость? *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2002. № 2. С. 58 – 62.
4. Адам С. Использование результатов обучения (Using Learning Outcomes UK Bologna Seminar). *Болонский процесс : середина пути* / [под ред. В. И. Байденко]. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. С. 110 – 151.
5. Ажиппо О. Ю. Сучасний стан і проблеми індивідуалізованого навчання студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2015. Вип. 42 (95). С. 506 – 513.
6. Алексюк А. М. *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія*. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
7. Алиханов И. И. *Биомеханические основы спортивной борьбы. Спортивная борьба : Ежегодник*. Москва, 1984. С. 20-22.
8. Андреев А. А., Солдаткин В. И. *Дистанционное обучение : сущность, технология, организация*. Москва : МЭСИ, 1999. 196 с.
9. Андреева О. В. *Фізична рекреація різних груп населення : монографія*. Київ : Поліграфсервіс, 2014. 280 с.
10. Андрущенко В. П. Основні методологічні принципи філософської рефлексії освіти. *Вища освіта України*. 2007. №3. С. 5 – 8.

11. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів ХХІ століття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2010. № 1(28). С. 12-20.

12. Анохин П. К. Философские аспекты теории функциональной системы. Избранные труды. Москва : Наука, 1978. 399 с.

13. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2011. 368 с.

14. Архипов О. А. Біомеханічні технології у фізичній підготовці студентів. Монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 520 с.

15. Архіпова С. Компетентісний підхід до професійної підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Львівськ. ун-ту : серія Педагогічні науки*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 99 – 105.

16. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2015. 20 с.

17. Ашанин В. С., Басенко Е. В., Петренко Ю. І. Теоретические основы моделирования в биомеханике: учебное пособие. Харьков : ХГАФК, 2011. 124 с.

18. Ашанин В. С., Голосов П. П., Горбатенко Ю. И. Компьютерная диагностика точности двигательных действий спортсмена. *Олимпийский спорт и спорт для всех* : материалы Международного научного конгресса, г. Киев, 5-8 октября 2010 года. Киев, 2010. С. 533.

19. Ашанин В. С., Голосов П. П., Горбатенко Ю. И. Компьютерные технологии диагностики точности двигательных действий спортсменов. *Физическое воспитание студентов : научный журнал*. 2010. № 2. С. 11-13.

20. Ашанин В. С., Друзь В. А., Петренко Ю. И., Пугач Я. И. Основные положения, определяющие организацию выполнения сложнокоординированной двигательной деятельности. *Образование и наука XIII века. Физическая культура и спорт* : материалы VII Международной научно-практической конференции. г. София, 17-25 октября 2012 года. София, 2012. Том 49. С. 41-51.

21. Ашанин В. С., Петренко Ю. И. Биомеханические проблемы формирования и совершенствования спортивно-технического мастерства. *Вестник Черниговского государственного педагогического университета. Серия: Педагогические науки. Физическое воспитание и спорт*. Чернигов : ЧНПУ им. Т. Г. Шевченка, 2010. Вип. 147. Т.1. С. 550-554.

22. Ашанин В. С., Петренко Ю. И., Басенко Е. В. Методические рекомендации для проведения практических работ по дисциплине биомеханика. Харьков : ХГАФК, 2017. 96 с.

23. Ашанин В. С., Петренко Ю. И., Басенко Е. В., Пугач Я. И. Непрямые методы оценки биокинематических характеристик в сложнокоординированных движениях. *Слобожанский научно-спортивный вестник*. Харьков : ХГАФК, 2012. №5. С.81-86.

24. Ашанин В. С., Басенко О. В., Горбатенко Ю. І. Методичний посібник з біомеханіки (лабораторний практикум). Харків : ХДАФК, 2010. 48 с.

25. Ашанин В. С., Друзь В. А., Канцедал А. А., Петренко Ю. И. Основные закономерности построения локомоций в спортивной и трудовой деятельности. *Слобожанский научно-спортивный вестник*. Харьков : ХГАФК, 2011. № 3. С. 116-119.

26. Ашанин В. С., Петренко Ю. І., Басенко О. В. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі ЗВО фізичної культури,

як засіб формування біомеханічних знань. *Фізична культура, спорт та здоров'я* : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Харків, 10-11 грудня 2015 року. Харків : ХДАФК, 2015. С. 279-280.

27. Ашанін В. С., Петренко Ю. І., Басенко О. В. Щодо формування логіки системного підходу при викладанні біомеханіки. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт*. Чернігів : ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2017. Вип. 147. Т.1. С. 3-6.

28. Ашмарин Б. А. Теория и методика физического воспитания. Москва : Академия, 2001. 329 с.

29. А.с. № 38617, Україна. Комп'ютерна програма «Точність» / В. С. Ашанін, П. П. Голосов, Ю. І. Петренко. Опубл. 20.06.2011.

30. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. Москва : Просвещение, 1982. 192 с.

31. Бабаян Ю. О., Нор К. Ф. Структура рефлексивної компетентності викладача вищої школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.13. С. 22-26.

32. Бабушкин Г. Д. Актуальные проблемы профессионального становления и воспитания специалистов по физической культуре и спорту. *Теория и практика физической культуры*. 1991. № 7. С. 11 – 15.

33. Балаєва К. С. Професіографічний підхід до організації професійної підготовки педагогів дошкільного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. № 21. С. 8-11.

34. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21-28.

35. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека. *Теория и практика физической культуры*. 2000. № 5. С. 275.
36. Бальсевич В. К. Очерки по возрастной кинезиологии человека. Москва : Советский спорт, 2009. 220 с.
37. Бальсевич В. К. Перспективы развития общей теории и технологий спортивной подготовки и физического воспитания (методологический аспект). *Теория и практика физической культуры*. 1999. № 4. С. 21-26.
38. Барабанов А. Г. Высшее физкультурное образование. Проблемы и решения. Москва : ФОН, 1995. 186 с.
39. Барановська В. М. Інформатичні компетентності : генезис поняття. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 34-38.
40. Батіщева М. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ: Луганський національний університет ім. Т. Шевченка, 2009. 20 с.
41. Безрукова М. М., Болотов В. А., Глебова Л. С. и др. Педагогический энциклопедический словарь. Москва : Большая Российская энциклопедия, 2003. 528 с.
42. Бейко О. Освіта – основний чинник розвитку цивілізації. *Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали наук.-практ. конф./ За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева*. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. С. 83 – 85.
43. Бекузарова Н. В., Ермолович Е. В. Профессиональный портрет выпускника по направлению подготовки «педагогическое образование» с квалификацией (степенью) «бакалавр». *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2012. № 2(117). С. 83-88.

44. Белова Д. Е. К проблеме психологического сопровождения самоопределения личности в профессии. *Психология профессионально-образовательного пространства личности : сб. науч. статей.* Екатеринбург : Рос. гос. проф.-пед. ун-т. 2003. С. 94 – 95.

45. Белоусова В. В. Воспитание в спорте. Москва : ФиС, 1993. 266 с.

46. Берест О. О. Підготовка майбутніх фітнес-тренерів до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету.* 2015. № 129(2). С. 101-104.

47. Берест О. О. Сучасний стан проблеми підготовки фітнес-тренерів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія : Педагогічні науки.* 2016. № 31. С.113-122.

48. Бернштейн Н. А. О построении движений. Москва : Медгиз, 1947. 254 с.

49. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. *Педагогика.* 1989. № 31. С. 69-75.

50. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.

51. Белікова Н. О. Науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)».* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Випуск 3К(44)14. С. 91-96.

52. Бикел П. Дж., Доксам Куэлл. Математическая статистика / пер. с англ. Ю. А. Данилова. Москва : Финансы и статистика, 1983. 254 с.

53. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : [монографія]. Київ : Атіка, 2009. 684 с.

54. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування. У кн. : *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека освітньої політики* / [під заг. ред. Овчарук О. В.]. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 47 – 52.
55. Біомеханіка спорту / під ред. А.М. Лапутіна. Київ : Олімпійська література, 2005. 319 с.
56. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва : Наука, 1973. 270 с.
57. Боген М. М. Обучение двигательным действиям. Москва : Физкультура и спорт, 1985. 192 с.
58. Боднар І., Ігумен В., Линець М. Підготовка фахівців з шейпінгу в умовах ступеневої системи освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2-3. С. 30-32.
59. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва: Просвещение, 1968. 464 с.
60. Болотов В. А., Сериков В В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 23– 28.
61. Бондар В. І. Дидактика. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
62. Браже Т. Г. Развитие творческого потенциала учителя. *Советская педагогика*. 1989. № 8. С. 89 – 94.
63. Булгакова Н. Ж., Попов О. И., Партыка Л. В. Плавание в XXI веке : прогнозы и перспективы. *Теория и практика физической культуры*. 2002. № 4. С. 29-34.
64. Быков В. Ю., Мартынов А. Н. Экономико-математические модели управления в просвещении / [под. ред. В. П. Смирнова]. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1988. 208 с.
65. Быков Ю. Теоретические и методические аспекты формирования

профессионала-педагога в период обучения в физкультурном вузе. *Теория и практика физической культуры*. 1996. № 12. С. 67.

66. Василенко М. М. Професійна підготовка майбутніх фітнес-тренерів у закладах вищої освіти : теорія та методика: монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2018. 495 с.

67. Васьков Ю. В. Комунікативна компетентність учителя фізичної культури як одна з умов якості організації навчально-виховного процесу на уроках. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 2. С. 21–24.

68. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. 1728 с.

69. Вербицкий А. А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе. *Вопросы психологии*. 1987. № 5. С. 31-37.

70. Веселовський А., Редчиць В., Ільчишин І. Окремі напрями професійної підготовки фахівця фізичної культури у світлі вимог сьогодення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 15. С. 277-283.

71. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала. Москва: Юрист, 1998. 96 с.

72. Визитей Н. Н. О концептуальных основах спортивной кинезиологии. *Спортивный психолог*. 2010. № 1 (19). С. 18–24.

73. Виленский М. Я., Черняев В. В. Содержание образования по физической культуре как условие его гуманитаризации. *Научные труды МПГУ. Серия : Психолого-педагогические науки*. Москва, 1999. С. 62 – 77.

74. Вишнякова С. М. Профессиональное образование : Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. Москва : НМЦ СПО, 1999. 538 с.

75. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 384 с.

76. Вітвицька С. С. Професіографічний підхід у підготовці майбутніх магістрів освіти в контексті інформаційно-комунікаційних технологій. У зб.: *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання* : монографія. Житомир: Вид-во Рута, 2016. С. 192-222.

77. Вітер С. Критерії, показники та рівні сформованості економічної компетентності молодших спеціалістів. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 10. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_5

78. Волков И. П. Социально-психологический тренинг как метод подготовки физкультурных кадров. *Теория и практика физической культуры*. 1993. № 8. С. 35 – 37.

79. Волков Н. И., Несен Э. Н., Осипенко А. А., Корсун С. Н. Биохимия мышечной деятельности. Киев : Олимпийская литература, 2000. 503 с.

80. Володько І. В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 253 с.

81. Воляннюк Н. Ю. Профессиональное развитие спортивного педагога как субъекта деятельности. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки*. Луганськ : Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. 2002. № 2 (4). С. 271 – 274.

82. Воляннюк Н. Ю. Функціональна модель суб'єкта професійної діяльності. *Вісник. Зб. наук. статей Київського міжнародного університету. Серія : Психологічні науки*. Випуск 6. Київ : КиМУ, 2005. С. 37 – 45.

83. Воляннюк Н. Ю., Цьось А. В. Акмеологічна специфіка підготовки майбутнього спеціаліста з фізичної культури та спорту. *Фізичне виховання,*

спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2002. Том 1. С. 131 – 133.

84. Воронін Д. М., Павлюк Є. О. Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи. Хмельницький : ХНУ, 2011. 143 с.

85. Выготский Л. С. Психология развития человека. Москва : Смысл, 2005. 1136 с.

86. Высочина Н. Психологическое обеспечение в многолетней подготовке спортсменов. *Наука в олимпийском спорте*. 2016. № 4. С. 65-71.

87. Гагин Ю. А. Становление и реализация индивидуальности субъектов педагогического процесса в образовании и спорте : автор. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; 19.00.13. С.-Петербург, 1996. 46 с.

88. Галактионов И. Н. Педагогические способности тренера и их совершенствование у студентов-тяжелоатлетов институтов физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания и спортивной тренировки». Москва, 1987. 21 с.

89. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика «бакалавр» за спеціальністю 6.0101100 «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура» напряму підготовки 0101 «Педагогічна освіта» / О. С. Куц, О. М. Вацеба, І. Є. Лапчак та ін. Голова групи розробників Ф. В. Музика. Вид. офіційне. Введ. 01.09.2004. Київ : МОН України, 2004. 47 с.

90. Гамалій В. В. Біомеханічні аспекти техніки рухових дій у спорті. Київ: Наук. світ, 2007. 212 с.

91. Гарашкина Н. Диагностика профессиональной компетентности. *Социальная педагогика*. 2003. №4. С. 10-14.

92. Герцик М. С., Вацеба О. М. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт». Харків : ОВС, 2004. 175 с.

93. Гиппиус С. В. Актерский тренинг. Гимнастика чувств. СанктПетербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. 377 с.
94. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
95. Гладышев А. А. Формирование индивидуальной образовательной траектории студентов физкультурно-спортивного профиля на основе компетентностного подхода : дис...канд. пед. наук. 13.00.04. Нижневартовск : Нижневартовский государственный университет, 2015. 219 с.
96. Горбатенко Ю. И. Информационное обеспечение учебного процесса в условиях кредитно-модульной системы в высших учебных заведениях спортивного профиля. *Слобожанский научно-спортивный вестник*. Харьков : ХГАФК, 2008. № 4. С. 161-164.
97. Горбатенко Ю. І. Вдосконалення самостійної підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичної культури засобами інформаційних технологій. *Збірник наукових праць ХНАДУ*. Харків: ХНАДУ, 2008. С.116 – 118.
98. Горбатюк Р. М. Інтеграційний підхід до вивчення психолого-педагогічних і фахових дисциплін майбутніми інженерами педагогами. *Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту. Серія : Педагогіка та психологія*. Вип. 451. Чернівці : Рута. 2009. С. 50 – 63.
99. Горбунов Ю. Я. Сравнительная характеристика проявления волевой активности в различных видах спорта. *Вестник ПГПУ. Серія : «Физкультура и спорт»*. 2002. № 1. С. 34–42.
100. Горелов А. А., Румба О. Г., Кондаков В. Л. Теоретические основы физической культуры. Белгород : ЛитКараВан, 2012. 124 с.

101. Гращенкова Ж. В. Формування професійної компетентності майбутніх тренерів із плавання у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2015. 22 с.

102. Гриньова В. М. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу як результат сформованості його педагогічної культури. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. № 1 (1). С. 21–26.

103. Гриців В. Б. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи. *Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку* : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (Київ, 22–24 грудня 2011 р.) / Всеукраїнське громадське об'єднання «Нова Освіта». Київ, 2012. Том II. С.53-55.

104. Гришина Н. П. Развитие профессиональной компетентности методистов ИПК в процессе практической деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08. СПб., 1997. 21 с.

105. Гросс Х. Х. Педагогическая кинезиология – новое направление в спортивной подготовке и биомеханике. *Теория и практика физической культуры*. 1976. № 11. С. 9-13.

106. Губарева О. С. Психологічні особливості формування професійної компетентності працівників ОВС : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2005. 216 с.

107. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2007. 577 с.

108. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психологопедагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2008. 40 с.

109. Гуревич Р. С. Як визначити рівень професійної компетентності персоналу? *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2011. № 1. С. 33-37.

110. Гущина Н. В., Назаренко Л. Д. Формирование профессиональной компетентности будущего тренера по спортивной аэробике. Ульяновск : Федер. агентство по образованию, Ульян. гос. пед. ун-т им. И. Н. Ульянова, 2009. 90 с.

111. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. ... канд. наук із фізичного виховання і спорту: 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2003. 21 с.

112. Демин В. А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды. *Мониторинг образовательного процесса*. 2000. № 4. С. 35.

113. Демінський О. Ц. Концептуальні засади оптимізації навчально-тренувального процесу. Донецьк, 1998. 360 с.

114. Демура І. В. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Ін-т вищ. освіти НАПН України. Київ, 2010. 20 с.

115. Демченко Д. І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2010. 20 с.

116. Демченко С. О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів

освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2005. 20 с.

117. Денисова С. Д, Яскевич Я.С. Биомедицинская этика : практикум. Минск : БГМУ, 2011. 255 с.

118. Дерев'янюк О. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів в процесі навчання фахових дисциплін. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_10 (дата звернення 11.08.2015)

119. Деркач А. А., Исаев А. А. Педагогическое мастерство тренера. Москва : Физкультура и спорт, 1981. 375 с.

120. Джеджула О. М. Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 460 с.

121. Джурицький П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-розвивальної діяльності у загальноосвітній школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 124. С. 148-151.

122. Дмитриев С. В. Биомеханические технологии в физическом воспитании и спорте. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : збірник / Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2008. Вип. 54. С. 285-288.

123. Довідник користувача Європейської системи трансферу та накопичення кредитів (ЄКТС). Інститут трансформації суспільства, 2018. URL : <http://euroosvita.osp-ua.info/html/ch3/dovidnyk-ekts.html> (дата звернення 30.11.2018).

124. Донской Д. Д. Биомеханика. Москва : Просвещение, 1975. 239 с.

125. Донской Д. Д. Законы движений в спорте: Очерки по структурности движений. Москва : Физкультура и спорт, 1968. 176 с.
126. Донской Д. Д., Зациорский В. М. Биомеханика. Москва : Физкультура и спорт, 1979. 264 с.
127. Драгнєв Ю. В. Професійний і особистісний саморозвиток майбутнього вчителя фізичної культури як необхідна умова професійного вдосконалення. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. № 4. С. 132 – 138.
128. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 367 с.
129. Дубовицкая Т. Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов. *Психологическая наука и образование*. 2004. № 2. С. 82-86.
130. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дис.... д-ра пед. наук. 13.00.04. Москва, 1983. 340 с.
131. Дутчак М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні : автореф. дис.... д-ра пед. наук. 13.00.04. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2009. 38 с.
132. Душков Б. А., Королев А. В., Смирнов Б. А. Психология труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности : словарь. Москва : Академический проект, 2003. 848 с.
133. Евтихов О. В. Практика психологического тренинга. СанктПетербург : Издательство «Речь», 2004. 256 с.
134. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

135. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система : довідник користувача / за ред. Ю. М. Рашкевича, Ж. В. Таланової. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 106 с.
136. Єрмаков І. Г. На шляху до компетентності. *Завуч.* 2005. № 19. С. 3-4.
137. Железняк Ю. Д., Минбулатов В. М. Теория и методика обучения предмету «Физическая культура». Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 272 с.
138. Жигірь В. Особливості професійної компетентності менеджерів освіти. *Молодь і ринок.* 2011. № 5. С. 64-69.
139. Життєва компетентність особистості / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
140. Журавлёв В. И. Стандарты в формировании и поддержании профессионализма педагогов. *Проблемы обновления содержания общего образования.* Ростов-н/Д : РПИ, 1992. 100 с.
141. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* 2008. Вип.40. С. 63 – 68.
142. Загальні теоретичні положення керівництва процесом фізичного виховання. Професійна діяльність фахівців з фізичної рекреації / ТДМУ. URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/fiz_reabil/classes_stud/uk/med/health/ptn (дата звернення 22.04.2016).
143. Загревская А. И. Физкультурно-спортивное образование студентов на основе кинезиологического подхода. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2015.
144. Загревская А. И. Кинезиологический подход как метанаучная основа физкультурно – спортивного самосовершенствования студентов.

Теория и практика физ. культуры. 2015. № 9. С. 104.

145. Зайцева С. Н. Формирование индивидуального опыта творческой деятельности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки (на примере учителя физической культуры) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Москва, 1991. 186 с.

146. Зайчук Г. Ринок праці: погляд на професійну компетентність майбутнього маркетолога туристичної сфери. *Молодь і ринок.* 2011. № 3. С. 123-128.

147. Закон України «Про вищу освіту»: від 01.07.2014, № 1556-VII. Верховна Рада України. 2017. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 18.03.2017).

148. Закон України «Про освіту»: від 5.09.2017 р., № 2145-VIII. Верховна Рада України. 2017. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 06.12.2017).

149. Закон України «Про систему професійних кваліфікацій» від 06.09.2012 № 5199VI. URL : http://allsecurity.info/attachments/article/254/UK.zakon_5199-VI_06.09.2012.pdf (дата звернення 11.08.2017).

150. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (із змінами): від 24.12.1993, № 3808-XII (Редакція станом на 16.02.2018). Верховна Рада України. 2018. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення 24.04.2018).

151. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи: теорія та методика : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. 440 с.

152. Захаріна Є. А. Характеристика закордонних вищих навчальних закладів, в яких здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів

фізичної культури. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2012. № 1 (6). С. 284–289.

153. Зациорский В. М. Спортивная метрология. Москва : Физкультура и спорт, 1982. 256 с.

154. Зверьков А. В., Эйдман Е. В. Исследование волевой саморегуляции. URL : <http://psylist.net/praktikum/00417.htm>.

155. Зеер Э. Ф. Ключевые квалификации и компетенции в личностно ориентированном профессиональном образовании. *Образование и наука*. 2000. № 3 (5). С. 16 – 17.

156. Зеер Э. Ф. Психологические основы профессионального становления личности инженера-педагога : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01. Москва, 1989. 378 с.

157. Зеер Э. Ф. Психология профессий. Москва : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 336 с.

158. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Ростов на Дону : Феникс, 1997. 480 с.

159. Зимняя И. А. Компетенция и компетентность в контексте компетентностного подхода в образовании. *Иностранные языки в школе*. 2012. №6. С. 2 – 10.

160. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 12-13.

161. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність. Київ, 2000. 256 с.

162. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 512 с.

163. Ильин Е. П. Психология воли. 2-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 368 с.

164. Ильин Е. П. Психология спорта. Санкт-Петербург : Питер, 2012. 352 с.

165. Ильина Е. В., Пытина А. А. Самоактуализация как необходимое условие полноценного развития и социализации личности. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова*. 2009. № 3. С. 353-356.

166. Іванова Л. І. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2015. № 129(2). С. 164-167.

167. Іванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2008. Вип. 42. С. 106–110.

168. Каган М. С. Системный подход и гуманитарное знание. Ленинград : ЛГУ, 1991. 384 с.

169. Калинин В. К. На путях построения теории воли. *Психологический журнал*. 1989. № 10(2). С. 46-56.

170. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2005. 299 с.

171. Кан-Калик В. А. Педагогическая деятельность как творческий процесс : Исследование субъектно-эмоциональной сферы творческого процесса педагога. Грозный : Чеч.-Инг. кн. изд-во, 1976. 288 с.

172. Каргаполов Е. П. Организационно-управленческие основы непрерывного физкультурного образования : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04. Москва, 1991. 518 с.

173. Карпюк І. Ю. Вивчення проблеми формування професійної компетенції майбутніх спеціалістів у сучасній освіті. *Вісник НТУУ «КПІ»*.

Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 1. С. 172-176.

174. Картава Ю. Обґрунтування критеріїв, показників та рівнів розвитку професійної компетентності вчителів-філологів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. № 4 (30). С. 191–198.

175. Карченкова М., Довгань Д. Особливості професійно-прикладної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві.* Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 1. С. 181–185.

176. Кипнис М. Ш. Тренінг лидерства. Москва : Ось-89, 2008. 144 с.

177. Класифікація видів економічної діяльності Статистичної комісії Європейського Союзу (NACE) – Регламент (ЄС) Європейського парламенту та ради від 20 грудня 2006 року N 1893/2006 (Regulation EC N 1893/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 and amending Council Regulation (EEC) N 3037/90 as well as certain EC Regulations on specific statistical domains). URL: <http://www.metonline.kiev.ua/menu/dovidka/kved/> (дата звернення 30.07.2016).

178. Клепко С. Компетенізація освіти : обмеження та перспективи. *Завуч.* 2005. № 19. С. 6 – 13.

179. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : [монографія] / за ред. С. О. Сисоєвої. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2010. 386 с.

180. Коваль О. Г. Формування рухової активності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини.* 2018. Випуск 11. С. 189-196.

181. Ковылин А. А., Передельский А. А. Философские и педагогические аспекты онтокинезиологии человека. *Теория и практика физической культуры*. 2012. № 12. С. 21–25.

182. Козубенко О. С., Тупеев Ю. В. Біомеханіка фізичних вправ. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. 215 с.

183. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2012. 200 с.

184. Колтошова Т. В. Предпосылки теоретического осмысления понятия кинезиологии в физическом воспитании студентов. *Вестник Томского государственного университета*. 2015. № 396. С. 202-207.

185. Компетентісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

186. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти / За загальною редакцією В. Д. Шинкарука / [Укладачі: К. М. Левківський, В. Л. Гуло, Л. О. Котоловець, Т. Ю. Морозова, М. О. Присенко, Н. І. Тимошенко]. МОН України : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Київ, 2007. 79 с.

187. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. Москва : Наука, 1975. 254 с.

188. Конох А. П. Сутність та структура професійно-педагогічної компетентності як найвищого рівня педагогічної майстерності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2004. № 12. С. 20 – 28.

189. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : Зб. наук. пр. міжнар. ун-ту «РЕГІ» ім. акад. С. Дем'янчука. Вип. 2 / [ред. В. І. Завацький]. Рівне, 2001. 464 с.

190. Коренберг В. Б. К теории спортивной двигательной активности. *Теория и практика физической культуры*. 2007. №2. С. 7-11.
191. Коренберг В. Б. Основы спортивной кинезиологии. Москва : Советский спорт, 2005. 323 с.
192. Корносенко О. К. Специфіка й функції професійної діяльності фітнес-тренера. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2015. № 129(2). С. 174-175.
193. Корх А. Я. Тренер : деятельность и личность. Москва : Терра-спорт, 2000. 120 с.
194. Костюченко В. Ф., Кульназаров А. К. Профессионализм в сфере физической культуры. СПб : ГАФК им. П. Ф. Лесгафта, ННПЦФК МОН РК, 2004. 144 с.
195. Костюченко В. Ф., Минаев А. В., Орехов Е. Ф., Степанов В. С. Государственные стандарты высшего образования в области физической культуры и спорта третьего поколения : какими им быть? *Теория и практика физической культуры*. 2006. № 12. С. 2 – 17.
196. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе / Под ред. проф. Г. Х. Попова; пер. с польск. Л. В. Васильева и В. И. Соколовского. Москва : Экономика, 1975. 271 с.
197. Коц Я. М. Спортивная физиология. Москва, 1998. 200 с.
198. Краевский В. В. Методологические основы построения теории содержания общего среднего образования и ее основные проблемы. В кн.: *Теоретические основы содержания общего среднего образования*. Москва : Педагогика, 1983. С. 40-59.
199. Кремень В. Г. Якісна освіта як вимога ХХІ століття. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*.

2007. № 1516 (19-20). С. 3-10.

200. Кричевский В. В. Профессия – директор школы. СПб. : СПБАППО, 2004. 271 с.

201. Крысин Л. П. Современный словарь иностранных слов. Москва : АСТПРЕСС КНИГА, 2012. 416 с.

202. Кузьмин А. М. Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук. : 13.00.01; 13.00.04. Челябинск, 1999. 37 с.

203. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности. Ленинград, 1970. 114 с.

204. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. Москва : Высш. шк., 1989. 167 с.

205. Кузьмина Н. В., Софьина В. Н. Акмеологическая концепция развития профессиональной компетентности в вузе : монография. Санкт-Петербург : Центр стратегических исследований, 2012. 200 с.

206. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / Пер. с польск. О. В. Долженко. Москва : «Высшая школа», 1986. 368 с.

207. Курдюков Б. Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Краснодар, 2004. 303 с.

208. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи. Київ : Знання, 2007. 399 с.

209. Курлянд З. Н. Формирование и развитие профессиональной устойчивости учителя : автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. Одесса, 1992. 39 с.

210. Кутек Т. Особливості навчального процесу майбутніх фахівців галузі «Фізична культура і спорт». URL : <http://eprints.zu.edu.ua/7618/1/Львів%20нова.pdf> (дата звернення 05.07.2018).

211. Кухарчук А. М., Лях В.В., Широкова А. Б. Человек и его профессия. Минск: Современ. слово, 2006. 544 с.

212. Лапутин А. Н. Кинезиология – учение о двигательной функции организма человека. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*. 2007. № 4. С. 3-6.

213. Лапутін А. М. Дидактична біомеханіка: проблеми і рішення. *Наука в олімпійському спорті*. 1995. №2(3). С. 42-51.

214. Лапутін А. М., Гамалій В. В., Архипов О. А., Кашуба В. О., Носко М. О., Хабінець Т. О. Біомеханіка спорту. Київ: Олімпійська література, 2001. 320 с.

215. Лемак М. В., Петрище В. П. Діагностичні методики. Ужгород : Видавництво О. Гаркуші, 2011. 616 с.

216. Леонтьев А. А. Что такое деятельностный подход в образовании. *Начальная школа. Плюс. Минус*. 2001. № 1. С. 3 – 6.

217. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1977. 304 с.

218. Леонтьев Д. А. Методика изучения ценностных ориентаций. Москва : Смысл, 1992. 17 с.

219. Леонтьев Д. А. Самоактуализация как... Ответы, критика, самокритика и эволюция воззрений Маслоу. URL : <http://www.psychologyonline.net/articles/doc-973.html> (дата звернення 21.06.2018).

220. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. Москва : Педагогика, 1981. 186 с.

221. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей. Львів : Штабар, 1997. 207 с.
222. Лисенко Л. Л. Навчання культурі рухів школярів 10-11 років. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки.* Чернігів : ЧДПУ, 2008. № 55. С. 435 – 439.
223. Лисицкая Т. С., Кувшинникова А. В. Система подготовки специалистов по аэробике. *Теория и практика физической культуры.* 2003. № 12. С. 34-38.
224. Лобанова Н.Н., Косарев В.В., Крючатов А.П. Профессиональная компетентность педагога. Самара – СПб, 1997. 106 с.
225. Ложкин Г. В., Глуханюк Н. С., Волянюк Н. Ю. Проблема суб'єкта як теоретична основа професіоналізації особистості. *Психологія і суспільство.* 2003. № 2 (12). С. 97 – 103.
226. Ложкин Г. В., Волянюк Н. Ю. Субъект-объектные ориентации тренеров-преподавателей в жизненных ситуациях. *Журнал практикующего психолога.* Киев : КНЛУ. № 10. 2004. С. 127 – 139.
227. Лозовецька В. Т., Лук'янова Л. Б., Козак Л. В. Теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму в умовах ринкового середовища. *Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму.* Київ. 2010. С.10 – 85.
228. Ломейко В. Ф. Развитие двигательных качеств на уроках физической культуры. Минск : Высшая школа, 1980. 220 с.
229. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека. Москва : ГЦОЛИФК, 1992. 120 с.

230. Лубышева Л. И., Магин В. А. Инновационные технологии в профессиональной подготовке спортивного педагога. Москва : Теория и практика физической культуры, 2005. 191 с.

231. Луговська Е. Педагогічні умови формування фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 6. С. 111-120.

232. Лукьянова М. И. Развитие психолого-педагогической компетентности учителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01, 13.00.08. Москва, 1996. 18 с.

233. Лупиніс Т. Б. Проблема формування інформаційної компетентності у педагогічній теорії та практиці. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер. : Педагогіка. 2012. Т. 199, Вип. 187. С. 81-86.

234. Стратегия модернизации содержания общего образования. Материалы для разработки документов по обновлению общего образования. Москва, 2001. С. 12 – 13.

235. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис.... канд. пед. наук. 13.00.04. Мелітополь, 2018. 332 с.

236. Лянной Ю. О. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : автореф. дис.... д-ра пед. наук. 13.00.04. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2017. 44 с.

237. Лях В. И. Координационные способности: диагностика и развитие. Москва : ТВТ «Дивизион», 2006. 290 с.

238. Лях В. И. Ориентиры перестройки физического воспитания в общеобразовательной школе. *Теория и практика физической культуры*. 1990. № 9. С. 10 – 14.

239. Магин В. А. Модернизация высшего профессионального образования в области физической культуры: монография. Москва : Илекса, 2006. 340 с.

240. Мазурок М. Критерії та показники розвитку професійної компетентності педагогів у процесі підвищення їх кваліфікації. *Нова педагогічна думка*. Рівне : Рівнен. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. 2013. № 2. С. 57 – 60.

241. Макаренко В. Критерії сформованості фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі природничо-наукової підготовки. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. № 18. С. 188-194.

242. Малышева М. А. Современные технологии обучения и их роль в образовательном процессе. В кн. : *Современные технологии обучения в вузе*. Санкт-Петербург : Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ, 2011. 134 с.

243. Мальцев Ю. П. Развитие волевых качеств : целеустремленности, настойчивости, выдержки и самообладания в процессе спортивной тренировки борца : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Ленинград, 1997. 22 с.

244. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2005. 486 с.

245. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука. Москва : Просвещение, 1983. 284 с.

246. Маркелов В. И. Взаимосвязь показателей самоактуализации и индивидуально-личностных свойств у студентов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Москва, 2013. 23 с.

247. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя. *Советская педагогика*. 1990. № 8. С. 82 – 88.
248. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд “Знание”, 1996. 312 с.
249. Маслов В. М. Методология непрерывной педагогической практики студентов института физической культуры. *Теория и практика физической культуры*. 1993. № 5-6. С. 34 – 35.
250. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры). Москва : ФиС, 1991. 543 с.
251. Махмутов М. И. Принцип проблемности в обучении. *Вопросы психологии*. 1984. № 5. С. 30 – 36.
252. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії. Київ : Академвидав, 2010. 200 с.
253. Микитенко Н. О. Теоретичні основи формування іншомовної природничої компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / за ред. д. п. н., проф., члена-кореспондента НАПН України Г. В. Терещука. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 384 с.
254. Минияров В. М., Бубнова Л. М. Характеристика компонентов, составляющих педагогическую готовность будущих специалистов технического профиля к профессиональной педагогической деятельности. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2015. № 11(1). С. 98-101. URL : <https://www.applied-research.ru/ru/article/view?id=7681> (дата звернення 18.03.2018).
255. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога. Москва : Издательский центр «Академия», 2005. 368с.

256. Митина Л. М. Психологическое сопровождение выбора профессии. Москва : Флинта, 2003. 184 с.

257. Міщенко І. Б. Дидактичні умови формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної підготовки : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 228 с.

258. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / [укл. М. Ф. Степко, Я. Я. Балюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарников ; відп. ред. М. Ф. Степко]. Київ, 2004. 60 с.

259. Милова Ю. В., Вольф Т. В. Профессионально важные качества фитнес-инструкторов и их успешность. *Научный альманах. Психологические науки*. 2016. № 6-1(20). С. 566-569.

260. Мудрик А. В. Учитель: мастерство и вдохновение. Москва : Просвещение, 2006. 160 с.

261. Нагірний Ю. П. Фахова підготовка інженерів : діяльнісний підхід. Львів : ІНВП «Електрон», 1999. 180 с.

262. Назаркина Н. И. Дидактические условия сочетания репродуктивной и продуктивной познавательной деятельности студентов при проведении обучающих игр в ИФК : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Москва, 1996. 24 с.

263. Назаров В. Т. Движения спортсмена. Минск : Полымя, 1984. 176 с.

264. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» № 665 від 01.06.2013. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1672>

265. Наказ МОН України від 02.06.1993 № 161. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних

зкладах. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93> (дата звернення 14.07.2016).

266. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ : Шкільний світ, 2001. С. 9.

267. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Указ Президента України №42/2016 від 09.02.2016 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016/print1465286153060829>

268. Новейший философский словарь / [сост. и глав. ред. А. А. Грицанов]. 3-е изд., исправл. Минск : Книжный дом, 2003. 1280 с.

269. Новий тлумачний словник української мови / [укл. В. В. Яременко, Сліпушко О. М.]. Київ : Вид-во «Аконіт», 2001. Том 2, Ж – О. 911 с.

270. Носко М. О., Архипов О. А. Рухові якості як основні критерії рухової функції людини. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. ст.* Чернігів, 2013. Вип. 107. Т. 2. С. 67–70.

271. Носко М. О., Брижаний О. В., Гаркуша С. В., Брижата І. А. Біомеханіка фізичного виховання і спорту. Київ : МП Леся, 2012. 287 с.

272. Носко М. О., Власенко С. О., Синіговець В. І. Біомеханічна структура фізичних вправ. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблем фізичного виховання і спорту.* 2001. № 16. С. 16-21.

273. Носко М. О., Гаркуша С. В., Брижата І. А. Метрологічний контроль у фізичному вихованні і спорті. Київ : МП Леся, 2012. 254 с.

274. Носко М. О., Давидова Н. А. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія :*

Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2012. Вип. 92. Т. 1. С. 184-187.

275. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти. Стратегія реформування освіти України. Київ : К. І. С., 2003. 295 с.

276. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. У кн. : *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи*. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

277. Огарев Е. М. Компетентность образования: социальный аспект. СПб. : РАОИО, 1995. 73 с.

278. Огієнко П. М. Біомеханічні основи теорії і методики фізичного виховання. *Педагогічні аспекти професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту*. 2014. №118. Том II. С. 155-159.

279. Огієнко П. М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту. *Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2011. № 86. Том 2. С. 398-403.

280. Огієнко П. М., Луговський І. А., Почтар О. М. Історичні витоки та розвиток біомеханіки як наукової гілки біофізики. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : збірник / Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2008. Вип. 54. С. 34-38.

281. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

282. П'ятницька Д. В. Аналіз форм організації навчального процесу майбутніх фітнес-тренерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. № 47. С. 322-328.

283. Павлюк Є. О. Компетентісний підхід у підготовці майбутніх тренерів викладачів. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (20 березня 2014 р.) / за заг. ред. Е. В. Лузік, О. М. Акмалдінової. Київ : НАУ, 2014. С. 111 – 112.

284. Павлюк Є. О. Компоненти, критерії та рівні оцінювання професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. Випуск 38. С. 377 – 383.

285. Павлюк Є. О. Професійна компетентність як складова професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів. *Зб. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. № 2 (71). С. 109 – 117.

286. Павлюк Є. О. Професійне становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2016. 403 с.

287. Павлюк Є. О., Свіргунець Є. М. Олімпійський і професійний спорт. Хмельницький : ХНУ, 2010. 254 с.

288. Павлютенков Е. М. Профессиональная ориентация учащихся. Киев : Рад. школа, 1983. 152 с.

289. Паращенко Л. І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників : практичні підходи. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 73 – 84.

290. Педагогика / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. Москва : Школа – Пресса, 2000. 512 с.

291. Педагогика : учебник для ин-тов физ. культ. / Под ред. В. В. Белоусовой и И. Н. Решетень. Москва : «Физкультура и спорт», 1986. 288 с.
292. Педагогіка вищої школи : підручник / [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.]. Київ: Пед. думка, 2009. 256 с.
293. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. Київ : СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
294. Перфильева Е. Н. Развивающийся профессионал в сфере физической культуры и спорта и его жизненные стратегии : [монография]. СПб : ГАФК им. П. Ф. Лесгафта, 2000. 137 с.
295. Петренко Н. В. Самоактуалізація та самореалізація особистості у філософсько-освітньому дискурсі. *Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «ГРАНІ»*. 2016. № 7(135). С. 52-57.
296. Петренко Ю. И., Ашанин В. С., Бывалин М. Р. Информационное обеспечение дисциплины биомеханика при профессиональной подготовке специалистов по физической культуре и спорту. *Современные направления развития информационно-коммуникационных технологий и средств управления* : материалы Четвертой Международной научно-технической конференции. Полтава: ПНТУ; Баку: ВА ЗС АР; Белгород: НДУ «БэлДУ»; Кировоград: КЛА НАУ; Харьков: ДП «ХНДИ ТМ», 2014. С. 31-32.
297. Петренко Ю. І. Використання принципів біомеханіки при формуванні рухової компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії : біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти* : матеріали I Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю. м. Київ, 17 травня 2018 року. Київ, 2018. С. 160-162.

298. Петренко Ю. І. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури як складова їх професійної підготовки. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту: збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2018. С. 83-86.

299. Петренко Ю. І. Основні структурні компоненти кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. №5 (79). С.184-199.

300. Петренко Ю. І. Теоретичні основи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту засобами інформаційних технологій. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2018. Вип. 1. Ч.2. С. .

301. Петренко Ю. І., Ашанін В. С. Важливість викладання курсу біомеханіка при підготовці фахівців з фізичної культури і спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя незалежності України* : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 8–9 грудня 2016 року. Харків : ХДАФК, 2016. С. 318-321.

302. Петренко Ю. І., Ашанін В. С. Про актуальність формування рухових компетенцій студентів вищих закладів освіти. *Фізична культура, спорт та здоров'я* : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 7–8 грудня 2017 року. Харків : ХДАФК, 2017. С. 84-87.

303. Петренко Ю. І., Тимошенко О. М. Особливості використання мобільних пристроїв у навчальному процесі ЗВО фізичної культури. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі*

фізичної культури та спорту: збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2017. С. 75-77.

304. Петренко Ю. М, Петренко Ю. И, Дудник Ю. Н, Чернышев В. А. Особенности преподавания мини-футбола у студентов технических и гуманитарных специальностей в высших учебных заведениях. *Физическое воспитание студентов : научный журнал*. 2012. №2. С.108-110.

305. Петренко Ю. М., Дудник Ю. М., Чернишов В. О., Петренко Ю. І. Удосконалення тренувального процесу юних тенісистів та баскетболістів 10-14 років з урахуванням часу простої та складної реакції. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків : ХДАФК, 2014. № 3. С. 61-68.

306. Петренко Ю. М., Петренко Ю. І., Дудник Ю. М., Чернишов В. О. Перспективи використання інформаційних технологій у сфері фізичної культури та спорту. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту : збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2017. С. 78-81.

307. Петренко Ю. М., Петренко Ю. І., Дудник Ю. М., Чернишов В. О., Золотухін О. О. Формування рухової компетенції студентів ВЗО засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту: збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2018. С. 87-89.

308. Печко О. М. Становлення професійного мислення майбутнього вчителя фізичної культури у процесі педагогічної практики. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки*. Чернігів : ЧДПУ, 2010. № 80. С. 107–110.

309. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте : учебник для студентов вузов физического воспитания

и спорта. Киев : Олимпийская литература, 1997. 583 с.

310. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. Киев : Олимпийская литература, 2004. С. 327 – 345.

311. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. Москва : Высшая школа, 1984. 174 с.

312. Повідайчик О. С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2007. 182 с.

313. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Кн. 1: Основы обучения. Процесс обучения. Москва : ВЛАДОС, 1999. 576 с.

314. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2. С. 3 – 10.

315. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Нежурина М. И. Интернет-обучение : технологии педагогического дизайна / под ред. М. В. Моисеевой. Москва : Издательский дом «Камерон», 2004. 216 с.

316. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. У кн. : *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи*. [колективна монографія] / під заг. ред. О. В. Овчарук. Міністерство освіти. Київ : «К.І.С.», 2004. 112с. С. 66 – 72.

317. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. У кн. : *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 25 – 45.

318. Пономарьов В. О. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.

319. Попов Г. И. Биомеханика. Москва : Центр. Академия, 2007. 256 с.

320. Президент України. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ, Доктрина. *Офіційний вісник України*. 2002. № 16. С. 11.

321. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Постанова Кабінету Міністрів України № 115 від 1 березня 2017 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249793397> (дата звернення 13.02.2018).

322. Приходько В. В., Вілянський В. М., Чернігівська С. А. Управління власним здоров'ям : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2012. 124 с.

323. Професійна освіта : словник / Уклад. С.У. Гончаренко та ін. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

324. Професійне самовизначення учня у контексті профільної та допрофільної освіти (для практичних психологів та соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів). Методичні рекомендації. Львів : В-во НМЦО, 2010. 204 с.

325. Прохорова М. В. Проблема педагогической компетентности и оценка воспитательной деятельности тренера. *Оптимизация педагогической подготовки студентов в вузах физической культуры* : сб. науч. статей каф. педаг. ГАФК им. П. Ф. Лесгафта и каф. физ. культуры ГИЭА / Под общ. ред. проф. Сидорова А. А. Вып. III. СПб, 1998. С. 13 – 18.

326. Процко Х. В. Проблема визначення компетентностей вчителя технологій для здійснення ефективної педагогічної діяльності. *Педагогіка вищої та середньої школи. Збірник наукових праць*. 2009. №25. С. 39 – 46.

327. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина» / За ред. О.М. Кокуна. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 266 с.

328. Путилина Т. А., Киселёва Л. Е. Кинезиологический подход в физкультурно-спортивном самосовершенствовании студентов. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2016. Випуск 3. С. 281-284.

329. Пфейфер Н. Э. Профессионально-педагогический потенциал специалиста по физической культуре и его формирование в условиях высшего педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. С.-Петербург, 1996. 283 с.

330. Пятков В. Т. Пат. 16989 Україна, МПК F41J 5/00. Пристрій для візуалізації парадоксальної фази прицільної поводки зброї у спортивній стрільбі по рухомих мішенях / В. Т. Пятков, М. Ф. Ясінський, Л. М. Ясінська, Є. О. Павлюк, І. П. Собко, С. М. Банах, Т. М. Магмет ; Хмельницький національний ун-т. – № u20006 00115; Заяв. 03.01.06; Опубл. 15.09.06, Бюл. № 9.

331. Равчина Т. Діяльність викладача вищої школи в контексті сучасної філософії освіти. *Вісник Львівського університету : Серія Педагогіка*. 2009. Вип. 25. Ч. 3. С. 11 – 22.

332. Радзієвський Р. М. Біомеханіка ситуативних рухів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118(1). С. 300-303.

333. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя. Київ : Вища школа, 1997. 269 с.

334. Ратов И. П., Попов Г. И., Лонгинов А. А., Шмонин Б. В. Биомеханические технологии подготовки спортсменов. Москва : Физкультура и спорт, 2007. 120 с.
335. Решетень И. Н., Каргаполов Е. П. Проблема моделей личности деятельности и подготовки специалиста по физической культуре и спорту. *Теория и практика физической культуры*. 1982. № 1. С. 6-13.
336. Ричи Ш., Мартин П. Управление мотивацией / под ред. проф. Е. А. Климова. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 399 с.
337. Романенко В. А. Диагностика двигательных способностей. Донецк : ДонНУ, 2005. 290 с.
338. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1989. 488 с.
339. Рудестам К. Групповая психотерапия. 2-е изд. СанктПетербург : Питер, 2006. 384 с.
340. Рудик П. А. Психология воли спортсмена. Москва, 1989. 66 с.
341. Румба О. Г. Система педагогического регулирования двигательной деятельности активности студентов специальных медицинских групп : автореф. дис. ... докт. пед. наук. : 13.00.04. С-Пб., 2011. 51 с.
342. Рутин Ю. В. Професійна самоактуалізація особистості. *Актуальні проблеми психології : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2016. № 45. Том I. С. 66.
343. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді у позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.05. Луганський нац. пед. ун-т. Луганськ, 2004. 43 с.
344. Сайкина Е. Г. Концептуальные основы подготовки специалистов по фитнесу в современных социокультурных условиях : монография. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. 393 с.

345. Сайкина Е. Г., Лобанов Ю. Я., Смирнова Ю. В. Условия успешного функционирования системы дополнительного профессионального образования в сфере физической культуры при подготовке специалистов по детскому фитнесу. *Современные проблемы науки и образования*. 2017. № 6. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=27134>.

346. Самарук Н. М. Професійна спрямованість навчання математичних дисциплін майбутніх економістів на основі міжпредметних зв'язків : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2008. 236 с.

347. Самойленко С. А. Оценка профессиональной компетентности – новая услуга в службе занятости. *Профессиональный потенциал*. 2004. № 1 – 2. С. 2 – 9.

348. Сатикова С. В. Технология проведения круглого стола по теме «Организационная культура как мультидисциплинарный объект изучения». В кн. : *Современные технологии обучения в вузе*. Санкт-Петербург : Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ, 2011. С. 110-123.

349. Сватъєв А. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності : дис. ... д-ра педагог. наук : 13.00.04. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2013. 571 с.

350. Свістельник І. Р. Вища фізкультурна освіта : тенденції інформаційного розвитку. *Теорія та методика фізичного виховання*. Харків, 2007. № 4 (30). С. 8–10.

351. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Москва : Народное образование, 1998. 256 с.

352. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль

«Направленность». Киев : Милленниум, 2004. 521 с.

353. Семиченко В. А. Психологические основы профессиональной подготовки студентов вуза. Полтава : Полтавский государственный педагогический институт им. В. Г. Короленко, 1989. 86 с.

354. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

355. Сергеева Т. Б. Словарь-справочник по философии для студентов лечебного, педиатрического и стоматологического факультетов. Ставрополь : Изд-во СтГМА, 2009. 161 с.

356. Сергієнко В. М. Контроль та оцінка рухових здібностей студентів у процесі фізичного виховання : монографія . Суми : Сумський державний університет, 2014. 394 с.

357. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія : теорія і практичні аспекти. Київ : КНТ, 2010. 776 с.

358. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Теорія та методика управління освітою*. 2011. №5. URL : <http://tme.uio.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf> (дата звернення 29.11.2016).

359. Сергійчук О., Сембрат А. Педагогічні аспекти реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчальному процесі ЗВО. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. № 48. С. 39-46.

360. Сердюк О. П. Особистісно орієнтоване навчання: вища школа – концептуальна модель. *Освіта*. 2003. № 16. С. 10.

361. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

362. Ситник О. П. Професійна компетентність вчителя. *Управління школою*. 2006. № 14. С. 2 – 9.

363. Скибицкий Э. Г., Толстова И. Э., Шефель В. Г. Методика профессионального обучения. Новосибирск : НГАУ, 2008. 166 с.

364. Скидан Л. Л., Ашанин В. С., Петренко Ю. І. Використання інформаційних технологій при вивченні дисципліни біомеханіка в межах підготовки фахівців з фізичної культури та спорту. *Актуальні проблеми фізики та їх інформаційне забезпечення* : матеріали XVII Регіональної студентської наукової конференції, м. Харків, 12-13 квітня 2017 року. Харків : НТУ «ХП», 2017. С. 128-132.

365. Слостенин В. А. Доминанта деятельности. *Народное образование*. 1998. № 9. С. 41-42.

366. Слобожанінов П. А. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фітнесу та рекреації із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2017. 288 с.

367. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А.М. Прохоров. 3-е изд. Москва : Сов. Энциклопедия, 1985. 1600 с.

368. Сотский Н. Б. Биомеханика. Минск : БГУФК, 2005. 193 с.

369. Сотский Н. Б., Екимов В. Ю., Пономаренко В. К. Практикум по биомеханике. Минск : БГУФК, 2010. 15 с.

370. Станкин М. И. Профессиональные способности педагога. Акмеология воспитания и обучения. Москва : Флинта, 1998. 368 с.

371. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с.

372. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 629 с

373. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Львів : ЛА «Піраміда», 2016. 652 с.

374. Столяров В. И. Теория и методология современного физического воспитания : состояние разработки и авторская концепция : монография. Киев : Олимпийская литература, 2015. 704 с.

375. Столярчук О. А. Самоактуалізація як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2017. № 4(13). С. 129-139.

376. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020». Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

377. Струнин И. А. Профессиональная двигательная подготовка будущих учителей физической культуры : дисс. ...канд. пед. наук. Москва, 1994. 151 с.

378. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект). Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. 442 с.

379. Таймазов В. А., Бакулев С. Е. Прогнозирование успешности соревновательной деятельности спортсменов с учетом генетических основ тренируемости. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2005. Вып. 18. С. 81-91.

380. Тарасенко В. И. Компетентностная подготовка студентов к профессиональной деятельности тренера по спортивным танцам : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Челябинск: Уральский государственный университет физической культуры, 2016. 170 с.

381. Твеліна А. О. Формування спеціальних рухових навичок майбутніх вчителів фізичної культури засобами фітнесу : дис...канд. пед. наук. 13.00.04. Київ, 2012. 207 с.

382. Темерівська Т. Г. Стан готовності студентів факультету фізичної культури та здоров'я людини до майбутньої професійної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 11. С. 123–124.

383. Теория и методика физического воспитания / Б. А. Ашмарин, Ю. А. Виноградов, З. Н. Вяткина и др.; под ред. Б. А. Ашмарина. Москва : «Просвещение», 1990. 287 с.

384. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т. Ю. Круцевич. Київ : «Олимпийская литература», 2003. Т.1. 423 с.

385. Тернопільська В., Дерев'янку О. Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх інженерів-гірників. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2011. Вип. 27. С. 523-528.

386. Тер-Ованесян А. А., Тер-Ованесян И. А. Педагогика спорта. Киев : Здоров'я, 1986. 208 с.

387. Тесленко А. А., Попов А. В., Бунин С. Г., Хабинец Т. А. Технические средства программируемой активации мышечной системы в тренировочном процессе. *Оптимизация управления процессом совершенствования технического мастерства спортсменов высшей квалификации. Комитет по физической культуре и спорту при СМ УССР*. Киев, 1979. С. 30–35.

388. Тимошенко О. В. Теоретико-методологічні засади оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих

навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2009. 45 с.

389. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 20 с.

390. Томенко О. А., Лазоренко С. А. Рівень соматичного здоров'я і рухової активності студентів вищих навчальних закладів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 2. С. 17-20.

391. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи. Київ : Кондор, 2011. 628 с.

392. Уильямс Р. Управление деятельностью служащих. СПб. : Питер, 2003. 302 с.

393. Улятовская Е. А. Подготовка будущих учителей по активизации самостоятельной познавательной деятельности младших школьников : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04. Измаил, 1998. 21 с.

394. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання. Київ : ЦУЛ, 2014. 250 с.

395. Филенко Л. В. Горбатенко Ю. И. Компьютерные обучающие программы при самостоятельной подготовке студентов высших учебных заведений физической культуры. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ: НУФВСУ, 2008. № 4. С. 70 – 73.

396. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.

397. Фіцула М. М. Педагогіка. Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 1997. 192 с.

398. Формирование моторики человека в процессе онтогенеза : монография / В. А. Кашуба, Е. М. Бондарь, Н. Н. Гончарова, Н. Л. Носова. Луцк : Вежа-Друк, 2016. 232 с.

399. Фотинюк В. Г. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-прикладної фізичної підготовки інженерів механіків авіаційної галузі. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2012. №2. С. 41 – 48.

400. Хазова С. А. Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту. Москва, 2010. 564 с.

401. Хазова С. А. Развитие конкурентоспособности специалистов по физической культуре и спорту в процессе профессиональной підготовки : монографія. Майкоп : Адыгейский государственный університет, 2011. 371 с.

402. Холодов Ж. К. Технология теоретической профессиональной подготовки в системе специального физкультурного образования : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04; 13.00.01. Москва, 1996. 60 с.

403. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Теория и методика физического воспитания и спорта. Москва : Академия, 2003. 480 с.

404. Хоменко В. П. Природничо-наукова підготовка фахівця фізичної культури : монографія. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. 380 с.

405. Хоменко С. В. Критерії і рівні професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. Ч. 1. Вип. 4. С. 191-196.

406. Хрящева Н. Ю. Психогимнастика в тренинге. СанктПетербург : Речь, Институт тренинга, 2006. 256 с.

407. Худолій О. М. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання. Харків : ОВС, 2007. 406 с.

408. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения : Как обучать всех по-разному? Москва : Изд-во ВЛАДОСПРЕСС, 2005. 383 с.

409. Хуторской А. В. *Общепредметное содержание образовательных стандартов*. Москва, 2002. 252 с.

410. Чайка В. М. *Основы дидактики*. Київ : Академвидав, 2011. 240 с.

411. Чернявський О. А. Структурно-функціональна модель формування фахової компетентності офіцерів оперативно-тактичного рівня зі спеціальної фізичної підготовки та спорту. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 5. С. 135-141.

412. Чичикин В. Т. Теоретические основы формирования профессиональной готовности специалиста в системе физкультурно-педагогического образования : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Москва, 1995. 34 с.

413. Чичкин В. Т. Проблемы содержания физкультурного образования. *Теория и практика физической культуры*. 1994. № 12. С. 25–27.

414. Чопик Т. В. Компетентісний підхід в процесі професійно – педагогічної підготовки майбутніх тренерів – викладачів у вищому навчальному закладі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Вінниця, 2012. Вип. 30. С. 484 – 490.

415. Чубук Р. В. Критерії, показники та рівні професійної компетентності соціальних педагогів. *Наукові записки. Серія «Психологія»*. 2008. № 11. С. 253-263.

416. Шестакова Е. В. Формирование системы подготовки квалифицированного персонала сферы фитнес индустрии на основе профессионального стандарта. *Предпринимательство*. 2017. № 18(16). С. 77-88.

417. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до

професійного самовдосконалення : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2006. 22 с.

418. Шестопалюк О. В. Теоретичні і практичні засади розвитку громадянської компетентності майбутніх учителів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2010. 44 с.

419. Шинкарук О. А., Павлюк Є. О., Свіргунець Є. М., Флерчук В. В. Теорія і методика дитячо-юнацького спорту. Хмельницький : ХНУ, 2011. 143 с.

420. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2001. Т.1. 272с.

421. Шутова С. Е., Медзик Е. А. Особенности проявления волевых качеств у студентов разных спортивных специализаций, влияющих на успешность их соревновательной деятельности. *Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 15 квітня 2015 р.). Дніпропетровськ, 2015. С. 371-376.

422. Эбзеев М. М. Отрасль «физическая культура» в условиях рыночной экономики и подготовка будущих работников к решению её задач в процессе вузовского обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Майкоп : Адыгейский государственный университет, 2009. 57 с.

423. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. Москва : Педагогика, 1989. 380 с.

424. Энока Р. М. Основы кинезиологии. Киев : Олимпийская литература, 1998. 408 с.

425. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки. Москва : Наука, 1978. 391 с.

426. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2007. Т. 71. С. 3 – 8.

427. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе. Москва : Сентябрь, 2000. 176 с.

428. Якимов А. М. Основы тренерского мастерства. Москва : Терра-Спорт, 2003. 176 с.

429. Яковлев Н. Н. Химия движения. Молекулярные основы мышечной деятельности (от молекул до организма). Ленинград : Наука, 1983. 191 с.

430. Янгулова О. Д. Значення рухової активності, поняття про фізичну вправу. URL : <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/znachennya-rukhovoyi-aktivnosti-ponyattya-pro-fizi.html>.

431. Berufliche Kompetenzentwicklung. *Berlin*. 1999. August, № 4.

432. Bowden J. Competency – Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. URL : www.crm.hct.ac.ae/events/archive/tend.018.bowden.html

433. Dudzikowa M. Nauczyciel – uczeń. Między przemocą a dialogiem: obszary napięć i typy interakcji. Kraków : Oficyna Wydawnicza «Impuls», 1996.

434. Filenko L., Ashanin V., Basenko O., Petrenko Y., Poltoratska G., Tserkovna O., Kalmykova Y., Kalmykov S., Petrenko Y. Teaching and learning informatization at the universities of physical culture. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17(4). P. 2454-2461.

435. Gambetta V. Athletic development : the art and science of functional sports conditioning. Champaign, IL : Human Kinetics, 2007.

436. Gardner H. Five minds for the future. Boston, MA : Harvard Business School Press, 2007. 151 p.

437. Gasiul H. Niektóre uwarunkowania i właściwości wiedzy potocznej na temat zachowań człowieka. Wykłady z psychologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Lublin.T.6. 1982.

438. Gearity B. Coach as unfair and uncaring : A phenomenological study of ethics in the coach-athlete dyad. *J Study Sports Athlete Educ.* 2012. № 6. P. 173-200.

439. George A. M. The magical number seven, plus or minus two. *The Psychological Review.* 1956. № 63. P. 81-97.

440. Hochschulrahmengesetz vom 12. April 2007 (BGBl. IS.506). Bonn : Dokumentations-und Bildungsinformationsdienst, 2007. 506 p.

441. Hołówka T. Myślenie potoczne. Warszawa, 1986.

442. Hyatt C., Gottlieb L. When smart people fail. NY : Simon and Schuster, 2009. 208 p.

443. Kuramshin Yu. F. Sports of the higher achievements, their socio-cultural values and antivalues: the theoreticalmethodological aspect. SPb.: 2002. 122 p.

444. La Tourelle M., Courtenay A. Thorsons Introductory Guide to Kinesiology. London : Thorsons An Imprint of Harper Collins Publishers, 1992. 176 p.

445. Lapa Y. Phusikal Activiti Levels and Psychological Well-Being: Case Stubu of University Students. *Procedia – Social and Behavioralsciences.* 2015. № 186. P. 739-743.

446. Macnamara A., Collins D. Do mental skills make champions? Examining the discriminant function of the psychological characteristics of developing excellence questionnaire. *Journal of sports sciences.* 2013. № 31(7). P. 36-44.

447. Maxwell J. Leadership Gold. Nashville, TN : Thomas Nelson, 2008. 194 p.
448. Model of Competence. Which reflects the needs of employment. Prime. Research and Development. 1999.
449. Pavliuk Ye. O. Classification of the future coaches-instructors professional training at the higher education establishments. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. 2015. NR 6 (19). P. 57 – 60.
450. Pavliuk Ye. O. Defining quality of the future coaches-instructors' professional competence in the process of training. *European Applied Sciences*. 2015. NR 6. P. 28 – 29.
451. Pavliuk Ye. O. Definition of pedagogical conditions for the future coaches-instructors' career formation system in the process of professional training. *Nauka i Studia*. 2015. NR 9 (140). P. 62 – 65.
452. Physical Education Teaching and Coaching. URL : http://www.myplan.com/majors/colleges-that-offer-thisdegree.php?cb_set=1&cip=13.1314&sort=&sort_order=&first_letter=&cert=1&assoc=1&bach=1&mast=1&grad=1&doct=1&firstprof=1&Submit=Go%2.
453. Popov V. S., Yadykin A. A. Cultural aspects of physical culture education. *Innovative transformations in the sphere of physical culture, sports and tourism* : Scientific papers of the XV Anniversary International scientific-practical Congress conference, Novomikhailovsky village. 2012. P. 154-157.
454. Program Rozwoju Sportu do roku 2020. URL : <http://www.msport.gov.pl/sport>.
455. Rahmenlehrplan für den Ausbildungsberuf Berufskraftfahrer /Berufskraftfahrerin. BIBB. 2000.
456. Stratmann K. Die Qualifizierung des Gewerbelehrers – eine ungeloste Aufgabe. Bochum, 1995. P. 483 – 494.

457. Tuning, Educational Structures in Europe. Learning outcomes. Competences. Methodology. 2001–2009. URL : [www. Relintdeusto /Tuning Project](http://www.relintdeusto.eu/TuningProject).

458. US Bureau of Labor Statistics. URL : <http://www.bls.gov/>.

459. Volyanyuk N. The basis of authority of the coach. *Sixth International Scientific Congress Modern Olympic Sport and Sport for all*. Warsaw, June 6 – 9. 2002. P. 468 – 469.

460. White R. W. Motivatio Reconsidered : The Concept of Competence. *Psychological Review*. 1959. № 66. P. 297 – 333.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тести для визначення показника «Обсяг кінезіологічних знань»

1. Хто написав першу книгу по біомеханіці і як вона називається?
 1. Джованні Альфонсо Бореллі, автор книги «Рух тварин»
 2. Бернштейн Н.А., книга «О построении движений»;
 3. Новик І. Б., книга «О моделировании сложных систем»;
 4. Бернштейн Н.А., книга «Очерк о физиологии движений и физиологии активности».
2. Назвіть основоположників біомеханіки як науки ?
 1. П.Ф.Лесгафт (1837-1930 р.), А.А.Ухтомский (1875-1941 р.), Н.А.Бернштейн (1896-1966 р.);
 2. Анохин П.К., Н.А.Бернштейн (1896-1966 р.);
 3. Гросс Х.Х., Донской Д.Д.;
 4. Донской Д.Д., Коренберг В.Б.
3. Які галузі інженерної біомеханіки розвиваються останнім часом (пов'язана з робототехнікою)?
 1. Медична біомеханіка (профілактика травматизму й протезування);
 2. Ергономічна біомеханіка (зв'язок людини з живою природою);
 3. Кінезіологія;
 4. Біомеханіка спорту.
4. Що прийнято вважати елементарною формою руху матерії?
 1. Механічний рух, тобто переміщення тіла в просторі;
 2. Соціальний рух - розвиток суспільства і людини;
 3. Хімічний рух - взаємодія атомів;
 4. Плин часу.
5. З яких частин складається опорно-руховий апарат людини?
 1. Активної (м'яза) і пасивної (кістки) частини;
 2. Нервової та серцево-судинної систем;
 3. Скелет та сухожилля;
 4. Суглоби та ЧСС.
6. Які виділяють напрямки в біомеханіці?
 1. Механічний напрямок, функціонально-анатомічний напрямок, фізіологічний напрямок;
 2. Механічний, математичний;
 3. Педагогічний, біофізичний;
 4. Кібернетичний.
7. Що називають системою рухів?
 1. Безліч суглобних рухів об'єднаних у складну єдину дію;
 2. Пройдена відстань;
 3. Виконана робота;
 4. Момент інерції.
8. Яка існує залежність між запасом швидкості й витривалістю?
 - 1). Чим менше запас швидкості, тим вище витривалість.
 - 2). Чим менше запас швидкості, тим менше витривалість.
 - 3). Чим більше запас швидкості, тим більше витривалість.
 - 4). Між ними не існує зв'язок.
9. Що вивчає кінематика?
 - 1). Кінематика рухів вивчає причини виникнення й зміни руху.

2). Кінематика рухів вивчає властивості фізичних тіл, що проявляються в поступовій зміні швидкості й сили.

3). Кінематика рухів вивчає просторову форму рухів і їхньої зміни в часі без обліку мас і діючих сил.

4). Кінематика вивчає взаємодію тел.

10. Які характеристики є кінематичними характеристиками руху?

1). Кінематичними характеристиками є: темп, ритм, тривалість рухів, кінетична й потенційна енергія поступального руху, підйомна сила, лобовий опір, коефіцієнт корисної дії.

2). Кінематичними характеристиками є: темп, ритм, тривалість рухів, швидкість лінійне й кутова, прискорення лінійний і кутове, момент часу, величина кінетичного боргу, сила, момент сили, імпульс сили й імпульс моменту сили.

3). Кінематичними характеристиками є: координати точки, тіла й системи тіл, траєкторія крапки, момент часу, тривалість рухів, ритм рухів, темп рухів, швидкість лінійна й кутова, прискорення лінійне й кутове.

4). Кінематичними характеристиками є: координати точки, тіла й системи тіл, кривизна поля, момент часу, тривалість рухів, ритм рухів, темп рухів, швидкість лінійне й кутова, прискорення лінійна й кутова.

11. Що називається системою відліку (відстані)?

1). Система відліку (відстані), це умовно обране тверде тіло по відношенню, до якого визначають масу інших тіл.

2). Система відліку (відстані), це умовно обране тверде тіло, стосовно якого визначають на скільки віддалилось інше тіло.

3). Система відліку (відстані), це умовно обране тверде тіло, стосовно якого визначають положення інших тіл у різні моменти часу.

4). Системою відліку (відстані) називають вимірювану відстань.

12. Що входить у систему відліку часу?

1). У систему відліку часу входить певний початок і одиниці відліку.

2). У систему відліку часу входить момент часу.

3). У систему відліку часу входить певний початок і орієнтація в просторі.

4). У систему відліку часу входить час.

13. Що дозволяють визначати просторові характеристики?

1). Просторові характеристики дозволяють визначати положення й рухи.

2). Просторові характеристики дозволяють визначати початок і одиниці відліку часу й відстані.

3). Просторові характеристики дозволяють визначати внутрішні сили активної дії.

4). Просторові характеристики дозволяють визначати співвідношення частин тіла.

15. Що являє собою биокінематичний ланцюг?

1). Биокінематична пара, з'єднана послідовно.

2). Три суглоба.

3). Суглоб, з'єднаний з м'язом.

4). Два м'язи.

16. Що визначають часові характеристики?

1). Часові характеристики розкривають рухи в часі: коли рух почався й закінчився (момент часу); як довго він тривав (тривалість руху); як часто виконувався рух (темп), як він був побудован в часі (ритм).

2) Часові характеристики характеризують співвідношення частин руху і їхню взаємодія.

3). Часові характеристики - це міри механічного стану біосистеми і її поведінки.

4). Часові характеристики визначають місце розташування ланок тіла.

17. Чим визначається положення тіла людини?

1). Положення тіла людини визначається обертанням тіла навколо вільних і не вільних осей.

2). Положення тіла людини визначається його місцем розташування навколо головного вектора й головного моменту сил.

3). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори

4). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори й утримуючого тіла.

18. Які сили можуть бути прикладені до біомеханічної системи?

1). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

2). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, реакції опори, сили ваги, м'язові тяги, зусилля партнера й ін. сили.

3). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

4). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

19. Що необхідно зробити, щоб зберегти положення тіла?

1). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб внутрішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

2). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб зовнішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

3). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб гальмуючі сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

4). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб сили, що врівноважують, змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

20. Які існують види рівноваги?

1). Існує кілька видів рівноваги: обмежено-стійке, нестійке, байдужне.

2). Існує кілька видів рівноваги: стійке, обмежено-стійке, нестійке, байдужне, байдужно-нестійке.

3). Існує кілька видів рівноваги: стійке, обмежено-стійке, нестійке, байдужне.

4). Існує кілька видів рівноваги: стійке, обмежено-стійке, нестійке, байдужне.

21. Із чого складаються біокинематичні ланцюги опорно-рухового апарата?

1). з послідовно з'єднаних кісткових ланок і пар.

2). з рухливо з'єднаних ланок (твердих, пружних, гнучких) і відрізняються їхньою змінною сполукою, своєю довжиною й формою (складові важелі й маятники).

3). геометрично зв'язані між собою кінцеві ланки тіла.

4). з рухливо з'єднаних ланок (твердих, пружних, гнучких) і відрізняються їхньою змінною сполукою, своєю довжиною й формою (складові важелі й маятники).

22. Що містять у собі рухи навколо осей?

1). Руху навколо осей завжди містять у собі обертовий рух, але крім цього можуть містити й інші форми руху й здатності до навичок, що змінює й сам обертовий рух.

2). Руху навколо осей завжди містять у собі поступальний рух, але крім цього можуть містити й радіальне - уздовж радіуса до центра або від центра, що змінює й сам обертовий рух.

3). Руху навколо осей завжди містять у собі обертовий рух, але крім цього можуть містити й радіальне (поступальне) уздовж радіуса до центра або від центра, що змінює й сам обертовий рух.

4). Руху навколо осей завжди містять у собі елементарний і складний рух, що спричиняється зміни.

24. Яка гнучкість називається активної, яка гнучкість називається пасивної?

1). Під пасивною гнучкістю мають на увазі максимально можливу рухливість у суглобі, що спортсмен може виявити за рахунок сили тяги своїх м'язів. Активна гнучкість визначається найвищою амплітудою, яку можна досягти за рахунок дії зовнішніх сил. Величина активної гнучкості завжди менше пасивної.

2). Під активною гнучкістю мають на увазі максимально можливу рухливість у суглобі, що спортсмен може виявити за рахунок сили тяги своїх м'язів. Пасивна гнучкість визначається найвищою амплітудою, яку можна досягти за рахунок дії зовнішніх сил.

3). Під активною гнучкістю мають на увазі максимально можливу рухливість у суглобі, що спортсмен може виявити за рахунок зовнішніх сил. Пасивна гнучкість визначається найвищою амплітудою, яку можна досягти за рахунок дії внутрішніх сил. Величина активної гнучкості завжди менше пасивної.

4). Під активною гнучкістю мають на увазі максимально можливу рухливість у суглобі, що спортсмен може виявити за рахунок сили тяги своїх м'язів. Пасивна гнучкість визначається найвищою амплітудою, яку можна досягти за рахунок дії зовнішніх сил. Величина активної гнучкості завжди менше пасивної.

25. Для якого виду рівноваги визначають стійкість тіла?

1). Стійкість тіла визначають для байдужної рівноваги.

2). Стійкість тіла визначають для обмежено-стійкої рівноваги.

3). Стійкість тіла визначають для стійкої рівноваги.

4). Стійкість тіла визначають для хиткої рівноваги.

26. Яка основна функція м'язів?

1) Основна функція м'язів складається в перетворенні хімічної енергії в механічну роботу або силу.

2) Основна функція м'язів складається в перетворенні теплової енергії в механічну роботу або силу.

3) Основна функція м'язів складається в скороченні.

4) Основна функція м'язів складається в перетворенні кінетичної енергії в механічну роботу або силу.

27. Які фактори впливають на дальність польоту снаряда.

1). На дальність польоту снаряда впливають: початкова швидкість вильоту снаряда, кути вильоту, обертання снаряда й опір повітря, аеродинамічні властивості снаряда й сила, що притискає.

2). На дальність польоту снаряда впливають кути вильоту, вага снаряда, сила впливу на снаряд і сила реакції опори та початкова швидкість вильоту снаряду.

3). На дальність польоту снаряда впливають: початкова швидкість вильоту снаряду, кути вильоту, обертання снаряда й опір повітря, аеродинамічні властивості снаряда.

4). На дальність польоту снаряда впливає зіткнення тіл, що вдаряють, сила реакції опори, кути вильоту, початкова швидкість вильоту снаряда.

28. На які складові можна розкласти силу опору повітря?

1). Силу опору повітря можна розкласти на складові: одна з них спрямована по потоці - це піднімальна сила, інша перпендикулярна до потоку - це лобовий опір.

2). Силу опору повітря можна розкласти на складові: одна з них спрямована по потоці - це лобовий опір, інша перпендикулярна до потоку - це лобовий опір.

3). Силу опору повітря можна розкласти на складові: одна з них спрямована по потоці - це лобовий опір, інша перпендикулярна до потоку - це піднімальна сила, силу опору повітря можна розкласти на складові: одна з них спрямована по потоці - це піднімальна сила, інша перпендикулярна до потоку - це лобовий опір.

- 4). Силу опору повітря можна розкласти на складові: одна з них спрямована по потоці - це лобовий опір, інша перпендикулярна до потоку - це внутрішня сила.
29. Що називається загальним центром мас тіла (ОЦМ)?
- 1). Загальний центр мас тіла - лінія, де перетинаються всі сили, що діють на тіло, що приводять до поступального руху, і не зухвале його обертання.
 - 2). Загальний центр мас тіла - рівнодіюча всіх сил ваги всіх частин тіла.
 - 3). Загальний центр мас тіла - лінія, де перетинаються всі сили, що діють на тіло, що приводять до поступального руху, і не зухвале його обертання.
 - 4). Загальний центр мас тіла - лінія, де перетинаються всі сили, що діють на тіло, - рівнодіюча всіх сил ваги всіх частин тіла.
30. Який вплив робить стомлення на активну й пасивну гнучкість?
- 1). Під впливом стомлення пасивна гнучкість зменшується, за рахунок зниження здатності м'язів до повного розслаблення після попереднього скорочення, а активна збільшується, за рахунок меншого тонуусу м'язів, що протидіють розтяганням.
 - 2). Під впливом стомлення активна гнучкість зменшується.
 - 3). Під впливом стомлення пасивна й активна гнучкість зменшуються, за рахунок зниження здатності м'язів до повного розслаблення після попереднього скорочення.
 - 4). Під впливом стомлення пасивна й активна гнучкість зменшуються.
31. Яка основна функція м'язів?
- 1) Основна функція м'язів складається в перетворенні хімічної енергії в механічну роботу або силу.
 - 2) Основна функція м'язів складається в перетворенні теплової енергії в механічну роботу або силу.
 - 3) Основна функція м'язів складається в скороченні.
 - 4) Основна функція м'язів складається в перетворенні кінетичної енергії в механічну роботу або силу.
32. Що називається загальним центром ваги тіла (ОЦТ)?
- 1). Загальний центр ваги тіла - це центр ваги всіх частин тіла.
 - 2). Загальний центр ваги тіла - це центр ваги всіх частин.
 - 3). Загальний центр ваги тіла - рівнодіюча всіх динамічних сил.
 - 4). Загальний центр ваги тіла - рівнодіючих сил ваги.
33. Біомеханічна характеристика витривалості.
- 1). Здатність людини переборювати стомлення й ефективно діяти при цьому.
 - 2). Якщо людина тривалий час виконує якесь рухове завдання.
 - 3) Здатність людини ефективно діяти.
 - 4). Здатність довго працювати.
34. Що називається інерцією тіла?
- 1). Інерцією тіла називається міра інертності тіла при поступальному русі.
 - 2). Будь-які тіла зберігають швидкість незмінною при відсутності зовнішніх впливів. Ця властивість, не маюча міри, називається інерцією тіла.
 - 3). Інерцією тіла називається відношення величини прикладеної сили до викликаного нею прискорення.
 - 4). Будь-які тіла зберігають швидкість незмінною при відсутності зовнішніх впливів. Ця властивість, маюча міру, називається інерцією тіла.
35. Що називається інертністю тіла?
- 1). Інертністю тіла називається властивість фізичних тіл, що проявляється в поступовій зміні швидкості із часом під дією сил.
 - 2). Інертністю тіла називається властивість тіл зберігати швидкість тіла незмінною.
 - 3). Інертністю тіла називається міра швидкості зміни положення тіла.
 - 4). Інертністю тіла називається здатність тіла зберігати стан спокою при впливі зовнішніх сил.
36. Від чого залежить маса тіла й що характеризує цей показник?

1). Маса тіла залежить від кількості речовини тіла й характеризує його властивість - як саме прикладена сила може змінити його рух.

2). Маса тіла залежить від властивостей фізичних тіл і вимірюється добутком мас всіх матеріальних точок на радіуси обертання.

3). Маса тіла - це порівняльна міра інертності тіла при обертальному русі.

4). Маса тіла залежить від фізичної підготовки й характеризує самоуправління системи.

37. Що називається силою?

1). Сила - це міра поступального руху тіла, що здатна передаватися іншому тілу у вигляді швидкості.

2). Сила - це міра механічної дії одного тіла на інше.

3). Сила - це міра обертового руху тіла, що здатна передаватися іншому тілу у вигляді швидкості.

4). Сила - це міра інертності тіла при дії тіла на інше тіло.

38. Що таке момент сили, коли він позитивний і коли негативний?

1). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила викликає поворот тіла за годинниковою стрілкою й негативним при повороті тіла проти годинникової стрілки (з боку спостерігача).

2). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила викликає поворот тіла проти годинникової стрілки, і негативним при повороті тіла за годинниковою стрілкою (з боку спостерігача).

3). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через вісь обертання, і негативним - коли не проходить.

4). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через кілька осей обертання, і негативним - коли не проходить.

39. Які сили можуть бути прикладені до біомеханічної системи?

1). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

2). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, реакції опори, сили ваги, м'язові тяги, зусилля партнера й ін. сили.

3). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

4). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

40. Що називається гнучкістю?

1. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи з великою амплітудою.

2. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи.

3. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи поступальні й обертові рухи в просторі й у часі.

4. Гнучкість властивість тіла людини робити вертикальні переміщення.

41. Яка гнучкість називається пасивної, яка активної?

1. Пасивна гнучкість, це здатність виконувати руху, у якому або суглобі з великою амплітудою за рахунок активності м'язових груп, що проходять через цей суглоб; активна гнучкість визначається найвищою амплітудою, яку можна досягти за рахунок зовнішніх сил.

2. Активна гнучкість, це здатність виконувати руху, у якому або суглобі з великою амплітудою за рахунок активності м'язових груп, що проходять через цей суглоб.

3. Активна гнучкість, це здатність змінювати суглобні кути, у якому або суглобі за рахунок енергії, що підводить; пасивна гнучкість, це гнучкість тіла в стані спокою.

4. Активна гнучкість проявляється в безперешкодному виконанні рухів; пасивна гнучкість - це процес виконання дії з урахуванням енергетичного забезпечення руху й керування цими процесами.

42. Чим визначається положення тіла людини?

- 1). Положення тіла людини визначається його місцем розташування навколо головного вектора.
- 2). Положення тіла людини визначається його місцем розташування навколо головного вектора й головного моменту сил.
- 3). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори
- 4). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори й утримуючого тіла.

43. Які характеристики називаються біомеханічними характеристиками?

- 1) Біомеханічними характеристиками називаються ті показники, які використовуються для кількісного опису рухової діяльності.
- 2) Біомеханічними характеристиками називаються ті показники, які використовуються для самоперевірки знань студентів.
- 3) Біомеханічними характеристиками називаються ті показники, які використовуються для якісного аналізу рухової діяльності.
- 4) Біомеханічними характеристиками називаються ті показники, які використовуються для кількісного опису й аналізу рухової діяльності.

44. На які характеристики діляться біомеханічні характеристики?

- 1) Всі біомеханічні характеристики діляться на кінематичні, динамічні й енергетичні, ізометричні, поступальні.
- 2) Всі біомеханічні характеристики діляться на кінематичні, динамічні, енергетичні й обертальні.
- 3) Всі біомеханічні характеристики діляться на кінематичні, динамічні й енергетичні.
- 4) Всі біомеханічні характеристики діляться на кінематичні, динамічні, енергетичні й локальні.

45. Що необхідно визначити, вивчаючи рух?

- 1). Вивчаючи рух потрібно визначити ряд величин, які тіло приймає при русі.
- 2). Вивчаючи рух потрібно визначити причину зміни руху й відповідну дію, і протидію, а також суглобні сили.
- 3). Положення системи тіл, що може змінювати свою конфігурацію, визначають по положенню загального центра мас тіла.
- 4). Вивчаючи рух необхідно визначити доцентрове й відцентрове прискорення

46. Що визначають часові характеристики?

- 1). Часові характеристики розкривають, коли рух почався й закінчився (момент часу); як довго він тривав (тривалість руху); як часто виконувався рух (темп), як він був побудован в часі (ритм).
- 2) Часові характеристики характеризують співвідношення частин руху і їхню взаємодія.
- 3). Часові характеристики - це міри механічного стану біосистеми і її поведінки.
- 4). Часові характеристики визначають місце розташування ланок тіла.

47. Що вивчає динаміка?

- 1). Динаміка вивчає внутрішні сили, що викликають рухи.
- 2). Динаміка вивчає всі рухи людини.
- 3). Динаміка вивчає особливості будови рухового апарату і його ланок.
- 4). Динаміка вивчає взаємодію систем організму.

48. Що таке момент сили, коли він позитивний і коли негативний?

- 1). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила діє за годинниковою стрілкою й негативним при повороті тіла проти годинникової стрілки (з боку спостерігача).

2). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила викликає поворот тіла проти годинникової стрілки, і негативним при повороті тіла за годинниковою стрілкою (з боку спостерігача).

3). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через вісь обертання, і негативним - коли не проходить.

4). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через кілька осей обертання, і негативним - коли не проходить.

49. Величина механічної роботи пропорційна:

- 1) лінійними розмірами тіла;
- 2) тотальними розмірами тіла;
- 3) обернено пропорційно до сили;
- 4) шляху дії сили.

50. Які характеристики реєструються методом гоніометрії?

- 1) кутові переміщення;
- 2) лінійні переміщення;
- 3) довжина дистанції;
- 4) траєкторія руху.

51. Що впливає на дальність польоту снаряда?

- 1) швидкість вильоту;
- 2) замах;
- 3) час контакту з снарядом;
- 4) швидкість руху ланки.

52. Указати одиниці вимірювання сили:

- а) Дж;
- б) кгм;
- в) Гц,
- г) Н.

53. Що називається силою?

1). Сила - це міра поступального руху тіла, що здатна передаватися іншому тілу у вигляді швидкості.

2). Сила - це міра механічної дії одного тіла на інше.

3). Сила - це міра обертового руху тіла, що здатна передаватися іншому тілу у вигляді швидкості.

4). Сила - це міра інертності тіла.

54. Що таке момент сили, коли він позитивний і коли негативний?

1). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила викликає поворот тіла за годинниковою стрілкою й негативним при повороті тіла проти годинникової стрілки (з боку спостерігача).

2). Момент сили - це міра обертальної дії сили на тіло. Момент сили вважають позитивним моментом, коли сила викликає поворот тіла проти годинникової стрілки, і негативним при повороті тіла за годинниковою стрілкою (з боку спостерігача).

3). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через вісь обертання, і негативним - коли не проходить.

4). Момент сили вважають позитивним, коли лінія дії сили проходить через кілька осей обертання, і негативним - коли не проходить.

55. Що називається стомленням?

1. Стомлення називаються ті зміни в організмі, які викликані наявністю кисневого боргу.

2. Стомленням називається викликане роботою тимчасове зниження працездатності.

3. Стомлення - це зниження значень аеробних резервів і збільшення величини звільненої енергії.

4. Стомлення – це зниження значень анаеробних резервів і збільшення величини звільненої енергії.

56. Що називається гнучкістю?

1. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи з великою амплітудою.

2. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи.

3. Гнучкістю називається здатність виконувати рухи поступальні й обертові рухи в просторі й у часі.

4. Гнучкість властивість тіла людини робити вертикальні переміщення.

57. Чим визначається положення тіла людини?

1). Положення тіла людини визначається обертанням тіла навколо вільних і не вільних осей.

2). Положення тіла людини визначається його місцем розташування навколо головного вектора й головного моменту сил.

3). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори

4). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори й утримуючого тіла.

58. Які сили можуть бути прикладені до біомеханічної системи?

1). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

2). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, реакції опори, сили ваги, м'язові тяги, зусилля партнера й ін. сили.

3). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

4). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

59. Що необхідно зробити, щоб зберегти положення тіла?

1). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб внутрішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

2). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб зовнішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

3). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб гальмуючі сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

4). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб сили, що врівноважують, змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

60. Під системою розуміють ?

1). Внутрішнє (або зовнішнє) упорядкована безліч взаємозалежних (або взаємодіючих) елементів.

2). Положення системи тіл (ланок тіла людини), що змінюють свою конфігурацію, визначається по початковому й кінцевому положенню тіла.

3). Положення системи тіл (ланок тіла людини), що змінюють свою конфігурацію (взаємне розташування ланок тіла), визначають по координатах.

4). Положення системи тіл (ланок тіла людини), що змінюють свою конфігурацію (взаємне розташування ланок тіла), визначають по положенню кожної ланки в просторі.

61. Що відносять до тимчасових характеристик руху?

1). Тимчасові характеристики розкривають рух у часі. До них ставиться: момент часу, тривалість, темп і ритм руху.

2). Момент виміру часу.

- 3). Швидкість руху
4). Прискорення руху
63. Момент часу – це:
1). це тимчасова міра положення крапки тіла в прийнятій системі відліку часу. Це проміжок часу, що прагне до нуля. Наприклад, момент старту й ін.
2). Це довжина часу.
3). Обмежений час руху.
4). Це система часу в день.
64. Що розуміється під тривалістю руху?
1). Це тимчасова міра, обумовлена різницею часів закінчення й початку руху.
2). Це середня міра руху.
3). Різниця в часі.
4). Сума часу з середини руху.
65. Темп руху – це:
1). Це тимчасова міра повторення рухів. Вимірюється кількістю повторюваних рухів в одиницю часу. Наприклад, кількість кроків у секунду відображає кількісну сторону руху.
2). Кількість рухів за добу.
3). Кількість кроків за годину.
4). Повільний рух.
66. Ритм руху – це:
1). Прискорення дії.
2). Зростання часу.
3). Кількість кроків з початку руху.
4). Це міра руху.
67. Що відноситься до просторово-тимчасових характеристик?
1) Швидкість і прискорення.
2). Вага тіла.
3). Динаміка рухових дій.
4). Траєкторія руху.
68. Що показує швидкість руху?
1). Як швидко змінюються координати тіла.
2). Яку відстань подолає тіло.
3). Час старту.
4). Ритм рухових дій.
69. Які існують типи подиху?
1) Існує три основних типи подиху: грудне, діафрагмальне й змішане.
2) Існує три основних типи подиху: грудне, діафрагмальне й одиночне.
3) Існує два основних типи подиху: грудне і змішане.
4) Існує три основних типи подиху: грудне, діафрагмальне й складне.
70. Що необхідно визначити, вивчаючи рух?
1). Вивчаючи рух потрібно визначити: а) вихідне положення, з якого рух починається; б) кінцеве положення, у якому рух закінчується; в) ряд безперервно змінюючихся, проміжних положень, які тіло приймає при русі.
2). Вивчаючи рух потрібно визначити причину зміни руху й відповідну дію, і протидію, а також суглобні сили.
3). Положення системи тіл, що може змінювати свою конфігурацію, визначають по положенню загального центра мас тіла.
4). Вивчаючи рух необхідно визначити доцентрове й відцентрове прискорення.
71. Що характеризує прискорення?
1). Швидкість зміни швидкості.
2). Лінійне прискорення.

- 3). Кутове прискорення.
 4.) Обернене прискорення.
72. Яка основна функція м'язів?
 1) Основна функція м'язів складається в перетворенні хімічної енергії в механічну роботу або силу.
 2) Основна функція м'язів складається в перетворенні теплової енергії в механічну роботу або силу.
 3) Основна функція м'язів складається в скороченні.
 4) Основна функція м'язів складається в перетворенні кінетичної енергії в механічну роботу або силу.
73. Що являє собою керування?
 1) Керування являє собою прискорення стану системи за допомогою керуючих впливів, які спрямовані на досягнення мети.
 2) Керування являє собою зміну стану системи за допомогою керуючих впливів, які спрямовані на досягнення мети.
 3) Керування являє собою співвідношення тривалості частин усього рухового акту або дії.
 4) Керування являє собою закономірності взаємозв'язку, взаємодії рухів у часі.
74. Як здійснюється відштовхування від опори?
 1) Відштовхування від опори виконується за допомогою: а) негативної роботи м'язів; і б) маховими рухами кінцівок й іншими ланками.
 2) Відштовхування від опори виконується за допомогою: а) властиво відштовхування ногами від опори; і б) маховими рухами кінцівок й іншими ланками.
 3) Відштовхування від опори виконується за допомогою: а) властиво відштовхування ногами від опори; і б) зовнішньої сили, прикладеної до системи.
 4) Відштовхування від опори виконується за допомогою: а) властиво відштовхування ногами від опори; і б) внутрішньої сили прикладеної до системи.
75. Що відбувається з опорними й рухливими ланками при відштовхуванні від опори?
 1) Опорні й рухливі ланки при відштовхуванні від опори прикладені до стопи в протилежних напрямках; вони взаємно врівноважуються.
 2) При відштовхуванні від опори опорні ланки рухливі щодо опори, а рухливі ланки під дією тяги м'язів пересуваються в загальному напрямку відштовхування.
 3) При відштовхуванні від опори опорні ланки нерухливі щодо опори, а рухливі ланки під дією тяги м'язів пересуваються.
 4) При відштовхуванні від опори рухливі ланки нерухливі щодо опори, а нерухливі ланки під дією тяги м'язів пересуваються в загальному напрямку відштовхування.
76. Чим визначається положення тіла людини?
 1). Положення тіла людини визначається обертанням тіла навколо вільних і не вільних осей.
 2). Положення тіла людини визначається його місцем розташування навколо головного вектора й головного моменту сил.
 3). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори
 4). Положення тіла людини визначається його позою, місцем розташування, орієнтацією щодо системи відліку й відношенням до опори й утримуючого тіла.
77. Які сили можуть бути прикладені до біомеханічної системи?
 1). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.
 2). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, реакції опори, сили ваги, м'язові тяги, зусилля партнера й ін. сили.

3). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

4). До біомеханічної системи можуть бути прикладені сили ваги, сили ваги, піднімальна сила, що обертає момент, рухи на місці.

78. Що необхідно зробити, щоб зберегти положення тіла?

1). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб внутрішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

2). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб зовнішні сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

3). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб гальмуючі сили змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

4). Для збереження положення тіла потрібно закріпити ланки в суглобах і не допускати, щоб сили, що врівноважують, змінювали його місце розташування, орієнтацію в просторі (виключити переміщення й повороти) і зв'язок з опорою.

79. Що містять у собі рухи навколо осей?

1). Рухи навколо осей завжди містять у собі обертовий рух, але крім цього можуть містити й інші форми руху й здатності до навичок, що змінює й сам обертовий рух.

2). Рухи навколо осей завжди містять у собі поступальний рух, але крім цього можуть містити й радіальне - уздовж радіуса до центра або від центра, що змінює й сам обертовий рух.

3). Рухи навколо осей завжди містять у собі обертовий рух.

4). Рухи навколо осей завжди містять у собі елементарний і складний рух, що спричиняється зміни

80. Яка основна функція м'язів?

1) Основна функція м'язів складається в перетворенні хімічної енергії в механічну роботу або силу.

2) Основна функція м'язів складається в перетворенні теплової енергії в механічну роботу або силу.

3) Основна функція м'язів складається в скороченні.

4) Основна функція м'язів складається в перетворенні кінетичної енергії в механічну роботу або силу.

81. Що потрібно зробити, щоб досягти більше високої швидкості загального центра мас?

1) Для досягнення більше високої швидкості загального центра мас потрібно намагатися продовжити фазу розгону на більшій частині шляху махового переміщення.

2) Для досягнення більше високої швидкості загального центра мас потрібно щоб реакція опори рівнялася нулю.

3) Для досягнення більше високої швидкості загального центра мас у стрибках потрібно намагатися продовжити фазу розгону на більшій частині шляху махового переміщення.

4) Для досягнення більше високої швидкості загального центра мас у метанні списа потрібно намагатися продовжити фазу розгону на більшій частині шляху махового переміщення.

82. Чому сприяють махові рухи при відштовхуванні?

1) Махові рухи сприяю просуванню загального центра мас при відштовхуванні, збільшують швидкість центр мас, збільшує силу й укорочують час відштовхування ногою й, нарешті, створюють умови для швидкого завершального відштовхування.

2) Махові рухи сприяю просуванню загального центра мас при відштовхуванні, знижують швидкість центр мас.

3) Махові рухи сприяю просуванню загального центра мас при відштовхуванні, збільшують швидкість центр мас, збільшує силу й подовжує час відштовхування ногою й, нарешті, створюють умови для швидкого завершального відштовхування.

4) Махові рухи сприяю взаємодії рухливих і опорних ланок тіла.

83. Що таке відштовхування?

1) Відштовхування нерозривно пов'язане з підготовкою до нього. Воно починається з постановки ноги на опору.

2) Відштовхування полягає в гальмуванні руху тіла в напрямку до опори. Воно починається з постановки ноги на опору. Відбувається рух, що уступає, м'язи розтягуючись, роблять негативну роботу, і зменшують швидкість руху тіла долілиць.

3) Відштовхування як основа рухів нерозривно пов'язане з підготовкою до нього, з розгоном. Разом вони становлять періоди опори, коли нога має контакт із опорою й перебуває під дією ваги й сили інерції тіла.

4) Відштовхування як основа рухів нерозривно пов'язане з підготовкою до нього, з амортизацією. Разом вони становлять періоди польоту, коли нога має контакт із опорою й перебуває під дією ваги й сили інерції тіла.

84. Що таке амортизація?

1) Амортизація полягає в гальмуванні руху тіла в напрямку до опори. Вона починається з постановки ноги на опору.

Відбувається рух, що уступає, м'язи розтягуючись, роблять негативну роботу, і зменшують швидкість руху тіла долілиць.

2) Амортизація як основа рухів нерозривно пов'язана з підготовкою до нього, з амортизацією. Разом вони становлять періоди опори коли нога має контакт із опорою й перебуває під дією ваги й сили інерції тіла.

3) Амортизація полягає в просуванні тіла в напрямку до опори.

4) Відбувається рух, що уступає, м'язи розтягуючись, роблять негативну роботу, і зменшують швидкість руху тіла долілиць.

84. Коли закінчується амортизація?

1) Амортизація закінчується в момент припинення руху тіла до низу.

2) Амортизація закінчується в момент припинення руху загального центра мас.

3) Амортизація закінчується в момент припинення руху загального центра під впливом сил інерції.

4) Амортизація закінчується в момент припинення тиску на опору.

85. Що вважають початком відштовхування?

1) Початком відштовхування умовно вважають момент розгинання в колінному суглобі.

2) Відштовхування починається в момент припинення руху загального центра мас вниз.

3) Початком відштовхування умовно вважають момент розгинання переносної ноги в колінному суглобі.

4) Початком відштовхування умовно вважають момент розгинання опорної ноги в суглобі.

86. Що прийнято вважати моментом закінчення амортизації?

1) Моментом закінчення амортизації прийнято умовно вважати момент найбільшого розгинання ноги в гомілковостопному суглобі.

2) Моментом закінчення амортизації прийнято вважати момент найбільшого згинання й розгинання опорної ноги в гомілковостопному суглобі.

3) Моментом закінчення амортизації прийнято умовно вважати момент найбільшого згинання опорної ноги в суглобі.

4) Моментом закінчення амортизації прийнято вважати момент розгинання опорної ноги в гомілковостопному суглобі.

Індекс Гарвардського степ-тесту (ІГСТ)

Висота сходинки і час сходження в умовах проведення Гарвардського степ-тесту

Група досліджуваних	Висота сходинки, см	Час сходження, хв
Чоловіки віком 18 років і старші	50	5
Жінки віком 18 років і старші	43	5
Юнаки і підлітки (12-18 р.)	45	4
Дівчата віком 12-18 років	40	4
Хлопчики й дівчатка віком 8-12 років	35	3
Хлопчики й дівчатка віком до 8 років	35	2

Шкала оцінювання результатів тесту

ІГСТ	Оцінка
Менш ніж 55	Погана
55 – 64	Нижче за середню
65 – 79	Середня
80 – 89	Добра
90 і більше	Відмінна

Додаток В**Діагностична методика Л. Йовайши****Шановний студенте!**

Для дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту ми вивчаємо проблему мотивації з точки зору схильностей особистості. Ваші відповіді будуть використані виключно у наукових цілях і дадуть можливість розробити модель формування кінезіологічних компетентностей майбутніх з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки. Просимо Вас із розумінням поставитися до нашого прохання, за що будемо щиро Вам вдячні.

Інструкція

Вам необхідно серед двох запропонованих варіантів відповіді обрати той, що на вашу думку найкраще відповідає вашій позиції, вам особисто, той, якому з двох, Ви надаєте перевагу. Занесіть свою відповідь у відповідну клітинку бланка відповідей. Деякі запитання можуть здатися Вам однаково цікавими, у такому випадку надайте все-таки перевагу одному з них.

Свої відповіді оцініть балами від 0 до 3, таким чином:

1. Якщо Ви згодні з твердженням а), але не згодні з твердженням б), то в клітинку а) внесіть цифру 3, а в клітинку б) — 0.

2. Якщо Ви згодні з твердженням б), але не згодні з твердженням а), то в клітинку а) внесіть 0, а в клітинку б) — 3.

3. Якщо Ви надаєте незначну перевагу твердженню а), а не б), то в клітинку а) впишіть 2, а в клітинку б) — 1.

4. Якщо ви надаєте незначну перевагу твердженню б), а не а), то в клітинку а) внесіть 1, а в клітинку б) — 2.

Тобто, ваші відповіді в сумі повинні завжди становити 3 бали. Постарайтеся на всі запитання відповісти добросовісно, керуючись вище вказаною інструкцією.

1. Деякі люди вважають, що важливіше:

- а) багато знати;
- б) створювати матеріальні блага.

2. Що Вас найбільше приваблює у читанні книг:

- а) чудовий літературний стиль;
- б) яскраве зображення сміливості й хоробрості героїв.

3. Яка нагорода Вас найбільше порадувала б:

- а) за наукову роботу;
- б) за громадську діяльність.

4. Якби Вам випала нагода обійняти певну посаду, яку б Ви обрали:

- а) директора фірми;
- б) головного інженера фірми.

5. Що, на Вашу думку, слід більше відзначати в учасників художньої самодіяльності:

- а) те, що вони несуть людям мистецтво і красу;
- б) те, що вони виконують корисну роботу.

6. Яка, на Ваш погляд, сфера діяльності людини майбутнього буде домінувати:

- а) фізика;
- б) фізкультура.

7. Якби Вам надали посаду директора школи, на що б Ви звернули найбільшу увагу:

а) на створення необхідних зручностей (взірцева їдальня, кімната відпочинку і т. ін.);

- б) на формування дружнього працюючого колективу.
8. Ви на виставці. Що Вас найбільше приваблює в експонатах:
- а) колір, досконалість форм;
 - б) те, як і з чого вони зроблені.
9. Які риси характеру людини Вам найбільше імпонують:
- а) мужність, сміливість, витривалість;
 - б) доброзичливість, чуйність, відсутність корисливості.
10. Уявіть, що Ви професор університету. Якому заняттю Ви наддали б перевагу у вільний від роботи час:
- а) читанню художньої літератури;
 - б) дослідам з фізики, хімії.
11. Вам випадає нагода подорожі у різні країни. Як хто, Ви з більшим бажанням поїхали б:
- а) відомий спортсмен на міжнародні змагання;
 - б) відомий спеціаліст зі зовнішньої торгівлі.
12. У газеті дві статті різного змісту. Яка з них викликала б у Вас найбільшу зацікавленість:
- а) стаття про машину нового типу;
 - б) стаття про нову наукову теорію.
13. Ви дивитеся на спортивний парад олімпійських команд. Що більше приваблює Вашу увагу:
- а) злагоджений крок, бадьорість, граційність учасників;
 - б) зовнішнє оформлення колон (знамена, одяг...).
14. Уявіть, що у Вас багато вільного часу. Чим би Ви охочіше зайнялися:
- а) чимось практичним (ручною працею);
 - б) допомогою іншим людям.
15. Яку виставку Ви з більшим задоволенням відвідали б:
- а) виставку нових продовольчих товарів;
 - б) виставку новинок наукової апаратури.
16. Якби у школі було два гуртки, який би Ви обрали:
- а) технічний;
 - б) музичний.
17. Як Вам здається, на що слід було б у школі звернути увагу:
- а) на виховання культури спілкування, оскільки це потрібно для вашого майбутнього;
 - б) на спорт, так як це важливо для зміцнення здоров'я.
18. Які журнали Ви з більшим задоволенням читали би:
- а) науково-популярні;
 - б) літературно-художні.
19. Який з двох видів роботи на свіжому повітрі Вас найбільше приваблює:
- а) робота з машинами;
 - б) «ходяча робота» (агроном, лісник).
20. Яке, на Ваш погляд, завдання школи важливіше:
- а) підготовка учнів до практичної діяльності, вміння створювати матеріальні блага;
 - б) підготовка учнів до роботи з людьми, щоб вони вміли допомагати іншим у цьому.
21. Які видатні люди Вам цікаві:
- а) Генрі Форд; б) Альберт Ейнштейн.
22. Що важливіше для людини:
- а) створювати собі комфортний зручний побут;

б) жити без комфорту, але мати можливість творити і користуватися шедеврами мистецтв.

23. Для благополуччя майбутнього людства, що, на Ваш погляд, важливіше:

а) правосуддя; б) техніка.

24. Яку із двох книг Ви з більшим задоволенням читали б?

а) про досягнення спортсменів; б) про розвиток промисловості.

25. Що суспільству принесе більше користі:

а) турбота про матеріальний добробут громадян;

б) турбота про культурний та освітній рівень громадян.

26. Служба побуту надає людям різні послуги: виготовляє взуття, шие одяг тощо.

Чи вважаєте Ви необхідним:

а) надалі розвивати цю галузь, щоб всебічно обслуговувати людей;

б) краще створювати таку техніку, якою можна було б самим користуватися в побуті.

27. Які лекції Ви з більшим задоволенням слухали б:

а) про видатних педагогів;

б) про видатних художників.

28. Якого характеру наукову роботу Ви обрали б:

а) роботу з книжками в бібліотеці;

б) роботу на свіжому повітрі в експедиції.

29. Що б Вас зацікавило в пресі:

а) повідомлення про курси валют;

б) повідомлення про художню книжку.

30. Вам надається можливість вибору професії. Якій з них ви надали б перевагу:

а) фізкультурі чи іншій роботі, пов'язаній з рухом;

б) роботі малорухомій, результатом якої є створення нової техніки.

Методика Л. Йовайши

	Номер запитання														
Варіант відповіді	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
«а»															
«б»															
Варіант відповіді	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
«а»															
«б»															

Обробка та інтерпретація результатів дослідження.

Замість букв «а» і «б» навпроти кожного запитання у таблицю-ключ поставте відповідну цифру з листа відповідей.

У таблиці використані такі позначення:

А — схильність до роботи з людьми;

Б — схильність до розумових видів роботи;

В — схильність до роботи з людьми на виробництві;

Г — схильність до естетики та мистецтва;

Ґ — схильність до рухових видів діяльності;

Д — схильність до планово-економічних видів робіт, які передбачають задоволення матеріальних потреб.

Чим вищий бал ви отримали, тим краще розвинута схильність до тієї чи іншої сфери діяльності.

Таблица-ключ до тесту Л. Йовайши

	А	Б	В	Г	Г	Д		А	Б	В	Г	Г	д
1		а				б	16			а	Б		
2				а	б		17	а				б	
3	б	а					18		А		Б		
4			б			а	19			а		б	
5	б			а			20	б					а
6		а			б		21		Б	а			
7	б					а	22			-	Б		а
8			б	а			23	а		б			
9	б				а		24					а	б
10		5		а			25	а	Б				
11					а	б	26			б			а
12		б	а				27	а			Б		
13				б	а		28		А			б	
14	б		а				29				Б		а
15		б				а	30			б		а	Активаци

Додаток Д

Методика «Потреба у досягненні» за Ю. М. Орловим

Шановні студенти!

Вам пропонується низка положень. Якщо Ви згодні з положенням, підкресліть «так», якщо не згодні – «ні».

1. На мою думку, успіх у житті залежить від випадку, а не від розрахунку.	так	ні
2. Якщо я залишусь без улюбленого заняття, моє життя стане марним.	так	ні
3. У будь-якій справі важливим для мене є її виконання, а не кінцевий результат.	так	ні
4. Вважаю, що люди страждають більше від невдач на роботі, чим від поганих стосунків з близькими людьми.	так	ні
5. На мою думку, більшість людей живе не близькими, а віддаленими цілями.	так	ні
6. У моєму житті успіхів було більше, чим невдач.	так	ні
7. Мені більше подобаються люди емоційні, а не діяльні.	так	ні
8. Навіть у звичайній роботі я намагаюся вдосконалити деякі її елементи.	так	ні
9. Коли я поглинений у думки про успіх, забуваю про запобіжні заходи.	так	ні
10. Мої близькі люди вважають мене ледачою людиною.	так	ні
11. У моїх невдачах, на мою думку, винні обставини, а не я сам.	так	ні
12. Мої батьки занадто суворо контролюють мене.	так	ні
13. У мене терпіння більше, ніж здібностей.	так	ні
14. Від своїх намірів занадто часто мене змушує відмовлятися лень, а не сумнів в успіху.	так	ні
15. Вважаю, що я впевнена в собі людина.	так	ні
16. Заради успіху я можу ризикувати, навіть якщо шанси не на користь мені.	так	ні
17. Я вважаю себе не старанною людиною.	так	ні
18. Моя енергія посилюється, коли все йде гладко.	так	ні
19. Якби я був журналістом, то писав би про оригінальні винаходи людей, а не про події.	так	ні
20. Близькі люди зазвичай не поділяють моїх планів.	так	ні
21. Рівень моїх вимог до життя нижче рівня моїх ровесників.	так	ні
22. Мені здається, що у мене наполегливості більше, ніж здібностей.	так	ні
23. Я міг би досягти більшого, звільнившись від поточних справ.	так	ні

Обробка результатів.

За кожну відповідь, яка співпала з «ключем», нараховується 1 бал. Підраховується сума балів за відповіді «так» на питання 2,6,7, 8,14,16,18,19, 21, 22,23 і за відповіді «ні» на питання 1,3,4, 5, 9,10,11,12,13,15,17,20.

Таблиця переводу балів

	Рівень мотивації досягнення									
	Низький			Середній				Високий		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сума балів	2-9	10	11	12	13	14	15	16	17	18-19

Додаток Е

**Методика дослідження вольової саморегуляції
(за А. Зверковим, С. Ейдманом)**

Вам пропонується тест, який складається із 30 тверджень. Уважно прочитайте кожне з них та вирішіть, наскільки воно характеризує Вас. Якщо правильно характеризує, то на аркуші для відповідей навпроти номера даного твердження поставте знак «+», якщо вважаєте, що неправильно – знак «-».

№ з/п	Перелік тверджень	Відповідь «+» / «-»
1.	Якщо в мене щось не виходить, то нерідко виникає бажання покинути цю справу.	
2.	Я не відмовляюся від своїх задумів і справ, навіть якщо доводиться вибирати між ними та приємною компанією.	
3	За необхідності мені неважко стримати прояв гніву.	
4.	Звичайно я зберігаю спокій, очікуючи на товариша, який спізнюється на призначений час.	
5.	Мене важко відірвати від розпочатої роботи.	
6.	Я є дуже чутливим до фізичного болю.	
7.	Я завжди намагаюся вислухати співрозмовника, не перебиваю, навіть якщо дуже хочеться йому заперечити.	
8.	Я завжди демонструю власну позицію в розмові.	
9.	Якщо треба, я можу не спати кілька ночей (наприклад, на роботі, чергуванні) і весь наступний день бути «в гарній формі».	
10.	Мої плани занадто часто перекреслюються зовнішніми обставинами.	
11.	Я не вважаю себе терплячою людиною.	
12.	Мені не так просто примусити себе не хвилюватись.	
13.	Мені рідко вдається примусити себе продовжувати роботу після серії прикрих невдач.	
14.	Якщо я ставлюся до когось погано, мені важко приховати зневагу до нього.	Активні Чотири разів
15.	За потреби я можу займатися своєю справою в незручних та в непристосованих до цього умовах.	

16.	Мені дуже заважає усвідомлення того, що роботу необхідно виконати в точно визначений термін.	
17.	Я вважаю себе рішучою людиною.	
18.	Фізичну втому я долаю значно краще, ніж інші	
19.	Краще зачекати ліфт, ніж підійматися сходами.	
20.	Зіпсувати мені настрій не так просто.	
21.	Інколи якась дрібниця захоплює мої думки, не дає спокою, і я не можу її позбутися.	
22.	Мені важче, ніж іншим зосередитися на завданні чи на роботі.	
23.	Сперечатися зі мною важко.	
24.	Я завжди прагну довести розпочату справу до кінця.	
25.	Мене легко відволікти від справ.	
26.	Я іноді помічаю, що намагаюся домогтися свого всупереч об'єктивним обставинам.	
27.	Люди іноді заздять моему терпінню та допитливості.	
28.	Мені важко зберегти спокій у стресовій ситуації.	
29.	Я помічаю, що під час одноманітної роботи мимоволі починаю змінювати спосіб дії, навіть якщо це інколи призводить до погіршення результатів.	
30.	Мене, як правило, дратує, коли «перед носом» зачиняються двері транспорту або ліфта	Акти Чтобь

Тестові завдання для визначення рівня володіння методикою навчання руховим діям

Призначення. Визначення рівня сформованості методичних знань з професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Інструкція. Підкресліть одну правильну, на Вашу думку, відповідь. Дві або більше позначених відповідей будуть вважатися як неправильні. Бажаємо успіху!

1. Заняття з фізичної рекреації:

а) містить культурно-ціннісні аспекти, включає інтелектуальні, емоційні та фізичні компоненти, реалізується виключно під керівництвом фахівця;

б) має виховні та освітні аспекти, характеризується наявністю певних рекреаційних послуг, має визначену науково-методичну базу;

в) базується на руховій активності, головними засобами є фізичні вправи, реалізується у вільний час, виконується на добровільних засадах, реалізується переважно в природних умовах;

г) має певну науково-методичну базу, містить культурно-аксіологічний компонент, реалізується на самодіяльних засадах, сприяє досягненню високого рівня фізичного стану.

2. Непряма калориметрія – це метод оцінки:

а) фізичного стану;

б) надлишкової маси тіла;

в) обсягу рухової активності;

г) фізичної працездатності.

3. До екзогенних чинників ризику розвитку хронічних неінфекційних захворювань належить...

а) вік понад 40 років;

б) несприятлива спадковість;

в) забруднення довкілля;

г) надлишкова маса тіла.

4. До засобів оздоровчо-рекреаційної рухової активності не відноситься....

а) туристичні походи;

б) рекреаційні ігри;

в) квести;

г) мультиспортивні гонки.

5. Здатність виконувати вправи з великою амплітудою це:

а) еластичність;

б) стрейтчинг;

в) гнучкість;

г) розтягування.

6. Загальну інтенсивність навантаження для клієнтів, які приймають гіпотензивні препарати краще оцінювати за наступним методом...

а) шкала Борга;

б) розрахунок ЧСС тренувальної;

в) розрахунок ЧСС максимальної;

г) вимірювання артеріального тиску.

7. Неконтрольованими факторами, які викликають ризик серцево-судинних захворювань є:

а) вік, шкідливі звички;

б) нераціональне харчування, куріння;

в) стать, вік;

г) гіподинамія, нервові перенапруження.

8. Що не є фактором ризику розвитку захворювань серця у чоловіків?

- а) АТ 146/95 мм рт.ст;
- б) обхват талії 90 см;
- в) смерть батька від серцевого настану в віці 58 років;
- г) рівень холестерину в крові 25 мг.дл-1

9. Залежно від засобу пересування існують наступні види туризму:

- а) оздоровчий;
- б) пригодницький;
- в) водний;
- г) спортивний.

10. Як в оздоровчій аеробіці називаються заняття, в яких виконуються вправи на спеціальній платформі з регульованою висотою підйому?

- а) фітбол (Fitbol);
- б) аквааеробіка (Aqua-aerobics);
- в) степ-аеробіка (Step-up);
- г) слайд аеробіка (Slide).

11. Експрес-оцінка рівня соматичного здоров'я визначається за методикою...

- а) Баєвського Р. М.;
- б) Апанасенко Г. Л.;
- в) Підвисоцького І. Б.;
- г) Погасія В. А.

12. Клієнт – 30 років, ЧСС_{спок} якого складає 70 уд/хв⁻¹. Оптимальним діапазоном ЧСС_{трен.}, розрахованої для програми аеробних вправ з інтенсивністю 50–85% ЧСС_{макс} буде...

- а) від 143 до 162 уд/хв⁻¹;
- б) від 130 до 172 уд/хв⁻¹;
- в) від 135 до 149 уд/хв⁻¹;
- г) від 105 до 119 уд/хв⁻¹.

13. Яка інтенсивність навантаження за шкалою Борга буде доцільною для особи похилого віку з низьким рівнем фізичного стану за програмою аеробного тренування?

- а) 4-7 балів;
- б) 12-16 балів;
- в) 9-11 балів;
- г) 18-20 балів.

14. У пробі з 20 присіданнями за 30 с пульс збільшився від 70 до 92 за 1 хв, артеріальний тиск – від 120/80 до 130/80 рт.ст.; відновлення їх відбулося на 2 хв. відпочинку. Таку реакцію системи кровообігу слід вважати:

- а) гіпертонічною;
- б) дистонічною;
- в) нормотонічною;
- г) атонічною.

15. Оптимальним методом розучування комбінацій у базовій аеробіці для клієнтів з низьким рівнем підготовленості є:

- а) попередній показ;
- б) додавання;
- в) ділення навпіл;
- г) лінійна прогресія.

16. За норму рухової активності для осіб зрілого віку прийнято вважати:

- а) мінімум 1200-1500 ккал на спеціально-організовану рухову активність;
- б) мінімум 800 – 1000 ккал на спеціально-організовану рухову активність;
- в) мінімум 1800-2000 ккал на спеціально-організовану рухову активність;

г) мінімум 2000-2500 ккал на спеціально-організовану рухову активність.

17. До методів визначення зайнятості людини відноситься:

- а) опитування, анкетування, методи оцінки рухової активності;
- б) термометрія, антропометрія, велоергометрія;
- в) соціологічні методи, експертна оцінка;
- г) хронометраж, моніторинг ЧСС, контент-аналіз.

18. Які вправи не доцільно застосовувати для осіб із гіпертензією:

- а) силові вправи;
- б) аеробні вправи;
- в) прийом Вальсальви;
- г) дихальні вправи з подовженим видихом.

19. В заняттях з базової аеробіки для початківців не застосовують наступний

крок:

- а) Mambo;
- б) Reverse;
- в) Lift side;
- г) March.

20. До принципу «пріоритету» у силовому фітнесі відноситься:

- а) тренування спочатку атрофічних м'язів, потім гіпертрофічних;
- б) тренування спочатку малих м'язових груп, потім великих;
- в) тренування спочатку великих м'язових груп, потім малих;
- г) виконання спочатку ізолюючих вправ, потім базових.

21. Спліт – це:

- а) виконання вправи по частинам або в цілому;
- б) виконання вправ, в яких задіяні м'язи-антагоністи в один день;
- в) виконання швидко-силових вправ;
- г) розподіл програми на частини, кожна з яких виконується в окремий день.

22. До деяких принципів системи Пілатеса відносять:

- а) дихання, баланс, нейтральність;
- б) контроль, концентрація, центрування;
- в) плавність, статичність, послідовність;
- г) свідомо релаксація, регулярність, динамічність.

23. Принципи регулювання інтенсивності навантаження в аквафітнесі визначаються за формулою:

- а) H.E.A.T;
- б) A.V.U.S.S.S;
- в) F.A.T;
- г) S.W.E.A.T.

24. До базових вправ в аквафітнесі не відноситься?

- а) пережат;
- б) маятник;
- в) скелелаз;
- г) стрибунець.

25. Яка фітнес-програма не є авторською і не потребує отримання ліцензії на проведення?

- а) ZUMBA fitness; б) АЕРОБІКА; в) ТАЕ-ВО; г) BODY PUMP.

26. Наприкінці II триместру вагітності не слід застосовувати...

- а) вправи у в.п. – сидячи;
- б) вправи у в.п. - на боку;
- в) вправи у в.п. – стоячи;
- г) вправи у в.п. - на спині.

27. В аеробіці на 2 рахунки виконуються наступні базові кроки:

- а) Step-touch, Scoop, Heel dig;
- б) Mambo, Double step touch, Squat;
- в) Basic step, Push touch, Pivot turn;
- г) Two step, V-step, Slide.

28. Музичний квадрат в аеробіці – це:

- а) 4 рахунки;
- б) 8 рахунків;
- в) 32 рахунки;
- г) 16 рахунків.

29. Оптимальним темпом музичного супроводження в основній частині заняття з базової аеробіки для клієнтів з низьким рівнем підготовленості вважають:

- а) 128-132 ВРМ; б) 130-140 ВРМ; в) 140-165 ВРМ; г) 110-120 ВРМ.

30. До наукових теорій фізичної рекреації відносять:

- а) теорія ціннісно-аксіологічна, біологічна, культурно-дозвіллева, соціальна;
- б) теорія мотивації діяльності, вікового розвитку, втоми та відновлення, адаптації, функціональних резервів;
- в) теорія гендерна, диференціації, комунікаційна, адаптаційна;
- г) теорія відновлення, кількісна, діяльна, інтеграційна, психологічна.

31. Яку різницю у ЧСС приймають за нормальну під час проведення ортостатичної проби?

- а) 12-18 уд./хв⁻¹; б) 8-12 уд./хв⁻¹; в) 20-25 уд./хв⁻¹; г) 26-30 уд./хв⁻¹

32. До фітнес-програм напрямку «Mind&Body» відносяться...

- а) хатха-йога, степ-аеробіка;
- б) су-джок, функціональний тренінг;
- в) система Пілатеса, система Фельденкрайза;
- г) рольфінг, нордична ходьба.

33. Заняття в басейні для вагітних жінок (за відсутності протипоказань) рекомендуються у...

- а) першому триместрі;
- б) другому триместрі;
- в) протягом усього періоду вагітності;
- г) третьому триместрі.

34. Розвиток максимальної сили досягається за рахунок...

- а) невеликого числа повторень і невеликої величини опору;
- б) значного числа повторень і невеликої величини опору;
- в) невеликого числа повторень і значної величини опору;
- г) значного числа повторень і значної величини опору.

35. При застосуванні силових вправ величину обтяження дозують кількістю можливих повторень в одному підході, що визначається терміном...

- а) об'єм силового навантаження;
- б) силовий індекс;
- в) ваго-силовий показник;
- г) повторний максимум.

36. Ізольованими вправами не є:

- а) жим гантелей лежачі;
- б) підйом гантелей нагору через сторони;
- в) розводка гантелей лежачі;
- г) згинання однієї руки сидячі на лавці Скота.

37. У базовій аеробіці використовують музичний супровід з таким музичним розміром...

- а) 4/4; б) 3/4; в) 2/4; г) 6/8.

38. До базових вправ, що використовуються для розвитку м'язів нижніх кінцівок не належить:

- а) розгинання гомілки у тренажері сидячі;
- б) тяга штанги стоячі на прямих ногах;
- в) присідання зі штангою на плечах;
- г) присідання у тренажері Сміта.

39. Згідно з індексом маси тіла, надлишкова маса тіла здорової людини визначається показником...

- а) $< 18,5 \text{ кг/м}^2$; б) $25-29,9 \text{ кг/м}^2$; в) $18,5-24,9 \text{ кг/м}^2$; г) $30 - 40 \text{ кг/м}^2$.

40. Динамічний стретчинг в занятті з аеробіки застосовується:

- а) у заключній частині;
- б) у підготовчій частині;
- в) у силовій частині;
- г) за необхідності.

41. Команди в базовій аеробіці класифікують на:

- а) голосові, своєчасні;
- б) візуальні, голосові;
- в) постійні, лаконічні;
- г) голосні, чіткі.

42. Заняття аквафітнесом для початківців має назву:

- а) aqua – beginners; б) aqua – mix; в) aqua – nudls; г) aqua – stretching.

43. Під поняттям «загальний фітнес» розуміють:

- а) система заходів, спрямованих на відновлення втрачених функцій;
- б) оптимальна якість життя, яка вміщує соціальні, розумові, духовні та фізичні компоненти;

- в) система заходів, спрямованих на підвищення мотивації до рухової активності;
- г) досягнення та підтримання гарного фізичного стану.

44. Які фізичні якості не розвиваються на занятті за системою Пілатес?:

- а) гнучкість;
- б) координація;
- в) силова витривалість;
- г) швидкісні якості.

45. Фізичний розвиток – це:

- а) процес формування у людини рухових умінь та навичок;
- б) комплекс ознак, які характеризують морфо-функціональний стан організму;
- в) комплексна система оздоровчого спрямування;
- г) процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину за допомогою фізичних вправ.

46. До основних компонентів аквафітнесу відноситься?

- а) дистанційне плавання, спортивне плавання, нові форми рухової активності в умовах водного середовища;
- б) аквабілдінг, акваджогінг, нові форми рухової активності в умовах водного середовища;
- в) ігри у воді, спортивне плавання, нові форми рухової активності в умовах водного середовища;
- г) дистанційне плавання, ігри у воді, нові форми рухової активності в умовах водного середовища.

47. Для вагітних жінок важливим компонентом тренування є...

- а) вправи Купера;
- б) вправи Сміта;
- в) вправи Кегеля;

г) вправи Іванова;

48. На заняттях із степ-аеробіки для початківців не застосовують наступний крок...

а) Mambo; б) Back Side; в) Lift side; г) Basic step.

49. Для оцінки ефективності фітнес-програм поточний контроль доцільно проводити через:

а) 4-6 тижнів; б) 10-12 тижнів; в) 14-16 тижнів; г) 16-18 тижнів.

50. З якою частотою музичних акцентів в хвилину рекомендують використовувати музичне супроводження для аеробіки з високим ударним навантаженням (High impact)?

а) понад 200 музичних акцентів в хвилину;

б) від 120 до 130 музичних акцентів в хвилину;

в) від 140 до 160 музичних акцентів в хвилину;

г) від 90 до 120 музичних акцентів в хвилину.

Дякуємо за співпрацю!

Анкета для студентів

Шановні студенти!

Будемо вдячні, якщо Ви візьмете участь у нашому анкетуванні, адже від Ваших відповідей буде залежати результативність нашого дослідження. Дайте, будь ласка, відповіді на питання, поставивши позначку у відповідній графі.

1. Чи плануєте Ви працювати у сфері фізичної культури і спорту?

а) так, планую; б) ні, не планую; в) важко відповісти

2. Чи задоволені Ви рівнем наявної сучасної науково-методичної літератури необхідної Вам для майбутньої професійної діяльності?

а) так, задоволені; б) ні, не задоволені; в) важко відповісти.

3. Чи Ви відвідуєте майстер-класи, які проводять провідні фахівці з ФКіС?

а) так, відвідую часто;

б) так, відвідую інколи;

в) ні, не відвідую;

г) важко відповісти.

4. Наскільки Ви володієте знаннями з наведених нижче дисциплін циклу загально-професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту?

№ з/п	Навчальні дисципліни	Відповідь			
		Володію, можу застосовувати знання на	Володію, але не можу застосовувати знання на практиці	Ні, не володію знаннями	Важко відповісти
4.1	Загальна теорія здоров'я				
4.2	Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності				
4.3	Психологія та педагогіка				
4.4	Теорія та методика фізичного виховання				
4.5	Перша допомога в невідкладних станах				
4.6	Анатомія				
4.7	Фізіологія				
4.8	Іноземна мова				
4.9	Основи раціонального харчування				

5. Наскільки Ви здатні продемонструвати техніку виконання фізичних вправ за наведеними нижче видами?

№ з/п	Навчальні дисципліни	Відповідь			
		Здатні в повному обсязі	Здатні частково	Не здатні	Важко відповісти
5.1	СПА-технології				
5.2	Аквааеробіка				
5.3	Рекреаційні ігри				
5.4	Оздоровчий туризм				
5.5	Ментальний фітнес				
5.6	Аеробіка				
5.7	Силовий фітнес				

6. Наскільки Ви здатні розробляти програми занять за наведеними нижче видами?

№ з/п	Навчальні дисципліни	Відповідь			
		Здатні в повному обсязі	Здатні частково	Не здатні	Важко відповісти
6.1	СПА-технології				
6.2	Аквааеробіка				
6.3	Рекреаційні ігри				
6.4	Оздоровчий туризм				
6.5	Ментальний фітнес				
6.6	Аеробіка				
6.7	Силовий фітнес				

7. Наскільки Ви здатні застосовувати кінезіологічні знання та навички у майбутній професійній діяльності?

- а) здатні в повному обсязі;
- б) здатні частково;
- в) не здатні;
- г) важко відповісти.

8. Наскільки Ви здатні розробляти програми з фізичної культури для осіб з факторами ризику захворювань?

- а) здатні в повному обсязі;
- б) здатні частково;
- в) не здатні;
- г) важко відповісти.

9. Оцініть за ступенем значущості чинники, які заважають формуванню Вашої кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту?

№	Чинники	Відповідь
1.	Невпевненість з приводу працевлаштування у сфері ФКіС	
2.	Відсутність можливості застосувати знання та вміння з біомеханіки у ході вивчення інших практичних дисциплін	
3.	Труднощі із сприйняттям матеріалу з кінезіології	
4.	Відсутність спрямованості змісту на формування кінезіологічних знань та умінь студентів	
5.	Незначна кількість теоретичних занять з напрямків кінезіології	
6.	Незначна кількість практичних занять з напрямків кінезіології	
7.	Відсутність мотивації до вивчення кінезіології	

Дякуємо за співпрацю!

Анкета для науково-педагогічних працівників

Шановні колеги!

Проводиться анкетування в межах дослідження формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС у процесі професійної підготовки. Будемо вдячні, якщо Ви візьмете участь у нашому опитуванні, адже від Ваших відповідей буде залежати результативність нашого дослідження.

1. Який варіант базової вищої фізкультурної освіти для формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, на Вашу думку, є найбільш прийнятним?
 - а) отримання спеціалізації «Тренер з виду спорту»;
 - б) отримання спеціалізації «Вчитель фізичної культури»;
 - в) отримання спеціалізації «Фахівець з фізичної реабілітації»;
 - г) усі вищезазначені;
 - д) важко відповісти.
2. Чи висловлюють Ваші студенти бажання оволодіти додатковими кінезіологічними знаннями, вміннями та навичками?
 - а) так, висловлюють бажання;
 - б) ні, не висловлюють бажання;
 - в) важко відповісти.
3. Оцініть ступінь Вашої обізнаності щодо сучасних кінезіологічних технологій:
 - а) обізнані з більшістю інновацій;
 - б) маю певні уявлення;
 - в) не обізнані з сучасними технологіями;
 - г) важко відповісти.
4. Чи берете Ви участь у форумах, конвенціях і семінарах для підвищення власної професійної кваліфікації у напрямі кінезіології?
 - а) так, беру участь;
 - б) ні, не беру участь;
 - в) важко відповісти.
5. Чи викладаються у Вашому закладі вищої освіти наведені нижче дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, вивчення яких сприяє формуванню кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців галузі ФКіС?

Дисципліни	Відповіді		
	Так, викладаються	Ні, не викладаються	Важко відповісти
Персональний тренінг			
Психологія діяльності в сфері ФіР			
Менеджмент та маркетинг у сфері ФіР			
Рекреаційні ігри			
Оздоровчий туризм та орієнтування			
СПА-технології			
Теор.основи фізичної рекреації			
Види аеробіки			
Ментальний фітнес			
Силовий фітнес			

6. Чи практикуєте Ви (або Ваші колеги) складання зі студентами портфоліо із переліком професійних знань, умінь та навичок, набутих в процесі навчання?

а) так, практикуємо; б) ні не практикуємо; в) важко відповісти.

7. Чи застосовуєте Ви (або Ваші колеги) в навчальному процесі бінарні лекції (які проводяться двома викладачами) з суміжних навчальних дисциплін?

а) так, застосовуємо; б) ні, не застосовуємо; в) важко відповісти.

8. Оцініть за ступенем значущості чинники, які найбільше заважають Вам формувати кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців галузі ФКіС на високому методичному та організаційному рівні:

Чинники	Відповідь
Низький рівень знань студентів	
Низька навчальна мотивація студентів	
Перевантаженість викладачів	
Відсутність достатньої кількості якісної літератури	
Недосконалість матеріально-технічної бази	
Відсутність співпраці з роботодавцями	

Дякуємо!

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальні посібники

1. Ашанин В.С., Басенко Е.В., Петренко Ю.І. Теоретические основы моделирования в биомеханике: учебное пособие. Харьков : ХГАФК, 2011. 124 с.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Ашанин В.С., Петренко Ю.І. Биомеханические проблемы формирования и совершенствования спортивно-технического мастерства. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігов : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2010. Вип. 81. С. 550-554.

3. Filenko L., Ashanin V., Basenko O., Petrenko Y., Poltoratska G., Tserkovna O., Kalmykova Y., Kalmykov S., Petrenko Y. Teaching and learning informatization at the universities of physical culture. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17(4). P. 2454-2461. (Scopus)

4. Ашанин В.С., Петренко Ю.І., Басенко О.В. Щодо формування логіки системного підходу при викладанні біомеханіки. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2017. Вип. 147. Т. 1. С. 3-6.

5. Петренко Ю.І. Основні структурні компоненти кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. №5 (79). С.184-199.

6. Петренко Ю.І. Теоретичні основи формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту засобами інформаційних технологій. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2018. Вип. 1. Ч.2. С.22-25.

Авторські свідоцтва

7. А.с. № 38617, Україна. Комп'ютерна програма «Точність» / В.С. Ашанин, П.П. Голосов, Ю.І. Петренко. Опубл. 20.06.2011.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Ашанин В.С., Голосов П.П., Горбатенко Ю.І. Компьютерная диагностика точности двигательных действий спортсмена. *Олімпійський спорт і спорт для всіх : матеріали Міжнародного наукового конгресу* (м. Київ, 5-8 жовтня 2010 р.). Київ, 2010. С. 533.

9. Ашанин В.С., Друзь В.А., Петренко Ю.І., Пугач Я.І. Основные положения, определяющие организацию выполнения сложнокоординированной двигательной деятельности. *Образование и наука на XXI век: материалы за VIII Международна научна практична конференция* (м. Софія, Болгарія, 17-25 жовтня 2012 р.). Софія, 2012. Т. 49. С. 41-51.

10. Петренко Ю.І., Ашанін В.С. Важливість викладання курсу біомеханіка при підготовці фахівців з фізичної культури і спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я : стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя незалежності України* : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 8-9 грудня 2016 р.). Харків : ХДАФК, 2016. С. 318-321.

11. Петренко Ю.І. Використання принципів біомеханіки при формуванні рухової компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії : біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти* : матеріали I Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 17 травня 2018 р.). Київ, 2018. С. 160-162.

Опубліковані наукові праці, які додатково відбивають наукові результати дисертації

12. Ашанін В.С., Басенко О.В., Горбатенко Ю.І. Методичний посібник з біомеханіки (лабораторний практикум). Харків : ХДАФК, 2010. 48 с.

13. Ашанін В.С., Петренко Ю.І., Басенко Е.В. Методические рекомендации для проведения практических работ по дисциплине биомеханика. Харьков : ХГАФК, 2017. 96 с.

14. Филенко Л.В., Горбатенко Ю.І. Компьютерные обучающие программы при самостоятельной подготовке студентов высших учебных заведений физической культуры. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ: НУФВСУ, 2008. № 4. С. 70-73.

15. Горбатенко Ю.І. Вдосконалення самостійної підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичної культури засобами інформаційних технологій. *Збірник наукових праць, Харківський національний автомобільно-дорожній університет*. Харків: ХНАДУ, 2008. С. 116-118.

16. Ашанін В.С., Голосов П.П., Горбатенко Ю.І. Компьютерные технологии диагностики точности двигательных действий спортсменов. *Физическое воспитание студентов: научный журнал*. Харьков, 2010. № 2. С. 11-13.

17. Ашанін В.С., Петренко Ю.І., Басенко Е.В., Пугач Я.І. Непрямые методы оценки биокинематических характеристик в сложнокоординированных движениях. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2012. № 5. С. 81-86.

18. Петренко Ю.М., Петренко Ю.І., Дудник Ю.Н., Чернышев В.А. Особенности преподавания мини-футбола у студентов технических и гуманитарных специальностей в высших учебных заведениях. *Физическое воспитание студентов : научный журнал*. Харьков, 2012. № 04. С. 108-110.

19. Петренко Ю.І., Тимошенко О.М. Особливості використання мобільних пристроїв у навчальному процесі ВНЗ фізичної культури. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту : збірник наукових праць*. Харків : ХДАФК, 2017. Вип. 1. С. 75-77.

20. Петренко Ю.І. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури як складова їх професійної підготовки. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту* : збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2018. Вип. 2. С. 83-86.

Апробація результатів дисертації

Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема, міжнародних: «Олимпийский спорт и спорт для всех» (Київ, 2010 р.); «Образование и наука XXI века» (Софія, Болгарія, 2012 р.); «Современные направления развития информационно-коммуникационных технологий и средств управления» (Баку, Азербайджан, 2014 р.); «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя незалежності України» (Харків, 2016 р.); *усеукраїнських*: «Інноваційні ІТ-технології в навчальному процесі» (Суми, 2016 р.); «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти» (Київ, 2018 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри інформатики та біомеханіки Харківської державної академії фізичної культури, теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка та науково-методичних семінарах Наукової лабораторії «Використання ІТ в освіті» Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (2015-2018 рр.).